

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

นางสาวอังคณา แก้วคำหา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ECOTOURISM DEVELOPMENT GUIDELINES IN PRA-SAE RIVER BASIN,
RAYONG PROVINCE

Miss Angcana Kaewcomha

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

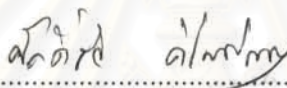
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

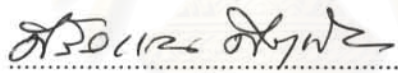
แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง
นางสาวอังคณา แก้วคำหา
การวางแผนภาค
รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย ศิรินทร์ภาณุ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. นิรมล กุลศรีสมบัติ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ จรรยาวัักษ์)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อังกฤษ แก้วคำหา : แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง.
(ECOTOURISM DEVELOPMENT GUIDELINES IN PRA-SAE RIVER BASIN,
RAYONG PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร.ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์,
214 หน้า.

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของลุ่มน้ำประแสร์ในปัจจุบันเพื่อเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอด จนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา 4) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นตอนในการศึกษาใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกับ ข้อมูลทุติยภูมิ เอกสารต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นรวม 230 ชุด เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ศึกษาในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงปัญหาในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเสนอเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

จากการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพในระดับสูง และมีความหลากหลาย พื้นที่ตอนบนของลุ่มน้ำมีอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรน้ำ ประสบปัญหาการรुक้าพื้นที่ป่าของสวนผลไม้และสวนยางพารา พื้นที่ตอนกลางของพื้นที่เป็นชุมชนใช้น้ำเพื่อการเกษตร และพื้นที่ตอนล่างเป็นบริเวณปากแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าชายหาดและป่าชายเลน ในด้านปัญหาการรुक้าจากการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดทิศทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่ โดยเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ 3 ด้าน คือ การพัฒนาด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคตและทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....วางแผนภาค.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2550.....

4774189025 : MAJOR REGIONAL PLANNING

KEY WORD : ECOTOURISM DEVELOPMENT / GUIDELINES / PRA-SAE RIVER BASIN

ANGCANG KAEWCOMHA : ECOTOURISM DEVELOPMENT GUIDELINES IN

PRA-SAE RIVER BASIN, RAYONG PROVINCE. THESIS ADVISOR :

ASSOC. PROF. SIRIWAN SILAPACHARANAN, Ph.D. 214 pp.

The objectives of this study were : (1) to study the current situation of ecotourism in Pra-Sae River basin as a factor for further development, (2) to analyze potential, problems and impacts of the areas so as to assess a prospective ecotourism development (3) to study the local participation concerning in the ecotourism management including problems and obstacles of an cooperative development, and (4) to purpose guidelines on ecotourism development in relation to community's way of life.

The research included the study of primary data from the field surveys and interviews with people concerned of 230 questionnaires of interviewing tourists and local people to analyze the current situation of ecotourism, and secondary data. The study analyze the potential of ecotourism development for the studied areas, and problems so as to recommend guidelines on ecotourism development in Pra-Sae River basin.

From the study, it has been found that the ecotourism in Pra-Sae River basin had a high potential to develop due to its diversity sceneries. However, the upper basin of Khao Chamao National Park composing of healthy forest and rivers have been intruded by orchards and rubber tree planting while the middle part of the basin is the community area using water from rivers for agriculture and the lower part of the basin which is full of forest around the beach and mangrove forest was also intruded by a shrimp farm extension. In addition, there was no direction to conserve natural resources and ecology system in those areas. The guidelines on the development of the ecotourism in Pra-Sae River basin based on 3 aspects they are the physical development, the economic development and the social and cultural development with the target to achieve a sustainable ecotourism development. It is important to strengthen the collaboration between public and private sectors and local people should so as to develop the ecotourism in Pra-Sae River basin which can generate a long-term income from tourism for local community.

Department Urban and Regional Planning Program Student' s signature..... *Angkana K.*

Field of Study Regional Planning..... Advisor' s signature..... *[Signature]*

Academic Year 2007.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะขอกราบ
ขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศิลาพัชรินทร์ และกรรมการสอบทุกท่าน ที่
กรุณาประสิทธิประสาทความรู้และให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งคณาจารย์ประจำภาค
วิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน และที่จะขาดไม่ได้
คือกำลังใจจากครอบครัว รวมทั้งเพื่อนๆ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองปีการศึกษา 2547 ทุกคน สุดท้ายนี้
ความดีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขอให้เป็นที่กำลังใจให้มารดาของผู้เขียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
สารบัญแผนที่.....	ฑ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 ประเด็นคำถามสำคัญในการศึกษา.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา.....	3
1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	6
1.7 คำจำกัดความสำคัญที่ใช้ในการศึกษา.....	6
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความหมายของการพัฒนา.....	8
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	9
2.2.1 ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว.....	9
2.2.2 ระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว.....	10
2.2.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยว.....	12
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	14
2.3.1 ความหมายและหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	14
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	15
2.4.1 ระบบนิเวศ.....	15
2.4.2 ความหมายและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	16

	หน้า
2.4.3 องค์ประกอบและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	18
2.4.4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	21
2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	23
2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น.....	23
2.6 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง.....	25
2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
2.8 สรุปความคิดในการศึกษา.....	32
บทที่ 3 ระเบียบวิธีศึกษา.....	35
3.1 ขั้นตอนการศึกษา.....	35
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....	42
4.1 สภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของประชากรในกลุ่มน้ำประแสร์	42
4.1.1 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์.....	42
4.1.2 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของประชากรในกลุ่มน้ำประแสร์.....	44
4.2 ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำประแสร์.....	48
4.2.1 สภาพภูมิประเทศของกลุ่มน้ำประแสร์.....	48
4.2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	54
4.2.3 การเข้าถึงและการสัญจร.....	63
4.2.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	64
4.2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	68
4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	70
4.3.1 การประกอบอาชีพ.....	70
4.3.2 ด้านเกษตรกรรมและปศุสัตว์.....	71
4.3.3 ด้านอุตสาหกรรม.....	71
4.3.4 ด้านพาณิชยกรรม.....	73
4.3.5 รายได้ครัวเรือน.....	73
4.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม.....	74
4.4.1 จำนวนประชากร.....	77
4.4.1.1 ลักษณะประชากร.....	77

	หน้า
4.4.1.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร.....	78
4.4.2 การศึกษา/ศาสนา.....	79
4.4.2.1 การศึกษา.....	79
4.4.2.2 การศาสนา.....	79
4.4.3 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	79
4.4.4 สาธารณสุข.....	80
4.4.5 วัฒนธรรมประเพณี.....	81
4.5 แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง.....	82
4.5.1 จังหวัดระยอง.....	82
4.5.1 จังหวัดชลบุรี.....	83
4.5.2 จังหวัดจันทบุรี.....	83
4.6 สรุป.....	84
บทที่ 5 สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	85
5.1 สถานที่ท่องเที่ยว.....	85
5.1.1 ตอนบนของกลุ่มน้ำประแสร์.....	87
5.1.2 ตอนกลางของกลุ่มน้ำประแสร์.....	102
5.1.3 ตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์.....	106
5.1.4 ตารางการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำประแสร์.....	117
5.2 สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ.....	118
5.2.1 ทรัพยากรป่าไม้.....	118
5.2.2 ทรัพยากรน้ำ.....	119
5.2.3 ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล.....	121
5.3 สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	122
5.3.1 การจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	125
5.3.2 ผู้เยี่ยมชมเยือน.....	129
5.3.3 การคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในอนาคต.....	130
5.3.4 สถานการณ์ด้านที่พัก.....	131
5.4 พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา.....	132
5.4.1 ผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว.....	132

	หน้า
5.4.2 ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษา.....	144
5.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	152
5.6 แผนงานโครงการที่หน่วยราชการท้องถิ่นดำเนินงาน.....	153
5.7 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน-ภายนอก SWOT Analysis.....	154
5.8 สรุป.....	157
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและแนวทางการพัฒนา.....	158
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	158
6.1.1 แนวทางการพัฒนาด้านกายภาพ.....	161
6.1.1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ.....	161
6.1.1.2 แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพ.....	164
6.1.2 แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ.....	173
6.1.3 แนวทางการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	175
6.2 วิสัยทัศน์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง.....	177
6.3 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง.....	177
6.3.1 บทบาทภาครัฐ.....	178
6.3.2 บทบาทภาคธุรกิจเอกชน.....	178
6.3.3 บทบาทภาคประชาชน.....	178
6.4 เป้าหมาย กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการในการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ....	178
6.4.1 เป้าหมายในการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัด ระยอง.....	178
6.4.2 กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง.....	179
6.5 สรุป.....	181
6.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งต่อไป.....	182
รายการอ้างอิง.....	183
ภาคผนวก.....	187
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	214

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	18
ตารางที่ 2.2 สรุป แนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่อำเภอ ระยะทาง การแบ่งเขตการปกครองในพื้นที่ศึกษา.....	42
ตารางที่ 4.2 แสดงภูมิสังเขป วัตถุประสงค์กำเนิดและหน่วยที่ดิน.....	55
ตารางที่ 4.3 แสดงโครงการชลประทานเพื่อการเกษตร ป้อนกั้นน้ำเค็มและอุทกภัยและเก็บกักน้ำปี พ.ศ.2545.....	58
ตารางที่ 4.4 แสดงพื้นที่ป่าลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ.2546.....	62
ตารางที่ 4.5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ปี พ.ศ.2547.....	68
ตารางที่ 4.6 สรุปการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทในอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา.....	69
ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนครัวเรือน จำแนกตามระดับรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี พ.ศ.2547.....	74
ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนประชากรลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง พ.ศ.2547.....	77
ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากร ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2547.....	78
ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนประชากรลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ.2537-2547.....	79
ตารางที่ 4.11 แสดงสถิติอาชญากรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545-2547.....	80
ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบบริการสาธารณสุขในพื้นที่ศึกษากับมาตรฐานสาธารณสุข.....	81
ตารางที่ 5.1 สรุปประเภทและการสำรวจเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำประแสร์.....	86
ตารางที่ 5.2 จำนวนและประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์.....	87
ตารางที่ 5.3 ตารางการท่องเที่ยวลุ่มน้ำประแสร์.....	117
ตารางที่ 5.4 แสดงระดับสถานภาพ คุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว.....	124
ตารางที่ 5.5 แสดงจำนวนสถานที่ท่องเที่ยวจำแนกตามศักยภาพและประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว.....	125
ตารางที่ 5.6 แสดงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์.....	127
ตารางที่ 5.7 แสดงระดับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์.....	129
ตารางที่ 5.8 แสดงสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์.....	139
ตารางที่ 5.9 แสดงกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม.....	142
ตารางที่ 6.1 แสดงปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในรอบปีที่น่าสนใจ.....	176

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 แสดงเรือพระที่นั่งมหาจักรีที่ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 เสด็จหัวเมืองตะวันออก.....	46
ภาพที่ 4.2 แสดงสภาพบ้านเรือนประแสร์ในอดีต.....	47
ภาพที่ 4.3 แสดงเรือสินค้าของบริษัทอีสท์ เอเชียติก.....	47
ภาพที่ 4.4 แสดงพาหนะในการเดินทางในอดีต.....	47
ภาพที่ 4.5 แสดงพื้นที่หน้าตัดภูมิประเทศตามแผนที่ 3.2 แนวเส้นกริด 78000 เหนือ-ใต้.....	49
ภาพที่ 4.6 แสดงพื้นที่หน้าตัดภูมิประเทศตามแผนที่ 3.2 แนวเส้นกริด 14000000 ตะวันตก- ตะวันออก.....	49
ภาพที่ 4.7 แสดงคลองประแสร์ช่วงอำเภอวังจันทร์ก่อนเป็นแม่น้ำประแสร์.....	58
ภาพที่ 4.8 แสดงคลองโพธิ์ช่วงกิ่งอำเภอลำเขาชะเมา ก่อนเป็นแม่น้ำประแสร์.....	58
ภาพที่ 4.9 แสดงเส้นทางคมนาคมสายหลักในพื้นที่ศึกษา.....	64
ภาพที่ 4.10 แสดงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการลุ่มน้ำประแสร์.....	66
ภาพที่ 4.11 แสดงการประกอบอาชีพของประชากรลุ่มน้ำประแสร์.....	72
ภาพที่ 4.12 แสดงลักษณะชาวของ.....	75
ภาพที่ 4.13 แสดงลักษณะเรือนเครื่องผูกและเรือนผู้มีฐานะของชาวของ.....	76
ภาพที่ 4.14 แสดงลักษณะเฉพาะของเรือนไทยภาคตะวันออกเขตจังหวัดระยอง.....	77
ภาพที่ 4.15 แสดงทัศนียภาพหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง.....	83
ภาพที่ 4.16 แสดงทัศนียภาพอ่าวพัทยา และสถานบันเทิงพัทยาในเวลากลางคืน.....	83
ภาพที่ 4.17 แสดงทัศนียภาพหาดเจ้าหลาว และน้ำตกสอยดาว จังหวัดจันทบุรี.....	84
ภาพที่ 5.1 แสดงน้ำตกเขาชะเมา 8 ชั้น ในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง.....	93
ภาพที่ 5.2 แสดงลักษณะปลาพลวง.....	94
ภาพที่ 5.3 แสดงทัศนียภาพปัจจุบันในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง.....	97
ภาพที่ 5.4 แสดงสภาพปัญหาในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง.....	98
ภาพที่ 5.5 แสดงทัศนียภาพเหนืออ่างเก็บน้ำประแสร์ กิ่งอำเภอลำเขาชะเมา จังหวัดระยอง...	99
ภาพที่ 5.6 แสดงตัวอย่างแผนผังเรือนแถวไม้สองชั้นถนนสุนทรโวหาร.....	104
ภาพที่ 5.7 แสดงทัศนียภาพปัจจุบันและปัญหาบริเวณอาคารไม้ ถนนสุนทรโวหาร.....	105
ภาพที่ 5.8 แสดงทัศนียภาพบริเวณป่าชายเลนปากน้ำประแสร์.....	107
ภาพที่ 5.9 แสดงปัญหาป่าชายเลนปากน้ำประแสร์.....	108
ภาพที่ 5.10 แสดงปัญหาที่พบบริเวณหาดแหลมแม่พิมพ์.....	110

	หน้า
ภาพที่ 5.11 แสดงพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดเขากระโดน.....	111
ภาพที่ 5.12 ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ.....	112
ภาพที่ 5.13 แสดงทัศนียภาพบริเวณหมู่บ้านปากน้ำ.....	114
ภาพที่ 5.14 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	116
ภาพที่ 5.15 ทรัพยากรป่าไม้บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา.....	118
ภาพที่ 5.16 ทรัพยากรน้ำบริเวณคลองโพล้เป็นวัตถุดิบการผลิตน้ำประปาปากน้ำประแสร์.....	119
ภาพที่ 5.17 ระบบชลประทานบริเวณอ่างเก็บน้ำประแสร์.....	120
ภาพที่ 5.18 โรงงานอุตสาหกรรมบริเวณถนนบ้านบึงแกลง อำเภอวังจันทร์.....	121
ภาพที่ 5.19 การป้องกันการรุกตัวของน้ำเค็มในแม่น้ำประแสร์บริเวณเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์.....	121
ภาพที่ 5.20 นิเวศป่าชายเลนบริเวณเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์.....	122
ภาพที่ 5.21 การร่วมกันทำความสะอาดบริเวณหาดประแสร์และปลูกป่าชายเลน.....	153
ภาพที่ 5.22 กิจกรรมนักสืบสายน้ำตรวจสอบคุณภาพน้ำบริเวณใต้สะพานบ้านคลองดิน.....	154

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนที่

	หน้า
แผนที่ 4.1 แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์.....	43
แผนที่ 4.2 ที่ตั้งและสภาพภูมิประเทศ.....	50
แผนที่ 4.3 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ.2539.....	51
แผนที่ 4.4 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ.2549.....	52
แผนที่ 4.5 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์.....	53
แผนที่ 4.6 แสดงทรัพยากรดินลุ่มน้ำประแสร์.....	56
แผนที่ 4.7 แสดงทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำประแสร์.....	59
แผนที่ 4.8 แสดงทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำประแสร์.....	60
แผนที่ 4.9 แสดงถนนสายหลักและถนนสายรองในพื้นที่ศึกษา.....	65
แผนที่ 5.1 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา.....	89
แผนที่ 5.2 แสดงพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง.....	93
แผนที่ 5.3 แสดงแผนผังเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง.....	97
แผนที่ 5.4 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวตอนกลางและตอนล่างลุ่มน้ำประแสร์.....	101
แผนที่ 5.5 แสดงขอบเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง.....	102
แผนที่ 5.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ในพ.ศ.2535 และ 2547.....	120
แผนที่ 5.6 แสดงที่พักและร้านอาหารบริเวณเทศบาลตำบลเมืองแกลง.....	133
แผนที่ 6.1 แผนที่ เขตสงวน อนุรักษ์ พัฒนา และชุมชน.....	166
แผนที่ 6.2 แสดงผังเมืองรวมเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง.....	167
แผนที่ 6.3 แสดงตำแหน่งที่ตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์.....	170

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1 แสดงขั้นตอนการศึกษา.....	5
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	19
แผนภูมิที่ 2.1 แสดงระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	21
แผนภูมิที่ 2.3 แสดงผังยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง ด้านการท่องเที่ยว.....	27
แผนภูมิที่ 3.1 กรอบการวิจัย.....	41
แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสรุปการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขา ชะเมา.....	69
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงระดับรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอ เขาชะเมา ปี พ.ศ.2547.....	74
แผนภูมิที่ 4.3 แสดงจำนวนประชากรลุ่มน้ำประแสร์.....	79
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว.....	130
แผนภูมิที่ 5.2 แสดงการคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในอนาคตของลุ่มน้ำประแสร์.....	131
แผนภูมิที่ 5.3 แสดงกิจกรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	139
แผนภูมิที่ 6.1 แสดงกรอบแนวคิดในการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพ แวดล้อม.....	176

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยภายหลังจาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมานั้น เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเพื่อนำเงินตราต่างประเทศมาสร้างงานสร้างอาชีพให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างสิ้นเปลือง ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งอยู่ในภาวะที่ถดถอยและเริ่มเสื่อมโทรมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น จนกระทั่งปัจจุบันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้นำเสนอแผนยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่เน้นอยู่บนพื้นฐานความเป็นเอกลักษณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และให้ความสำคัญในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เป็นการชื่นชมทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ¹ ซึ่งเป็นนโยบายการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยเฉพาะระบบนิเวศลุ่มน้ำซึ่งมีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชน ทั้งในการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำจึงควรเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ทั้งนี้โดยมีผลตอบแทนส่วนหนึ่งคือรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

จังหวัดระยอง เป็นจังหวัดที่ประกอบด้วยลุ่มน้ำ 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำระยอง ลุ่มน้ำพังงา และลุ่มน้ำประแสร์ ซึ่งลุ่มน้ำประแสร์เป็นลุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา สภาพนิเวศวิทยาตอนบนของลุ่มน้ำประแสร์เป็นเขาชะเมาที่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้น มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง น้ำตกคลองปลาก้าง น้ำตกเขาชะเมาที่เป็นที่ชุมนุมของปลาพลวงจำนวนมาก และมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ได้แก่ ช้างป่า กวางป่า เลียงผา กระตัง วัวแดง และนกนานาชนิด ทั้งที่ประจำถิ่นและอพยพช่วงฤดูหนาว รวมทั้งพรรณไม้ป่าหลายชนิด ได้แก่ ไม้ยาง ไม้

---

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2542, หน้า 2.

มะค่า ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้ตะเคียน ไม้กฤษณา ประป่า และไผ่นานาชนิด² ซึ่งถ้าไม่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติแล้ว การส่งเสริมการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศที่สำคัญของต้นน้ำประแสร์ได้ ส่วนสภาพนิเวศวิทยาในบริเวณตอนกลางของกลุ่มน้ำบริเวณที่ไหลผ่านเทศบาลตำบลเมืองแกลงมีรูปแบบการใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม สวนผลไม้ สวนยางพาราและการอุปโภคบริโภค รวมถึงการตั้งถิ่นฐานในอดีตบริเวณกลุ่มน้ำประแสร์ในตัวเมืองแกลงที่สะท้อนจากสถาปัตยกรรมของอาคารไม้เก่าบนถนนสุนทรโวหารที่น่าสนใจ ควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวในอนาคต ส่วนสภาพนิเวศวิทยาตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์ มีลักษณะเป็นป่าชายเลนที่มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นสถานอนุบาลและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ มีชุมชนชาวประมงบริเวณปากแม่น้ำที่มีวิถีชีวิตชาวประมงที่น่าสนใจ และพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบกับในปัจจุบันมีการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณปากแม่น้ำเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดการบุกรุกของประชาชนและนักท่องเที่ยวนำไปสู่การทำลายสภาพนิเวศป่าชายเลน ที่มีลักษณะเฉพาะที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างระบบนิเวศบนบกและระบบนิเวศในทะเล แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง จะเป็นการศึกษาเบื้องต้นเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์พัฒนา การสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องทราบและวางแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นสืบไป

1.2 ประเด็นคำถามสำคัญในการศึกษา

- 1) สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ในด้านใดบ้าง
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ควรมีทิศทางอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) ศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มน้ำประแสร์ในปัจจุบันเพื่อเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2) วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

² สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, เอกสารอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักอุทยาน, 2547).

4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อกำหนดเป็นกรอบการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ กลุ่มน้ำประแสร์ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาครอบคลุมเรื่องสภาพพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ทั้งประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์ถึงศักยภาพ ข้อจำกัด ปัญหา แนวโน้มที่อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา เสนอแนะเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

1.5 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

กำหนดวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นต้น (Literature Review)

ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยตลอดจนจากเอกสารทางกายภาพเบื้องต้นของพื้นที่ศึกษา ก่อนการลงสำรวจภาคสนาม

2) การศึกษาสภาพทั่วไป (Existing Situation Study)

เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจถึงสภาพปัจจุบันของพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ แบ่งการศึกษาออกเป็นด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและประชากร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิจากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม โดยศึกษาในรายละเอียดดังนี้

2.1) การศึกษาด้านอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Demand) โดยจะทำการศึกษาความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ทั้งโครงสร้าง รูปแบบและพฤติกรรมกรการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาด และบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามกลุ่มสนใจเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มคนรักธรรมชาติ กลุ่มปั่นจักรยานท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวผจญภัย กลุ่มเดินป่า เป็นต้น โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ การใช้แบบสอบถาม

2.2) การศึกษาด้านอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) โดยจะทำการศึกษาสิ่งแวดล้อมและบริการต่างๆ รวมถึงที่พัก ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง จำนวน ประเภท และการกระจายของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ สภาพปัญหาในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนอุปสรรคด้านต่างๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ตลอดจนศึกษาความสามารถในการรองรับ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ การสังเกต การสัมภาษณ์และเอกสารของหน่วยงานที่บันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวไว้

2.3) การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อศึกษาความต้องการและความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

3) การวิเคราะห์ข้อมูล (Information Analysis)

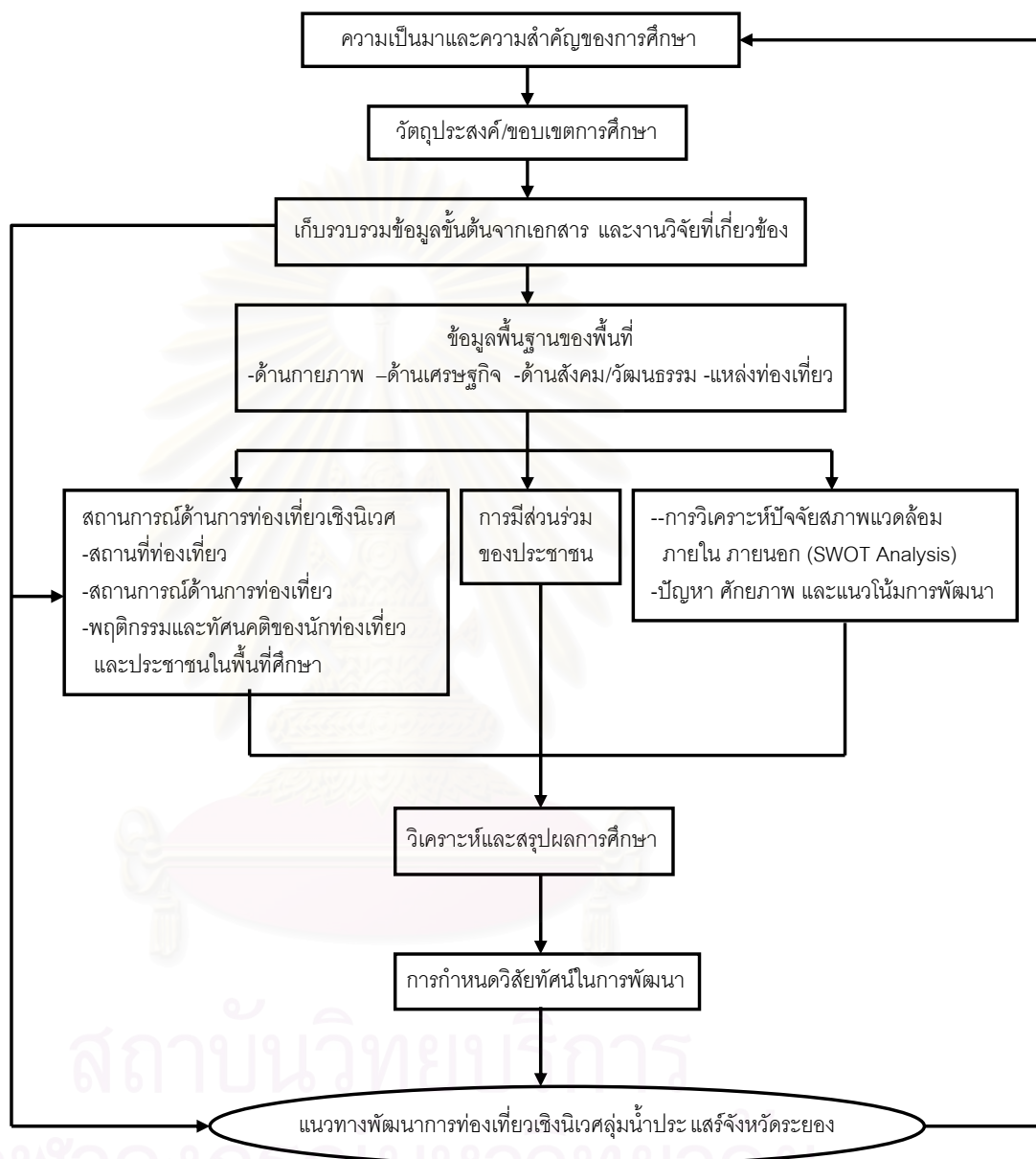
นำข้อมูลที่จัดเก็บอย่างเป็นระบบมาวิเคราะห์ เพื่อแสดงถึงบทบาท การเปลี่ยนแปลง ศักยภาพ ปัญหา การใช้ที่ดิน เพื่อประเมินคุณภาพองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อประกอบการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4) การประมาณการสถานการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อกำหนดแนวโน้มของการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5) สร้างแนวคิด เป้าหมาย และวัตถุประสงค์การพัฒนา (Goal/Objective) เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาเพื่อนำเสนอแนะแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาต่อไป

6) กำหนดแผนการพัฒนา (Development Planning) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้   แนวทางการพัฒนาประกอบด้วยแนวทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนแนวทางกิจกรรม และโครงข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แผนภูมิ 1.1 แสดงขั้นตอนการศึกษา

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.6.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกได้ 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1) การสำรวจภาคสนาม (Field Survey) โดยจัดทำกรรวบรวมข้อมูลบนแผนที่ดิจิทัล (GIS) จากข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ประเทศไทย แผนที่ภูมิประเทศ L7018 กรมแผนที่ทหาร และการสำรวจสภาพปัจจุบันประกอบกัน โดยมีหัวข้อดังนี้ การสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ภูมิประเทศ การเข้าถึง การคมนาคม สาธารณูปโภคสาธารณูปการ

2) การสังเกต (Observation) โดยการสังเกตรูปแบบ ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาและข้อจำกัดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ศึกษา

3) การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยหัวข้อในการสอบถามครอบคลุมข้อมูลนักท่องเที่ยว รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.6.2 ข้อมูลทุติยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) ข้อมูลสถิติ เอกสารหน่วยงานราชการ และสถาบันต่างๆ เช่น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ ศูนย์ราชการจังหวัดระยอง ได้แก่สำนักงานสถิติจังหวัดระยอง สำนักงานป่าไม้จังหวัดระยอง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดระยอง ที่ว่าการอำเภอแกลง ที่ว่าการอำเภอดงเจนทร์ ที่ว่าการกิ่งอำเภอเขาชะเมา เทศบาลตำบลเมืองแกลง เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ สำนักวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) แผนที่และภาพถ่าย ได้แก่

- ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2539 มาตรฐาน 1 : 50,000 จากกรมแผนที่ทหาร
- ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2547 มาตรฐาน 1 : 50,000 จาก Google Earth
- แผนที่ภูมิประเทศ L 7018 มาตรฐาน 1 : 50,000 จากกรมแผนที่ทหาร
- แผนที่ทางหลวง มาตรฐาน 1 : 400,000
- ภาพถ่ายจากสถานที่จริง

1.7 คำจำกัดความสำคัญที่ใช้ในการศึกษา

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และให้ความสำคัญในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษารวมทั้งทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ³

³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2542, หน้า 2.

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Public Participation) หมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นมีความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเองและระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ⁴

ระบบนิเวศ (Ecosystem) คือ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยการอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างสมดุล ประดุจเป็นห่วงโซ่แห่งชีวิตเดียวกัน หากวงชีพหรือห่วงโซ่แห่งชีวิตใดเกิดความเสียหาย ระบบนิเวศย่อมเสียหายตามไปด้วย⁵

การท่องเที่ยวแบบทางเลือก (Alternative Tourism) หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่พยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบ และส่งเสริมให้เกิดผลในทางบวกต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มักจะมีลักษณะดังนี้ คือ มีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยเดินทางเพียงคนเดียว เดินทางเองโดยอิสระ และมีกฎเกณฑ์ ขณะเดียวกันก็มุ่งให้คนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้รับประสบการณ์จากการเดินทางไปเยือนของนักท่องเที่ยว และยังคงรักษาค่านิยม ตลอดจนการดำเนินชีวิตในสังคมของตนที่สืบทอดกันมาเอาไว้ด้วย⁶

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน มีความรู้ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาสภาพแวดล้อม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวนำมาพัฒนาสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ ลีศึก ฤทธิเนติกุลและคณะ, การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่,2547), หน้า 21.

⁵ อุดม เหยือกวีและคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว,2548), หน้า 30.

⁶ Vocabularies of International Tourism Industries, (Online)แหล่งที่มา <http://www.welcomethai.com> (วันที่ 12 พฤษภาคม 2550).

บทที่ 2

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง” ได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายและเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการศึกษา ซึ่งได้แบ่งประเด็นการค้นคว้าออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1 ความหมายของการพัฒนา

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว

2.2.2 ระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

2.2.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.3.1 ความหมายและหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.1 ระบบนิเวศ

2.4.2 ความหมายและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.3 องค์ประกอบและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.6 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8 สรุปความคิดในการศึกษา

2.1 ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530¹ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ไว้ว่า การทำให้เจริญ

พจนานุกรมฉบับอังกฤษฉบับ Longman Dictionary of Contemporary English² ได้ให้ความหมายของคำว่า Development ไว้ว่า การทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเติบโตหรือเจริญขึ้น

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530(กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2531), หน้า 378.

² Longman Group Ltd, Longman Dictionary Of Contemporary English(Great Britain : Clays Ltd.,1995), p.374.

ทรวงศ์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ³ ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ หมายถึง การสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นกว่าเดิม จากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งหรือจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง และการเสริม รักษา ปรับปรุง ชะลอ ยับยั้ง ความเสื่อมโทรมหรือชำรุด สึกหรือให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด คุ่มค่าที่สุด

ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย⁴ มีแนวคิดในการพัฒนาว่ามีลักษณะเป็นกระบวนการดังนี้ คือ

1) การพัฒนาเป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

2) การพัฒนามุ่งให้เกิดความเสมอภาคกันในสังคมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาสามารถสร้างให้เกิดการกระจายอย่างทั่วถึง ทั้งรายได้ของคนในชุมชน และการบริการต่างๆ ที่รัฐพึงให้แก่ประชาชน โดยให้มีช่องว่างระหว่างชุมชนในชนบทและในเมืองให้น้อยที่สุด

ผู้ศึกษาได้พิจารณาคำว่า “การพัฒนา” หมายถึงการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดและเปลี่ยนแปลงการกระทำ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นกระบวนการปรับปรุงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง เพื่อให้การพัฒนานั้นสามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเอง ด้วยชุมชน ด้วยครอบครัว ด้วยหมู่บ้านไปจนถึงระดับอยู่ได้ด้วยประเทศของเราเองซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นๆ ยั่งยืนอยู่ได้ไม่ต้องพึ่งพาหรือลดการพึ่งพาจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.2.1 ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำอื่นๆ อีกหลายคำ เช่น การนันทนาการ (Recreation) หมายถึงการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกายและจิตใจจากการทำงาน ความซ้ำซาก จำเจ ต่างๆ การใช้ ซึ่ง Kathleen Lingle Pond⁵ กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง Robert Christie Mill⁶ ให้ความหมายการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการเดินทางภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตาม ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

³ ทรวงศ์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำและคณะ, การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ(กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์,2534), หน้า 12.

⁴ ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย ช่างใน ทวี ทิมขำ, การพัฒนาชุมชน(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2538), หน้า 17.

⁵ Pond, Kathleen Lingle, The Professional Guide : Dynamics of Tour Guiding.(New York, 1993), p.35.

⁶ Mill, Robert Christie, Tourism the International Business. (New Jersey : Prentice Hall), p.359.

Webster Dictionary จึงได้ให้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า

1) การเดินทางเพื่อการพักผ่อน 2) การจัดการท่องเที่ยว 3) การส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยว หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

ดังนั้นการท่องเที่ยวก็คือ การเดินทางจากที่ที่เคยอยู่อาศัยปกติ ไปยังสถานที่อื่นในระยะเวลาสั้นๆ เพื่อวัตถุประสงค์ใด วัตถุประสงค์หนึ่ง โดยมีกิจกรรมเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสถานที่นั้นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.2.2 ระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (Tourism System)

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้มีการพัฒนามากลายเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบต่างๆ หลายประการ Robert Christie Mill และ Amastair M. Morison⁷ ได้กล่าวถึงระบบของการท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ ตลาด (Market) การเดินทาง (Travel) จุดหมายปลายทาง (Destination) และการตลาด (Marketing) มีความหมายที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ตลาด (Market) คือการตัดสินใจเป็นนักท่องเที่ยวหรือการตัดสินใจเดินทาง ซึ่งต้องมีปัจจัยต่างๆ ทั้งภายใน ภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

2) การเดินทาง (Travel) เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเดินทาง ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการขนส่ง การขนส่งรูปแบบต่างๆ รวมถึงรูปแบบของการท่องเที่ยว

3) จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง ตัวแหล่งท่องเที่ยว และการบริการ ที่นักท่องเที่ยวได้รับในระหว่างการเดินทาง

4) การตลาด (Marketing) เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านแผนการตลาด ซึ่งจะต้องคำนึงถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ต่างๆ ขององค์ประกอบต่างๆ นอกจากนี้ แผนการตลาดยังเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของธุรกิจท่องเที่ยวได้ การตลาดการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ (The Four Ps) ได้แก่ P ตัวแรก คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) การท่องเที่ยวซึ่งอาจมีลักษณะคงที่แน่นอนในลักษณะของสินค้าที่มีตัวตน หรือ ลักษณะของการบริการ และ P ตัวที่สอง คือ ราคา (Price) และ P ตัวที่สาม คือ สถานที่หรือช่องทางการจำหน่าย (Place of Distribution) และ P ตัวสุดท้าย คือ การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้สรุปสาระสำคัญของระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ว่า มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

⁷ Robert Christie Mill and Alaster M. Morison อ้างใน อร สี่แพร, ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนภาค คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543), หน้า 9.

(Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) แต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ดังนี้

1) แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) เป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional Attractions) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ (Scenic Attractions) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Other Attractions) สำหรับประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยว ออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม

2) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) เป็นอุปทานประเภทหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบาย และความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

3) ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่นๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการ ได้หมายรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย ในประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องบางส่วน ดังนี้

3.1) ผู้เยี่ยมชมเยือน (Visitors) คือ ผู้ที่เดินทางจากถิ่นพำนักของตนเอง เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจพักค้างแรมหรือไม่ก็ได้ (เป็นผลรวมของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวจร)

3.2) นักท่องเที่ยว (Tourist) คือ ผู้เดินทางมายังพื้นที่หนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่ในพื้นที่นั้น ผู้เดินทางนี้จะต้องค้างแรมอย่างน้อย 1 คืน (แต่ไม่เกิน 90 วัน) วัตถุประสงค์ในการเดินทางอาจเพื่อใช้เวลาว่าง (การนันทนาการ การพักผ่อนวันหยุด การรักษาสุขภาพ การศึกษา เรียนรู้ การศาสนา และการกีฬา) ธุรกิจ เยี่ยมญาติ การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุม เป็นต้น

3.3) นักทัศนจร (Excursionist) คือ ผู้เดินทางที่ไม่ได้พักค้างคืน

3.4) การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourism) คือการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ

ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ การศึกษา และต้องไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือทำงานประจำหรือศึกษาอยู่จังหวัดที่เดินทางไป

3.5) ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว (Tourist Consumption Expenditures) คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับสินค้าและบริการ ที่จ่ายโดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (International Tourists) ระหว่างการพำนักอยู่ในประเทศไทยไม่รวมค่าโดยสารระหว่างประเทศ

3.6) รายได้จากการท่องเที่ยว (Tourism Revenues) คือรายได้ที่ประเทศไทยได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในรูปของเงินตราต่างประเทศ ที่นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศจ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการ ไม่รวมค่าโดยสารระหว่างประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน เกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมจากการบริการที่เกี่ยวข้อง และเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจจากรายจ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้ไปในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง นอกจากองค์ประกอบหลักที่กล่าวมาแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพและระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมและวัฒนธรรม องค์กรและกฎหมาย เป็นต้น

2.2.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้⁸

1) ผลกระทบต่อสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในสังคม ทั้งในด้านการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งความเสื่อมถอยของชุมชนได้เช่นกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ออกสู่ชนบทซึ่งในบางครั้งประชาชนในกลุ่มมักจะหาโอกาสหากำไร ชูตรีต หลอกหลวงนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมถอยด้านความประพฤติ จริยธรรมและความมีน้ำใจของคนในชุมชนนั้น และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า การสื่อสาร เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ ขยะมูลฝอย การตัดไม้ทำลายป่า

2) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้เพิ่มให้แก่ท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็ทำให้สินค้าและบริการ ค่าครองชีพต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นสูงขึ้น การลงทุนด้านการค้าขายสินค้าและบริการ จะมีผลให้เกษตรกรหันมาหาทางานที่มีค่าตอบแทนสูงกว่า เป็นผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ในขณะที่ความต้องการผลผลิตเพิ่มขึ้น ราคาผลผลิตจึงสูงขึ้น การป้องกันผลกระทบด้านนี้จะทำได้โดยการกำหนดให้มีแผนส่งเสริมด้านการศึกษา และฝึกอบรมให้

⁸ อุดม เชนกวีวงศ์และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว,2548), หน้า 76-80.

ประชากรในท้องถิ่นนั้น สามารถประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3) ผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม นอกจากผลกระทบต่อสังคมดังกล่าวแล้ว การท่องเที่ยวยังมีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมดังเช่น การผลิตศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุ โดยไม่คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้เป็นการทำลายคุณค่าทางศิลปะและทำให้ขาดเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น การมุ่งผลผลิตให้ได้ปริมาณมากๆ ทำให้ขาดความประณีตบรรจงตามแบบศิลปะแบบไทย การรับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติ เช่น การแต่งตัว การกิน รวมทั้งการดำเนินชีวิต ทำให้ละเลยต่อประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย

4) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพอากาศ การเดินทางกับการใช้ยานพาหนะประเภทต่างๆ เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันกับคุณภาพของอากาศ กล่าวคือถ้าในแหล่งท่องเที่ยวหรือในชุมชนที่มีการใช้ยานพาหนะที่ไม่มีการป้องกันหรือจำกัดปริมาณคาร์บอนมอนอกไซด์ที่ปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ รวมทั้งทำให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเกิดมลภาวะทางอากาศ ทำให้ไม่น่าท่องเที่ยวได้อีกต่อไป คุณภาพน้ำ เมื่อปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้นปริมาณน้ำเสียก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นส่วนสัมพันธ์กัน การปล่อยน้ำเสียลงไปตามแหล่งน้ำ ถ้าธารสาธารณะหรือทะเลมากเกินกว่าที่ธรรมชาติจะสร้างความสมดุลได้ น้ำในบริเวณนั้นจะกลายเป็นน้ำเน่าเสีย ซึ่งมักเกิดกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ริมแม่น้ำและทะเลเช่น พัทยา ภูเก็ต ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำนั้นและทำให้ไม่สามารถนำน้ำนั้นมาใช้ในการอุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป การจัดการท่องเที่ยวจึงจำเป็น ต้องคำนึงถึงอัตราส่วนของน้ำเสียจากนักท่องเที่ยว ต่อความสามารถในการบำบัดน้ำของแหล่งท่องเที่ยวด้วย พืชพันธุ์ไม้ แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติและเขตอนุรักษ์ที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวได้ ซึ่งถ้ามีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างมากในบริเวณดังกล่าวเช่นในช่วงเทศกาลวันหยุดต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ต้นไม้ และต้นกล้าในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากการถูกเหยียบย่ำและเก็บพันธุ์ไม้ รวมทั้งการก่อกองไฟซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการเกิดไฟป่าเผาผลาญทำลายพันธุ์พืชได้ สัตว์ป่า โดยการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมหารอาหารของสัตว์ป่าที่เปลี่ยนแปลงไป จากการเข้ามาขออาหารจากนักท่องเที่ยวมากกว่าจะแสวงหาอาหารเองตามธรรมชาติและสัญชาตญาณ ทำให้ไม่สามารถหากินได้เองและอาจส่งผลให้ลูกที่เกิดมาใหม่ไม่สามารถหาเลี้ยงตัวเองได้ ต้องตายไปถ้าขาดนักท่องเที่ยวเข้ามาให้อาหาร เช่น ลิงป่า และช้างป่า ธรณีวิทยา ซึ่งหากจะเปรียบเทียบผลกระทบต่อธรณีวิทยากับผลกระทบด้านอื่นแล้วลักษณะทางธรณีวิทยาอาจได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว น้อยกว่าด้านอื่น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องได้ยาก และจะส่งผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพและความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาไปเป็นเวลานานนับปีกว่าที่จะแก้ไขปรับปรุงให้เป็นเช่นเดิมได้

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.3.1 ความหมายและหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยทำการศึกษาโครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคือ “เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยไม่บั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาของคนยุคหน้า ในการแสวงหาการตอบสนองความต้องการของตน” จนขยายครอบคลุมมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นหลักการ ดังต่อไปนี้⁹

1) ควรเป็นการใช้ทรัพยากรให้ยั่งยืน (Using Resource Sustainable) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2) การลดการบริโภคที่มากเกินไปและความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste) การลดการบริโภคที่มากเกินไปและความจำเป็น และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3) การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ (Maintaining Diversity) การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4) มีการบูรณาการท่องเที่ยวในการวางแผน (Integrating Tourism into Planning) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ แผนพัฒนาท้องถิ่นและการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะเป็นการช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5) มีการสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น พิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลายอีกด้วย

6) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย

7) มีการปรึกษาหารือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Consulting Stakeholders and the Public) การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร

⁹ สมชาย เฑชะพระหมพันธ์และคณะ, โครงการการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ชลบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547), หน้า4-5.

และสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8) มีการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรก แนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการ บริการการท่องเที่ยว

9) ทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Marketing Tourism Responsibly) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพใน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจ ของนักท่องเที่ยวด้วย

10) มีการดำเนินการวิจัย (Undertaking Research) การวิจัยและการติดตาม ตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4.1 ระบบนิเวศ

Henry Thoreau นักธรรมชาติวิทยาได้บัญญัติศัพท์ “Oecology” ขึ้นใช้ในปี ค.ศ. 1858 โดยเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ คำว่า “Oikos” หมายถึงบ้าน หรือที่อยู่อาศัย (Home,Habitat,Household) และคำว่า “Logos” ซึ่งหมายถึงการเรียนหรือการศึกษา (Discourse,Study) แต่ต่อมาในปี ค.ศ.1865 Reiter ได้ปรับเปลี่ยนจาก “Oecology” เป็น “Ecology” ให้ถูกต้องตามหลักภาษา และเป็นที่ยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน¹⁰ ราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “นิเวศวิทยา (Ecology) หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีชีวิตกับถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อม”¹¹

ระบบนิเวศสามารถจัดออกเป็น 2 ภาค คือ

1) ระบบนิเวศภาคพื้นดิน ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทั้งพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ทั้ง บนบกและในน้ำ สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งมีชีวิต คือ พืชและสัตว์บก สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตที่สำคัญ คือ ลักษณะทางกายภาพของอากาศ ได้แก่ อุณหภูมิและความชื้น สภาพทางกายภาพของดิน พลังงานและสารวัตถุต่างๆ

2) ระบบนิเวศภาคพื้นน้ำ มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญหลายประการที่แตกต่างไปจาก ระบบนิเวศภาคพื้นดิน เช่น ในระบบนิเวศภาคพื้นดิน อุณหภูมิ ความชื้นและลักษณะของดินเป็น

¹⁰ วศิน อิงคพัฒนากุล, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม(นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2548), หน้า 35.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

ปัจจัยจำกัดความสามารถที่สำคัญของดิน แต่ในระบบนิเวศภาคพื้นน้ำ ปริมาณออกซิเจนและแสงแดด คือปัจจัยจำกัดขีดความสามารถของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศภาคพื้นน้ำ

2.4.2 ความหมายและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) มีรากศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “Eco-Tourism” ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่างคำว่า Ecology หรือนิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หรือการท่องเที่ยว

The Ecotourism Society (1991) ซึ่งเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการศึกษาวางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น¹²

Raff Buckley¹³ แห่ง International Centre of Ecotourism Research of Griffith University ประเทศออสเตรเลีย นิยามว่า คือ การท่องเที่ยวที่ถูกจัดการดูแลอย่างยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและหรือสิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

สำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เสนอนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ปี พ.ศ. 2538-2539 (ค.ศ. 1995-1996) และได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ¹⁴

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

¹² ดนงวณศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คู่มือการจำแนกเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547), หน้า2(1).

¹³ อังโน สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส, 2543), หน้า 24.

¹⁴ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ(กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย,2540), หน้า 2(17)

Gail Nash¹⁵ นักวิจัยจากสมาคมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The Ecotourism Society) ได้นำเสนอหลักการพื้นฐาน 7 ประการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบทางด้านลบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องให้การศึกษแก่นักท่องเที่ยว ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรม

3) รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการจัดการเขตอนุรักษ์

4) ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง จะต้องเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผน และการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างหลักประกันว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของศักยภาพในการรองรับ (Carrying Capacity) ตามธรรมชาติของระบบนิเวศท้องถิ่น

6) รายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องตกอยู่กับประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้เองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

7) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้จากโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาขึ้นบนฐานความคิด ที่เน้นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดละการใช้ น้ำมัน เชื้อเพลิง อนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้าน และจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติแวดล้อมอย่างแท้จริง

สรุปลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสัตว์ป่า

2) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้ผลตอบแทนเศรษฐกิจให้มากที่สุด

3) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจหลักอยู่ที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ/หรือวัฒนธรรมที่ยังคงความดั้งเดิม และบริสุทธิ์ ห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง

¹⁵ อ่างใน อุดม เขยกิจวงศ์และคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว,2548), หน้า 81-83.

4) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ให้มีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวทั่วไป	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. เน้นการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจ	1. เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
2. ไม่จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว	2. จำกัดรูปแบบและขนาดของนักท่องเที่ยว
3. การจัดการอย่างง่าย ๆ และราคาถูก	3. การจัดการที่ดี
4. สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว	4. ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542.¹⁶

2.4.3 องค์ประกอบและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันหลายองค์ประกอบ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ระบุไว้ 4 ประการดังนี้¹⁷

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2) องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วม

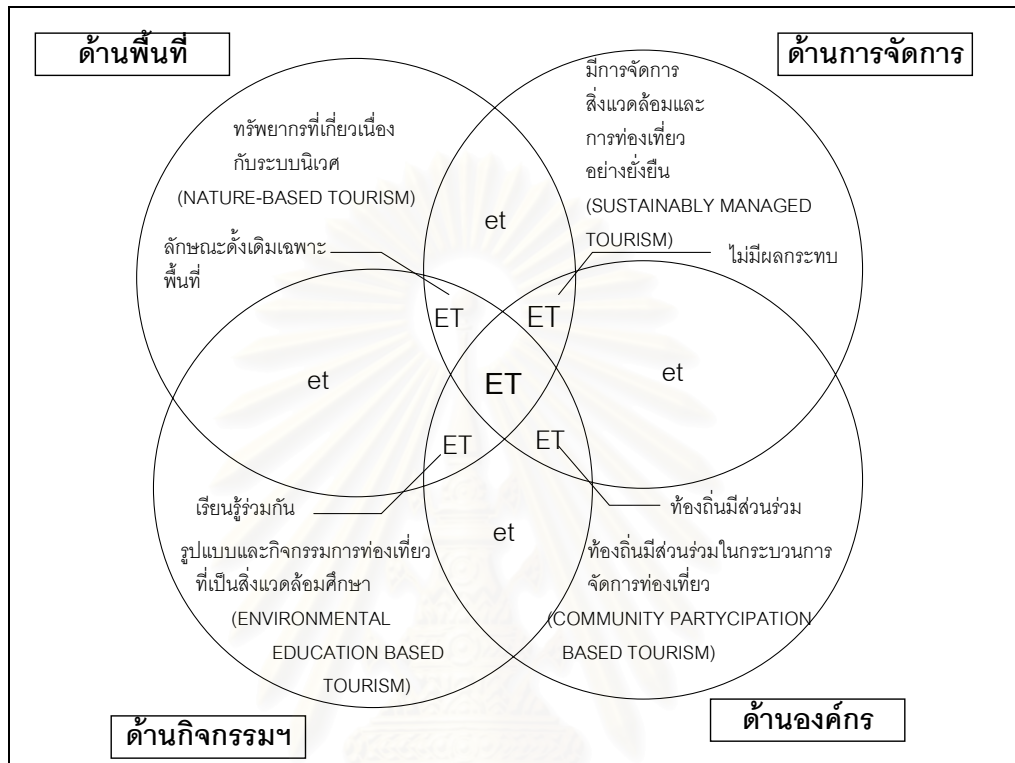
¹⁶ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : 2542).หน้า 20.

¹⁷ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์และคณะ, โครงการการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ชลบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547), หน้า7-8.

บำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หมายเหตุ 1. ดัดแปลงจาก Ralf Buckley, 1994

2. ET, ET,et แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 หน้า 2(45).

การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้ว ต้องครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านการบริการ 3) ด้านตลาดของการท่องเที่ยว และ 4) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงองค์กรและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เช่นเดียวกัน ซึ่งมีหลักการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้¹⁸

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ความสามารถของพื้นที่และระบบนิเวศในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่เสื่อมโทรมลงไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นตามมา ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงการกำหนดกิจกรรม

¹⁸ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คู่มือการจำแนกเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547), หน้า2(3).

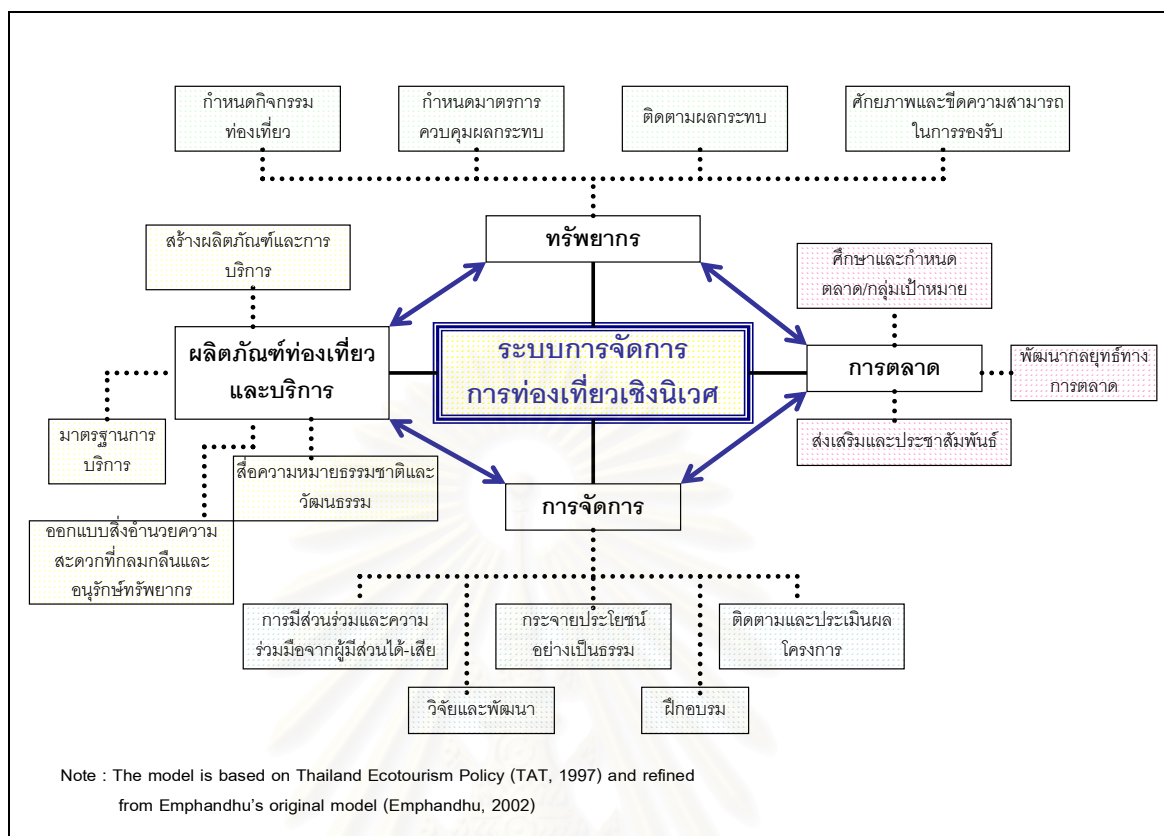
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่มีโอกาสได้ใกล้ชิดและได้รับประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น มีโอกาสได้เข้าใจ เรียนรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว มีโอกาสที่จะสร้างงานและรายได้แก่คนท้องถิ่น กิจกรรมที่ส่งผลด้านการอนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น

2) การจัดการด้านการตลาด โดยการศึกษาและกำหนดตลาด/กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความปรารถนาที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แปลกแตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน และต้องการที่จะได้รับรู้และ/หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความสมบูรณ์สมบัติน และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะไปเดินทางท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นผู้พร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น และไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยหรือคุ้นเคย หรือในลักษณะที่ได้รับจากการบริการในเมืองใหญ่ ดังนั้น ความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญเท่าใดนัก แต่นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะไม่อดทนกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัด เสียงอึกทึกและสิ่งแปลกปลอมที่ขัดกับธรรมชาติ การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงลักษณะภูมิหลังของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงข้อเสนอแนะถึงแนวทางการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

3) การบริการด้านต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก การบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมตั้งแต่ที่พัก อาหาร ยานพาหนะขนส่งนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยว การนำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว การบริการด้านต่างๆ ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่น เช่น บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมีคฤหาสน์ก็นำเที่ยวเน้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจการต่างๆ ในภาคบริการดังกล่าว เช่น จัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (eco-lodge) เป็นมัคคุเทศก์นำทางในการเดินป่า และเป็นนักสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นต้น

4) การบริหารจัดการ จัดว่าเป็นแกนหรือกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการนี้ประกอบด้วย องค์กรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมไปถึง แผนงาน โครงการ มาตรการและกฎระเบียบต่างๆ ในการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้อง และยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : Chettamart, 2003¹⁹

2.4.4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ²⁰ ได้แก่

- 1) จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดการประสานงานด้านข้อมูล ข่าวสาร และการจัดการร่วมกันทุกระดับ
- 2) การควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำนักท่องเที่ยวและการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วยกัน
- 3) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริหาร การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ
- 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษาก่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และรายได้เพียงอย่างเดียว

¹⁹ Chettamart, Surachet.2003. Concepts and Models for Ecotourism Development in Thailand.2003.

²⁰ อุคม เขยแก้วและคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว,2548), หน้า 107-108.

5) จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ(Code of Conduct) แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

6) ต้องมีการศึกษาวิจัย และติดตามประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

7) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ และปรับปรุงให้สอดคล้องกับรูปแบบ หรือกิจกรรมเดิมที่มีอยู่โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น

8) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีการควบคุมดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรืองดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบและฟื้นตัวได้ยาก

สำหรับหลักการของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 มีดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1.1) กำหนดกรอบการพัฒนา การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ หรือพื้นที่ที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์

1.2) วางแผนจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เขตสงวนเพื่อการศึกษา และรักษาสิ่งแวดล้อม เขตกันชน และเขตพื้นที่ฟู

1.3) สนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีการกระจายแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่เกินความสามารถในการรองรับได้

1.4) สนับสนุนข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการเดินทาง ควบคุมปริมาณการถ่ายเทนักท่องเที่ยวในแต่ละท้องที่ไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ

1.5) กำหนดมาตรการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว

1.6) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพตรวจสอบและจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2) นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

2.1) สนับสนุนด้านสื่อสารมวลชน ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวโดยการใช้สื่อที่หลากหลาย

2.2) สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะ หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง และเป็นการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

2.3) ขยายการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดร่วมกัน

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

3.1) การมีส่วนร่วมในการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการการท่องเที่ยว

3.2) ประชาชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการจัดการ พัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีอิสระ สามารถจัดเก็บรายได้เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจน สามารถตัดสินใจในการวางแผนติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.3) การพัฒนากฎหมาย และระบบงบประมาณของภาครัฐ ในการให้ชุมชนมี โอกาสในการควบคุม กำกับดูแล และการจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

4) การส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว

4.1) ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวที่เป็นเครือข่ายในพื้นที่ใกล้เคียง

4.2) มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

4.3) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

4.4) การจัดระบบการเดินทาง เชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยว ให้มีความสะดวก ตามสมควร ให้เหมาะสมกับพื้นที่ กิจกรรม เน้นความปลอดภัยเป็นหลัก

4.5) สนับสนุนระบบสื่อสาร โทรคมนาคมสร้างโครงข่ายที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กระจายครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยว

4.6) สนับสนุนให้มีการบริการท่องเที่ยว ภาคเอกชน หรือองค์กรประชาชน

5) ด้านการส่งเสริมการลงทุน

5.1) สนับสนุนการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้เอกชนสามารถพัฒนา กระบวนการ และการบริการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

5.2) สนับสนุนการลงทุนของประชาชน หรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

5.3) สนับสนุนงบประมาณ และสิทธิประโยชน์แก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการร่วม พัฒนาการท่องเที่ยว

5.4) มีการส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยว

2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

นำชัย ทนุผล²¹ กล่าวว่า ความเกี่ยวข้องของชุมชนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว มี ขอบเขต ลักษณะ และรูปแบบกว้างขวางหลากหลาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ที่สำคัญ นั้นมี 3 ลักษณะ คือ ประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากร การท่องเที่ยวของชุมชน ในประเด็นของประโยชน์ที่ชุมชนได้รับทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น หากมองใน

²¹ นำชัย ทนุผล และคณะ, การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัด เชียงใหม่(เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2543), หน้า39.

ภาพกว้างจะพบว่าผลประโยชน์โดยตรงที่สมาชิกในชุมชนจะได้รับได้แก่ การเกิดการสร้างงาน การเกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการท่องเที่ยว การเกิดระบบตลาด และเกิดระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาด ซึ่งจะมีผลให้สมาชิกในชุมชนเกิดรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่ นอกเหนือจากแหล่งรายได้เดิม

ส่วนประเด็นประโยชน์ทางสังคมนั้น ชุมชนจะเกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างสังคมในสังคมชั้น มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น (formal social contact) ซึ่งอาจเกิดสัญญาทางสังคมอันเนื่องมาจากการตกลงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบการบริการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชน สาธารณูปโภคของชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา อาจได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุง และมีการพัฒนาด้านสาธารณสุข เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน ซึ่งจะได้รับการเอาใจใส่พัฒนามากขึ้น เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนของเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานชุมชนจะอยู่ในฐานะรับทราบนโยบายในเบื้องต้น และมีส่วนผลักดันในระยะยาว ชุมชนเป็นผู้ใช้และดำเนินงานตามแผนงานและแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นโดยเอกชนหรือผู้ประกอบการนำเที่ยวจัดขึ้น เช่น ร่วมพัฒนาจุดขาย หรือแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัยในลักษณะ Home stay ร้านอาหาร หรือการนำเสนอลูกค้านักท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ศิลปะ และประเพณีต่างๆ ดึงดูดนักท่องเที่ยว หรือแม้แต่การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวท้องถิ่น ส่วนขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอน²² คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

แนวความคิดของการมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

²² สีสึก ฤทธิ์เนติกุล และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่, 2547), หน้า 21.

2.6 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

กรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวในยุทธศาสตร์การพัฒนารวมของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)²³

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้ยึดกรอบการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลางตามความหมายทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกปัจจุบัน โดยที่ความพอเพียงนั้น หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอที่จะรับผลกระทบใดๆ จากการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งนี้ต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขหลักวิชาการคือความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ควบคู่กับหลักคุณธรรม คือจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ในการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของพัฒนาไว้เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ คุณธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ และสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) ให้กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนนำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ และขยายบทบาทที่ขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ดังนี้

1) การรักษารากฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขต และการจัดการเชิงพื้นที่ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ รวมถึงการมีมาตรการหยุดใช้ทรัพยากรที่สำคัญที่ถูกทำลายสูงเป็นการชั่วคราว และการสร้างกลไกแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมทั้งการพัฒนากระบวนการจัดการและการป้องกันภัยพิบัติ

2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมกรบริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อลดผล

²³ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 , (Online)แหล่งที่มา <http://www.nesdb.com> (วันที่ 12 พฤษภาคม 2550).

กระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดนโยบายสาธารณะ และใช้กลไกทางเศรษฐกิจศาสตร์ทั้งด้านการเงินและการคลัง รวมทั้งการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผลกระทบทางสังคมและสุขภาพในโครงการพัฒนาของรัฐ หรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

3) การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ เริ่มจากการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันการคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากสัญญาการค้าหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ สร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

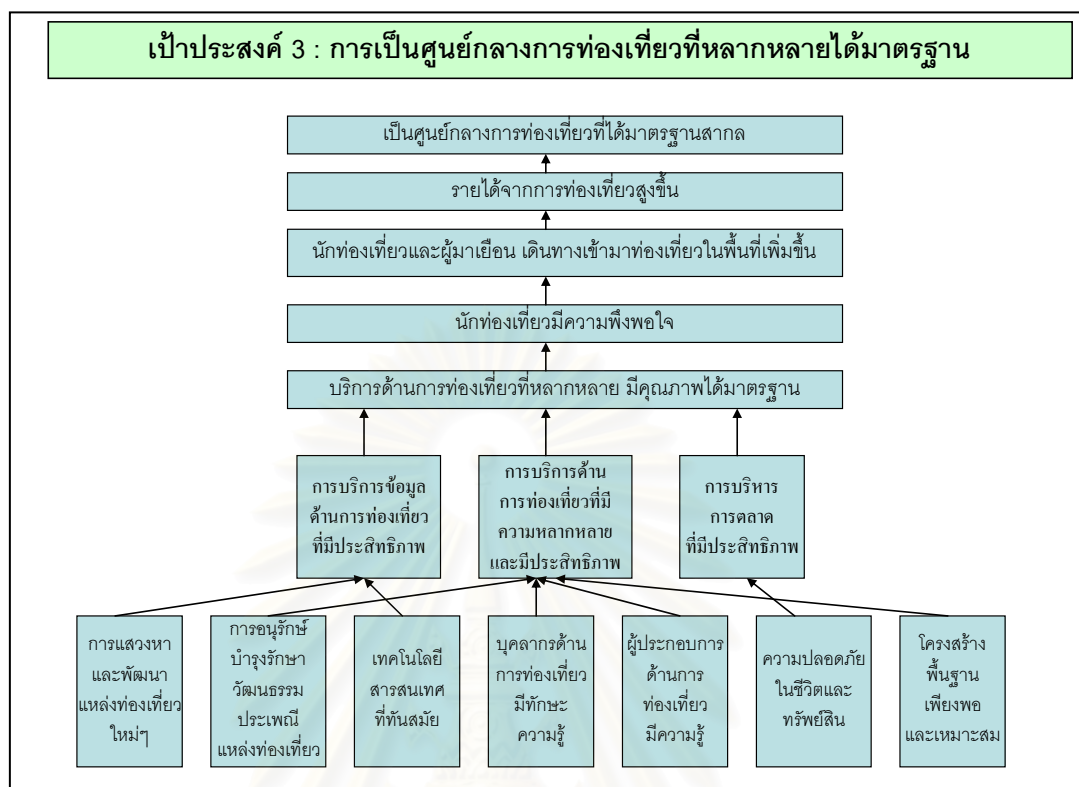
เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยผ่านวิกฤตการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติธรณีพิบัติภัยสึนามิ ส่งผลให้แนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญในเรื่องการรักษาสมดุลทางระบบนิเวศและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ เพื่อป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติที่จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น

แผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดระยอง²⁴

จังหวัดระยองได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาของจังหวัด ดังนี้ “เป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรม ศูนย์กลางด้านเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล” (อุตสาหกรรมล้ำสมัย ปลอดภัยมลพิษ แหล่งผลิตผลไม้ เลื่องลือไกลการท่องเที่ยว) โดยมีเป้าประสงค์การพัฒนา 3 ประการ ดังนี้ 1) เป็นผู้นำด้านอุตสาหกรรมของภูมิภาค 2) เป็นศูนย์กลางด้านเกษตรกรรม 3) เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล ซึ่งสามารถสรุปเป็นผังยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง ด้านการท่องเที่ยวได้ดังนี้

²⁴ สรุปผลการดำเนินงาน การพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2547 และแนวทางการพัฒนาใน พ.ศ. 2548 จังหวัดระยอง, หน้า 27

แผนภูมิที่ 2.3 แสดงผังยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง ด้านการท่องเที่ยว

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์จังหวัดระยอง พ.ศ.2548

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2548-2552)²⁵

ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

- 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐาน เช่น ศาลกรมหลวง รล.ประแสร์ ชายหาด
- 2) สร้างและปรับปรุงที่พักให้นักท่องเที่ยวแบบ Home Stay
- 3) ส่งเสริมให้เป็นแหล่งพักผ่อนตากอากาศระดับประเทศ
- 4) ส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมสู่ระดับประเทศ เช่น ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำบ้านเรือน วัด ต้นตะเคียน
- 5) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงทั้งทางบก ทางน้ำ เช่น เกาะมัน เมืองแกลง สุนทรภู่
- 6) พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ป่าชายเลน แม่น้ำลำคลอง
- 7) สร้างเสริมความรู้ให้กับประชาชนในเรื่องการบริการ
- 8) จัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ หาช่องทางในการประชาสัมพันธ์การเป็นเมืองท่องเที่ยวหลาย ๆ สื่อ เช่น สถานีวิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

²⁵ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์, (Online)แหล่งที่มา <http://www.prasae.com> (วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549).

9) ปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานและเพียงพอรองรับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ถนน รางระบายน้ำ สุขา อ่างน้ำ ลานจอดรถ

10) สร้างเครือข่ายในการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล

11) สร้างแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น สวนสนุก หอคอย

12) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ๆ เช่น พายเรือแคนู ขี่จักรยาน เป็นต้น

จากกรอบการพัฒนาของหน่วยงานในพื้นที่ศึกษาและจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ที่สอดคล้องและส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความสมดุลและภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมกับชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้าใจให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและร่วมอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกสืบทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

2.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่²⁶ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในลักษณะองค์รวม (holistic approach) ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม โดยข้อค้นพบและประเด็นปัญหาด้านกายภาพเป็นการศึกษาสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และสถานการณ์โครงสร้างพื้นฐานพบว่า การรุกรานพื้นที่ของภาคธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ทำให้มีพื้นที่ป่าไม้ลดลง ทรัพยากรน้ำก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ และทรัพยากรชายฝั่งทะเลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศชายฝั่งทะเลถูกทำลายจากผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวพบว่า การพัฒนาเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยขาดการคำนึงถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอแนะด้านกายภาพจึงมุ่งเน้นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมทั้งพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน ส่วนข้อค้นพบและประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจพบว่าฐานเศรษฐกิจหลัก คือ การประมง และการค้าขาย แต่ต่อมาพบว่าเริ่มมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น และการขยายธุรกิจการท่องเที่ยวที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หลักไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ 4 ประเด็น คือ 1) การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว 2) แหล่งท่องเที่ยว 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) เศรษฐกิจภาคครัวเรือน ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจจึงมุ่งเน้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน 4 พันธกิจคือ 1) การส่งเสริมการ

²⁶ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบอร์กลีย์, แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550).

กระจายรายได้จากการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงทางเลือก 3) การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านข้อค้นพบและประเด็นปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่าเกาะลันตาใหญ่มีเอกลักษณ์ด้านสังคมวัฒนธรรมที่งดงามและทรงคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่วนประเด็นปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นคือ 1) ประเด็นแนวนโยบายในการพัฒนาพื้นที่ของรัฐ 2) ประเด็นการรวมกลุ่มทางสังคม 3) ประเด็นด้านวิถีชีวิตประเพณี และวัฒนธรรม และ 4) ประเด็นการให้บริการทางสังคม ข้อเสนอแนะด้านสังคมวัฒนธรรมเน้นแก้ปัญหาผลกระทบต่อเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าของชาวเกาะลันตาใหญ่จาก 4 พันธกิจคือ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มทางสังคม 3) การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) การพัฒนาระบบการให้บริการทางสังคม ทั้งนี้แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่ มุ่งเน้นที่จะสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานราชการ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดสำคัญ 3 ประการได้แก่ แนวความคิดด้านความยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม เพื่อให้เกาะลันตาใหญ่เป็นต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคต

2.7.2 สาทิส สุขม่วงศรี²⁷ ได้ทำการศึกษาศถานการณ์และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน รวมทั้งแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและองค์ประกอบ หรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิเคราะห์ปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ ได้แก่ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง และศึกษาวิถีชีวิตชุมชนรวมทั้งศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตจะดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่เกิดขึ้น องค์ประกอบหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยภายในและภายนอก ปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอันเป็นข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยภาพรวมแล้วผลกระทบด้านกายภาพมีมากกว่าด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านวัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการแก้ไขปัญหาควรดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนร่วมกับพหุภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงจะ

²⁷ สาทิส สุขม่วงศรี, แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการวางแผนผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .2543), หน้า 196.

เหมาะสม โดยจัดการ 4 ด้าน ตามหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมและกระบวนการ การจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการที่ยั่งยืนในทุกๆ ด้าน

2.7.3 ดวงใจ หล่อธนวณิชย์²⁸ ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ปัจจัยการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ เรียนรู้กระบวนการวิจัยด้านการท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม โดยการเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดโอกินาวาประเทศญี่ปุ่นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดโอกินาวาให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยว มีการจัดทำนโยบายและแผนอย่างต่อเนื่อง รายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยว เนื่องจากมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย และในการวางแผนนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นนั้นจะคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญคือ 1) ผู้รับผิดชอบในการวางแผนนโยบายและพัฒนาการท่องเที่ยว 2) วิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 3) ความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการวิจัยด้านการท่องเที่ยวตั้งแต่ในระดับนโยบาย ความพร้อมด้านการจัดการในระดับท้องถิ่น ทิศทางการตลาด รวมไปถึงการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทุก 3 ปี และผลประโยชน์ต่อภาคเกษตรและอุตสาหกรรมที่ได้รับจากการท่องเที่ยว โดยมีการวางแผนการวิจัยเพื่อวางแผนแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการศึกษาภูมิหลังทางสังคม ประชากร แรงงาน เศรษฐกิจ การเงิน การคลัง โครงสร้างอุตสาหกรรมควบคู่กับสถานะการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ทรัพยากรท่องเที่ยว ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคม จำนวนนักท่องเที่ยวองค์ประกอบทั่วไปของการพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว การสนับสนุนการ แล้วสรุปเป็นข้อเสนอแนวคิดด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.7.4 ประวีณ จุลภักดี²⁹ ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำคลองยัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการท่องเที่ยว ปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไข พร้อมทั้ง รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่กลุ่มน้ำคลองยัน ตำบลตะกุกเหนือ ตำบลตะกุกใต้ กิ่งอำเภอลำดวน ตำบลบ้านยาง ตำบลน้ำหัก ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม และบ้านนครบางจำ ตำบลตะกุกเหนือ กิ่งอำเภอลำดวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเริ่มกระบวนการวิจัยจากการทำความเข้าใจร่วมกับชุมชน มีการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ ถอดบทเรียน ทบทวนสถานการณ์ การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา เสนวนาทิศทางการท่องเที่ยว พัฒนาเครื่องมือ วางแผน และเก็บข้อมูล แล้วนำข้อมูลไป

²⁷ ดวงใจ หล่อธนวณิชย์, (Online)แหล่งที่มา <http://www.vijai.org> (วันที่ 5 มกราคม 2549).

²⁹ ประวีณ จุลภักดี, (Online)แหล่งที่มา <http://www.vijai.org> (วันที่ 5 มกราคม 2549).

วิเคราะห์หารูปแบบการจัดการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน ทำให้เห็นศักยภาพการ
 ท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชุมชน และความพร้อมของชุมชน มีการเตรียมความพร้อม
 ชุมชน การประสานความร่วมมือ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกระจายการบริหารจัดการและ
 ผลประโยชน์ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันในส่วนประสานงานการท่องเที่ยวบ้านนครบางจำ อุทยาน
 แห่งชาติแก่งกรุง สุราษฎร์ธานี ตลอดจนกำหนดมาตรการจัดการด้านกายภาพ การจัดการขยะ และ
 กำหนดช่วงเวลาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม พร้อมกฎระเบียบด้านการท่องเที่ยว และมีการกำหนด
 รูปแบบกิจกรรมไว้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลายทั้งการชมวิถีชุมชน การเดินป่า การล่องแก่ง
 คลองยัน การดูนก ผีเสื้อ แมลง การพักผ่อนกับธรรมชาติ ชมวิว ทิวทัศน์ น้ำตก นอกจากนี้ยังส่งผล
 ให้หน่วยงานหลายฝ่ายจากอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหาร
 ส่วนตำบลตะกุกเหนือ และภาคเอกชนเข้าไปช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน
 รวมทั้งสามารถเชื่อมงานกับเครือข่ายด้านการจัดการทรัพยากร เครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำคลอง
 ยัน เครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักษ์ป่าจังหวัดสุราษฎร์ธานี เครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ เครือข่ายลุ่มน้ำ
 ภาคใต้ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคใต้ เครือข่ายองค์กรประชาชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมี
 ข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) หน่วยงานที่สนับสนุนควรเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานด้วย
 เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งให้การสนับสนุนด้านการ
 ตลาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน 2) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้าไปมี
 ส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 3) ผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกต้องเคารพสิทธิ
 ชุมชนในการจัดการทรัพยากร 4) ชุมชนควรมีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง
 ด้านบุคลากร การจัดการผลประโยชน์ การตลาด การประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยงาน
 ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว 5) ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้วยตัวชุมชนเองก่อนที่จะมี
 การพัฒนาชุมชน 6) บุคลากรที่เลี้ยงต้องช่วยในเทคนิคการเขียน วิเคราะห์ เชื่อมโยง สรุปเอกสาร
 เพราะเป็นข้อจำกัดของชาวบ้าน 7) ควรศึกษาวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การศึกษาเพื่อพัฒนาการ
 สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.8 สรุปความคิดในการศึกษา

ตารางที่ 2.2 สรุป แนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
ความหมายของการพัฒนา ทนศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ ดิเรก ฤกษ์สาหร่าย	“การพัฒนา” หมายถึงการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ซึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดและเปลี่ยนแปลง การกระทำ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็น กระบวนการปรับปรุงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง เพื่อให้การพัฒนานั้นสามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเอง ด้วย

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
	ชุมชน ด้วยครอบครัว ด้วยหมู่บ้านไปจนถึงระดับอยู่ได้ด้วยประเทศของเราเองซึ่งจะทำให้การพัฒนานั้นๆ ยั่งยืนอยู่ได้ไม่ต้องพึ่งพาหรือลดการพึ่งพาจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ
การท่องเที่ยว Lawson and Bovy Webster Dictionary Kathleen Lingle Pond Robert Christie Mill	การท่องเที่ยว คือการเดินทางจากที่ที่เคยอยู่อาศัยปกติ ไปยังสถานที่อื่นในระยะเวลาสั้นๆ เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง โดยมีกิจกรรมเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสถานที่นั้นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) และตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist)
การพัฒนาแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	แนวความคิดในการพัฒนาแบบยั่งยืนคือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยไม่บั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาของคนยุคหน้า โดยการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ลดการบริโภคที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มพูนเศรษฐกิจของชุมชน
หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ The Ecotourism Society Raff Buckley การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย Gail Nash	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น มีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นการท่องเที่ยว

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
	เที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสัตว์ป่า มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้ผลตอบแทนเศรษฐกิจให้มากที่สุด มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ให้มีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุดม เขยกีวงศ์ ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ สาทิศ สุขผ่องศรี วิทยากรณ์ จรัสด้วง ดวงใจ หล่อธนวนิชย์ ประวีณ จุลภักดี	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดการประสานงานร่วมกันทุกระดับ รวมทั้งการควบคุม ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริหาร การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและรายได้เพียงอย่างเดียว โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ และฟื้นตัวได้ยาก
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ชุมชนเป็นผู้ใช้และดำเนินงานตามแผนงานและแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นโดยเอกชนหรือผู้ประกอบการนำเที่ยวจัดขึ้น เช่น ร่วมพัฒนาจุดขาย หรือแหล่งท่องเที่ยว ที่พักอาศัยในลักษณะ Home stay ร้านอาหาร หรือการนำเสนอลูกค้านักท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ศิลปะ และประเพณีต่างๆ ดึงดูดนักท่องเที่ยว หรือแม้แต่การเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวท้องถิ่น ส่วนขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนคือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน 2) การมี

ประเด็น	สรุปแนวความคิด
	ส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ที่มา : การวิเคราะห์ (ผู้วิจัย, 2549)

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรชายฝั่งที่มีความสำคัญต่อความยั่งยืนของปริมาณน้ำและอาหารในการใช้อุปโภคและบริโภคของประชาชนในลุ่มน้ำประแสร์ โดยที่การพัฒนานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีศึกษา

ระเบียบวิธีศึกษา เป็นการวางแผนเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เราต้องการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้การศึกษาที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาอย่างเป็นระบบ และระเบียบโดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามลำดับได้ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและประยุกต์ เพื่อให้เห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกระบวนการ จากการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ควบคู่กับการสังเกตและการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อให้ได้ผลการศึกษามาใช้ทางปฏิบัติโดยตรง (Applied research)¹ โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

3.1.1 การกำหนดหัวข้อเรื่องสำหรับการศึกษาจากความสนใจ และความต้องการหาคำตอบข้อเท็จจริงของพื้นที่ที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจจะศึกษา ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง จะมีแนวทางพัฒนาให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นได้อย่างไร เมื่อได้หัวข้อสำหรับการศึกษาแล้วผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลและสังเกตเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษาในลักษณะของนักท่องเที่ยวทั่วไปในช่วงงานเทศกาลลอยกระทงกลางแม่น้ำประแสร์ในช่วงวันลอยกระทง พ.ศ.2548 จากนั้นเข้าสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารในขั้นต่อไป

3.1.2 รวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ เพื่อใช้ในการศึกษา ดังนี้

3.1.2.1) ข้อมูลทุติยภูมิ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) ข้อมูลสถิติ เอกสารหน่วยงานราชการ และสถาบันต่างๆ เช่น

สำนักงานสถิติแห่งชาติศูนย์ราชการจังหวัดระยอง สถิติจังหวัด ป่าไม้จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด สำนักโยธาธิการและผังเมือง อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา เทศบาลตำบลเมืองแกลง เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ หอสมุดกลางสำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2) แผนที่และภาพถ่าย ได้แก่

- ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2539 มาตรฐาน 1 : 50,000 จากกรมแผนที่ทหาร
- ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2547 มาตรฐาน 1 : 50,000 จาก Google Earth
- แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1 : 50,000 จากกรมแผนที่ทหาร

¹ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ระเบียบวิธีการศึกษาทางสังคมศาสตร์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2544), หน้า 3.

- แผนที่ทางหลวง มาตรฐาน 1 : 400,000

- ภาพถ่ายจากสถานที่จริง

3.1.2.2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกได้ 4 ส่วนหลัก ได้แก่

1) การสำรวจภาคสนาม ผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจภาคสนามจากการเดินทางไปเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวทุกแหล่งที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาทั้ง 26 แหล่งเพื่อบันทึกตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดทำกรรวบรวมข้อมูลบนแผนที่ดิจิทัล (GIS) จากข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ประเทศไทย แผนที่ภูมิประเทศจากกรมแผนที่ทหาร และการสำรวจสภาพปัจจุบันประกอบกัน โดยมีหัวข้อดังนี้ การสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ภูมิประเทศ การเข้าถึงการสัญจร สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยทำการสำรวจในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2548 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2549 เป็นระยะเวลา 3 เดือน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการดำเนินการศึกษาในขั้นตอนต่อไป

2) การสังเกตการณ์ ในพื้นที่ศึกษาโดยใช้แบบสังเกตแบบตารางกำหนดหัวข้อและบันทึกให้คะแนน และนำข้อมูลมาจัดอันดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยสังเกตสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลักษณะสภาพการเข้าถึงการสัญจร ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ปัญหาและข้อจำกัดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยทำการสังเกตการณ์ในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2548 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ.2549 เป็นระยะเวลา 12 เดือนโดยแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และประเมินผลร่วมกับการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ต่อไป

3) การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา โดยการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในการวางนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา โดยกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์คือ นายสมชาย จรรย์เจริญ (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองแกลง) ในวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 สัมภาษณ์ในหัวข้อหลัก คือ นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง บุคคลสำคัญต่อมาคือ นายไชยรัตน์ เชื้อตระกูล (นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์) ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 สัมภาษณ์ในหัวข้อหลัก คือ นโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ บุคคลสำคัญต่อมาคือ นายเสริมพันธ์ สาริมาน (ผู้อำนวยการอุทยาน

แห่งชาติเขาชะเมา) ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 สัมภาษณ์ในหัวข้อหลัก คือ สถานการณ์การท้องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาในปัจจุบัน รวมทั้งนโยบายการจัดการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท้องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา และทำการสัมภาษณ์ประชาชนโดยทั่วไป โดยเป็นการพูดคุยสนทนากับชาวบ้าน ร้านค้าในพื้นที่ศึกษาแบบบังเอิญ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในหัวข้อหลัก คือ สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลกระทบของการท้องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท้องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

4) การใช้แบบสอบถาม เพื่อให้การจัดทำแนวทางพัฒนาการท้องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์จังหวัดระยอง ตรงตามวัตถุประสงค์ในด้านการศึกษาค้นคว้าหรือปัจจัยการพัฒนาการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาเลือกใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นปลายปิดและปลายเปิด ด้านกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาทัศนคติและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา แบ่งการจัดทำแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด คือ กลุ่มตัวอย่างประเภทนักท่องเที่ยวและกลุ่มตัวอย่างประเภทประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่างประเภทนักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Sampling จากนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชมเขื่อนลุ่มน้ำประแสร์ (Visitors) ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ ทั้งที่ค้างคืนและไม่ค้างคืน กระจายไปในแหล่งท้องเที่ยวต่างๆ ที่ทำการสำรวจ รวม 26 แห่ง ได้แก่แหล่งท้องเที่ยวตอนบนของพื้นที่ศึกษาได้แก่แหล่งท้องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมา รวม 9 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อ่างเก็บน้ำประแสร์ น้ำตกคลองปลาเก้ง น้ำตกเขาชะเมา เป็นต้น แหล่งท้องเที่ยวตอนกลางของพื้นที่ศึกษาได้แก่แหล่งท้องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอแกลง รวม 4 แห่ง ได้แก่ วัดสารนารถธรรมาราม อาคารไม้ถนนวนสุนทรโวหาร สวนปิยะ การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท และแหล่งท้องเที่ยวตอนล่างของพื้นที่ศึกษาได้แก่แหล่งท้องเที่ยวที่ตั้งอยู่ทางตอนล่างของอำเภอแกลงรวม 13 แห่ง ได้แก่ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชวัดชุมพรเขตอุดมศักดิ์ วัดตะเคียนงามอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ หมู่บ้านประมงแหลมสน วัดแหลมสน ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ เป็นต้น

โดยหน่วยที่ใช้การวิเคราะห์ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อปี และจำนวนประชากรในท้องถิ่น สูตรที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ Yamane²

$$n = N / (1 + NE^2)$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

² สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์,ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า,2544), หน้า 127.

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด

E = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนด ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 90 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (E) เท่ากับร้อยละ 10 หรือ 0.1 ดังนั้นจะสามารถประมาณจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

สำหรับแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อปี 253,815³ คน (พ.ศ. 2547)

$$\text{แทนค่า } n = \frac{253,815}{1 + 253,815(0.1)^2} = 100$$

$$\text{ดังนั้นเลือกใช้ } n = 100$$

กลุ่มตัวอย่างสำหรับนักท่องเที่ยวได้กระจายไปในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั่วพื้นที่ศึกษา รวมทั้งสิ้น 26 แห่ง โดยสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวแบบ Accidental Sampling ในแหล่งท่องเที่ยวแห่งละ 5 ชุด รวมทั้งสิ้นแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวมีจำนวน 130 ชุด ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ.2549 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2550 รวมระยะเวลาสำหรับการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประเภทนักท่องเที่ยว รวม 4 เดือน (ตัวอย่างแบบสอบถามแสดงในภาคผนวก) ประเด็นหลักในการสอบถามในกรณีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักท่องเที่ยว มีดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมถึงรูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักท่องเที่ยว
- 2) ทศนคติและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) ทศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อการวางแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์
- 4) ทศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามกลุ่มสนใจเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มคนรักธรรมชาติ กลุ่มปั่นจักรยาน กลุ่มท่องเที่ยวผจญภัย กลุ่มเดินป่า เป็นต้น

โดยผลสำรวจแบบสอบถามนักท่องเที่ยวผู้ศึกษาได้ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ประกอบกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาบทที่ 5 สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ต่อมาคือกลุ่มตัวอย่างประเภทประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental Sampling เช่นเดียวกัน จากจำนวนประชากร

³การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2547(กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2548), หน้า 131.

ทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา หมายถึง ประชาชนผู้อยู่อาศัยที่มีบ้านเรือน หรือมีที่พักอาศัยประจำหรือชั่วคราวอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ โดยเป็นการใช้แบบสอบถามสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษากระจายไปทั้ง อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอเขาชะเมา

สำหรับแบบสอบถามสำหรับประชาชนในท้องถิ่นหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ จำนวนประชากรทั้งหมด 173,820 คน⁴ (พ.ศ. 2547)

$$\text{แทนค่า } n = \frac{173,820}{1 + 173,820(0.1)^2} = 100$$

$$\text{ดังนั้นเลือกใช้ } n = 100$$

กลุ่มตัวอย่างสำหรับประชาชนในท้องถิ่นได้กระจายไปในประชาชนที่อาศัยอยู่ในหรืออยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในพื้นที่ศึกษา โดยสุ่มตัวอย่างประชาชนแบบ Accidental Sampling รวมทั้งสิ้นแบบสอบถามสำหรับประชาชนในท้องถิ่นมีจำนวน 100 ชุด ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.2550 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2550 รวมระยะเวลาสำหรับการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประเภทประชาชนในท้องถิ่น รวม 4 เดือน (ตัวอย่างแบบสอบถามดูในภาคผนวก) รวมจำนวนแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาทัศนคติและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้นมีจำนวน 230 ชุด และมีประเด็นหลักในการสอบถาม ดังนี้

ประเด็นหลักในการสอบถามในกรณีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นประชาชนในท้องถิ่น มีดังนี้

1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และความรู้ความเข้าใจพื้นฐานดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึงระดับความเข้าใจและความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์

2) ทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ หรือพื้นที่ที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์ตามขีดความสามารถที่รองรับได้ โดยกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว และสนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีการกระจายแหล่งท่องเที่ยวในระดับที่สามารถทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่เกินความสามารถในการรองรับได้ รวมทั้งการกำหนดมาตรการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

3) ทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อนโยบายการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก โดยการสนับสนุนด้านสื่อมวลชน ส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการให้ข้อ

⁴กรมการปกครอง, สำนักทะเบียนราษฎร. จำนวนประชากร จังหวัดระยอง. 2548.

มูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้อย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การให้ความรู้และเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

4) ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมในการลงทุน การผลิตสินค้าและบริการการท่องเที่ยว สามารถจัดเก็บรายได้เพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนสามารถตัดสินใจในการวางแผนติดตามประเมินผลผลกระทบจากโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

5) ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว โดยการส่งเสริมการตลาดสัมพันธ์ และส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่เป็นเครือข่าย และจัดระบบการเดินทางให้มีความสะดวกตามสมควรโดยเน้นความปลอดภัยเป็นหลัก เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์และการจัดเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

6) ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการลงทุน โดยการสนับสนุนการลงทุนของประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น การส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การสนับสนุนด้านเงินทุนและการบริหารทุนในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

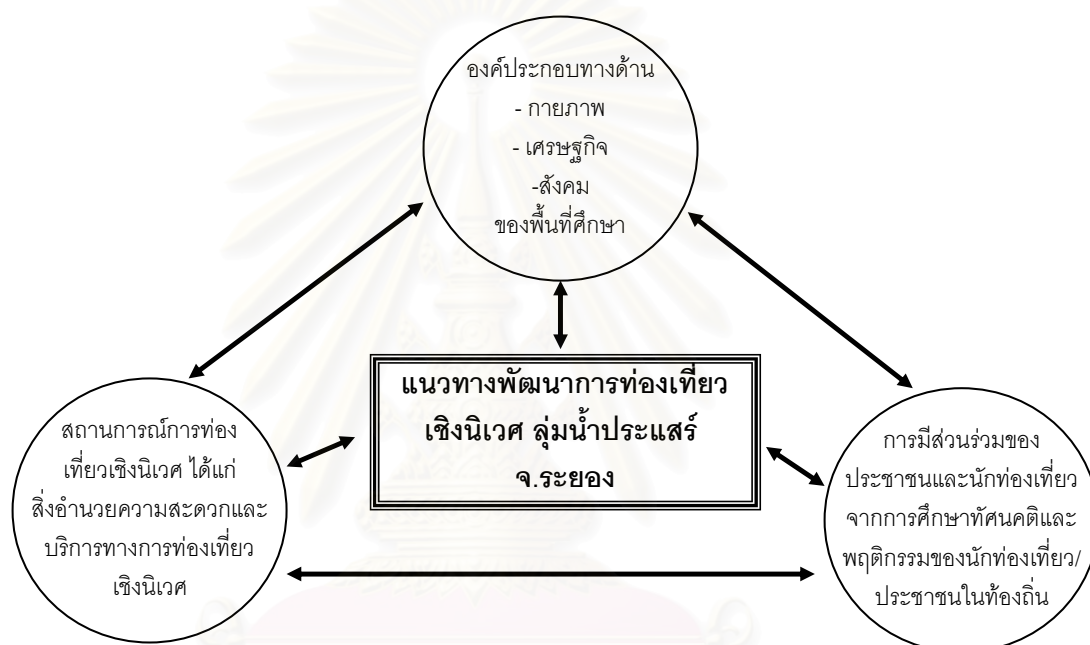
7) ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ เพื่อทราบถึงความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งๆที่ควรพัฒนา หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนาต่อไป

8) ทศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อท้องถิ่นทั้งในด้าน กายภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนพัฒนาเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบต่อพื้นที่ศึกษาต่อไป

3.1.2.3) การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ประมวลผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม มาวิเคราะห์เรียบเรียง โดยนำเสนอแบบพรรณนา และจัดทำแผนที่ ส่วนข้อมูลในเชิงปริมาณ จะจัดแบ่งค่าและคำนวณ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel ประมวลผลและแสดงผลข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ศักยภาพการรองรับและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ผู้กำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อสรุปผลเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ต่อไป

ในการศึกษาเพื่อให้เห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา จำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงองค์ประกอบทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ศึกษา ควบคู่กับการ ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อม ความสะอาดและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาจากทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และทัศนคติของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

แผนภูมิที่ 3.1 กรอบการวิจัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาในกลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง โดยครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานทางด้านลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เห็นสภาพพื้นที่ศึกษาในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ควบคู่กับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ศึกษา นำไปสู่การวางแผนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยองต่อไป

4.1 สภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของประชากรในกลุ่มน้ำประแสร์

4.1.1 ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์

พื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ในการศึกษานี้ ครอบคลุมพื้นที่ใน 2 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดระยอง ได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 1,453.662 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 43.41 ของจังหวัดระยอง โดยอำเภอแกลงมีพื้นที่มากที่สุด 788.463 ตร.กม. รองลงมาคือ อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีพื้นที่ 395.249 และ 269.950 ตร.กม.ตามลำดับ แบ่งเขตการปกครองรวม 6 เทศบาล 23 ตำบล และ 201 หมู่บ้าน (ตาราง 4.1) ระยะทางจากกรุงเทพมหานคร ถึงอำเภอแกลง เป็นระยะทาง 179 กิโลเมตร

ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่อำเภอ ระยะทาง การแบ่งเขตการปกครองในพื้นที่ศึกษา

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะทางจาก จังหวัดระยอง	การปกครอง		
			เทศบาล	ตำบล	หมู่บ้าน
แกลง	788.463	47	5	15	144
วังจันทร์	395.249	75	1	4	28
กิ่ง อ.เขาชะเมา	269.950	78	0	4	29
รวม	1453.662		6	23	201

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กลุ่มน้ำประแสร์อยู่ระหว่างเส้นละติจูด $12^{\circ}40'$ - $13^{\circ}20'$ เหนือ และระหว่างเส้นลองจิจูด $101^{\circ}19'$ - $101^{\circ}48'$ ตะวันออก¹ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

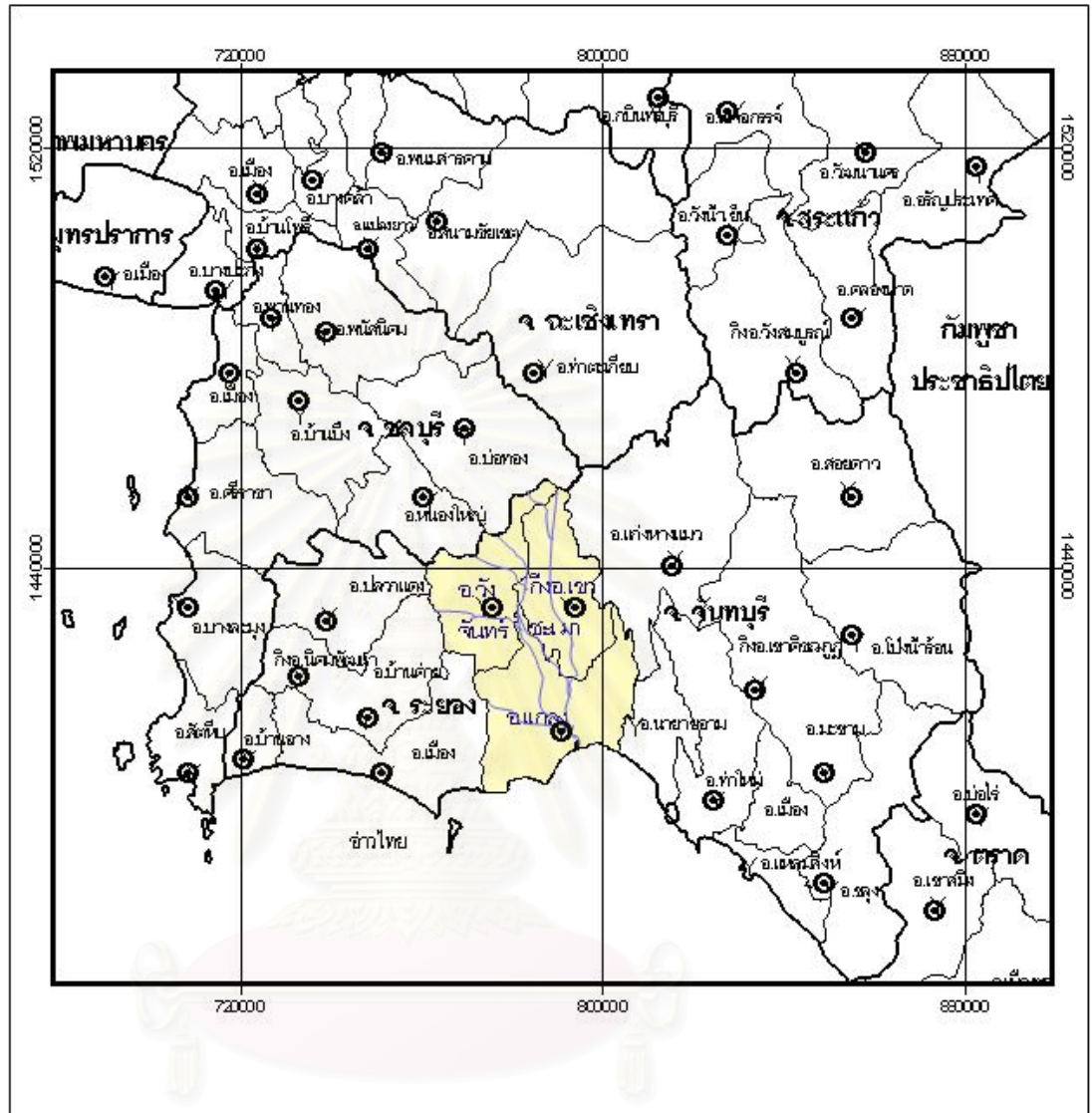
ทิศเหนือ ติดต่ออำเภอบ่อทอง และอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดต่ออ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่ออำเภอแก่งหางแมว และอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่ออำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอเมืองจังหวัดระยอง

¹ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. (กรุงเทพฯ, 2537), หน้า 2.

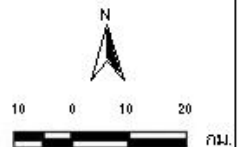

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 4.1 แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

สัญลักษณ์

- ที่ตั้งอำเภอ
- ขอบเขตอำเภอ
- ขอบเขตจังหวัด
- ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

แม่น้ำประแสร์มีต้นน้ำอยู่ระหว่างเขาใหญ่ เขาอ่างฤๅไน กับเขากระเด็นในจังหวัด ชลบุรี เกิดจากการรวมกันของคลองตาเพชรกับคลองประแสร์ ในอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรีไหลลง ทางทิศใต้เข้าเขตจังหวัดระยองผ่านอำเภอวังจันทร์ รวมทั้งต้นน้ำฝั่งตะวันออกที่เกิดจากลำคลอง สายหลักคือคลองโพธิ์ที่มีต้นน้ำอยู่ในเทือกเขาชะเมา กิ่งอำเภอลำชะเมาไหลผ่านอำเภอกแกลง มีความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร ไปลงทะเลระหว่างบ้านปากน้ำทางฝั่งซ้าย(หันหน้าออกทะเล)ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่มีบ้านเรือนหนาแน่น กับบ้านแหลมสนทางฝั่งขวาซึ่งมีเจดีย์เก่าแก่ที่ชาวเรือปากน้ำ ประแสร์ให้ความเคารพในตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอกแกลง จังหวัดระยอง มีน้ำตลอดปี ปากน้ำ กว้างประมาณ 200 เมตร น้ำลึกประมาณ 5 เมตร² (แผนที่ 4.1)

4.1.2 ประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของประชากรในลุ่มน้ำประแสร์

ประแสร์³ ปราบภูหลักฐานเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับคำว่าประแสร์นั้นพบในจดหมายเหตุ พระอุบาลีไปลังกาที่ปี เมื่อ พ.ศ. 2295 ในสมัยรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ความบางตอนว่า”ครั้น เวลา 3 โมงเช้า ยাত্রากำปั่น ทรงพระราชสาสน์ไปทิศบูรพา ข้ามอ่าวไปตรงชลบุรี และใช้ไปนอก เกาะสีชัง เกาะไผ่ เกาะคราม ช่องแสมสาร ตรงปากน้ำระยอง ปากน้ำประแสร์ ปากน้ำจันทบุรี” ซึ่ง ตามความคิดเห็นของพระครูประภัทรวิริยคุณ เจ้าคณะอำเภอกแกลง เจ้าอาวาสวัดตะเคียนงาม ตำบลปากน้ำประแสร์ ได้วิเคราะห์ว่า คำว่า “ประแสร์” ที่มี (ร์) น่าจะมาจากภาษาของว่า ฟรีแซร์ หรือ ปริแซร์ หมายถึง ป่าทุ่งนา คือ ป่าที่ถางแล้ว และใช้ปลูกข้าว และคำว่า “ประแส” น่าจะมาจาก ความหมายที่ว่า กระแสน้ำจืด ที่ไหลมาจากต้นน้ำมา ปะทะ กับน้ำทะเลตรงปากน้ำ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้คำว่า “ประแสร์” ว่าควรจะมี (ร์) หรือไม่ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ ต้องการให้ใช้คำว่า “ประแสร์” ที่ไม่มี (ร์) เนื่องจากจะได้ตรงกับหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบเกี่ยวกับ คำว่า “ประแสร์” ที่ไม่มี (ร์) แต่ภาษาทางราชการยังคงให้ใช้คำว่า “ประแสร์” ที่มี (ร์) ตามกฎหมาย กฤษฎีกาอยู่ต่อไป

ประแสร์ เป็นชุมชนโบราณแห่งหนึ่งของจังหวัดระยอง ไม่มีหลักฐานว่าชุมชนนี้ก่อตั้ง มาตั้งแต่เมื่อใด แต่สันนิษฐานว่าน่าจะมีชุมชนมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจะเห็นได้จาก หนังสือตำนานพระอารามและทำเนียบสมณศักดิ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ว่า “เมืองประแส เป็นเมือง ที่ไม่มีพระครู ส่วนเมืองแกลงเป็นเมืองที่มีพระครู” หมายความว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาประแสร์ก็มี สภาพเป็นเมืองมาแล้ว ส่วนความสำคัญทางประวัติศาสตร์นั้นประแสร์ได้มีโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชครั้งเดินทางผ่านไปเมืองจันทบุรีคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ดังความในพระราช พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทบุมาศ (เจิม) ว่า

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการ อนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำและลำน้ำสาขาในพื้นที่ภาคตะวันออก, (กรุงเทพฯ, 2547), หน้า1(49).

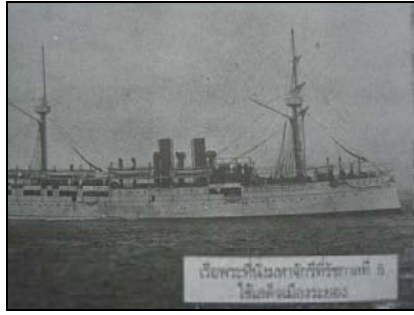
³ เทศบาลตำบลเมืองแกลง, เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน, (ระยอง, 2546), หน้า372.

“ปีจอ อัฐศก (จ.ศ.1128 หรือ พ.ศ.2309) ณ วันอาทิตย์ แรม 1 ค่ำ เดือน 4 เมื่อเสด็จสถิตอยู่ ณ เมืองระยองนั้น หมู่ราชปัจจามิตร ซึ่งแตกไปจากเมืองระยอง ลอบเข้ามาลักโค กระบือ ช้าง ม้า ไปเนืองๆจึงตรัสว่า อ้ายเหล่านี้เราอนุมานว่าเป็นข้าขอบขัณฑสีมาจะใคร่ทะนุบำรุงจึงมิได้กระทำอันตราย มันก็มีได้อ่อนนุ่ม ยังจะมาคิดประทุษร้ายอีกเล่า ทั้งนี้ก็เป็นผลวิบากให้เกิดเป็นคนอัสถ์ยอาธรรมฉะนี้ จะละไว้มิได้ จึงเสด็จรักษาพลทหารออกจากเมืองระยองไป ณ บ้านประแส บ้านไช้ บ้านคา บ้านกล้า บ้านแก่ง ซึ่งอ้ายขุนรามหมื่นสั่งตั้งอยู่นั้น ครั้นอุษาโยคจึงทรงเครื่องราชูษิตสำหรับราชรถยุดสงครามเสด็จ เสด็จนำพลทหารเข้าไล่กระโจมพันแห่ง”

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสด็จประพาสประแสร์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2427 ดังความในพระราชหัตถเลขา ถึงสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ ดังนี้

“...รุ่งขึ้นวันอาทิตย์ ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ออกเรือมาทอดที่ตรงปากน้ำประแสร์ ซึ่งเป็นที่พระแก่งแกล้งล้าอยู่ ลงเรือเล็ก เรือกลไฟลากเข้าไปดูลำน้ำประแสร์ จนตลอดพันหมู่บ้านคนมีบ้านเรือนติดๆกันประมาณร้อยหลังเรือน ต่อเข้าไปข้างในเขาวังยังมีบ้านเรือนอีกมาก แต่เป็นหนทางไกลหาได้ไปไม่ กลับออกมาพักที่หัวแหลมซึ่งมีเมืองแก่งทำค้างไว้ พันปราไปไม้ที่เขาทำไว้รับที่นั้นเห็นว่าภูมิฐานงาม จึงได้สั่งให้สร้างทำขึ้นประกอบกับพระเจดีย์เดิม ให้ชื่อไว้ว่า วัดสมมติเทพฐาปนาราม ที่ต่อขึ้นไปข้างเหนือจะทำเป็นที่โรงทหารสำหรับได้รักษาสดใจผู้ร้าย ด้วยในระยะที่เป็นที่เปลี่ยว ย่านห่าง แต่ก่อนเคยมีสลัดทำร้ายเรืออยู่บ้าง ซึ่งได้ให้จัดการรักษาให้แข็งแรง เวลาบ่ายออกจากปากน้ำประแสร์...”

ซึ่งสถานที่เสด็จประพาสในครั้งนั้นคือบริเวณหาดแหลมสนปากน้ำประแสร์ในปัจจุบัน และยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดสมมติเทพฐาปนาราม (วัดแหลมสน) ขึ้น พร้อมทั้งพระราชทานตู้พระไตรปิฎก พร้อมด้วยหนังสือพระไตรปิฎก 1 ชุด ธรรมาสน์ลายรดน้ำ 1 ธรรมาสน์โต๊ะหมู่บูชาลายทอง 1 ชุด พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หล่อด้วยสำริด 1 องค์ ถูยกยามเสด็จประพาสยุโรป 1 ใบ (ปัจจุบันสูญหาย) และตะเกียงโคมแขวน 1 ดวง สิ่งของพระราชทานทั้งหมดปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดสมมติเทพฐาปนาราม

ที่มา : เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน

ภาพที่ 4.1 แสดงเรือพระที่นั่งมหาจักรีที่ลั่นเกล้ารัชกาลที่ 5 เสด็จหัวเมืองตะวันออก

จากการรวบรวมประวัติศาสตร์ของชาวเมืองแกลงจัดพิมพ์เป็นหนังสือ “เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน” โดยนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองแกลง ระบุว่าสภาพของปากน้ำประแสร์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนหลายร้อยหลังคาเรือนแล้ว ต่อมาปรากฏหลักฐานจากรายงานตรวจราชการของสาธารณสุขมณฑลจังหวัดจันทบุรี ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2473 จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติจังหวัดจันทบุรี พบว่าตำบลปากน้ำประแสร์เป็นที่ชุมนุมการค้าขายและบ้านเรือนราษฎร ตามสำมะโนครัวที่สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2472 มีพลเมืองชาย 899 คน หญิง 777 คน รวม 1776 คน มีบ้าน 257 บ้าน สภาพที่ตั้งของชุมชนปากน้ำประแสร์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำประแสร์(หันหน้าออกทะเล) ทางฝั่งขวาเป็นเขตพื้นที่ของตำบลเนินซ้อไม่มีบ้านคน สภาพการตั้งบ้านเรือนเรียงรายไปตามแนวริมน้ำไปจนถึงปากแม่น้ำแล้วก็ข้ามไปมีบ้านเรือนที่ฝั่งแหลมสน การปลูกบ้านหันหน้าเข้าหากัน มีทางเดินหรือสะพานไม้คั่นกลาง ตลาดปากน้ำประแสร์เป็นตลาดใหญ่ที่สุดในเวลานั้น จำหน่ายอาหารทะเลสด สินค้าอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้ทั้งขายปลีกและส่ง ประชาชนเป็นพวกที่มีเชื้อสายจีนเกือบร้อยละห้าสิบ ส่วนมากตอนล่างใกล้ปากแม่น้ำจะมีเชื้อจีนไหหลำ ตอน กลางเป็นย่านการค้า เป็นพวกจีนแต้จิ๋ว จีนแคะ จีนฮกเกี้ยน และจีนกวางตุ้ง ประชากรเกือบครึ่งประกอบอาชีพประมง ส่วนประชากรตอนในประกอบอาชีพทำสวนส่วนใหญ่เป็นสวนมะม่วง มีการทำนาตั้งแต่บริเวณหน้าวัดตะเคียนงามไปจรดทุ่งคลองปูน การคมนาคมในตลาดปากน้ำประแสร์เมื่อถนนสุขุมวิทยังมิได้สร้างขึ้นล้วนแต่อาศัยเกวียนและการเดินเท้า การคมนาคมที่สำคัญก็คือการใช้เรือเป็นพาหนะโดยมีเรือยนต์ขนส่งขนาดใหญ่เดินทะเลของบริษัทอีสต์เอเชียติก ในการลำเลียงขนส่งสินค้าและผู้คนในเส้นทาง ตราดจันทบุรี ระยอง ชลบุรี กรุงเทพฯ สินค้าส่งออกที่สำคัญ คือ กะปิ ไม้ พริกไทย เป็นต้น และก่อนที่คลองประแสร์จะถูกลดบทบาทลงจากการมีถนนสุขุมวิท⁴ในช่วงปี พ.ศ.2490 การค้าขายทางน้ำที่เป็นหลักสำคัญในยุคนี้คือการบรรทุกข้าวจากโรงสีริมน้ำ และบรรทุกไม้จากโรงเลื่อย ต่อมาในยุค

⁴ ถนนสุขุมวิท เป็นทางหลวงแผ่นดินสายกรุงเทพมหานคร ลั่นสุดที่จังหวัดตราด ชื่อถนนมาจากบรรดาศักดิ์ของพระพิศาลสุขุมวิท อดีตอธิบดีกรมทางหลวง ถนนในช่วงอำเภอแกลงสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ระหว่าง พ.ศ.2482-2488

หลังจึงมีบทบาทเหลือเพียงชาวประมงไม่มากนัก และบริเวณปากแม่น้ำเป็นที่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย จุดเรือประมง และมีการอาศัยผันน้ำจากคลองมาเลี้ยงนาทุ่งในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งใช้เป็นที่รองรับการระบายน้ำเสียในเขตเมืองของเทศบาลตำบลเมืองแกลงด้วย

ภาพที่ 4.2 แสดงสภาพบ้านเรือนประแสร์ในอดีต

ที่มา : เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน

ภาพที่ 4.3 แสดงเรือสินค้าของบริษัทอีสต์เอเชียติก

ที่มา : เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน

ภาพที่ 4.4 แสดงพาหนะในการเดินทางในอดีต

4.2 ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำประแสร์

4.2.1 สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศของกลุ่มน้ำประแสร์

ลักษณะภูมิประเทศ

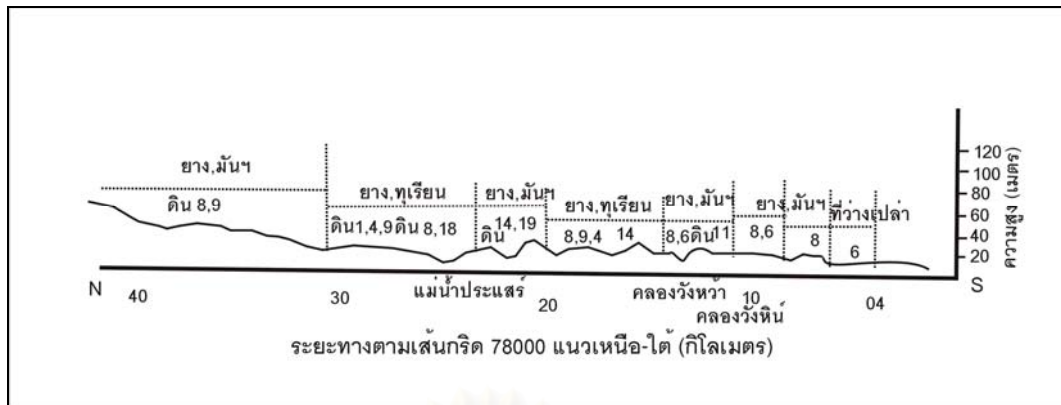
ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มน้ำประแสร์ประกอบด้วยเทือกเขาสูงชันทางด้านตะวันออกและตอนบนของพื้นที่ ได้แก่เขาชะเมาและเขาอ่างฤๅไน ทางด้านตะวันตกได้แก่ เขาพนมศาสตร์ เขาหลุมสวนแก้ว ตอนกลางของพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน โดยมีความลาดเทจากทิศเหนือลงใต้สลับด้วยเขาและภูเขาลูกเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วไปในอำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา ของจังหวัดระยอง ระดับความสูงของพื้นที่จะมีลักษณะลาดเอียงจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ (ภาพที่ 4.5) คือจากอำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ซึ่งมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 80-120 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มียอดเขาสูงสุดที่เขาชะเมาในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวงมีความสูง 1,024 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง⁵ ลาดเอียงไปจนถึงบริเวณตัวเมืองแกลง ระดับความสูงจะลดลงเรื่อยๆ ตามความลาดเอียงของที่ราบลุ่มน้ำประแสร์จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ บริเวณตอนกลางของกลุ่มน้ำประแสร์จะมีพื้นที่ราบต่ำแคบๆ ตามแนวลำน้ำ ซึ่งพบอยู่ในเขตเทศบาลตำบลทางเกวียน เทศบาลตำบลเมืองแกลง ลักษณะภูมิประเทศจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกระจายเป็นบริเวณกว้างจนจดกับชายฝั่งทะเล⁶ มีระดับความสูงประมาณ 10-40 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ส่วนทางทิศตะวันตกจะเป็นที่เนินสูง-ต่ำ (ภาพที่ 4.6) สลับกันและเป็นที่ตั้งของชุมชน ลักษณะพื้นที่ราบจะติดต่อกันเป็นบริเวณเดียวกันกับพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำพังราด บริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำประแสร์ และพังราดนี้ จะพบว่าสภาพพื้นที่ที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลมีระดับต่ำจนมีน้ำทะเลเข้าท่วม จึงกลายเป็นสภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลนแคบๆ ตลอดแนวชายฝั่งทะเล ส่วนบริเวณปากแม่น้ำประแสร์ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์จะมีความสูงประมาณ 5-10 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นพื้นที่ปะทะกันของน้ำจืดจากแม่น้ำประแสร์และน้ำเค็มจากอ่าวไทย เกิดเป็นบริเวณป่าชายเลนที่มีนิเวศวิทยาชายเลนและตะกอนหาดเลน (แผนที่ 4.2)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, เอกสารอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักอุทยาน, 2547).

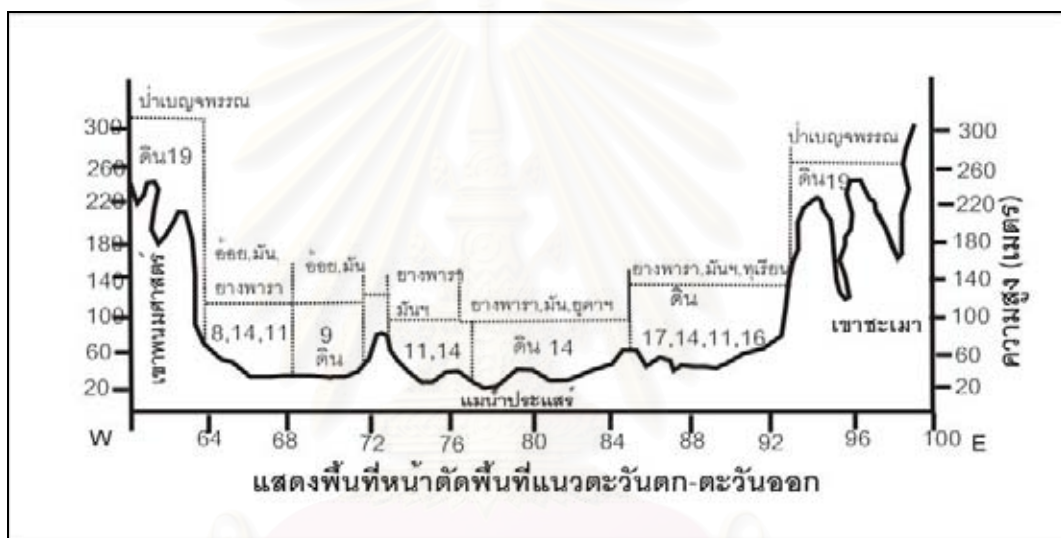
⁶ บรรจบ วงษ์พิพัฒน์พงษ์, ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรมการฝึกหัดครู, 2534), หน้า 47.

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

ภาพที่ 4.5 แสดงพื้นที่หน้าตัดภูมิประเทศตามแผนที่ 3.2 แนวเส้นกริด 78000 เหนือ-ใต้⁷

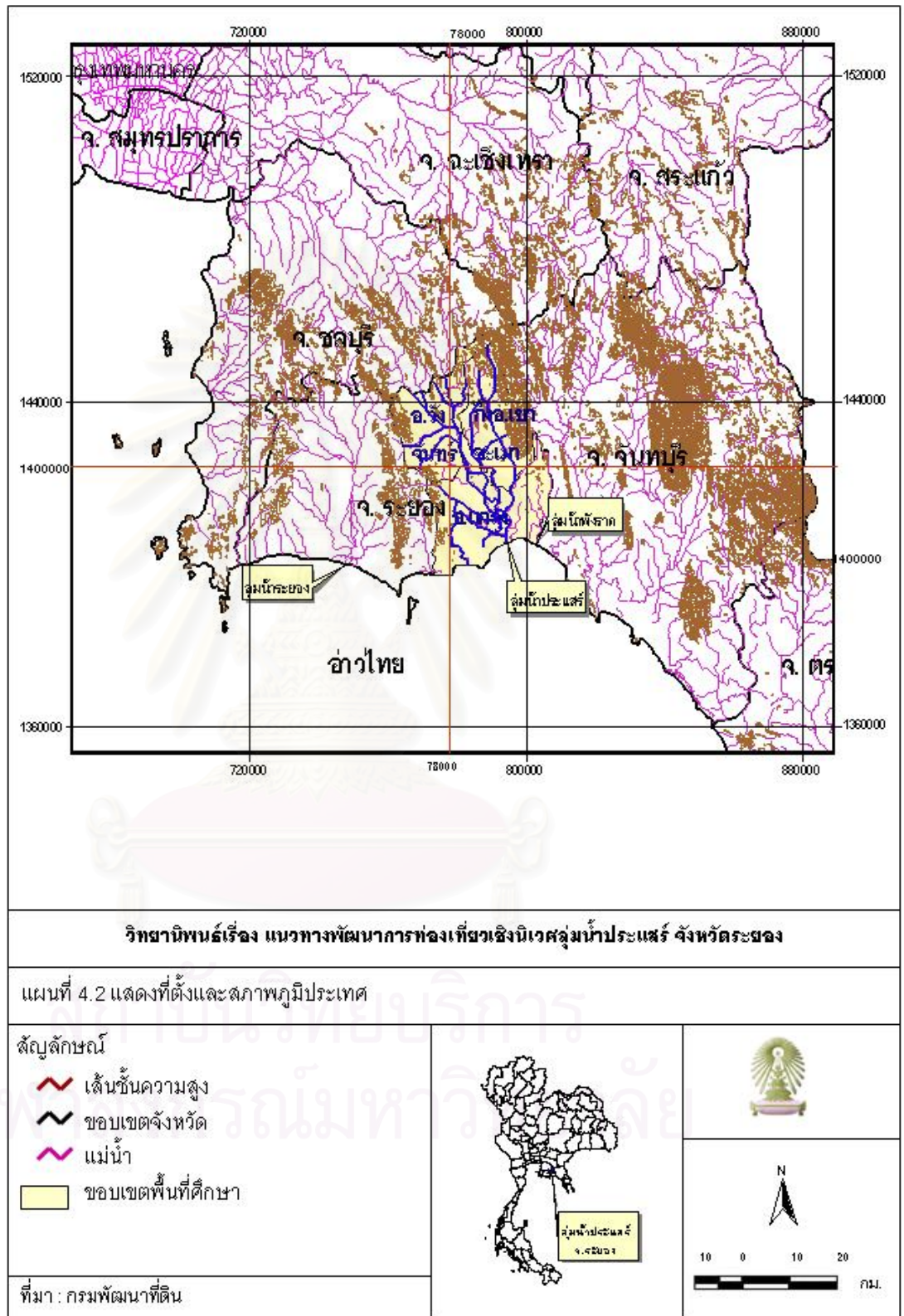
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

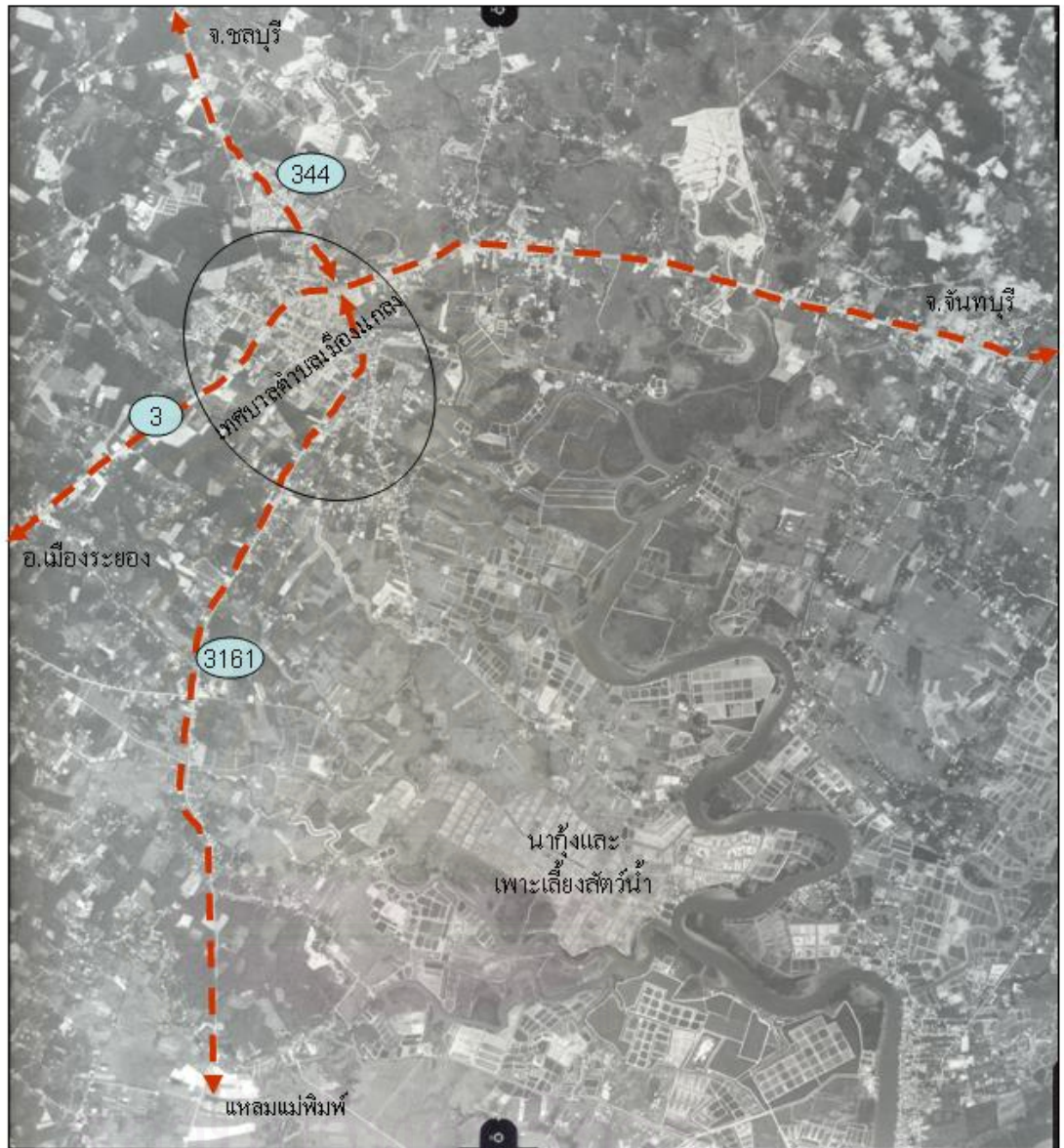
ภาพที่ 4.6 แสดงพื้นที่หน้าตัดภูมิประเทศตามแผนที่ 3.2 แนวเส้นกริด 1400000 ตะวันตก-ตะวันออก⁸

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. (กรุงเทพฯ, 2537), หน้า 5.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 4.3 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ. 2539

สัญลักษณ์

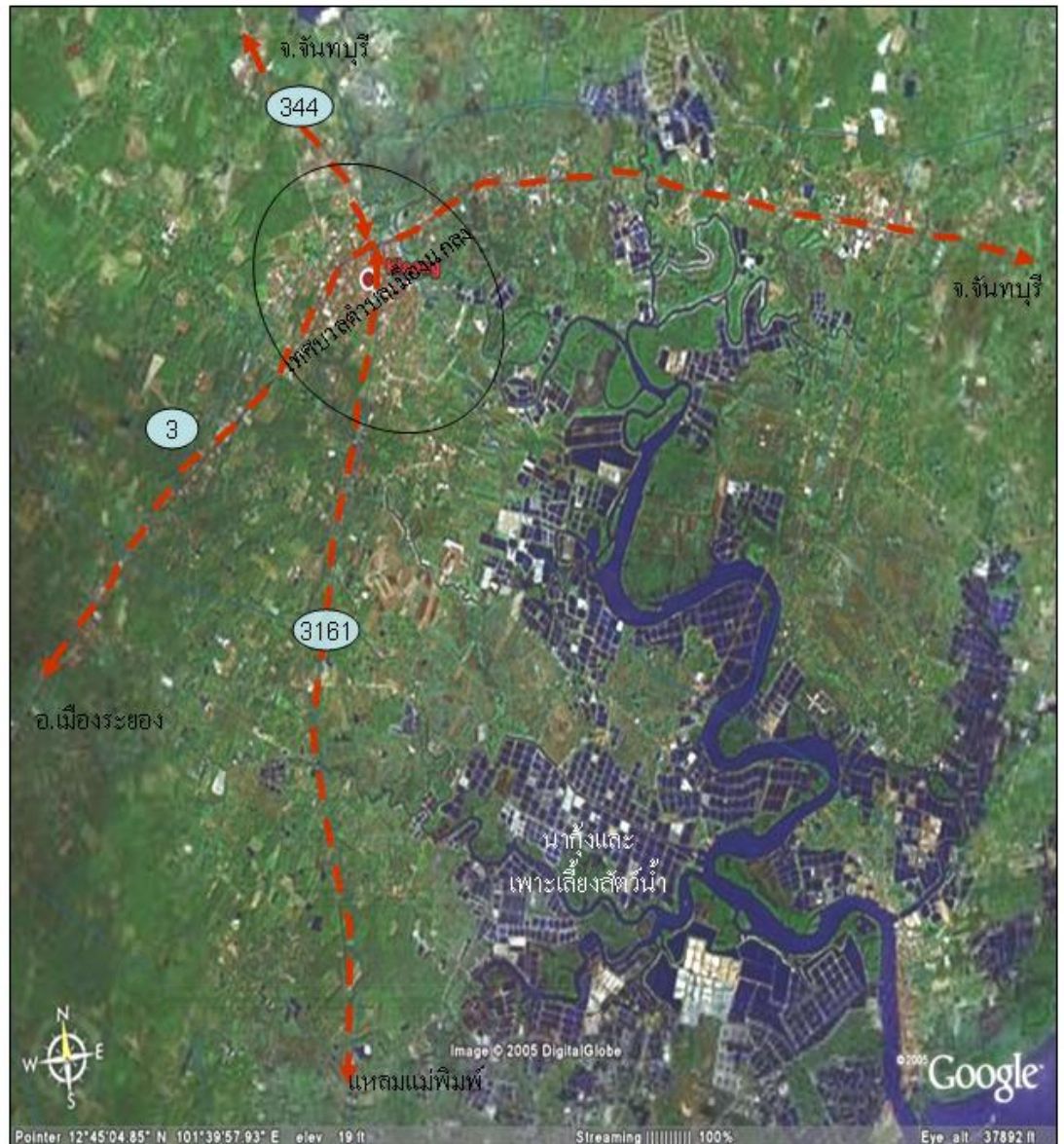
- ถนน
- แม่น้ำประแสร์

1 : 50000

ที่มา : รูปถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2539 กรมแผนที่ทหาร

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 4.4 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์ ปี พ.ศ. 2549

สัญลักษณ์ ถนน แม่น้ำประแสร์		
ที่มา : รูปถ่ายดาวเทียมGoogle Earth.com วันที่ 5 ม.ค. 49		 1 : 50000

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 4.5 แสดงสภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำประแสร์

สัญลักษณ์

- ถนน
- แม่น้ำประแสร์

ที่มา : แผนที่ L 7018 กรมแผนที่ทหาร

1 : 50000

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ⁹ เป็นแบบมรสุมเขตร้อน ลมทะเลพัดผ่านตลอดปี อากาศอบอุ่น ไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่งทะเลอากาศเย็นสบาย มีฝนตกมากในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ปริมาณฝนตกเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ.2544-2547 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,652.15 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่ง อุณหภูมิเฉลี่ยระหว่างปี พ.ศ.2544-2547 เฉลี่ย 28.52 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 39.26 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 14.66 องศาเซลเซียส

4.2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน

จากการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และแผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์ จังหวัดระยองพบว่าทรัพยากรดินในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำประแสร์แบ่งตามลักษณะดิน และจากสภาพภูมิประเทศได้ตั้งตารางที่ 4.2¹⁰ และตามแผนที่ดินโดยกรมพัฒนาที่ดินที่ได้สำรวจไว้ใน พ.ศ.2537 ได้แสดงให้เห็นลักษณะดินตามลักษณะของหน่วยดิน (แผนที่ 4.6) ดังนี้

- 1) ที่หาดทรายหรือสันทราย เกิดจากทับถมของตะกอนทรายบริเวณชายทะเลพื้นที่อยู่ทางตอนล่างของลุ่มน้ำ ดินมีเนื้อหยาบเป็นทรายจัด การระบายน้ำดี ใช้ประโยชน์ในการปลูกมะพร้าว ได้แก่ หน่วยดินที่ 13
- 2) ที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง เกิดจากการทับถมของตะกอนทะเล สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำประแสร์ ตั้งแต่ถนนสุขุมวิทถึงปากน้ำประแสร์ ดินที่พบเป็นดินตะกอนทะเลเชิงซ้อนใช้ประโยชน์ในการทำนาแก้งและปาลายเลน ได้แก่ หน่วยดินที่ 3
- 3) ที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำกร่อยและน้ำทะเล เป็นพื้นที่ราบลุ่มอยู่บริเวณตอนล่างของลุ่มน้ำใกล้ชายฝั่งและปากน้ำ ดินมีการระบายน้ำเร็วถึงเร็วมาก เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวบางแห่งเป็นดินทรายหรือมีเปลือกหอยปะปน ปฏิกริยาของดินเป็นกรดจัดถึงด่างปานกลาง (pH 4.5-8.0) ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว ได้แก่หน่วยดินที่ 1,2 และ 5
- 4) ที่ราบลานตะพักลำน้ำระดับต่ำ เป็นที่ราบลุ่มเกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใกล้ทางน้ำบริเวณใกล้อำเภอแกลง ดินมีการระบายน้ำเร็ว เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียว ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว ได้แก่ หน่วยดินที่ 1,4,6 และ 7
- 5) ที่ราบลานตะพักลำน้ำระดับกลางและสูง เกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำที่เกิดจากหินเนื้อละเอียดและเนื้อหยาบ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนชัน ดินมีการระบายน้ำดี เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียวปนกรวดใช้ประโยชน์ในการปลูกผลไม้ยืนต้น ยางพารา และพืชไร่ ได้แก่ หน่วยดินที่ 8,9,10,11,12,14,15 และ 18

⁹ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. (กรุงเทพฯ,2537),หน้า 7.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน,หน้า 9-11.

6) พื้นที่เชิงเขาและเนินเขาที่เหลือจากการกัดกร่อน เกิดจากทับถมของหินเนื้อละเอียด เนื้อหยาบในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นถึงเนินเขา การระบายน้ำดี เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินเหนียว ใช้ประโยชน์ในการปลูกผลไม้ ไม้ยืนต้น ยางพาราและพืชไร่ ได้แก่ หน่วยงานที่ 16 และ 17

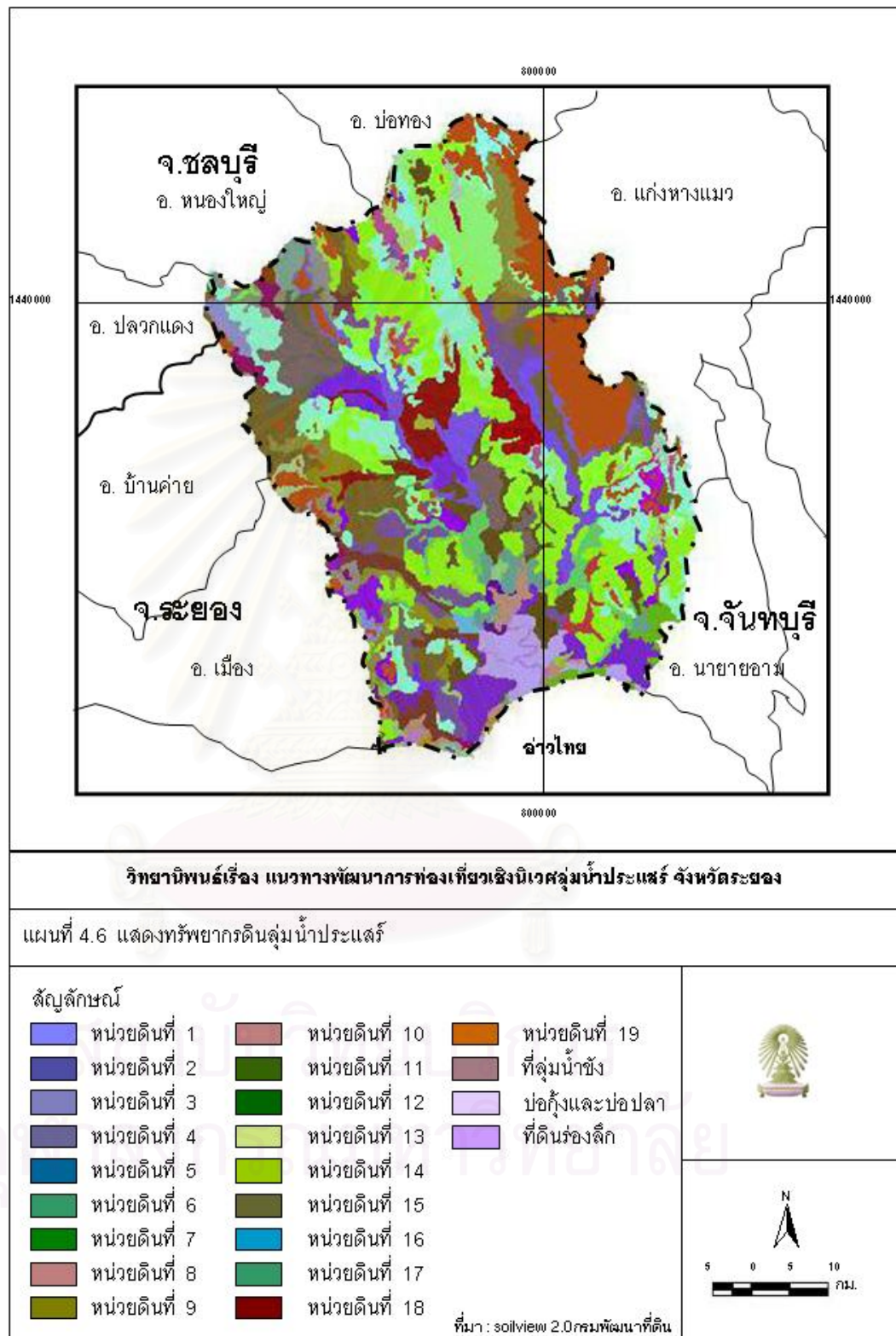
7) พื้นที่เป็นภูเขา สภาพพื้นที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ เป็นภูเขาสูงชัน ไม่เหมาะในการเกษตรกรรมควรปล่อยให้ปาดันน้ำลำธาร ได้แก่ หน่วยงานที่ 19

ตารางที่ 4.2 แสดงภูมิสังฐาน วัตถุประสงค์กำเนิดและหน่วยที่ดิน

ลำดับที่	ภูมิสังฐานที่พบ	วัตถุประสงค์กำเนิด	หน่วยที่ดินที่	%ที่พบ
1.	ที่หาดทรายหรือสันทราย	- จากการทับถมของตะกอนทราย	13	5
2.	ที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง	- จากการทับถมของตะกอนทะเล	3	11
3	ที่ราบลุ่มทะเลเคยขึ้นถึง	- จากการทับถมของตะกอนน้ำกร่อยและน้ำทะเล	1,2,5	15
4.	ที่ราบลุ่มน้ำจืดระดับต่ำ	- จากการทับถมของตะกอนน้ำจืด	1,4,6 และ 7	13
5.	ที่ราบลุ่มน้ำจืดระดับกลางและสูง	- สันดินริมน้ำ - จากตะกอนน้ำจืดที่เกิดจากหินเนื้อหยาบ - จากตะกอนน้ำจืดที่เกิดจากหินเนื้อละเอียด	8 9,11,12,15 8,10,14,18	9 5 7
6.	พื้นที่เชิงเขาและเนินเขาที่เหลือจากการกัดกร่อน	- จากหินเนื้อละเอียด - จากหินเนื้อหยาบ	16 17	7 10
7.	พื้นที่ที่เป็นภูเขา		19	18

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน,2537

สภาพทรัพยากรดินในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำประแสร์แบ่งตามลักษณะดินพบว่าพื้นที่ที่ราบลุ่มน้ำจืดระดับกลางและสูง ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำจืดที่เกิดจากหินเนื้อละเอียดและเนื้อหยาบ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนชัน ใช้ประโยชน์ในการปลูกผลไม้ยืนต้น ยางพารา และพืชไร่พบมากที่สุด รวมคิดเป็น 21 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ดินทั้งหมด รองลงมาคือพื้นที่เป็นภูเขาที่มีพื้นที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ เป็นภูเขาสูงชันไม่เหมาะในการเกษตรกรรมควรปล่อยให้ปาดันน้ำลำธาร ได้แก่บริเวณพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาพบรองลงมาคิดเป็น 18 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ดินทั้งหมด ส่วนที่หาดทรายหรือสันทรายพบน้อยที่สุด 5 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ดินทั้งหมด ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกต้นยางพาราและพืชไร่ที่เป็นรายได้หลักของชาวลุ่มน้ำประแสร์

ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยา

โครงสร้างทางธรณีวิทยาของกลุ่มน้ำประแสร์¹¹ แบ่งหินออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หินอัคนี และหินชั้นหรือหินแปร หินอัคนี ในยุค Post Carboniferous และ Carboniferous พบบริเวณเทือกเขาตอนบนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน และเทือกเขาด้านตะวันออกในเขตอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ประกอบด้วยหินแกรนิต และหินไรโอไลต์ หินชั้นหรือหินแปร ประกอบด้วยดินตะกอนลำน้ำและดินตะกอนน้ำทะเล เกิดในยุค Quaternary ถึงปัจจุบันมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มถึงค่อนข้างราบ พบบริเวณตอนใต้ของกลุ่มน้ำขึ้นไปถึงตอนกลางและตอนบนของพื้นที่เป็นกลุ่มที่มีมากที่สุดในกลุ่มน้ำ กลุ่มหินซูดราซบุรี เกิดในยุค Permian และ Carboniferous และ Permo-Carboniferous เป็นหินปูนแทรกสลับด้วยหินดินดาน หินทรายและหินโคลน พบบริเวณตอนกลางระหว่างรอยต่อของจังหวัดระยองและชลบุรีขึ้นไปตอน บนของกลุ่มน้ำ และตอนใต้ของกลุ่มน้ำใกล้เขตติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดระยอง กลุ่มหินซูดราจนวนบุรี เกิดในยุค Silurian-Devonian ประกอบด้วยหิน Quartz, Sandstone อยู่บริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำตั้งแต่รอยต่อของจังหวัดระยองและชลบุรี และกลุ่มหินในยุค Precambrian ประกอบด้วยหิน Quartz, mica schist และ หิน Gneiss เป็นต้น พบบริเวณตอนบนและด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ

ทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 7,848 ไร่หรือร้อยละ 0.59 ของเนื้อที่ทั้งหมด ประกอบด้วยสาขาของลำน้ำที่สำคัญ 3 สาย คือ คลองประแสร์ คลองโพธิ์ และคลองระโงก ลักษณะรูปแบบ (Pattern) ของแม่น้ำประแสร์เป็นรูปแบบต้นไม้ (Dendrite Pattern) (แผนที่ 4.7) สาขาสำคัญๆ ของลำน้ำมีน้อย ความยาวของลำน้ำทั้งสิ้นตั้งแต่ต้นกำเนิดจนถึงปากแม่น้ำ 110 กิโลเมตร ลักษณะของแม่น้ำประแสร์ระหว่างบ้านมาบห้ว-บ้านห้วงหิน ขนาดลำน้ำมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีความคดเคี้ยวมาก ลักษณะของคูกน้ำเกือบจะขาดเป็นทะเลสาบรูปแอกอยู่หลายแห่ง ส่วนลักษณะของทะเลสาบรูปแอกจะพบที่บริเวณบ้านซากครอก ส่วนแม่น้ำประแสร์ตอนล่างบริเวณบ้านท่ายายบุญ (เหนือถนนสุขุมวิท บริเวณบ้านทางเกวียนขึ้นไป 2 กิโลเมตร) แม่น้ำประแสร์จะแยกออกเป็น 2 สายแล้วไหลลงมารวมกันอีกครั้งบริเวณแหลมยางตอนใต้ถนนสุขุมวิท สภาพภูมิประเทศในช่วงนี้เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจะไหลคดเคี้ยวมาก และไหลลงสู่ทะเลที่บ้านปากน้ำ-แหลมสน¹²

1) แม่น้ำประแสร์ ความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเขาใหญ่ เขาอ่างฤๅไน เขาหินโรง เขาอ่างกระเด็น จังหวัดชลบุรี เกิดเป็นลำคลองต่างๆ หลายสาย เช่น คลองประแสร์

¹¹ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. (กรุงเทพฯ, 2537), หน้า 11.

¹² บรรจบ วงษ์พิพัฒน์พงษ์, ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรมการฝึกหัดครู, 2534), หน้า 47.

คลองชุมแสง คลองสะพาน คลองไผ่เหนือ คลองไผ่ใต้ คลองโพธิ์ ฯลฯ ไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำประแสร์ลงที่ทะเลที่บ้านปากน้ำ ตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอกง

2) คลองโพธิ์ ความยาวประมาณ 38 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเขาชะมูน เขาชะเมา และเขาปลายคลองโพธิ์ ไหลมารวมกันลงสู่แม่น้ำประแสร์ที่บ้านท่ากระชาย อำเภอกง

3) คลองระโงก ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเขาชะเมาเกิดเป็นลำคลองต่างๆ เช่น คลองเขาจุก คลองสะท้อง และคลองน้ำเค็ม ไหลมารวมกันเป็นคลองระโงก ไหลลงสู่คลองโพธิ์ที่บ้านเนินสุขสำราญ อำเภอกง

ภาพที่ 4.7 แสดงคลองประแสร์ช่วงอำเภอกงจันทร์ก่อนเป็นแม่น้ำประแสร์

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 4.8 แสดงคลองโพธิ์ช่วงกิ่งอำเภอกงเขาชะเมาก่อนเป็นแม่น้ำประแสร์

การชลประทาน

การชลประทานลุ่มน้ำประแสร์ มีโครงการชลประทานต่างๆ เพื่อใช้ในการเกษตร การป้องกันน้ำเค็ม และอุทกภัย แต่ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ไม่มีโครงการชลประทานเพื่อการอุตสาหกรรม เนื่องจากในพื้นที่ไม่มีนิคมอุตสาหกรรมตั้งอยู่ โดยมีรายละเอียดของโครงการชลประทานเพื่อใช้ในการเกษตร การป้องกันน้ำเค็ม และอุทกภัย ดังนี้

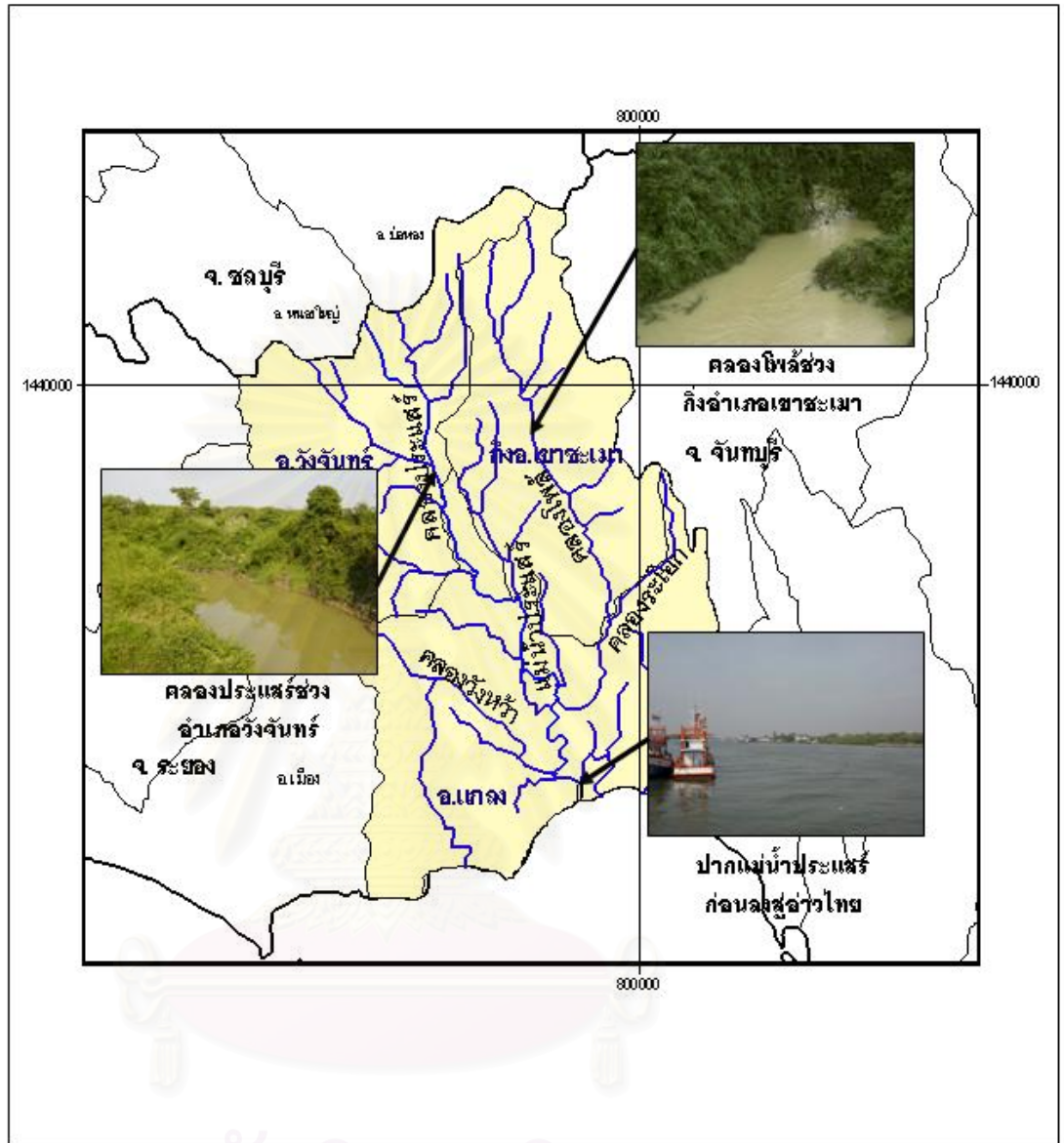
ตารางที่ 4.3 แสดงโครงการชลประทานเพื่อการเกษตร ป้องกันน้ำเค็มและอุทกภัยและเก็บกักน้ำ

พ.ศ. 2545

โครงการ	ที่ตั้ง	เนื้อที่ชลประทาน (ไร่)
ป้องกันน้ำเค็มลุ่มน้ำประแสร์	อำเภอกง	23,000
อ่างเก็บน้ำคลองระโงก	อำเภอกง	7,500
รวม		30,500

ที่มา : โครงการชลประทานระยอง

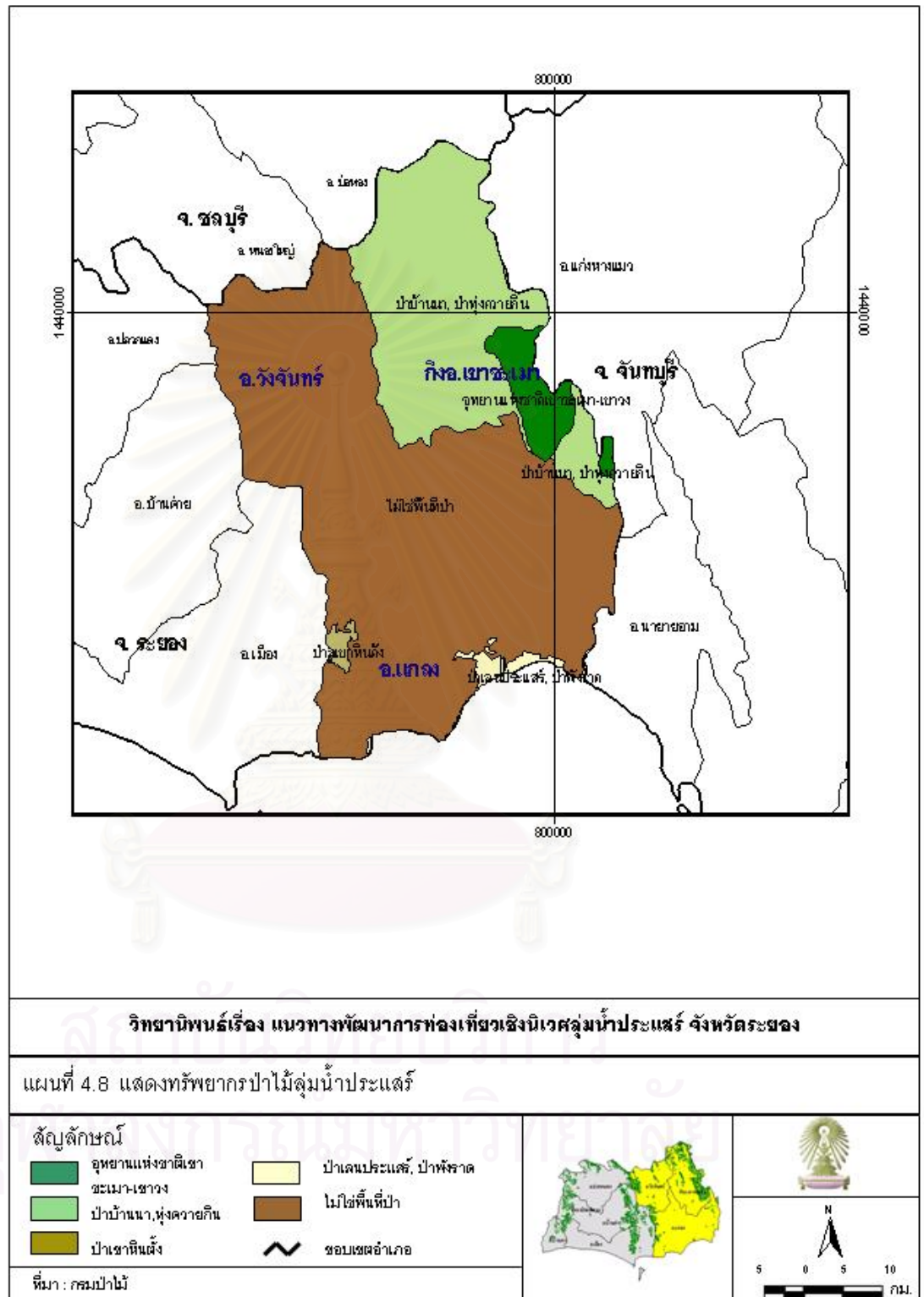

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 4.7 แสดงทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำประแสร์

สัญลักษณ์ ~ คลอง ~ ขอบเขตจังหวัด		
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน		

คุณภาพน้ำ

-คุณภาพน้ำผิวดิน

น้ำผิวดินในแหล่งน้ำของกลุ่มน้ำประแสร์ ระหว่างปี พ.ศ.2540-2545 ของกรมควบคุมมลพิษ บริเวณต้นน้ำโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นน้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ยังมีลักษณะเป็นน้ำสะอาดที่มีการปนเปื้อนสิ่งปฏิภูลสารอินทรีย์ ธาตุอาหารพืช โลหะ โลหะหนัก รวมทั้งจุลชีพในระดับต่ำ ส่วนคุณภาพน้ำจะมีตะกอนขุ่นในลำน้ำที่ไหลผ่านพื้นที่ทำการเกษตร หากแต่ยังอยู่ในสภาพที่ไม่รุนแรงมาก เนื่องจากได้รับการเจือจางจากน้ำที่ระบายจากโครงการอ่างเก็บน้ำประแสร์ หากไหลผ่านแหล่งชุมชนใหญ่หรือพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำให้แหล่งน้ำบริเวณนี้ได้รับการปนเปื้อนของสารอินทรีย์ และจุลชีพค่อนข้างสูง แต่การปนเปื้อนดังกล่าวนี้ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตไม่มากนัก เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้ขยายตัวเต็มพื้นที่แล้ว

-คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง

คุณภาพน้ำในพื้นที่ชายฝั่งกลุ่มน้ำประแสร์โดยทั่วไปอยู่ในระดับพอใช้ จากการปนเปื้อนของน้ำทั้งจากสะพานปลา ฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งและชุมชน และน้ำทะเลมีตะกอนขุ่นจากตะกอนแม่น้ำที่ปะทะกันเกิดเป็นหาดเลน สำหรับพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ปรากฏ ได้แก่ โกงกาง แสม ประสัก โปรง ตะบูน ลำพู ลำแพน และฝาดดอกแดง เป็นต้น

ปัญหาน้ำเสีย

น้ำเสียจากเขตชุมชนส่วนใหญ่จะถูกระบายลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ หรือลงสู่ทะเลโดยตรงโดยไม่ผ่านการบำบัด แต่ในปัจจุบันการจัดการน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่าหน่วยงานเทศบาลร่วมกับกรมควบคุมมลพิษ มีการรณรงค์ให้ครัวเรือนสร้างถังดักไขมันครัวเรือนก่อนปล่อยลงสู่ระบบท่อสาธารณะ ก่อนส่งน้ำเสียไปบำบัดในระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลางที่จะดำเนินการก่อสร้างขึ้นในอนาคต ซึ่งปัจจุบันได้เริ่มรณรงค์ตามบ้านเรือนและชุมชนบ้างแล้ว ส่วนปริมาณน้ำเสียจากอุตสาหกรรมในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ไม่เป็นปัญหามากนัก เพราะยังไม่มีนิคมอุตสาหกรรมหนักในพื้นที่ โดยพบปริมาณน้ำเสียและประมาณค่าบีโอดีของโรงงานอุตสาหกรรมในกลุ่มน้ำประแสร์ จากจำนวนโรงงาน 3 โรงงาน มีปริมาณน้ำเสียเพียง 298 ลูกบาศก์เมตร/วัน มีค่าบีโอดี 21 กิโลกรัม/วัน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าประมาณค่าบีโอดีทั้งจังหวัดระยองมีค่า 5,227 กิโลกรัม/วัน และมีปริมาณน้ำเสีย 261,436 ลูกบาศก์เมตร/วัน

ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นและทดแทนกันได้ แต่สภาพปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้มีแนวโน้มลดลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีความต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรอื่นๆ ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น เช่น ทรัพยากรดินและที่ดิน เพื่อใช้ทำเกษตรกรรม ฟาร์มเลี้ยงกุ้งและที่อยู่อาศัยทำให้ราษฎรบุกรุกพื้นที่ป่าอยู่ตลอดเวลา มีผลกระทบให้ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมลง แต่สภาพพื้นที่ป่าไม้

ที่เหลือในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นเขตต้นน้ำลำธาร และป่าชายเลนที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศของพื้นที่ ซึ่งควรมีการจัดการวางแผนเพื่อดำเนินการต่อไป

ในปี พ.ศ. 2546 พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ มีพื้นที่ป่าประมาณ 380,590 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.49 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ มีอุทยานแห่งชาติ 1 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ในกิ่งอำเภอเขาชะเมา ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญต่อพื้นที่เป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำประแสร์และทรัพยากรป่าไม้ และในส่วนของอุทยานแห่งชาติยังมีความสำคัญในเรื่องการท่องเที่ยว โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตกเขาชะเมา และน้ำตกคลองปลาก้าง (แผนที่ 4.8)

ตารางที่ 4.4 แสดงพื้นที่ป่าลุ่มน้ำประแสร์ พ.ศ. 2546

ชื่อป่า	พื้นที่ป่า (ไร่)
ป่าอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	52,300
ป่าบ้านนา และป่าทุ่งควายกิน	313,500
ป่าภูเขาหินตั้ง	5,700
ป่าเลนประแสร์ และป่าพังราด	9,090
รวม	380,590

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดระยอง

ระบบนิเวศ

ชนิดของระบบนิเวศที่พบได้ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นั้น ประกอบไปด้วย

1) นิเวศป่าดงดิบชื้น (Moist Evergreen Forest) ต้นไม้ส่วนใหญ่ไม่ผลัดใบจะมีใบเขียวตลอดทั้งปี ป่าชนิดนี้จะกระจายอยู่ทางภาคใต้และภาคตะวันออกบนพื้นที่สูงไม่เกิน 600 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล เป็นป่าที่มีบริเวณน้ำฝนมากกว่า 1,600 มิลลิเมตรต่อปี มีฤดูฝนยาวนานและฤดูแล้งสั้น เป็นลักษณะสังคมป่าถาวร (Climax Community) บริเวณที่เป็นป่าดงดิบชื้นในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ อยู่ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง สังคมพืชในป่าดงดิบชื้นเป็นป่ารกทึบมีลำต้นสูงเกิน 30 เมตรขึ้นไป พรรณไม้เด่นเป็นไม้สกุลยาง สกุลพลอง เช่น ยาง ตะเคียน หลุมพอ เคี่ยม ส้มแขก หว่า ฯลฯ พรรณไม้ชั้นกลางเป็นต้นเดี่ยว เช่น ตระกูลปาล์ม หวาย เกววัลย์ อาทิ คือ หลาวชะโอน หวายนานาชนิด เกววัลย์จำพวก สะบ้า บันไดลิง พรรณไม้ชั้นล่าง จำพวกไม้คลุมดิน ฯลฯ ตระกูลขิง ข่า เช่น เปราะป่า ปุด เว่า ฯลฯ นอกจากนั้น ตามต้นไม้ใหญ่มีกล้วยไม้ป่าเป็นพืชอิงอาศัย เช่น ชายผ้าสีดา เฟิร์น ข้ำหลวงหลังลาย ฯลฯ

2) นิเวศป่าชายเลน (Mangrove Forest) อยู่ในเขตบรรจบระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็ม บริเวณน้ำขึ้นน้ำลง ตะกอนสะสมรวมกันกลายเป็นหาดเลน พบในบริเวณปากแม่น้ำประแสร์ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ อ.แกลง จังหวัดระยอง ซึ่งต้นไม้ชายเลนส่วนใหญ่ ได้แก่ ต้นโกงกาง ต้นแสม เต็บโตได้ดีในบริเวณที่มีสารอินทรีย์สูง รากและลำต้นช่วยกักเก็บโคลนและดักตะกอนให้มาตกอยู่รวมกันเมื่อมีป่าชายเลนเกิดขึ้นหาดเลนจึงขยายตัวกว้าง หาดเลนและป่าชายเลนจึงมีความ

สัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน การรักษาระบบนิเวศป่าชายเลนนี้หัวใจสำคัญคือความร่วมมือระหว่างประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่เห็นความสำคัญในการรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าชายเลนจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมและให้ความรู้ในการอนุรักษ์และรักษาระบบนิเวศป่าชายเลนในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ตอนล่าง

4.2.3 การเข้าถึงและการสัญจร

การคมนาคมพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ เป็นเส้นทางผ่านจากจังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง ไปสู่จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ด้วยการคมนาคมขนส่งทางบก คือทางรถยนต์ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ดังนี้ (แผนที่ 4.9)

1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) ระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร เชื่อมจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด เป็นถนนสายเศรษฐกิจของภาคตะวันออก ใช้ขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากภาคต่างๆ และกระจายผลผลิตจากพื้นที่ศึกษาไปสู่ภาคต่างๆ ซึ่งปัจจุบันกรมทางหลวงขยายผิวจราจรถนนเป็น 4 ช่องทาง เส้นทางนี้มีระยะทางยาวกว่าเส้นทางอื่นเนื่องจากเป็นเส้นทางที่ผ่านชุมชนใหญ่ เช่น ชลบุรี หนองมน ศรีราชา บางละมุง นาเกลือ สัตหีบ เป็นต้น ทำให้ต้องใช้เวลามากถึง 4 ชม.-4 ชม.ครึ่ง ในการมาถึงอำเภอแกลง¹³

2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (บ้านบึง-แกลง) เป็นถนนสายหลักสายหนึ่งของภาคตะวันออกที่ใช้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตร เป็นเส้นทางเชื่อมต่อจังหวัดชลบุรี กับจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด โดยไม่ต้องผ่านตัวเมืองระยองที่ห่างไปทางทิศตะวันตก 45 กิโลเมตร มีช่องจราจร 4 ช่องทาง เริ่มต้นจากอำเภอบ้านบึง สู่อำเภอหนองใหญ่จังหวัดชลบุรี ผ่านอำเภอวังจันทร์จังหวัดระยอง และถึงอำเภอแกลงเป็นระยะทาง 88 กิโลเมตร รวมระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงอำเภอแกลง เป็นระยะทาง 179 กิโลเมตร และใช้ระยะเวลาเพียง 2 ชม. - 2 ชม.ครึ่ง ในการเดินทางมาถึงอำเภอแกลง และยังเป็นเส้นทางที่สะดวกในการเดินทางไปยังจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

3) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3377 เป็นทางหลวงจังหวัดแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ไปทางจังหวัดจันทบุรีห่างจากตัวอำเภอแกลง เป็นระยะทาง 7 กิโลเมตร แยกซ้ายตลาดเขาหินเข้าทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3377 ไปอีกประมาณ 17 กิโลเมตร จะเข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

4) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3162 เป็นทางหลวงแผ่นดินแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เข้าสู่เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ ไปทางจังหวัดจันทบุรีห่างจากตัวอำเภอแกลง เป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร แยกขวาเข้าทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3162 ไปอีกประมาณ 8 กิโลเมตร ด้วยถนนลาดยางแอสฟัลต์เข้าถึงเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์และสุดท้ายจะเป็นชุมชน

¹³ เที่ยวทั่วไทยไปกับ"นายรอบรู้", ระยอง.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี) หน้า57.

บ้านตลาดปากน้ำประแสร์ และอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ บริเวณปากน้ำประแสร์ อำเภอ แกลง จังหวัดระยอง

5) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3161 เป็นทางหลวงจังหวัดแยกจากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (สุขุมวิท) บริเวณอำเภอแกลงมาถึงแหลมแม่พิมพ์ เลี้ยวซ้ายเข้าสู่หาดบ้านถนนกะเพา เป็นชายหาดที่อาจไม่สวยงามนักแต่ก็มีความสงบ ส่วนชุมชนปากน้ำประแสร์มีบรรยากาศชุมชน ชาวประมงใหญ่และหาดทรายบริเวณปากแม่น้ำ วัดแหลมสน เป็นระยะทาง 20 กิโลเมตร

6) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3145 เป็นทางหลวงจังหวัดเลียบบชายหาดระยอง บริเวณหาดเพ หาดสวนสน หาดแม่พิมพ์ ไปบรรจบทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3161 บริเวณแหลมแม่พิมพ์ เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมเนื่องจากเป็นถนนเลียบบชายหาดที่สวยงาม

ทางหลวงแผ่นดินสาย 344
(ช่วงเทศบาลตำบลเมืองแกลง)

ทางหลวงจังหวัดสาย 3162
(ช่วงเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์)

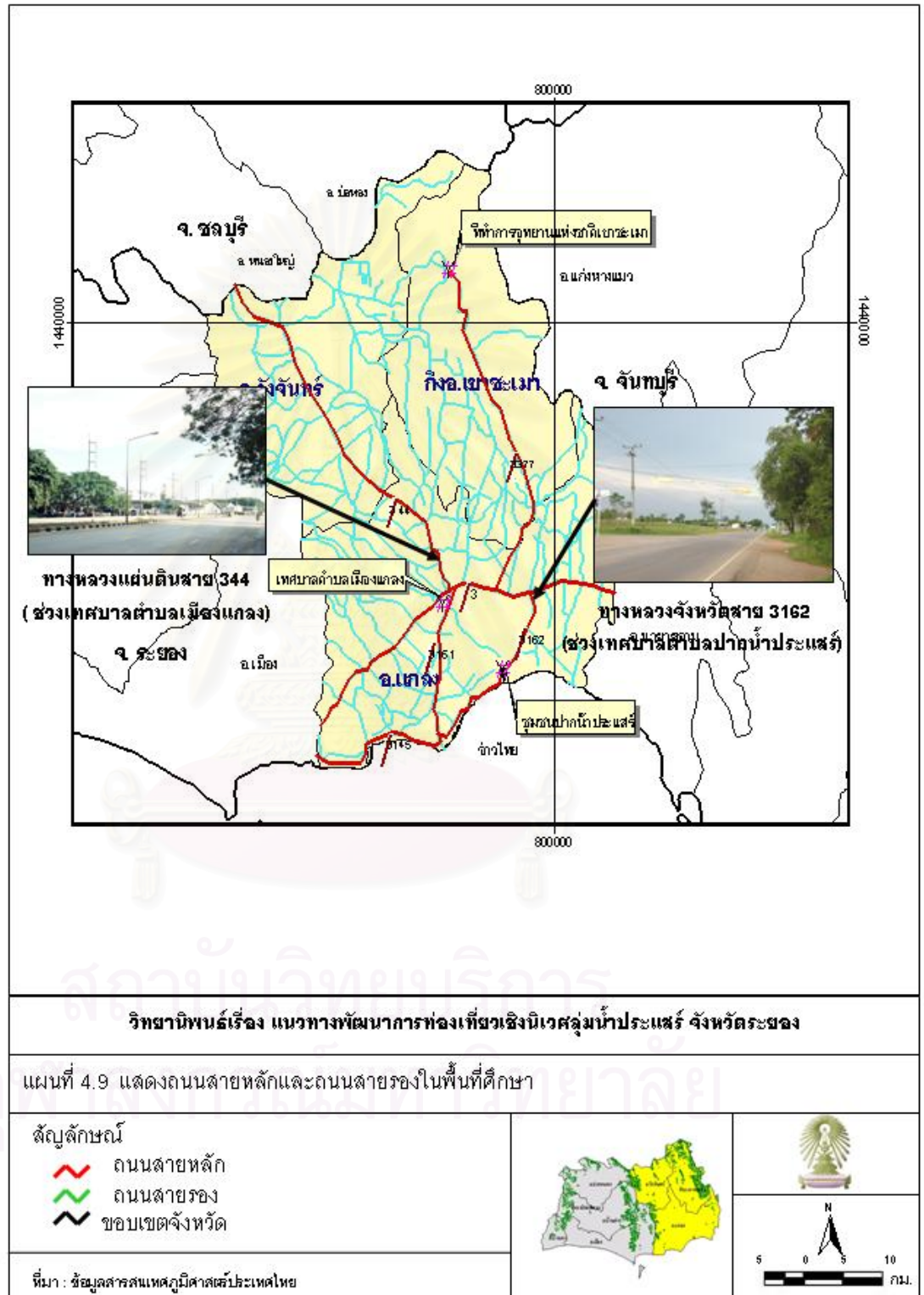
ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 4.9 แสดงเส้นทางคมนาคมสายหลักในพื้นที่ศึกษา

4.2.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

1) การไฟฟ้า แบ่งหน่วยงานดูแล 2 ส่วนคือ 1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา และอำเภอแกลง จังหวัดระยอง อยู่ในความรับผิดชอบการจ่ายกระแสไฟฟ้า จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอแกลง ซึ่งให้ความสำคัญในการส่งกระแสไฟฟ้าเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดระยอง ส่งผลทำให้ราษฎรในเขตลุ่มน้ำประแสร์มีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือน 2) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีสถานีไฟฟ้าแรงสูงในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ 1 แห่งได้แก่ สถานีไฟฟ้าแรงสูง แกลง ส่วนการบำรุงรักษาไฟฟ้า สาธารณะในเขตเทศบาลอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลทั้ง 6 เทศบาลในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

2) การประปาปากน้ำประแสร์ โดยการประปาส่วนภูมิภาค มีกำลังการผลิต 2,000 ลบ.ม./วัน โดยอาศัยแหล่งน้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำประแสร์และคลองโพลี รับผิดชอบและบริการน้ำประปาให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ซึ่งราษฎรเกือบทุกหลังคาเรือนในเขตลุ่มน้ำประแสร์ได้รับการบริการน้ำประปาอย่างทั่วถึง แม้ในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของน้ำในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ที่มีคลองสายหลักกระจายอยู่ในพื้นที่

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

การประปาส่วนภูมิภาค

โทรศัพท์สาธารณะและถังขยะ

การไปรษณีย์โทรเลข

ตลาด

ธนาคารพาณิชย์

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 4.10 แสดงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการลุ่มน้ำประแสร์

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

3) การไปรษณีย์ อยู่ในความรับผิดชอบของการสื่อสารแห่งประเทศไทย ประชาชนในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สามารถรับบริการได้ที่ทำการไปรษณีย์เทศบาลตำบลเมืองแกลง ไปรษณีย์กิ่งอำเภอเขาชะเมา และไปรษณีย์เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

4) การโทรศัพท์ การติดต่อสื่อสารในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การโทรศัพท์ จังหวัดระยอง มีระบบโทรศัพท์สาธารณะและโทรศัพท์บ้านเรือนให้บริการครอบคลุมทุกพื้นที่ นอกจากนี้ระบบบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่โดยบริษัทเอกชนที่ให้บริการสัญญาอนุญาตโทรศัพท์ได้แก่ ระบบเครือข่าย AIS, DTAC และ TRUE move ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากมีการติดตั้งสถานีและเสาอากาศสัญญาณตลอดเส้นทางและครอบคลุมพื้นที่ให้บริการในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์

5) การธนาคาร การบริการธนาคารและการเงิน มีการให้บริการธนาคารพาณิชย์ในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมและย่านชุมชนของพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำประแสร์ ได้แก่บริเวณตัวอำเภอทั้งในเขตอำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา และอำเภอแกลง ซึ่งมีสาขาของธนาคารพาณิชย์ชั้นนำตั้งอยู่ เช่น ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกสิกรไทย เป็นต้น

6) การระบายน้ำ มีการระบายน้ำจากบ้านเรือนโดยตรง ผ่านรางระบายน้ำและท่อระบายน้ำของเทศบาลและเอกชนลงสู่คลองสาธารณะ ซึ่งมีทางระบายน้ำและท่อระบายน้ำซึ่งในอนาคตมีโครงการรณรงค์ติดตั้งบ่อดักไขมันตามบ้านเรือน และทางระบายน้ำสาธารณะก่อนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติโดยเทศบาลตำบลเมืองแกลง และขยายไปยังเทศบาลอื่นและนอกเขตเทศบาลเพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

7) การกำจัดขยะมูลฝอยในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์นั้น ดำเนินการโดยเทศบาลและอบต. ซึ่งมีรถเก็บขยะในจุดต่างๆ ที่ได้นำถึงขยะไปตั้งให้บริการในชุมชน และนำไปทิ้งและฝังกลบบริเวณห่างจากชุมชนไป และในบริเวณที่รกร้างห่างจากชุมชน

8) ตลาด ได้แก่ ตลาดสามย่านบริเวณเทศบาลตำบลเมืองแกลง ซึ่งบริเวณตลาดเป็นย่านพาณิชย์กรรม การค้าการธนาคาร และท่ารถโดยสาร นอกจากนี้ยังมีตลาดเทศบาลตลาดนัด ซึ่งจะหมุนเวียนไปในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมและย่านพักอาศัย

9) สถานีดับเพลิงและฝ่ายป้องกันภัยและบรรเทาสาธารณภัย ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลทั้งเทศบาลตำบลเมืองแกลงมีรถยนต์ดับเพลิง 4 คัน รถบรรทุกน้ำ จำนวน 3 คัน เครื่องดับเพลิงชนิดหาลาม จำนวน 2 เครื่อง มีพนักงานดับเพลิง จำนวน 27 คน อาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 176 คน และเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ มีรถยนต์ดับเพลิง จำนวน 3 คัน มีรถบรรทุกน้ำ จำนวน 3 คัน เครื่องดับเพลิงชนิดหาลาม จำนวน 2 เครื่อง มีพนักงาน

ดับเพลิง จำนวน 23 คน อาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 150 คน ไว้คอยให้บริการในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

4.2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการบรรยายสรุปผลจากอำเภอในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ที่ประกอบไปด้วย 2 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ รวมทั้งสิ้น 23 ตำบลใน พ.ศ. 2547 ผลดังตาราง

ตารางที่ 4.5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมา

อำเภอแกลง	พื้นที่ (ไร่)									
	พื้นที่ทั้งหมด	ที่อยู่อาศัย	ทำนา	ทำไร่-ทำสวน	ปศุสัตว์	ประมง	ป่า	สาธารณะ	นาุ้ง	อื่นๆ
ทางเกวียน	23,318	4,750	0.0	8,161	0.0	0.0	4,663	2,730	0.0	3,013
กระแสน	66,128	15,000	500	42,428	500	200	5,500	2,000	0.0	0.0
กรำ	1,300	170	700	425	5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
กองดิน	60,600	3,000	200	40,020	0.0	0.0	15,000	300	80	0.0
คลองปูน	16,890	680	2,535	9,537	0.0	0.0	130	76	3,932	0.0
ซากโดน	40,393	10,098	0.0	18,177	0.0	0.0	8,078	0.0	0.0	4,039
ซากพง	6,912	294	0.0	3,941	20	119	2,537	1	0.0	0.0
ทุ่งควายกิน	53,818	1,910	323	48,072	0.0	500	2,500	13	500	0.0
เนินซ้อ	22,550	890	5,171	12,062	216	876	1,070	20	2,207	36
บ้านนา	39,375	1,400	250	32,275	30	0.0	0.0	20	100	300
ปากน้ำประแสร์	9,020	900	300	360	0.0	500	739	10	4,087	2,124
พังราด	26,106	7,800	10,394	2,600	1,300	1,000	211	200	200	0.0
วังห้ว	37,002	2,380	450	33,464	535	0.0	0.0	173	0.0	0.0
ห้วยยาง	27,000	283	0.0	23,058	938	183	2,535	0.0	0.0	0.0
สองสลึง	30,058	7,000	0.0	20,989	50	10	2,000	90	0.0	0.0
รวม	535,128	56,560	20,823	302,570	3,594	4,988	45,753	5,563	11,106	84,169
อำเภอวังจันทร์										
ชุมแสง	82,513	0.0	165	69,298	0.0	0.0	12,750	300	0.0	0.0
วังจันทร์	27,500	1,560	0.0	16,377	0.0	0.0	0.0	2,500	0.0	7,063
ป่ายูบโน	93,455	5,000	200	10,000	50	0.0	58,512	189	0.0	19,504
พลงตาเยี่ยม	38,062	100	100	37,000	50	7.5	712	0.0	0.0	92
รวม	249,424	13,369	465	132,675	100	7.5	71,974	3,289	0.0	27,543
กิ่ง อ.เขาชะเมา										
น้ำเป็น	41,327	481	50	32,694	356	0.0	7,676	70	0.0	0.0
ชำซ้อ	28,992	5,000	100	8,857	0.0	50	10,000	100	0.0	4,885
ห้วยทับมอญ	53,253	2,000	150	41,103	0.0	0.0	10,000	0.0	0.0	0.0
เขาน้อย	52,313	386	2,020	11,611	34	0.0	13,000	19	0.0	25,243
รวม	175,886	7,867	2,320	94,265	390	50	40,676	189	0.0	30,128

ที่มา : หนังสือบรรยายสรุปผลจังหวัดประจำ พ.ศ.2547

ปรากฏว่าพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด 960,438 ไร่ สภาพการใช้ที่ดินแต่ละประเภทสรุปได้ดังนี้
(ตารางที่ 4.6)

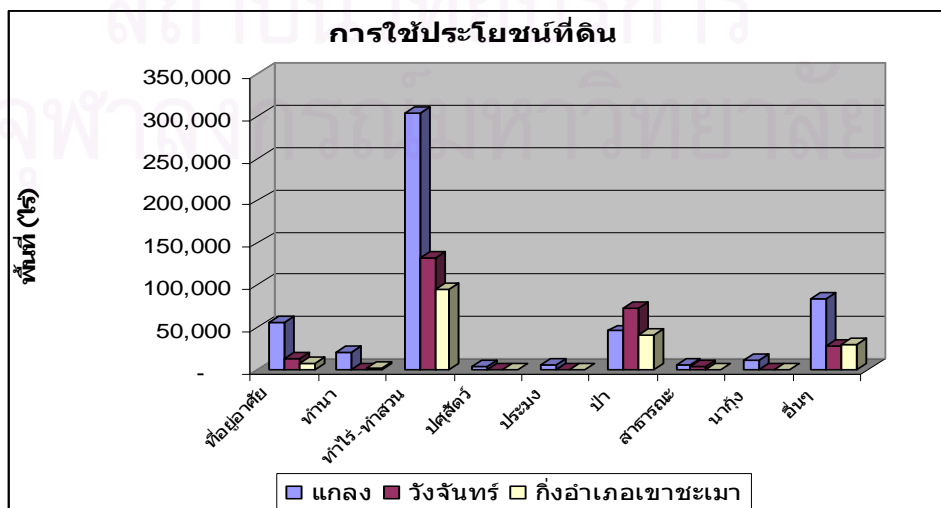
- พื้นที่อยู่อาศัยทั้งหมด 77,796 ไร่ หรือร้อยละ 8.10
- พื้นที่ทำนาทั้งหมด 23,608 ไร่ หรือร้อยละ 2.46
- พื้นที่ทำไร่-ทำสวนทั้งหมด 529,510 ไร่ หรือร้อยละ 55.13
- พื้นที่ปลูกสัตว์ทั้งหมด 4,084 ไร่ หรือร้อยละ 0.43
- พื้นที่ประมงทั้งหมด 5,045 ไร่ หรือร้อยละ 0.53
- พื้นที่ป่าทั้งหมด 158,403 ไร่ หรือร้อยละ 16.49
- พื้นที่สาธารณะทั้งหมด 9,041 ไร่ หรือร้อยละ 0.94
- พื้นที่นาุ้งทั้งหมด 11,106 ไร่ หรือร้อยละ 1.16
- พื้นที่อื่นๆ ทั้งหมด 141,840 ไร่ หรือร้อยละ 14.77

ตารางที่ 4.6 สรุปการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทในอำเภอแก่ง อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอ
เขาชะเมา พ.ศ.2547

อำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด	ที่อยู่อาศัย	ทำนา	สวน	ปลูกสัตว์	ประมง	ป่า	สาธารณะ	นาุ้ง	อื่นๆ
แก่ง	535,128	56,560	20,823	302,570	3,594	4,988	45,753	5,563	11,106	84,169
วังจันทร์	249,424	13,369	465	132,675	100	7	71,974	3,289	0	27,543
กิ่ง อ.เขา ชะเมา	175,886	7,867	2,320	94,265	390	50	40,676	189	0	30,128
รวม	960,438	77,796	23,608	529,510	4,084	5,045	158,403	9,041	11,106	141,840

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดระยอง

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสรุปการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแก่ง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดระยอง

พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ส่วนใหญ่ร้อยละ 55 เป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรมประเภททำสวนและทำไร่ โดยเฉพาะสวนยางพารา ที่มีปริมาณการเพาะปลูกมากที่สุดถึงร้อยละ 44.25 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด¹⁴ รองลงมาได้แก่ มันสำปะหลัง ร้อยละ 10.69 และ อ้อย ร้อยละ 10.55 และทุเรียน ร้อยละ 3.46 ตามลำดับ เนื่องจากความเหมาะสมของสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม มีความชื้นจากอ่าวไทยเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกยางพารา และทำสวนผลไม้ ที่ขึ้นชื่อคือ ทุเรียน และมังคุด ส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินรองลงมาได้แก่ที่ดินประเภทป่า ซึ่งเป็นผืนป่าบ้านนาและป่าทุ่งควายกิน และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ซึ่งพบในเขตอำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ที่ดินประเภทอื่นๆ ที่ใช้เพื่อการพาณิชย์กรรมและสถาบันราชการ และรองลงมาคือที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ซึ่งจากการสำรวจ พบว่าการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมและการอยู่อาศัยจะหนาแน่นในบริเวณเขตเทศบาล โดยเฉพาะเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลงเนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางการธนาคารและสถานที่ราชการ และเป็นศูนย์รวมของเส้นทางคมนาคมที่สำคัญได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (สายบ้านบึง-แกลง) นอกจากนี้การค้าขายและพาณิชย์กรรมยังกระจายตัวตามเส้นทางคมนาคมสายหลักได้แก่ถนนสุขุมวิท รวมทั้งในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ซึ่งเป็นชุมชนริมฝั่งทะเลที่มีการประกอบอาชีพประมงและเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เป็นต้น

4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.3.1 การประกอบอาชีพ

จากสรุปรายงานจังหวัดประจำปี พ.ศ. 2547 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำประแสร์ ที่ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ในจังหวัดระยองนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนยางพารา และสวนผลไม้ รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น ลูกจ้างในกิจการพาณิชย์ และโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพประมงและแปรรูปสินค้าประมง เช่น กะปิ และอาหารทะเลตากแห้ง รายได้ของประชากรส่วนใหญ่มาจากผลผลิตทางการเกษตร รายได้ต่อหัวของประชากร เป็นไปตามสัดส่วน ดังนี้

- ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประมาณ 60 % มีรายได้เฉลี่ย 100,000-120,000 บาท/ครัวเรือนปี
- ประกอบอาชีพค้าขายและให้บริการ 10 % มีรายได้เฉลี่ย 500,000-1,000,000 บาท/ครัวเรือนปี
- ประกอบอาชีพรับจ้างประมาณ 25 % มีรายได้เฉลี่ย 60,000-80,000 บาท/ครัวเรือนปี

¹⁴ สรุปผลการดำเนินงาน และบรรยายสรุปอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ประจำปี พ.ศ. 2547.

-ประกอบอาชีพอื่นๆ นอกพื้นที่ประมาณ 5 %

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพดีออกสู่ตลาด โดยกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นกลุ่มคนวัยทำงานขึ้นไป สำหรับวัยหนุ่มสาว ที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้สูงขึ้น จะออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่นิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ภายนอกพื้นที่ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งถือได้ว่าทิศทางการประกอบอาชีพยังคงทำมาหากินอยู่ในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ สภาพเศรษฐกิจปัจจุบันของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์อยู่ในเกณฑ์ที่ดีสังเกตได้จากจำนวนร้านค้าพาณิชย์ต่างๆ รวมทั้งธนาคารพาณิชย์ที่เปิดให้บริการในพื้นที่ยังคงขยายตัวเพิ่มขึ้น ประกอบกับพื้นที่ศึกษาเป็นเส้นทางผ่านไปยังตัวจังหวัดระยอง ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร ทำให้เป็นจุดแวะพักของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังจังหวัดจันทบุรี และตราด

4.3.2 ด้านเกษตรกรรมและปศุสัตว์

สภาพเศรษฐกิจทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ เนื่องจากพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์จากแหล่งน้ำธรรมชาติได้แก่ แม่น้ำประแสร์และคูคลองต่างๆ รวมทั้งสภาพภูมิอากาศที่มีความชื้นสูงจากอ่าวไทย เหมาะสมสำหรับการทำสวนยางพารา พันธุ์ที่นิยมปลูก ได้แก่พันธุ์ RRIM 600 พันธุ์ PB,GT1 และ BPM24 และสวนผลไม้ ที่สำคัญได้แก่ สวนเงาะ สวนทุเรียน พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง รองลงมาคือ พันธุ์ชะนี ก้านยาว กระจุดมสวนมังคุด พันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม และสวนแก้วมังกรซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของเกษตรกร ซึ่งการเกษตรกรรมสวนยางพาราและสวนผลไม้ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก สำหรับมูลค่าผลผลิตทางด้านเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

-สวนยางพารา คิดเป็น 37 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 250 ล้านบาท/ปี

-สวนผลไม้ คิดเป็น 32 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 200 ล้านบาท/ปี

-การประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คิดเป็น 13 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 150 ล้านบาท/ปี

-อาชีพทำนา คิดเป็น 10 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 115 ล้านบาท/ปี

-การปศุสัตว์ คิดเป็น 8 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 80 ล้านบาท/ปี

4.3.3 ด้านอุตสาหกรรม

ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีบทบาททางด้านอุตสาหกรรมต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดระยองไม่มากนัก กล่าวคือ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร

สวนยางพาราที่พบได้ทั่วไปในพื้นที่อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา และอำเภอเกลอง ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชากรส่วนใหญ่ในลุ่มน้ำประแสร์

สวนผลไม้ เป็นอาชีพที่ทำรายได้รองลงมาของประชากรลุ่มน้ำประแสร์

การตากแห้งปลา รวมทั้งอาหารทะเลประเภทต่างๆ พบได้ในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล อ.เกลอง รวมทั้งการแปรรูปอาหารทะเลต่างๆ เช่น กะปิ และปลากระป๋องปรุงรส ซึ่งเป็นอีกอาชีพของประชากรลุ่มน้ำประแสร์

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น กุ้งกุลาดำ ปลากระพง ปลาเก๋า เป็นอีกอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับประชากรลุ่มน้ำประแสร์ แต่ก่อให้เกิดปัญหาหมอกควันต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งน้ำเสียและสารเคมีตกค้างในบ่อเลี้ยงกุ้ง

การประกอบอาชีพประมงทะเลทั้งน้ำตื้นและน้ำลึก เป็นอาชีพหนึ่งของประชากรลุ่มน้ำประแสร์ตอนล่างติดอ่าวไทย

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 4.11 แสดงการประกอบอาชีพของประชากรลุ่มน้ำประแสร์

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

และการเพาะเลี้ยงกุ้งโดยก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลนในการทำอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง เพื่อป้องกันเป็นวัฏธุดีบในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กุ้งแช่แข็งส่งออกต่างประเทศ ซึ่งโรงงานตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิท ต.ทุ่งควายกิน นอกนั้นเป็นโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา จากข้อมูลสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยองพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีจำนวนโรงงานทั้งหมด 334 แห่ง แบ่งเป็น อำเภอวังจันทร์ 21 แห่ง กิ่งอำเภอเขาชะเมา 11 แห่ง และอำเภอแกลง 302 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นโรงสีข้าว และโรงงานแปรรูปยางพาราและผลิตเทียนไข

4.3.4 ด้านพาณิชย์กรรม

บทบาททางด้านพาณิชย์กรรมของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์เด่นชัดอยู่ในช่วงเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางด้านคมนาคมขนส่ง การธนาคาร การค้าพาณิชย์ ในเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลงส่วนใหญ่เป็นการค้าขายเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมและยางพารา รวมทั้งการค้าสินค้าพื้นฐานที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน สภาพเศรษฐกิจด้านพาณิชย์กรรมของประชาชนลุ่มน้ำประแสร์ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการค้าขาย โดยทั่วไปเป็นการค้าปลีกเป็นส่วนใหญ่ และมีการค้าส่งบ้างเล็กน้อย สินค้าหลักคือสินค้าประเภทสินค้าประมงแปรรูป เช่น กะปิ ปลาตากแห้ง กุ้งแห้ง ส่งจังหวัดต่างๆ และไม่พบร้านค้าส่งขนาดใหญ่หรือประเภท (Discount Store) ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์เลย มีเพียงห้างเซฟแลนด์ซูเปอร์สโตร์ ริมถนนสุขุมวิทช่วงเทศบาลตำบลเมืองแกลง นอกนั้นเป็นตลาดเทศบาล และตลาดนัดในบริเวณพื้นที่ว่างใกล้โรงงานอุตสาหกรรม และชุมชน

4.3.5 รายได้ครัวเรือน

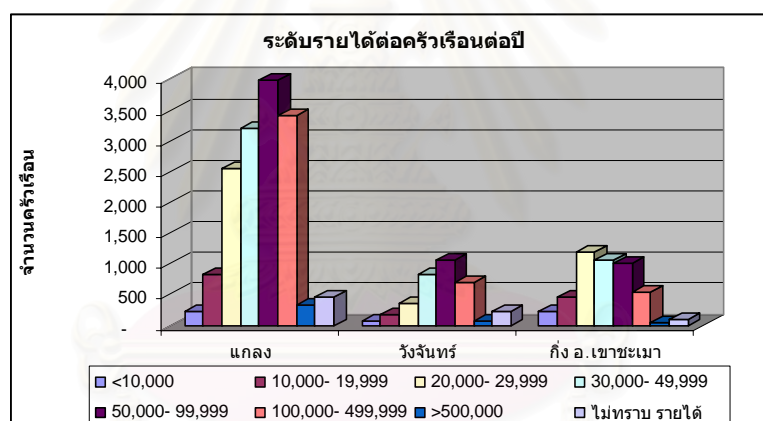
จากสถิติรายได้ครัวเรือนต่อปี ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ พบว่า ระดับรายได้ครัวเรือนต่อปี ในอำเภอแกลง มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ 50,000-99,999 บาทต่อปี มากที่สุด 3,996 ครัวเรือน ส่วนในอำเภอวังจันทร์ มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ 50,000-99,999 บาทต่อปี มากที่สุด 1,054 ครัวเรือน และกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ 20,000-39,999 บาทต่อปี มากที่สุด 1,200 ครัวเรือน สรุปรวมแล้วครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีรายได้ในช่วง 50,000-99,999 บาทต่อปี มากที่สุด 6,056 ครัวเรือน ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มาจากภาคเกษตรกรรม สวนยางพารา สวนผลไม้ อ้อย และผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าเกษตร ซึ่งระดับรายได้ครัวเรือนต่อปีนับว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ทำให้สภาพเศรษฐกิจของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีความเป็นอยู่ที่ดีส่งผลให้ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นอีกด้วย

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนครัวเรือน จำแนกตามระดับรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี พ.ศ. 2547

อำเภอ	จำนวนครัวเรือน	ระดับรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี (บาท)							ไม่ทราบรายได้
		<10,000	10,000-19,999	20,000-29,999	30,000-49,999	50,000-99,999	100,000-499,999	>500,000	
แก่ง	14,978	213	829	2,546	3,207	3,996	3,400	326	461
วังจันทร์	3,454	60	168	343	832	1,054	689	73	235
กิ่ง อ.เขาชะเมา	4,616	222	454	1,200	1,064	1,006	545	27	98
รวม	23,048	495	1,451	4,089	5,103	6,056	4,634	426	794

ที่มา : การจัดทำข้อมูลสถิติเพื่อการพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ. 2547 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงระดับรายได้ต่อครัวเรือนต่อปี พ.ศ.2547

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

4.4 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

นอกจากชาวไทยและชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำประแสร์แล้ว พบว่ามีกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้วในลุ่มน้ำประแสร์ที่สำคัญคือ

ชาวชอง¹⁵ คนไทยเชื้อสาย “ชอง” เป็นชนกลุ่มน้อยสมัยดั้งเดิม มีสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อาศัยอยู่ในจังหวัดต่างๆ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น บริเวณจังหวัดระยอง มีวัฒนธรรมแบบชาวป่า ตามลักษณะทางกายภาพของ “ชอง” น่าจะมีลักษณะเหมือนพวกไมโครนีเซียน (Micronesians) เป็นชนกลุ่มน้อยที่หลงเหลือในเอเชียอาคเนย์ และเมลานีเซียน (Melanesians) หลักฐานที่แสดงภูมิหลังของชองเป็น

¹⁵ สุชาติ เกาทอง, ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2544), หน้า 10-13.

เรื่องราวที่หาข้อมูลได้ยาก แต่เท่าที่ได้ข้อมูลจากหนังสือเรื่อง “แคมโบช” เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ทำให้รู้ว่า “ซอง” ได้ตั้งถิ่นฐานในเมืองจันทบุรีมาก่อนสยามประเทศ ปัจจุบันชาวซองได้ปรับสภาพกลายเป็นคนไทย และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในหลายๆ ด้าน จนยากต่อการแยกแยะความแตกต่าง

ชนชาติของเป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าหนึ่งในประเทศเขมรที่ยังด้อยความเจริญ ซึ่งคนเขมรจะดูถูกคนซองว่าเป็น “ชาวป่า” เช่น เห็นใครทำอะไรไม่ถูกไม่ต้องจะพูดว่า “เหวอ อะเวย โจ เจียจวง” แปลว่าทำอะไรเหมือนคนของ ชาวเขมรถือว่าเป็นคำดูถูกถ้าเขาถูกเรียกว่า “อาจวง” (อ้ายซอง) คนของในเขมรอาศัยอยู่ที่จังหวัดเสารัง โพลิน และพระตะบอง สันนิษฐานว่าในอดีตชาวซองจะอพยพมาจากประเทศเขมร เข้ามาสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยตั้งแต่ก่อนอาณาจักรสยาม เพราะจาก “ภาษาซอง” จะมีภาษาเขมรปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก นักมานุษยวิทยาจัดชนชาติของเข้าอยู่ในจำพวกมนุษย์ตระกูล “มอญ-เขมร”

รูปร่างลักษณะของชาวซองทางกายภาพ มีรูปร่างค่อนข้างเล็ก เล็กกว่าคนไทยซึ่งเป็นพวกมองโกลอยด์ (Mongoloid) มีสีผิวคล้ำกว่าคนไทย ซึ่งมีสีผิวน้ำตาลหรือเหลืองปนน้ำตาล (Brown or yellowish-tan) ชาวซองมีลักษณะเส้นผมหยิกขดหนังศีรษะ ศีรษะด้านบนแบนหรือตัดหน้าผากกว้าง เถิก คางเหลี่ยม จมูกแบนใหญ่ไม่โด่งมาก ปากหนา ตาโปนใหญ่ คิ้วดก ลักษณะเฉพาะที่ต่างจากคนไทยของชาวซองสังเกตได้คือ ลักษณะของกล้ามเนื้อของชาวซองเพศชายจะมีกล้ามเนื้อด้านหลังระหว่างใต้สะบักถึงเอวจะมีกล้ามเนื้อที่นูนแผ่กว้างเต็มทั้งแผ่นหลัง ร่องกระดูกสันหลังลึกทำให้กล้ามเนื้อที่แผ่นหลังยื่นออกมามากกว่าปกติ

การแต่งกาย แต่เดิมคงจะใช้ผ้าที่ทอขึ้นเองจากด้าย โดยทุกครัวเรือนจะมีเครื่องทอผ้าทำด้วยไม้ เช่น กะสวย กี่กะตุก เป็นเครื่องมือประจำบ้าน ส่วนสีย้อมจะใช้สีจากเปลือกไม้ เช่น สีดำ สีแดง สีขาว เป็นต้น การแต่งกายของชาวซองจะมีความแตกต่างกันในโอกาสต่างๆ และมีเครื่องประดับ ประกอบกับการแต่งกาย เช่น ลูกปัดสี แหวนทำด้วยสตาบิลหรือตะกั่วสีขาว ตุ่มหูใช้ดอกไม้สีต่างๆ กำไลข้อเท้าและกำไลข้อมือจะใช้เงินยวง

ที่มา : ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียง

ภาพที่ 4.12 แสดงลักษณะชาวซอง

วัฒนธรรมชาวซอญ มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมทางเชื้อชาติมาตั้งแต่อ่อนอาณาจักรสยามประเทศ และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรมการเกิด การตาย การแต่งงาน การแต่งกาย การบวชนาค เป็นต้น บ้านเรือนของชาวซอญจะปลูกลักษณะง่ายๆ มีระดับเทคโนโลยีต่ำ เช่น “แบบเรือนเครื่องผูก” สร้างบ้านด้วยไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา ใบระกำ ใบกันทรวง แต่ถ้ามีฐานะมากขึ้นจะปลูกเรือนด้วยไม้กันเกรา เป็นไม้เนื้อแข็ง มีวิธีการเจาะสลักเสาเรือนและตอกหมุดสำหรับยึดตัวเรือน ลักษณะโครงสร้างเรือนจะมีชานเป็นตัวพื้นเชื่อมต่อระหว่างห้องเรือนห้องครัวให้ติดต่อกัน และหลังบ้านจะปลูกสร้างยั้งข้าว

ที่มา : ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เรือนเครื่องผูก

เรือนผู้มีฐานะ

ภาพที่ 4.13 แสดงลักษณะเรือนเครื่องผูกและเรือนผู้มีฐานะของชาวซอญ

หลักฐานที่ปรากฏว่าชาวซอญเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอแก่ง พบได้ในนิราศเมืองแก่งของสุนทรภู่ ซึ่งแต่งไว้เมื่อครั้งกลับไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแก่ง และเป็นนิราศเรื่องแรก เมื่อ พ.ศ. 2350 โดยความตอนหนึ่งกล่าวถึงชาวซอญว่า

.....ครั้นแล้งลาผ้าเท้าปีตุรงค์
ไปบ้านพลงค้อตั้งริมฝั่งคลอง
ดูหนุ่มสาวชาวบ้านรำคาญจิต
ไม่น่าคิดเข้าในกลอนอักษรสนอง
ล้วนวงศ์วานว่านเครือเป็นเชื้อของ
ไม่เหมือนน้องนิกาน้ำตากระเด็น.....

จากข้อความที่ปรากฏในนิราศเมืองแก่งนี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่า บิดาของท่านสุนทรภู่และเครือญาติอาจเป็นชาวซอญด้วย เพราะอยู่บ้านพลงค้อ ซึ่งปัจจุบันคือ บ้านเนินซ้อ อำเภอแก่งจังหวัดระยอง¹⁶ ส่วนการตั้งถิ่นฐานของคนไทยในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณที่ลุ่มที่มีแม่น้ำประแสร์ไหลผ่านโดยประกอบอาชีพแตกต่างกันไปตามสภาพของลุ่มน้ำ โดยทางตอนเหนือและตอนกลางของลุ่มน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ทำให้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ซึ่งเป็นอาชีพหลักที่ดำเนินมาช้านานหลายชั่วอายุคน โดยที่เรือนพักอาศัยมีลักษณะของเรือนห้องถิ่นส่วนใหญ่พบว่าจะ เป็น “เรือนพักอาศัยของชาวสวน” แบบเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก ที่มีรูปลักษณะและเอกลักษณ์เฉพาะของเรือนห้องถิ่นที่เด่นชัดที่สุดคือ มีหลังคา ยี่น้อออกมา 1 ช่วงเสา มีอายุของเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 60-70 ปี โดยปรากฏลักษณะที่โดดเด่น

¹⁶ เทศบาลตำบลเมืองแก่ง, เมืองแก่งของเรา เมืองเก่าบรรพชน, (ระยอง, 2546), หน้า126-127.

คือ ตัวเรือนจะเป็นเรือนฝากระดานใต้ถุนสูง หลังคาเป็นแบบทรงมะนิลาและทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนที่เรียกว่า “กระเบื้องว่าว” ตัวเรือนส่วนใหญ่มีผนังที่ใช้งานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านข้างทั้งสองของตัวเรือนแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเสาหรือ 3 ห้อง การแบ่งตัวพื้นที่ภายในตัวเรือนประกอบด้วย ห้องนอนและห้องโถง ส่วนด้านหน้าอีก 2 ส่วนเป็นพื้นที่เปิดโล่ง ส่วนหน้าสุดซึ่งเปิดโล่งนั้น ส่วนหนึ่งจะทำเป็นลูกกรงแบบลูกกรงระเบียบ ส่วนที่เป็นพื้นที่ “อเนกประสงค์” ส่วนด้านหลังของตัวเรือนท้องถื่นจะต่อชายคายื่นออกไปอีกประมาณ 1 ช่วงเสา โดยมีเสารองรับชายคายื่นที่ต่อออกไป พื้นที่ส่วนนี้จะโล่งโดยตลอดและใช้เป็นที่จอดและเก็บเกวียน และคัดแยกผลไม้เพื่อส่งขายของชาวสวนในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์¹⁷

ที่มา : ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออก

ภาพที่ 4.14 แสดงลักษณะเฉพาะของเรือนไทยภาคตะวันออก เขตจังหวัดระยอง

4.4.1 จำนวนประชากร

4.4.1.1 ลักษณะประชากร

จากตาราง 4.8 จำนวนประชากรบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ ใน พ.ศ. 2547 ครอบคลุมจำนวนประชากรใน 2 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 171,144 คน หรือร้อยละ 50.74 อำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ อำเภอแกลง มีประชากร 124,832 คน รองลงมาคือ อำเภอวังจันทร์ มีประชากร 24,123 คน และอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ กิ่งอำเภอเขาชะเมา มีประชากร 22,189 คน

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนประชากรลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง พ.ศ. 2547

อำเภอ	จำนวนประชากร				
	รวม	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ
แกลง	124,832	61,060	48.91	63,772	51.09
วังจันทร์	24,123	12,010	49.79	12,113	50.21
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	22,189	11,229	50.61	10,960	49.39
รวม	171,144	84,299	49.26	86,845	50.74

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

¹⁷ สุชาติ เกาทอง, ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออก, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2544),

4.4.1.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร

จากตาราง 4.9 ในช่วง พ.ศ. 2544-2547 พื้นที่ศึกษามีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 4.17 ต่อปี โดยที่กิ่งอำเภอเขาชะเมาีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรเฉลี่ยต่อปีเพิ่มมากที่สุดร้อยละ 2.38 ต่อปี รองลงมาคือ อำเภอวังจันทร์ โดยมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีเพิ่มร้อยละ 1.45 ต่อปี และอำเภอแกลง มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีเพิ่มร้อยละ 0.33 ต่อปี โดยพบว่าจำนวนประชากรอำเภอแกลงเริ่มมีจำนวนลดลง จากจำนวนประชากร 127,835 คน ใน พ.ศ. 2546 เป็นจำนวนประชากร 124,832 คนใน พ.ศ. 2547 ลดลง 3,003 คน เนื่องจากในเขตพื้นที่อำเภอแกลงไม่มีนิคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นแหล่งงานของแรงงาน และแหล่งงานส่วนใหญ่เป็นการค้าและบริการซึ่งมีแรงงานรองรับไว้อยู่แล้ว ทำให้จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอแกลงมีแนวโน้มลดลง ซึ่งแตกต่างจากกิ่งอำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมาที่มีแนวโน้มประชากรเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ต้องการแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการแปรรูปผลผลิตมากขึ้น

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรระหว่าง พ.ศ. 2544 - 2547

อำเภอ	จำนวนประชากร				อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)				อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปี
	2544	2545	2546	2547	2544	2545	2546	2547	
แกลง	125,564	126,678	127,835	124,832	0.98	0.89	1.81	-2.35	0.33
วังจันทร์	23,600	23,760	24,130	24,123	2.92	0.68	2.25	-0.03	1.45
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	20,976	21,527	21,855	22,189	1.18	2.63	4.19	1.53	2.38
รวม	170,140	171,965	173,820	171,144	5.08	4.2	8.25	-0.85	4.17

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

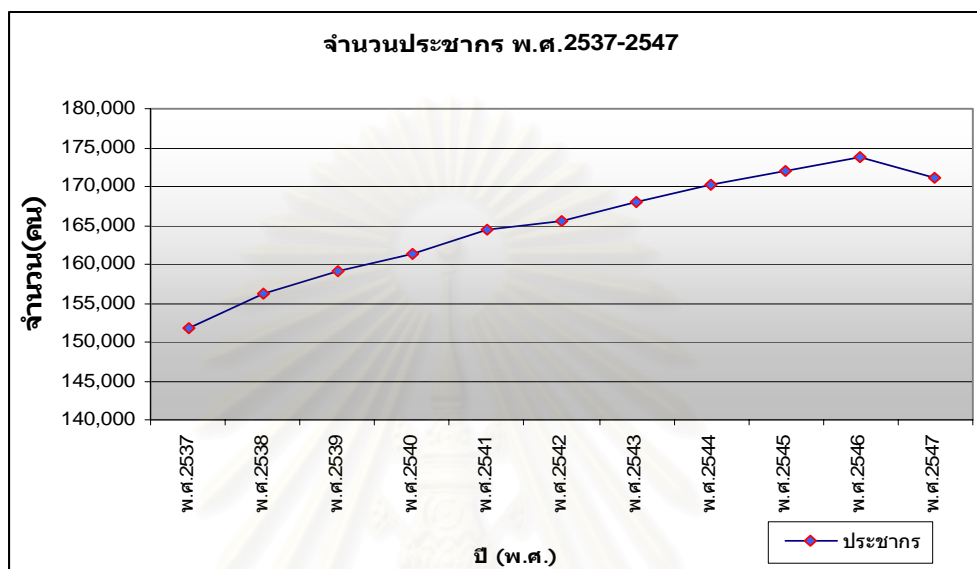
ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มน้ำประแสร์ พ.ศ. 2537-2547

ปี	ประชากร	ชาย	หญิง
2537	151,813	75,254	76,559
2538	156,323	78,032	78,291
2539	159,076	79,219	79,857
2540	161,293	80,334	80,959
2541	164,380	81,813	82,567
2542	165,646	82,253	83,393
2543	168,010	83,222	84,788
2544	170,140	84,139	86,001
2545	171,965	84,893	87,072
2546	173,820	85,851	87,969

ปี	ประชากร	ชาย	หญิง
2547	171,144	84,299	86,845
รวม	1,813,610	899,309	914,301

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มน้ำประแสร์ พ.ศ. 2537 - 2547

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

4.4.2 การศึกษา/ศาสนา

4.4.2.1 การศึกษา จากข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะของ เขต 1 ใน พ.ศ. 2547 พบว่าในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ที่ประกอบไปด้วย 2 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ มีสถานศึกษาในระดับต่างๆ ดังนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 12 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 36 แห่ง ได้แก่โรงเรียนวัดสารนารถธรรมาราม โรงเรียนวัดตะเคียนงาม โรงเรียนวัดสมมุติเทพสุาปนาราม เป็นต้น โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา 14 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 27,345 คน จำนวนครู/อาจารย์ทั้งหมด 1,302 คน และอัตราส่วนระหว่างนักเรียนต่อครู 1 : 21 คน

4.4.2.2 การศาสนา จากข้อมูลสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง ใน พ.ศ. 2547 พบว่าประชากรในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ เป็นศาสนาหลัก ร้อยละ 5 นับถือศาสนาอิสลาม และ ร้อยละ 5 นับถือศาสนาอื่นๆ และพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ประกอบไปด้วยวัดทั้งสิ้น 100 วัด วัดที่สำคัญได้แก่ วัดสารนารถธรรมาราม วัดพลวงค้อ วัดตะเคียนงาม และวัดแหลมสน จำนวนสำนักสงฆ์ 22 แห่ง จำนวนมัสยิด 1 แห่งในอำเภอวังจันทร์ และมีจำนวนพระภิกษุ รวมทั้งสิ้น 699 รูป และจำนวนสามเณร 46 รูป

4.4.3 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ อยู่ในความรับผิดชอบของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดระยอง มีสถิติอาชญากรรมใน พ.ศ. 2544-2546 ดังตารางที่ 4.14

พบว่าจำนวนสถิติอาชญากรรมมีแนวโน้มลดน้อยลง โดยคดีที่เกิดขึ้นเป็นอันดับที่ 1 จะเป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและสารระเหย แต่ก็มีอัตราลดน้อยลงทุกปี เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและรณรงค์บำบัดผู้ติดยาเสพติด ทำให้มีแนวโน้มอัตราคดีลดน้อยลง แต่คดีที่มีแนวโน้มอัตราการเกิดคดีเพิ่มมากขึ้นได้แก่ คดีประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์ที่มีอัตราเพิ่มขึ้น 2 เท่าตัว สาเหตุเนื่องจากในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์เป็นพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาในจังหวัดจันทบุรี และจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจในพื้นที่อยู่ในฐานะปานกลางถึงดี ก่อให้เกิดคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ได้พยายามป้องกันการเกิดอาชญากรรมอย่างเต็มที่ โดยจัดให้มีกลุ่มราษฎรอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการระมัดระวังและป้องกันตนเอง เช่น คณะกรรมการยามท้องถิ่น หน่วยงาน อปพร. เป็นต้น

ตารางที่ 4.11 แสดงสถิติอาชญากรรมตั้งแต่ ปี พ.ศ.2545 - 2547

ประเภทคดี	พ.ศ.2544			พ.ศ.2545			พ.ศ.2546		
	เกิด	จับ	ผู้ต้องหา	เกิด	จับ	ผู้ต้องหา	เกิด	จับ	ผู้ต้องหา
1. คดียาเสพติด	303	303	321	273	273	297	119	119	127
2. คดีอุจฉกรรจ์/สะเทือนขวัญ	11	4	6	9	5	8	13	4	7
3. คดีประทุษร้ายต่อชีวิต/ร่างกาย	24	16	20	40	24	36	66	27	36
4. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์	59	47	68	71	44	59	104	37	63
5. คดีอาญาที่น่าสนใจ	53	23	31	78	19	25	73	9	15
6. คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	498	498	820	413	413	828	271	271	593
รวม	948	891	1266	884	778	1253	646	467	841

ที่มา : กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดระยอง

4.4.4 สาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ครอบคลุม 2 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ จากข้อมูลสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง พ.ศ. 2547 ประกอบด้วยโรงพยาบาลรัฐบาล 2 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง คลินิกทุกประเภท 16 แห่ง ซึ่งโรงพยาบาลของรัฐบาลที่สำคัญ คือ โรงพยาบาลแกลง เป็นโรงพยาบาลของรัฐบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ตั้งอยู่บริเวณถนนสุขุมวิท ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง มีจำนวนเตียง 200 เตียง นายแพทย์ประจำ 12 คน ทันตแพทย์ 4 คน เภสัชกร 7 คน และพยาบาล 220 คน สำหรับสัดส่วนระหว่างนายแพทย์ต่อประชากรเมื่อนั้นเท่ากับ 1:3,294 คน แต่เนื่องจากโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ ดังนั้นหากคิดสัดส่วนของนายแพทย์ต่อประชากรรวมทั้งอำเภอ จะได้เท่ากับ 1: 5,670 คน ซึ่งเมื่อเทียบกับมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดสัดส่วนไว้ที่ 1:5,000 คน จะเห็นได้ว่าสัดส่วนนายแพทย์ต่อประชากรของโรงพยาบาลมากกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่มากนัก ใน พ.ศ. 2547 มีจำนวนผู้ป่วยเข้ามาใช้บริการที่โรงพยาบาลทั้งหมด 71,500 คน เฉลี่ยวันละ 195 คน

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบบริการสาธารณสุขในพื้นที่ศึกษากับมาตรฐานสาธารณสุข

	สัดส่วนในพื้นที่ศึกษา	มาตรฐานสาธารณสุข
แพทย์ : ประชากร	1 : 3,294	1 : 5,000
พยาบาล : ประชากร	1 : 174	1 : 300
เตียง : ประชากร	1 : 240	1 : 617

ที่มา : สาธารณสุขจังหวัดระยอง

4.4.5 วัฒนธรรมและประเพณี

- ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์

ประเพณีทอดผ้าป่าของชาวบ้านปากน้ำประแสร์ ต.ปากน้ำประแสร์ อ.แกลง ต่างจากการทอดผ้าป่าในท้องถิ่นอื่น เนื่องจากชาวบ้านอาศัยอยู่ริมแม่น้ำประแสร์ จึงนำกองผ้าป่ามาทอดกลางน้ำ ชาวบ้านจะจัดแต่งเรือผ้าป่าอย่างสวยงามแล้วนำไปลอยลำน้ำ พอเย็นก็นิมนต์พระลงเรือไปชักฟืมผ้าป่า **วันที่จัดงาน** นิยมจัดหลังประเพณีทอดกฐิน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ไปแล้ว หรือจัดในวันลอยกระทง ในบริเวณปากน้ำประแสร์ ที่วัดตะเคียนงาม ต.ปากน้ำประแสร์ ซึ่งเป็นวัดที่สำคัญของชาวปากน้ำประแสร์ **สิ่งที่น่าสนใจ** ปัจจุบันประเพณีนี้เปลี่ยนแปลงไปเพราะชาวบ้านไม่ได้สัญจรไปมาทางน้ำแล้ว จึงจัดพอเป็นพิธีเท่านั้น กล่าวคือ จัดเรือผ้าป่าไปลอยกลางแม่น้ำแล้วนิมนต์พระประมาณสี่ถึงห้ารูปไปชักผ้า ส่วนกองผ้าป่าส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านนำมาถวายพระมักตั้งอยู่บนบกแล้ว พอตอนกลางคืนก็จัดให้มีหรรสพสมโภชงานรวมทั้งการลอยกระทงในแม่น้ำประแสร์ ในปัจจุบันศูนย์กลางของงานจะอยู่บริเวณอนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์ซึ่งเป็นบริเวณปากแม่น้ำประแสร์ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียงที่เดินทางจากจังหวัดจันทบุรี ระยอง หรือมาจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 1,000-2,000 คนในการเข้ามาเที่ยวชมงานและมาร่วมลอยกระทงในแม่น้ำประแสร์และบริเวณหาดประแสร์ด้วย ทำให้เกิดเงินสะพัดประมาณ 2-3 ล้านบาท ทั้งการเข้าพักในโรงแรม และการซื้อของที่ระลึกประเภทอาหารทะเลทั้งสดและแห้ง และร้านอาหาร รวมทั้งการเก็บค่าเช่าของร้านค้าที่มาตั้งขายในบริเวณงานเพื่อนำรายได้มาบูรณะเรือรบหลวงประแสร์และเป็นงบประมาณในการจัดงานในปีต่อไป¹⁸

- ประเพณีทำบุญกลางทุ่ง

เป็นประเพณีที่ทำกันแถบ อ.แกลง อ.บ้านค่าย ประเพณีทำบุญกลางทุ่งมีสองอย่างคือ ทำบุญขอฝน และทำบุญข้าวใหม่หรือทำบุญข้าวหลาม การทำบุญข้าวใหม่นั้นทำเพื่อรับขวัญข้าวใหม่ที่เก็บเกี่ยวเสร็จ ถือเป็นงานมงคลประจำหมู่บ้านและเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ชาวนา **วันที่จัดงาน** ช่วงเดือนสาม หลังเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้ว **สิ่งที่น่าสนใจ** เมื่อถึงวันงานชาวบ้านจะนิมนต์พระมาสวดมนต์ที่ประรำพิธีกลางทุ่งนา เรียกว่าสวดมนต์เย็น พอรุ่งเช้าจะร่วมกัน

¹⁸ สัมภาษณ์ ไชยรัตน์ เขื่อนตระกูล, อายุ 55 ปี, 17 พฤศจิกายน 2549

ทำบุญตักบาตรแล้วกลับบ้านไปเผาข้าวหลามเตรียมไว้ วันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะนำอาหารและข้าวหลามมาทำบุญ เชื่อว่าเป็นการทำบุญสะเดาะเคราะห์ โดยนำข้าวปลาอาหาร ขนม และใส่ในกาบหมาก โดยสมมติว่าเป็นเรือหลังจากพระฉันภัตตาหารและสวดมนต์ แล้วก็นำกาบหมากออกไปทิ้งไว้ข้างทางเพื่อให้ผีไม่มีญาติได้กินกันตกลางคิ่นจะมีพรศัพต่าง ๆ เช่น ลิเก ภาพยนตร์ วงดนตรี สมโภชตลอดงาน ประเพณีทำบุญกลางทุ่งในปัจจุบันเป็นประเพณีพื้นถิ่นที่จัดเฉพาะท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพทำนา ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป ทำให้ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวงานโดยตรง

- งานวันสุนทรภู่

เป็นงานประจำปีที่ทางจังหวัดจัดขึ้นบริเวณอนุสาวรีย์สุนทรภู่ ต.บ้านกร่ำ อ.แกลง **วันที่จัดงาน** วันที่ 26 มิถุนายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของสุนทรภู่ **สิ่งที่น่าสนใจ** บริเวณที่จัดงานคือบริเวณอนุสาวรีย์ของท่านสุนทรภู่ในงานมีพิธีสักการะอนุสาวรีย์สุนทรภู่ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง มีการจัดนิทรรศการผลงานของสุนทรภู่ การแสดงละครจากวรรณคดีของสุนทรภู่ และการประกวดอ่านทำนองเสนาะ ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในช่วงวันงานสุนทรภู่ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวประเภทนักเรียนและนักศึกษาที่สถาบันการศึกษาจัดให้มาทัศนศึกษาและร่วมงานวันสุนทรภู่เพื่อเป็นการระลึกถึงท่านกวีเอกสุนทรภู่ ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปมีจำนวนไม่มากนักเนื่องจากภายในงานขาดกิจกรรมที่น่าสนใจและขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป

4.5 แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและบริเวณใกล้เคียงมีความหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวบนบกได้แก่ ชายหาด และในทะเลได้แก่ เกาะต่างๆ และเนื่องจากพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในจังหวัดระยองซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศและนานาชาติได้แก่ เกาะเสม็ด แล้วนั้นจังหวัดระยองยังเป็นหนึ่งในกลุ่มจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออกที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดชลบุรี และจังหวัดจันทบุรี ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญใกล้เคียงด้วยเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยแบ่งแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ใกล้เคียงได้ดังนี้

4.5.1 จังหวัดระยอง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญทั้งชายฝั่งได้แก่ หาดแม่รำพึง แหลมเจริญ และแหล่งท่องเที่ยวเกาะ ได้แก่ เกาะเสม็ด ที่เป็นที่ยิยมของนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศมีชายหาดที่มีชื่อเสียงได้แก่ หาดทรายแก้วที่มีชายหาดที่ขาวสะอาดเนื้อทรายละเอียดเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างยิ่ง และบริเวณชายหาดมีที่พักที่สะดวกสบายและในเวลาากลางคืนมีร้านอาหารที่จัดบรรยากาศได้แสงเทียนไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการบรรยากาศที่ประทับใจดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี

ที่มา : <http://www.tat.or.th>

ภาพที่ 4.15 แสดงทัศนียภาพหาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

4.5.2 จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดท่องเที่ยวชายทะเลภาคตะวันออกที่มีชื่อเสียงมานาน รายได้ที่สำคัญของพื้นที่มาจากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และระดับนานาชาติได้แก่ พัทยา ซึ่งประวัติพัฒนานั้นมาจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมารวบรวมไพร่พลฝั่งตะวันออก ได้หยุดพักแรมที่นาจอมเทียนและทุ่งไก่อ่เตี้ยสัดหีบ ซึ่งภายหลังชาวบ้านเรียกตำบลนี้ว่า "ทัพพระยา" ต่อมาเรียกใหม่เป็น "ทัพยา" และกลายเป็น "พัทยา" ในที่สุดและในปี พ.ศ. 2504 ระหว่างสงครามเวียดนาม ทหารอเมริกันได้เข้ามาตั้งฐานทัพในไทย และได้มาพักผ่อน เช้าบ้านพักตากอากาศที่หาดพัทยาหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนเป็นประจำจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเติบโตของการท่องเที่ยวพัทยาในปัจจุบัน¹⁹ อย่างไรก็ตามลักษณะการท่องเที่ยวพัทยาเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากกว่าการคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสังคมจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชายหาดและความสะอาดของน้ำทะเลบริเวณชายฝั่ง รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีสถานบันเทิง และสถานบริการประเภท คลับ บาร์เปียร์อยู่มากในบริเวณชายหาดก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาทั้งปัญหาการติดโรคเอดส์ ปัญหาหญิงขายบริการ เป็นต้น

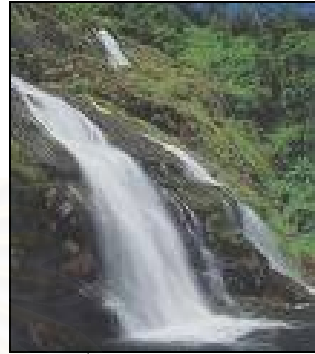
ที่มา : <http://www.tat.or.th>

ภาพที่ 4.16 แสดงทัศนียภาพอ่าวพัทยา และสถานบันเทิงพัทยาในเวลากลางคืน

4.5.3 จังหวัดจันทบุรี เป็นเมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยก่อนกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ดังปรากฏหลักฐานสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์เช่นอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากนี้จันทบุรียังเป็นเมืองที่อุดม

¹⁹ ข้อมูลท่องเที่ยว 76 จังหวัด, (Online)แหล่งที่มา <http://www.tat.or.th> (วันที่ 12 พฤษภาคม 2550).

สมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติอีกทั้งยังเป็นแหล่งอัญมณีชนิดที่มีความสวยงามจนเรียกว่าพลอยเมืองจันทน์ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติอุดมไปด้วย ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก หาดทรายขาว ทะเลสวยและเกาะแก่งที่มีชื่อเสียง รวมทั้งอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ที่มีน้ำตกกระทิงและน้ำตกสอยดาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวชายหาดได้แก่ หาดเจ้าหลาวและอ่าวคู้งกระเบนที่เป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนที่สำคัญของชายฝั่งจังหวัดจันทบุรี

ที่มา : <http://www.tat.or.th>

ภาพที่ 4.17 แสดงทัศนียภาพหาดเจ้าหลาว และน้ำตกสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

4.6 สรุป

จากการศึกษาสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ พบว่าสภาพทางกายภาพของพื้นที่ศึกษามีความหลากหลายตั้งแต่พื้นที่ป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาบริเวณตอนบนของพื้นที่ศึกษา พื้นที่สวนผลไม้และสวนยางพาราบริเวณตอนกลางของพื้นที่ศึกษา ตลอดจนถึงพื้นที่ป่าชายเลนและป่าโกงกางบริเวณตอนล่างของพื้นที่ศึกษาที่สอดคล้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ในบริเวณตอนบนและตอนกลางของพื้นที่ศึกษา และอาชีพประมงรวมทั้งแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเลทั้งอาหารสดและอาหารแห้งในบริเวณตอนล่างของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งสภาพทางสังคมของพื้นที่ศึกษาเองที่มีเอกลักษณ์ของชาวสวนภาคตะวันออกที่สะท้อนออกมาจากสภาพบ้านเรือนและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับภูมิประเทศและศาสนาดังเช่นประเพณีทำบุญกลางทุ่ง ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ ซึ่งล้วนแต่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ควรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่จะเป็นการช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะถูกทำลายลงให้กลับมีคุณค่าทั้งในด้านการท่องเที่ยวและเป็นทรัพยากรมรดกสืบต่อไป

บทที่ 5

สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในบทนี้จะทำการศึกษาในรายละเอียดของสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ จ.ระยอง ซึ่งแบ่งสถานที่ท่องเที่ยวได้จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่และลักษณะของการประกอบอาชีพของประชากรในพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ ตอนบนของลุ่มน้ำประแสร์ ตอนกลางของลุ่มน้ำประแสร์ และตอนล่างของลุ่มน้ำประแสร์ โดยศึกษาในประเด็นเรื่องสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาผู้เยี่ยมชม การคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมในอนาคต สถานการณ์ด้านที่พัก สถานการณ์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สถานการณ์ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว สถานภาพ คุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับการศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต และแบบสอบถาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาต่อไป

5.1 สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวซึ่งจัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้มีการจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยได้ยึดแนวทางที่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้มีการจัดแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไว้ โดยการกำหนดนิยามและความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย

1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน ทะเล หาดทราย เกาะ เป็นต้น

2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือศาสนาได้แก่ โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

3) แหล่งท่องเที่ยวประเภท ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม วิถีชีวิต หมายถึง ทรัพยากรท่องเที่ยวในลักษณะของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศูนย์วัฒนธรรม ไร่ สวน เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยังคงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติอยู่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง น้ำตกเขาชะเมา น้ำตกคลองปลา ก้าง หาดแหลมแม่พิมพ์ เป็นต้น

ในด้านประวัติศาสตร์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านการเป็นอนุสรณ์แห่งความภาคภูมิใจของคนไทยในความกล้าหาญของบรรพบุรุษในสมรภูมิสงครามเก้าหลี่ โดยเรือรบหลวงประแสร์ได้เข้าร่วมในการรบ และนำเกียรติยศมาสู่ชาวไทย และปลดระวางเป็นอนุสรณ์อยู่บริเวณปากน้ำประแสร์ นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ตอนล่างที่ติดต่อกับอ่าวไทยยังมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ที่เป็นที่สักการะของชาวประแสร์ทุกคน ได้แก่ ศาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (เสด็จเตี่ย) วัดสมมติเทพฐาปนาราม(อนุสรณ์วัดแหลมสน ร.5) รวมทั้งย่านการค้าและชุมชนตลาดเก่าในเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่มีอาคารบ้านเรือนไม้เก่าที่ยังคงสวยงามและควรอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

ในด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และงานประเพณี จัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งของลุ่มน้ำประแสร์ โดยมีทั้งวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรซึ่งมีส่วนผลไม้และสวนยางพารากระจายอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเฉพาะในอำเภอวังจันทร์และอำเภอแกลง และวิถีชีวิตประมงในบริเวณตอนล่างของลุ่มน้ำประแสร์ที่ประชาชนประกอบอาชีพประมงและแปรรูปผลผลิตจากทะเลเช่น กะปิ น้ำปลา และปลาตากแห้ง นอกจากนี้ยังมีงานประเพณีที่สำคัญ ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวปากน้ำประแสร์ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของงานประเพณีอาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เนื่องจากมีการจัดขึ้นเป็นช่วงเวลา และขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ตารางที่ 5.1 สรุปประเภทและการสัญจรเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำประแสร์

แหล่งท่องเที่ยว	ตำบล	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	เส้นทางที่เข้าถึง		ลักษณะเส้นทาง	สภาพ
			หมายเลข	ระยะห่างจากเส้นทาง		
กิ่งอำเภอเขาชะเมา						
1.อ่างเก็บน้ำประแสร์	ห้วยทับมอญ	ธรรมชาติ	3377	ติดถนน	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
2.น้ำตกคลองปลากำง	น้ำเป็น	ธรรมชาติ	3377	1 กม.	ถนนลูกรังเดินเท้าต่อ	ดี
3.น้ำตกเขาชะเมา	น้ำเป็น	ธรรมชาติ	3377	1.7 กม.	ถนนลูกรังเดินเท้าต่อ	ดี
4.อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	น้ำเป็น	ธรรมชาติ	3377	800 ม.	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
5.ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส	น้ำเป็น	เชิงเกษตร	3377	1 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
6.สวน บี.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท	กองดิน	เชิงเกษตร	3	2 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
อำเภอวังจันทร์						
7.สวนเกษตรบ้านสมนไพรไทย	ป่ายูบโน	เชิงเกษตร	344	3 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	พอใช้
8.ชุมชนเกษตรบ้านขุนอินทร์	ป่ายูบโน	เชิงเกษตร	344	3 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	พอใช้
9.สวนเกษตรกำนันพงษ์	พลงตาเยี่ยม	เชิงเกษตร	344	2.5 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	พอใช้
อำเภอแกลง						
10.สวนเจริญพีระวัฒน์	กระแสน	เชิงเกษตร	344	5 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
11.วัดสารนารถธรรมาราม	ทางเกวียน	ประวัติศาสตร์	3	300 ม.	ถนนขอยเข้าวัด	ดี
12.อาคารไม้ ถ.สุนทรโวหาร	ทางเกวียน	ประวัติศาสตร์	3	200 ม.	ถนนกว้างในชุมชน	ดี
13.ประเพณีทำบุญกลางบ้าน	ทางเกวียน	ศิลป/วัฒนธรรม	3	ติดถนน	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
14.ประเพณีสงกรานต์วันไหล	ทางเกวียน	ศิลป/วัฒนธรรม	3	ติดถนน	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
15.ศาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	ปากน้ำ	ประวัติศาสตร์	3162	3 กม.	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
16.วัดตะเคียนงาม	ปากน้ำ	ประวัติศาสตร์	3162	ติดถนน	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี
17.ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์	ปากน้ำ	ศิลป/วัฒนธรรม	3162	สุดถนน	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี-แย้
18.อนุสรณ์สถานเรือรบประแสร์	ปากน้ำ	ประวัติศาสตร์	3162	สุดถนน	ลาดยางต่อด้วยลูกรัง	ดี-แย้
19.หมู่บ้านประมงแหลมสน/ปากน้ำ	ปากน้ำ	ศิลป/วิถีชีวิต	3161	สุดถนน	ลูกรังต่อด้วย คสล.	แย้-ดี

แหล่งท่องเที่ยว	ตำบล	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	เส้นทางที่เข้าถึง		ลักษณะเส้นทาง	สภาพ
			หมายเลข	ระยะห่างจากเส้นทาง		
20.วัดแหลมสน	ปากน้ำ	ประวัติศาสตร์	3161	สุดถนน	ลูกรังต่อด้วย คสล.	แยء-ดี
21.ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์	ปากน้ำ	ธรรมชาติ	3162	สุดถนน	ลาดยางต่อด้วยลูกรัง	ดี-แยء
22.สวน 2 ครู	กร้า	เชิงเกษตร	3161	2 กม.	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
23.สวนเกษตรบ้านชากมะกรูด	กร้า	เชิงเกษตร	3161	2 กม.	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
24.อนุสาวรีย์สุนทรภู่	กร้า	ประวัติศาสตร์	3161	ติดถนน	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
25.หาดแม่พิมพ์	กร้า	ธรรมชาติ	3145	ติดถนน	ถนนลาดยาง 4 ช่อง	ดี
26.พิพิธภัณฑิ์พื้นบ้านเขากระโดน	ชากโดน	ประวัติศาสตร์	3161	ติดถนน	ถนนลาดยาง 2 ช่อง	ดี

ที่มา : การสำรวจ

จากการศึกษาประเภทและจำนวนทรัพยากรการท่องเที่ยว ทำให้พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ 2 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอของกลุ่มน้ำประแสร์ มีจำนวนทั้งสิ้น 26 แห่ง พบว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ 6 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี 8 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม วิถีชีวิต 12 แห่ง ซึ่งอำเภอที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่มากที่สุดได้แก่ อำเภอแกลง ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม วิถีชีวิตตั้งอยู่มากที่สุด 18 แห่ง (แผนที่ 5.1)

ตาราง 5.2 จำนวนและประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์

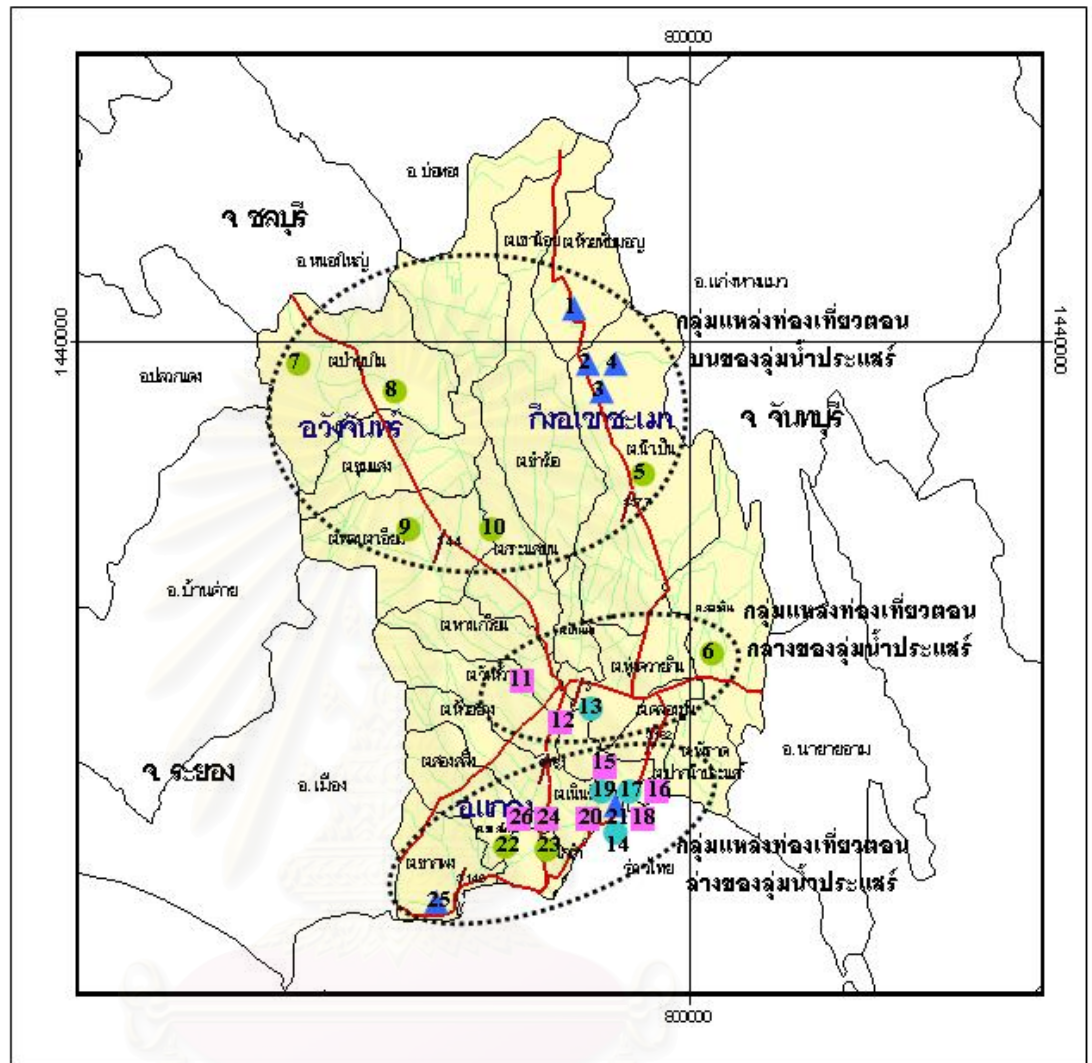
อำเภอ	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว			
	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม วิถีชีวิต	รวม
1. แกลง	2	8	8	18
2. กิ่ง อ.เขาชะเมา	4	0	1	5
3. วังจันทร์	0	0	3	2
รวม	6	8	12	26

ที่มา : การสำรวจ

ในการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลุ่มน้ำประแสร์นี้ ได้ทำการศึกษาในส่วนของสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และสถานที่ท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และงานประเพณี ในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ รวม 26 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นแหล่งท่องเที่ยวตอนบนกลุ่มน้ำประแสร์ ตอนกลางกลุ่มน้ำประแสร์ และตอนล่างกลุ่มน้ำประแสร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 ตอนบนของกลุ่มน้ำประแสร์

ในบริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำประแสร์ เป็นบริเวณต้นน้ำที่เกิดจากเทือกเขาชะเมาซึ่งมีน้ำไหลตลอดปี ลงสู่คลองโพล้ และคลองระลอก ก่อนที่จะไหลรวมกันเป็นแม่น้ำประแสร์ลงสู่ทะเลอ่าวไทย ในบริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

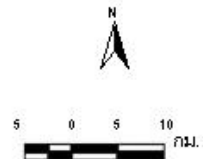
แผนที่ 5.1 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

สัญลักษณ์		แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต / วิถีเกษตรกรรม
	ถนนสายหลัก		
	ถนนสายรอง		
	พื้นที่ศึกษา		

1 อ่างเก็บน้ำประแสร์	11 วัดศาลาออกธรรมาชาวม	21 ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์
2 น้ำตกคลองปลาแก้ง	12 อากาศไม่ อ.สุนทรโวหาร	22 สวน 2 คน
3 น้ำตกเขาชะเมา	13 ประเพณีทำบุญกลางบ้าน	23 สวนเกษตรบ้านปากกระดุก
4 อุทยานแห่งชาติเขาชะเมาเขาขาว	14 ประเพณีสงกรานต์วันไหล	24 อุนสาวรีย์สุนทรภู่
5 อุทยานเกษตรบ้านน้ำใส	15 ศาลสมเด็จพระหลวงมหาร	25 ตลาดแม่พิมพ์
6 สวน บี.เจ.การ์เด้น วิลล่า แอนด์ รีสอร์ท	16 วิลละเคียนงาม	26 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขา กะโดน
7 สวนเกษตรบ้านสวนโศไทย	17 ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ประแสร์	
8 สวนเกษตรบ้านสวนอินทร์	18 อุนสาวรีย์กานเรือ ประแสร์	
9 สวนเกษตรบ้านนันทน์	19 หมู่บ้านประมงแหลมสน	
10 สวนเฉลิมพระเกียรติ	20 วิลละหลมสน	

ที่มา : การสำรวจ

-อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง¹ ตั้งอยู่ในกิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง และอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี มีขนาดพื้นที่ 83.68 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 52,300 ไร่ ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 13 ของประเทศไทย อาณาเขตโดยรอบของอุทยานฯ ทิศเหนือจรดห้วยทับมอญ และคลองพวาพลู และมีอาณาเขตเชื่อมต่อกับป่าสงวนแห่งชาติทุ่งควายกิน ซึ่งต่อเนื่องกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ทิศใต้จรดบ้านน้ำเป็น ทิศตะวันออกจรดบ้านเขาวง และทิศตะวันตกจรดบ้านน้ำใส ซึ่งพื้นที่ป่าเขาชะเมา-เขาวง ถูกแบ่งออกเป็น 2 ผืน คือ ป่าเขาชะเมา มีพื้นที่ประมาณ 79.28 ตารางกิโลเมตร มีสภาพเป็นภูเขา สลับซับซ้อน ยอดเขาชะเมาเป็นยอดเขาสูงที่สุด มีความสูง 1,024 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง และป่าเขาวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาชะเมา ในเขตจังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ 4.4 ตารางกิโลเมตร เป็นเทือกเขาหินปูนหลายลูกล้อมเป็นวงบางส่วนเป็นชะงอกเขาและถ้ำ

1) สภาพภูมิประเทศ บริเวณเขาชะเมา ส่วนใหญ่ประกอบด้วยเทือกเขาสูงชัน เป็นสันเขา (Ridgetops) มีความลาดเทปานกลางพื้นที่ไหล่เขา ค่อนข้างชัน ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนพื้นที่เขาด้านตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นลักษณะชันบันได มียอดเขาสูงสุดคือ ยอดเขาชะเมาจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,024 เมตร และจุดต่ำสุดสูงจากน้ำทะเลปานกลาง 51 เมตร ส่วนลักษณะภูมิประเทศบริเวณเขาวงเป็นแบบ เป็นลักษณะเขาลูกโดดหรือมียอดเขาหลายยอด ซึ่งเกิดจากการละลายตัวของหินปูน มีลักษณะแอ่งหินปูน หลุมหุบ และถ้ำ ซึ่งเกิดจากการกัดกร่อนของหินปูน โดยน้ำใต้ดินมียอดเขาสูงสุด อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 162 เมตร และจุดต่ำสุด สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 96 เมตร

2) ทรัพยากรป่าไม้ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง แบ่งเป็น 2 พื้นที่ พื้นที่บริเวณเขาชะเมาส่วนใหญ่เป็นสังคมของป่าดิบชื้น มีพื้นที่ 54.47 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 68.7 ของพื้นที่เขาชะเมา ส่วนสังคมของป่าดิบเขามีพื้นที่ 7 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 8.8 ของพื้นที่เขาชะเมา ส่วนสังคมของป่าดิบแล้งมีพื้นที่ 5.61 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 7.1 ของพื้นที่เขาชะเมา ส่วนบริเวณพื้นที่เขาวง ส่วนใหญ่เป็นสังคมของป่าดิบชื้นเช่นเดียวกัน โดยมีพื้นที่ 2.62 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 59.5 ของพื้นที่เขาวง รองลงมาคือสังคมป่าเขาหินปูน มีพื้นที่ 1.42 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 32.3 ของพื้นที่เขาวง และพบป่าดิบแล้ง เป็นพื้นที่ 0.36 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 8.2 ของพื้นที่ มีพรรณไม้ที่สำคัญด้วยกันหลายชนิด ได้แก่ ไม้ยาง ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้ประดู่ ไม้ตะเคียน ไม้กฤษณา ประดู่ป่า และไผ่นานาชนิด

¹ สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, เอกสารอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักอุทยาน, 2547).

3) ทรัพยากรสัตว์ป่า จากการศึกษาและสำรวจข้อมูลด้านทรัพยากรสัตว์ป่าในพื้นที่ พบว่ามีจำนวนของสัตว์ป่าไม่น้อยกว่า 137 ชนิด จาก 113 สกุล ใน 70 วงศ์ โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มใหญ่

-สัตว์ป่าสะเทินน้ำสะเทินบก มีไม่น้อยกว่า 10 ชนิด จาก 5 สกุล ใน 4 วงศ์ วงศ์ที่พบเห็นได้มากกว่าวงศ์อื่นๆ ได้แก่ วงศ์กบ และวงศ์อึ่ง

-สัตว์เลื้อยคลาน ไม่น้อยกว่า 24 ชนิด จาก 20 สกุล ใน 12 วงศ์ พบสัตว์คุ้มครองรวม 12 ชนิด เช่น จิ้งจกนิ้วยาวไทย กิ้งก่าบินปีกลาย และ ตะกวด เป็นต้น พบเต่าเหลืองและตะพาบน้ำ

-นก พบไม่น้อยกว่า 68 ชนิด จาก 58 สกุล ใน 32 วงศ์ นกที่พบส่วนใหญ่เป็นนกประจำถิ่น ได้แก่ ไก่ฟ้าพญาลอ นกเงือกกรามช้าง นกมุ่นรกภูเขา และนกกาขงเขนดง เป็นต้น ส่วนนกอพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่พบอยู่น้อยชนิด ได้แก่ นกกระเต็นน้อยสวน นกขมิ้นท้ายทอยดำ เป็นต้น พบนกที่ได้รับการคุ้มครองรวม 59 ชนิด เช่น นกยางกรอกพันธุ์จีน นกบั้งรอกใหญ่ และนกขมิ้นน้อยสวน เป็นต้น

-สัตว์เลื้อยลูกด้วยนม มากกว่า 35 ชนิด จาก 30 สกุล ใน 22 วงศ์ มีสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ช้าง วัวแดง และเสือโคร่ง และสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ จำนวน 6 ชนิด เช่น ชะนีมงกุฏ กระตัง และเสียดา เป็นต้น มีสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง 1 ชนิด คือ วัวแดง สัตว์ป่าที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ 2 ชนิด เช่น ชะนีมงกุฏและช้าง และสัตว์ป่าที่มีสถานภาพมีแนวโน้มสูญพันธุ์ 6 ชนิด เช่น หม่าใน หมี่หมา ชะมดแดงสันหางดำ และเสือโคร่ง เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำประแสร์ ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนระยองมาช้านานและเป็นป่าฝืนสุดท้ายของจังหวัดระยอง ภายในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง มีแหล่งท่องเที่ยวและจุดเด่นที่น่าสนใจ ประกอบด้วย

-น้ำตกเขาชะเมา เป็นน้ำตกที่มีความสวยงาม มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีความสูงของสายน้ำตกทั้งหมด 8 ชั้น ได้แก่ วังหนึ่ง วังมัจฉา วังมรกต ผากกล้วยไม้ หกสาย ผาสูง มีระยะทางประมาณ 2,630 เมตร น้ำตกแห่งนี้มีปลาพลวงอาศัยอยู่มากมาย ปลาพลวงถือเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

-น้ำตกคลองปลาก้าง เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ห่างจากน้ำตกเขาชะเมาไปทางทิศเหนือประมาณ 3 กม. มีลำธารลดหลั่นกันอย่างสวยงาม โดยแบ่งตัวเป็น 7 ชั้น คือ วังช้างผ่าน ลานผีเสื้อ แอ่งเครือสะบ้า ลานประตูผา ธารเกาะกลาง วังกระชาย ธารสายหมอก ที่มีชื่อว่าคลองปลาก้างนั้น มีที่มาจากในอดีตน้ำตกนี้จะมีปลาอยู่ชนิดหนึ่งลักษณะคล้ายกุ้ง เรียกว่า กั้งชาวบ้านจึงเรียกว่าคลองปลากั้ง ต่อมาจึงเพี้ยนมาเป็น คลองปลาก้าง มาจนถึงปัจจุบัน

-ผาสวรรค์ เป็นจุดชมทิวทัศน์ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ประมาณ 1.5 กิโลเมตร ตั้งอยู่เหนือน้ำตกเขาชะเมา เส้นทางไปผาสวรรค์ต้องเดินเท้าผ่านป่าไผ่และ

ต้นปรองภูเขายาวหลายสิบปีที่มีอยู่อย่างหนาแน่นตลอดเส้นทาง ซึ่งในวันที่อากาศแจ่มใส จะสามารถมองเห็นทัศนียภาพได้ไกลถึงอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ดซึ่งอยู่ห่างไป 45 กิโลเมตรได้อย่างชัดเจน

การเดินทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

การเดินทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง จากกรุงเทพฯ ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา-ตราด) หรือทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข 7 (Motor way) ถึงจังหวัดชลบุรี จากนั้นใช้เส้นทางหลวงสาย 344 (บ้านบึง-แกลง) เมื่อถึงอำเภอแกลง เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ประมาณ 7 กิโลเมตร จะถึงแยกบ้านเขาดิน แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3377 ระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร ถึงหมู่บ้านน้ำใส จากนั้นเลี้ยวขวาไปอีก 1 กิโลเมตรเข้าสู่ที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง หรือรถโดยสารประจำทางโดยขึ้นรถสายกรุงเทพฯ-จันทบุรี หรือรถระยะของ-จันทบุรี เมื่อผ่าน อ.แกลงไปให้สังเกตที่ทำการกิ่งอำเภอเขาชะเมาและตลาดเขาดิน ซึ่งตั้งอยู่ทางซ้ายมือ จากนั้นใช้บริการรถสองแถวเล็กสายตลาดเขาดิน-เขาชะเมาไปลงที่ทำการอุทยานฯ ค่ารถโดยสาร 20 บาท (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2548)

น้ำตกเขาชะเมา เป็นน้ำตกที่เกิดจากคลองน้ำใส มีต้นน้ำจากป่าเขาชะเมาไหลลดหลั่นลงมาเป็นน้ำตกถึงแปดชั้น มีระยะทางเดินเท้า 2.6 กิโลเมตร จากชั้นที่ 1 ถึงน้ำตกชั้นที่ 8 ซึ่งชั้นที่ 7 นับว่าเป็นชั้นที่สวยงามที่สุด เรียกว่า หกสาย มีระยะทางเดินเท้า 1.66 กิโลเมตร น้ำตกชั้นแรกอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ 340 เมตร

- ชั้นที่ 1 เป็นแก่งมีแอ่งน้ำเล่นได้ บริเวณนี้เป็นด่านกักอาหาร ซึ่งถัดจากบริเวณนี้ไปจะไม่อนุญาตให้นำอาหารเข้าไป

- ชั้นที่ 2 หรือวังมัจฉา เป็นที่อยู่ของปลาพลวงจำนวนมาก น้ำใสสะอาดมองเห็นตัวปลา ชั้นนี้ห้ามคนลงเล่นน้ำ

- ชั้นที่ 3 หรือวังมรกต เป็นแอ่งน้ำใสสีเขียวมรกต เป็นสระว่ายน้ำธรรมชาติกลางป่าที่มีโขดหินและต้นไม้ใหญ่สวยงาม

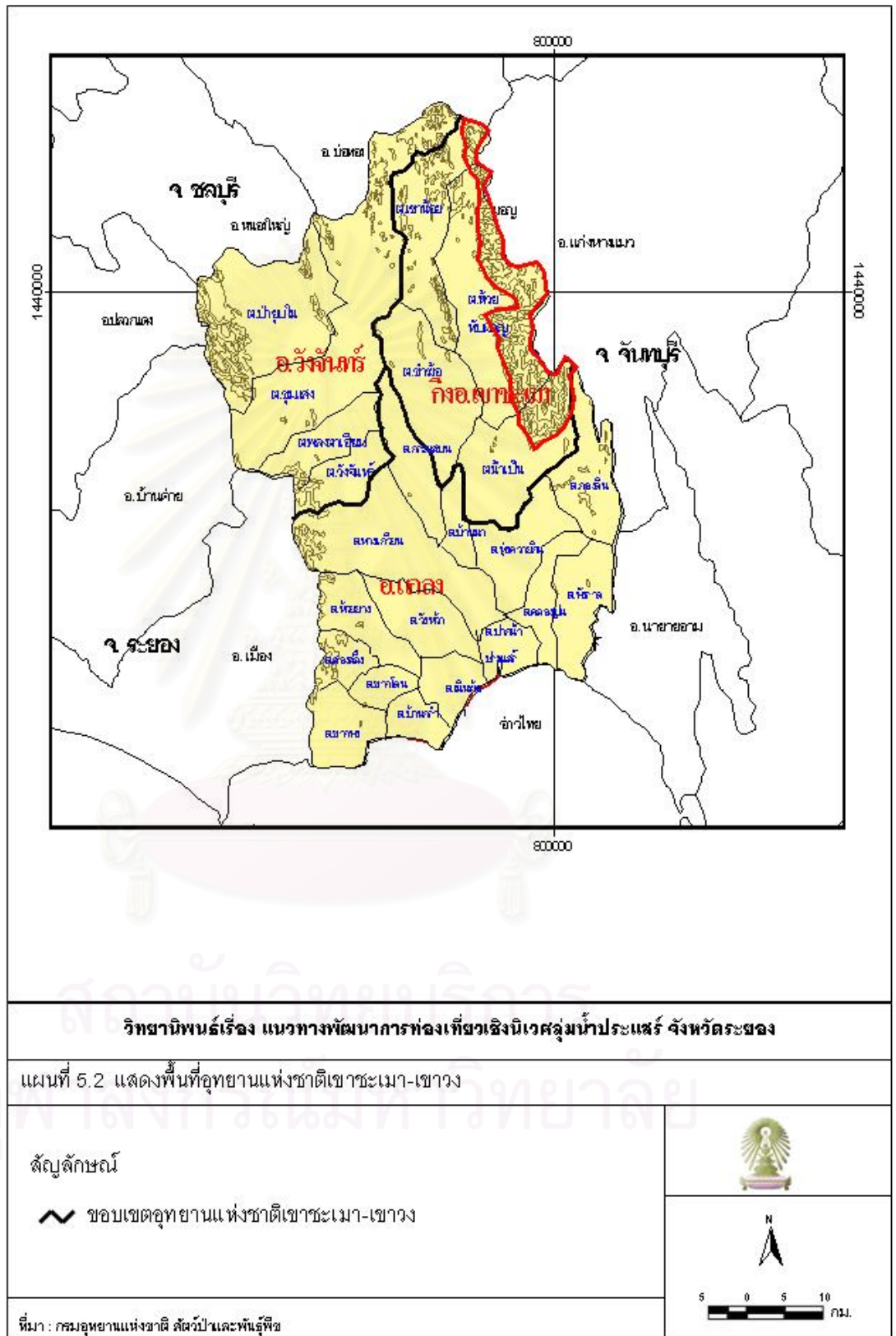
- ชั้นที่ 4 หรือวังไทรงาม เป็นแอ่งน้ำลึกและมีต้นไทรอยู่รายรอบ

- ชั้นที่ 5 หรือผากล้วยไม้ เป็นน้ำตกที่มีกล้วยไม้ขึ้นแทรกตามหน้าผา ซึ่งจะออกดอกบานในช่วงเดือน กุมภาพันธ์

- ชั้นที่ 6 หรือช่องแคบ ตั้งชื่อตามลักษณะสายน้ำที่ไหลผ่านโตรกหินแคบ

- ชั้นที่ 7 หรือหกสาย นับเป็นน้ำตกเขาชะเมาชั้นที่สวยงามที่สุดไหลตกลงมาจากโขดหินสูงประมาณ 7 เมตร และแบ่งสายน้ำออกเป็นหกสายเล็กๆ อันเป็นที่มาของชื่อ มีแอ่งน้ำและลานหินลื่นสำหรับเล่นน้ำ

- ชั้นที่ 8 หรือผาสูง เส้นทางค่อนข้างชันและยาวไกลเดินลำบากห่างจากชั้นหกสายไปอีก 1 กม. น้ำตกจากโขดหินที่สูงกว่าชั้นอื่นและมีแอ่งน้ำเล่นน้ำได้

วังหนึ่ง

วังมัจฉา

วังมรกต

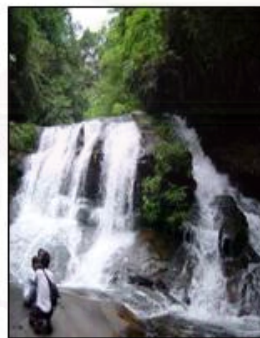
วังไทรงาม

ผากส้วยไม้

ช่องแคบ

หกสาย

ผาสูง

ที่มา : สำนักงานอุทยานแห่งชาติเขาค้อ

ภาพที่ 5.1 แสดงน้ำตกเขาค้อ 8 ชั้น ในอุทยานแห่งชาติเขาค้อ-เขาวง

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

ที่มาของคำว่า “ชะเมา” สันนิษฐานว่า มาจากการที่มีชาวบ้านคนหนึ่งขึ้นน้ำตกเพื่อจับปลาไปกินเนื่องจากเห็นว่าปลาบริเวณนี้ชุกชุม เมื่อจับปลาได้แล้วก็ลองกินปลาที่จับได้ปรากฏว่ามีอาการมึนเมา เมื่อมาถึงหมู่บ้านคนในหมู่บ้านก็เรียกอาการของชายคนนี้ว่าเกิดจากไป ชะเมา มาคำว่า "ชะ" นี้ก็คือ กิน นั่นเอง เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้า ก็เลยเพี้ยนมาเป็น ชะเมา และนี่ก็คือที่มาของชื่อน้ำตกเขาชะเมา ส่วนสาเหตุที่ชาวบ้านคนนี้กินปลาแล้วเกิดอาการมึนเมานั้น เนื่องจากปลาที่กินเข้าไปนั้นคือ ปลาพลวง โดยปลาพลวงจะกินเมล็ดพืช ใบไม้ ปลา หรือสัตว์น้ำขนาดเล็กเป็นอาหาร บางครั้งปลาพลวงก็กินเมล็ดพืชที่มีพิษเข้าไปและสะสมอยู่ในตัวของมัน เมื่อคนจับมันไปกินทำให้ได้รับพิษที่อยู่ในตัวปลาเลยเกิดอาการมึนเมานั้นเอง (ชะเมา - กินเมา เป็น ชะเมา=น้ำตกเขาชะเมา)

ปลาพลวง หรือ พลวงหิน หรือปลาโมง มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ ว่า Soro Brook Carp (Tor Soro) มีลักษณะขนาดลำตัวยาว มีสีน้ำตาลปนเขียว ด้านข้างแบน มีเกล็ดขนาดใหญ่ หัวเล็ก กระโถงหลังค่อนข้างสูง ครีบหูมีขนาดเล็ก ครีบท้องและครีบกันมีขนาดใกล้เคียงกัน ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง ๆ ละ 10 - 20 ตัว มีขนาดความยาวประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร มีถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณน้ำตก และลำธารบนภูเขา พบทั่วไปทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสืบพันธุ์ไม่ปรากฏ ในรายงานสำรวจ อาหารของปลาพลวงคือแมลง พืช และผลไม้ ปัจจุบันสถานภาพใกล้จะสูญพันธุ์

ภาพที่ 5.2 แสดงลักษณะปลาพลวง

สภาพปัจจุบันอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ดำเนินการปรับปรุง ก่อสร้างอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่บ้านพัก ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ในราคาตั้งแต่ 800 บาท ต่อหลัง จนถึงค่ายพักแรมสำหรับหมู่คณะ นอกจากนี้ยังมีทางเดินไม้ศึกษาธรรมชาติ รวมทั้งสวนพืชรักษ์สำหรับให้ความรู้ ส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวต่อปีจากการเก็บข้อมูลสถิติของอุทยานมีจำนวน 263,223 คน ในพ.ศ.2547 และส่วนใหญ่มีจำนวนมากในช่วงวันหยุดหรือเทศกาล ในวันธรรมดาจะมีจำนวนไม่มากนักและมาจากพื้นที่ใกล้เคียง

ปัญหาอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำลดน้อยลงและมักเกิดไฟป่า ประกอบกับมักเกิดปัญหาชาวบ้านใกล้เคียงลักลอบเข้ามาหาของป่า ลักลอบตัดไม้โดยเฉพาะไม้กฤษณาที่มีมูลค่าสูงโดยการกานรอบไม้เพื่อรอดตัดขาย และการล่าสัตว์และแมลงสวยงาม ส่วนนักท่องเที่ยวมักฝ่าฝืนนำอาหารและสุราเข้าไปรับประทานในบริเวณที่ห้าม ทำให้จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ประจำในด้านเก็บกักอาหารตลอดเวลา นอกจากนั้นในบริเวณน้ำตกที่เป็นแหล่งชุมนุม

ของปลาพลวงเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถลงเล่นน้ำตกได้ และบริเวณทางเดินไม้ขึ้นน้ำตกมีความสูงชันและลื่นในฤดูฝน นักท่องเที่ยวสูงอายุและเด็กไม่สามารถเดินท่องเที่ยวได้

ข้อจำกัดในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา เนื่องจากอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์การพัฒนาต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ จึงไม่สามารถขยายพื้นที่หรือพัฒนาเพิ่มเติมได้เนื่องจากจะไปรบกวนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความอ่อนไหวของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ

แนวโน้มในอนาคตอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญในระดับภาค และได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่ในอนาคตทางผู้อำนวยการอุทยานแห่งชาตินายเสริมพันธ์ สาริमान มีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมการเดินทางป่า หรือเดินเท้าศึกษาธรรมชาติในอุทยานฯ หรืออาจส่งเสริมให้ประชาชนที่อยู่ใกล้อุทยานมีอาชีพเสริมจากการนำสินค้าที่ผลิตได้ประเภท ทุเรียนทอดกรอบ หรือผลไม้เข้ามาจำหน่ายในอุทยานในที่ที่จัดไว้ให้ได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับอุทยาน²

อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเท้าที่จัดไว้ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจศึกษาธรรมชาติ สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติเขาชะเมา-เขาวง มี 2 เส้นทางด้วยกันคือ เส้นทางที่ 1 มีจุดเริ่มต้นและปลายทางจะอยู่ที่บริเวณบ้านเขาชะเมา 8 และ 9 มีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ผ่านจุดที่น่าสนใจต่างๆ คือ ลานหินแกรนิต เป็นลานหินกว้างใหญ่จะเห็นร่องรอยของสัตว์ที่มากินดินโป่ง ผามะค่าและผาแต้ม เป็นจุดชมวิว ตลอดเส้นทางนักท่องเที่ยวจะเห็นความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าดงดิบ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น ยางแดง กระท่อนป่า เข้มพง ส่วนพันธุ์ไม้พื้นล่างได้แก่ มอส เฟิร์น บุก และอาจพบร่องรอยของสัตว์ป่าได้ เช่น หมูป่าด้วย ส่วนเส้นทางที่ 2 มีระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพป่าเป็นป่าดงดิบเช่นกัน เส้นทางจะผ่านป่าระกำและป่าหวาย พื้นดินบริเวณนี้จะชื้นแฉะเพราะมีน้ำซึมน้ำซับ นักท่องเที่ยวอาจต้องปีนเขาลาดชันบ้าง ผ่านธารน้ำตก คือ วังมัจฉา วังหนึ่ง และจะพบกับต้นยางขนาดใหญ่อายุร้อยปี เรียกว่า กล่องยักษ์ ซึ่งวัดรอบลำต้นได้ 5.75 เมตร นับเป็นต้นยางที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดระยอง

-อ่างเก็บน้ำประแสร์

อ่างเก็บน้ำประแสร์เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดระยอง มีความจุเก็บกักน้ำ 202.30 ล้านลูกบาศก์เมตร (ภาพที่ 5.5) ตั้งอยู่ที่กิ่งอำเภอเขาชะเมาทางด้านเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ใช้เก็บกักน้ำจากแม่น้ำประแสร์ที่ไหลมาจากอุทยานแห่งชาติเขาอ่างฤๅไน

² สัมภาษณ์ เสริมพันธ์ สาริमान, อายุ 50 ปี, 18 พฤศจิกายน 2549

แผนผังเส้นทางเดินเท้าศึกษารวมชาติอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	
วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง	
แผนที่ 5.3 แสดงแผนผังเส้นทางเดินเท้าศึกษารวมชาติอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	
สัญลักษณ์ ~ เส้นทางเดินเท้าศึกษารวมชาติ	
ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	

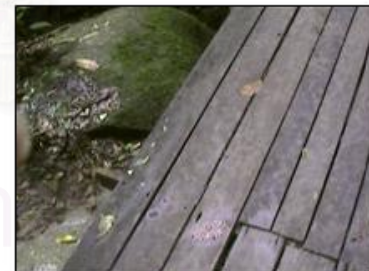
ต้นยางอายุกว่าร้อยปี เรียกว่า กาลังยักษ์ วัดรอบลำต้นได้ 5.75 เมตร นับเป็นต้นยางที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดระยอง ที่พบในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าแห่งนี้

ตะไคร่น้ำ มอส และเห็ดราที่เกาะอยู่บนหิน แสดงถึงความชื้นของผืนป่าชะเมาที่เป็นต้นน้ำแม่น้ำประแสร์

มีความหลากหลายของพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และมีการติดป้ายชื่อพันธุ์ไม้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

มีการก่อสร้างสะพานเดินไม้เพื่อความสะดวกและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและเพื่อป้องกันการเหยียบย่ำต้นไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.3 แสดงทัศนียภาพปัจจุบันในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

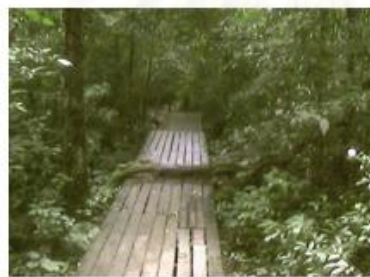

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

อนุสาวรีย์ขุดสุรา ซึ่งเก็บได้จากการที่นักท่องเที่ยวลักลอบนำเข้าไปตี๋มในบริเวณน้ำตกเขาชะเมา

การลักลอบเก็บและล่าสัตว์ป่า รวมทั้งแมลงเพื่อนำไปขาย

บริเวณทางเดินไม้ภายในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ซึ่งบางช่วงชัน ไม่แข็งแรงและสั่นในฤดูฝน ทำให้นักท่องเที่ยวที่มีอายุมากไม่สามารถเดินท่องเที่ยวได้

บริเวณน้ำตกมีปลาพลวงชุมชุมเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวไม่สามารถลงเล่นน้ำตกได้

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.4 แสดงสภาพปัญหาในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ชลประทาน 137,000 ไร่³ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา และอำเภอแกลงจังหวัดระยอง

สภาพปัจจุบันอ่างเก็บน้ำประแสร์ สภาพปัจจุบันมีทัศนียภาพที่สวยงามและมีปริมาณน้ำมากตลอดทั้งปี ประกอบกับได้มีการปรับปรุงถนนขึ้นใหม่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก แทนถนนลูกรังเดิม ทำให้การเดินทางสู่อ่างเก็บน้ำทำได้สะดวกมากขึ้น และตลอดเส้นทางก็มีความสวยงามของแนวสวนยางพาราที่ปลูกเรียงรายทั้งสองข้างทาง ทัศนียภาพบริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำมีความเหมาะสมสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพักผ่อนและกิจกรรมทางน้ำ ปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวมีไม่มากนักเนื่องจากไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเพียงผ่านเข้ามาแวะเยี่ยมชมภายหลังจากเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาเท่านั้น

ปัญหาอ่างเก็บน้ำประแสร์ ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้ง ห้องสุขา ที่นั่งพักผ่อน ศูนย์ข้อมูลและกิจกรรม ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวก และนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน

ข้อจำกัดในการพัฒนาอ่างเก็บน้ำประแสร์ เป็นพื้นที่รับผิดชอบของกรมชลประทาน ทำให้การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวจำเป็นต้องประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับกรมชลประทาน จึงจะทำให้การท่องเที่ยวสัมฤทธิ์ผล

แนวโน้มในอนาคตอ่างเก็บน้ำประแสร์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวกิจกรรมทางน้ำทั้งการตกปลา ล่องแพและพายเรือ รวมทั้งยังเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายทางด้านการท่องเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

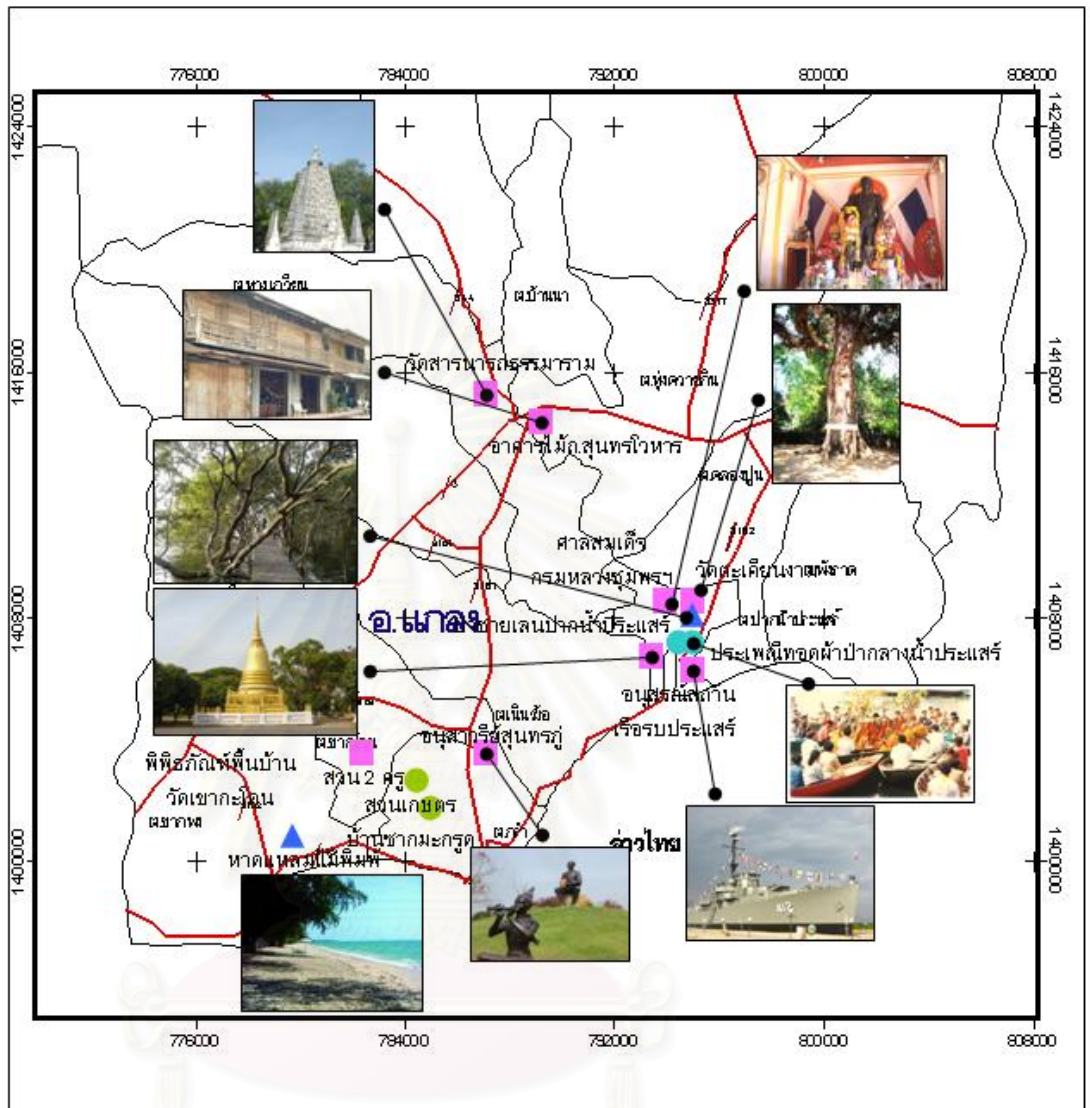

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.5 แสดงทัศนียภาพเหนืออ่างเก็บน้ำประแสร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง

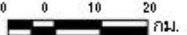
³ปัญญา คอนซัลแตนท์. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันออก. (กรุงเทพฯ .2545). หน้า 6(116)

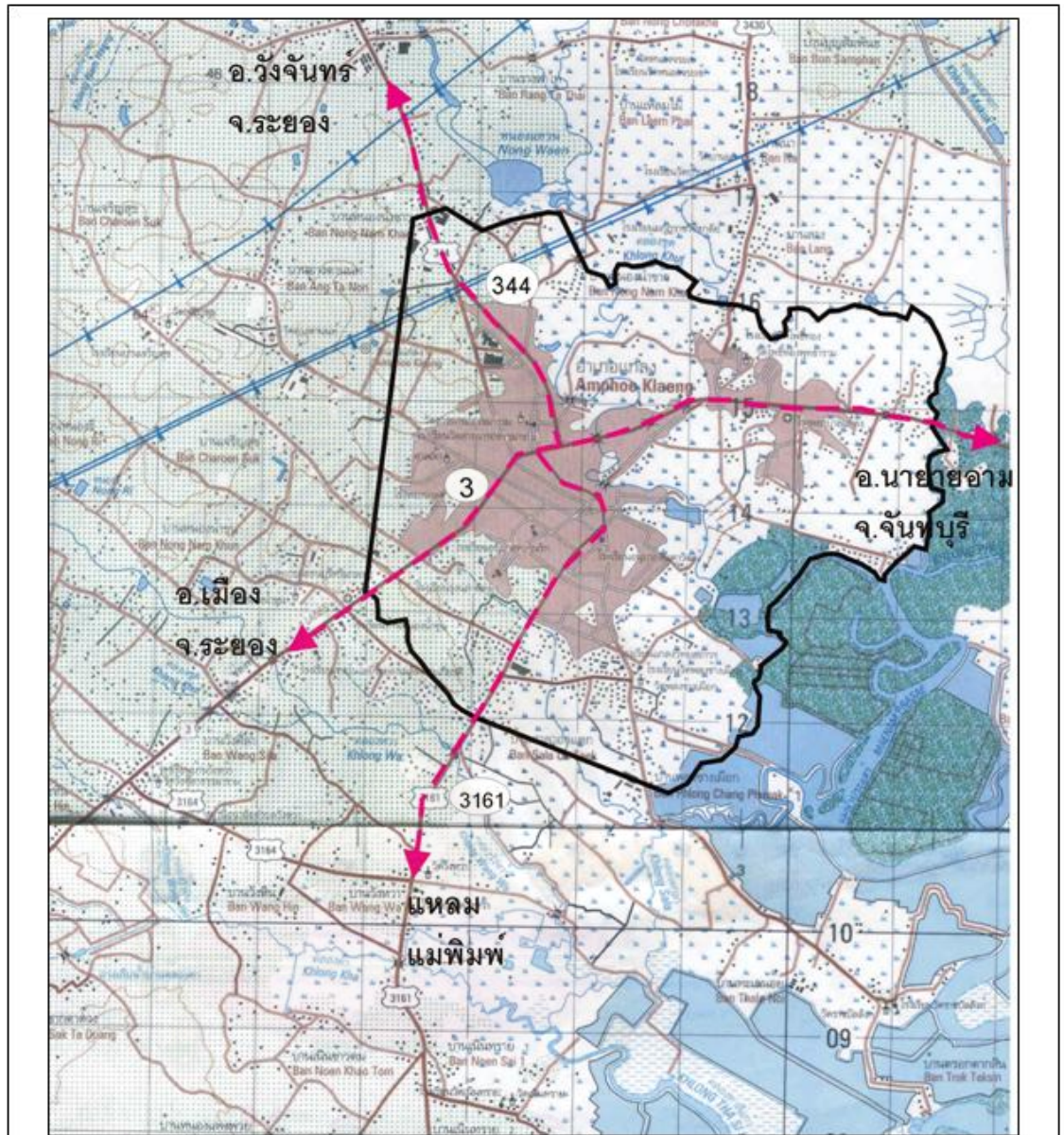

วิธานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 5.4 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวตอนกลางและตอนล่างลุ่มน้ำประแสร์

สัญลักษณ์ ถนนสายหลัก แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตเกษตร ขอบเขตตำบล ที่มา : การสำรวจ	

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

แผนที่ 5.5 แสดงขอบเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง

สัญลักษณ์ - เขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง - ถนน - คลอง		
ที่มา : แผนที่ L 7018 กรมแผนที่ทหาร		

5.1.2 ตอนกลางของกลุ่มน้ำประแสร์

ในบริเวณตอนกลางของกลุ่มน้ำประแสร์ เป็นบริเวณที่ราบลุ่มน้ำประแสร์ มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่หนาแน่นในเขตเทศบาลตำบลเมืองแกลง เนื่องจากในบริเวณนี้เป็นเส้นทางพักระหว่างทางระหว่างจังหวัดจันทบุรี ตราดและตัวเมืองระยอง ทำให้เกิดเป็นแหล่งพาณิชย์กรรมมาตั้งแต่ในอดีตปรากฏหลักฐานจากสถาปัตยกรรมอาคารไม้เก่าถนนสุนทรโวหาร โดยมีวัดสารนารถธรรมารามเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน และมีประเพณีที่จัดขึ้นตามประเพณีไทยที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์และประเพณีทำบุญกลางบ้านที่เทศบาลตำบลเมืองแกลงได้ฟื้นฟูขึ้นใหม่

-อาคารไม้ถนนสุนทรโวหาร

อำเภอแกลงเป็นอำเภอที่อยู่บนเส้นทางติดต่อระหว่าง จ.ระยอง และ จ.จันทบุรี เป็นจุดแวะพักระหว่างทาง ทำให้เมืองแกลงมีความเจริญทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้จากย่านตลาดเก่าช่วงถนนสุนทรโวหาร หรือมีชื่อเดิมว่า ถนนทางเกวียน มีอาคารพาณิชย์เรือนแถวไม้เก่าอายุเกือบร้อยปีที่สวยงามตั้งเรียงรายอยู่ตลอดแนวถนน

สภาพปัจจุบันอาคารไม้ถนนสุนทรโวหาร เป็นอาคารไม้เรียงรายริมถนนสุนทรโวหาร ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมโดยเป็นเรือนอาคารไม้สองชั้นพบเป็นจำนวนมากที่สุด อาคารส่วนใหญ่สร้างด้วยโครงสร้างไม้ทั้งหลัง มีอายุระหว่าง 60-80 ปีจนถึงร่วมร้อยปี หลายหลังมีสภาพทรุดโทรมขาดการดูแลรักษา องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ ช่องลมไม้ฉลุลวดลาย และลูกกรง มีระเบียงไม้ชั้นบนสำหรับพักผ่อน การใช้ประโยชน์อาคารส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยและค้าขาย มีสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา และบางหลังคาเรือนมีการใช้วัสดุสมัยใหม่ในการซ่อมแซม ทำให้เกิดความไม่กลมกลืนทางด้านสถาปัตยกรรม และเนื่องจากอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของชุมชนและมีความกว้างของถนนเพียง 4 เมตร ซึ่งแคบทำให้ไม่สามารถเดินรถสวนทางได้ จำเป็นต้องเดินรถทางเดียวในบางช่วงของถนน

ปัญหาอาคารไม้ถนนสุนทรโวหาร เนื่องจากเป็นอาคารไม้ที่มีอายุมากเกือบร้อยปี ทำให้เกิดความทรุดโทรมและผุพัง บางหลังคาเรือนไม่สามารถอาศัยอยู่ชั้นบนได้เนื่องจากอาจผุพังลงได้ และบางหลังคาเรือนต่อเติมด้วยวัสดุสมัยใหม่และปิดทับด้วยป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ ทำให้บดบังความสวยงามของสถาปัตยกรรมและก่อให้เกิดทัศนอุจาดได้ มีการก่อสร้างอาคารปูนสมัยใหม่ทำให้นวนเส้นขอบฟ้าสะดุดจากอาคารสมัยใหม่และเนื่องจากเป็นอาคารไม้ทำให้ต้องเพิ่มความระมัดระวังในเรื่องของการป้องกันอัคคีเพลิงด้วย

ข้อจำกัดในการพัฒนาอาคารไม้ถนนสุนทรโวหาร เป็นทรัพย์สินของเอกชน รัฐไม่สามารถดำเนินการพัฒนาหรือซ่อมแซมได้ นอกจากการขอความร่วมมือในการใช้วัสดุที่สอดคล้องกับวัสดุเดิมในการซ่อมแซม และบางหลังคาเรือนไม่มีผู้อยู่อาศัยทำให้เกิดความทรุดโทรม และบางหลังคาเรือนที่ผู้อยู่อาศัยมีการตากผ้าและเก็บของทำให้เกิดความไม่สวยงามและขาดความเป็นระเบียบ

แนวโน้มในอนาคตอาคารไม้ถนอมสุนทรโวหาร

เนื่องจากชุมชนยังไม่เห็น

ความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดความ
 ทрудโทรม แต่ถ้าได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว
 อย่างจริงจัง จะก่อให้เกิดการบูรณะและซ่อมแซมอย่างถูกต้องหลักวิชาการและทรงคุณค่าของ
 สถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้ได้ และจะทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนอาคารไม้เก่า
 และชุมชนของตนเองเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเทศบาลตำบลเมืองแกลง โดยนายสมชาย
 จรรย์เจริญ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองแกลง ได้รณรงค์ให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของอาคารไม้
 เก่ามีการบูรณะอาคารไม้ของตนเองโดยเทศบาลจะช่วยออกค่าใช้จ่ายในการบูรณะด้วยบางส่วน
 และขอความร่วมมือให้ใช้วัสดุซ่อมแซมที่เป็นไม้หรือใกล้เคียงกับวัสดุเดิมให้มากที่สุดในการบูรณะ
 ซ่อมแซม⁴ ซึ่งผลของการขอความร่วมมือทำให้อาคารไม้เก่ากลับคงความสวยงามใกล้เคียงกับที่เคย
 เป็นมา ทำให้ตลอดเส้นทางถนนสุนทรโวหารยังคงเอกลักษณ์ของอาคารไม้เก่าได้ โดยที่แนวโน้มการ
 ปิดถนนให้นักท่องเที่ยวได้เดินเที่ยวชมเป็นถนนสายวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะ
 ทำให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาได้ควบคู่กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของ
 พื้นที่ศึกษาให้ยังคงความสวยงามอยู่ได้

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ สัมภาษณ์ สมชาย จรรย์เจริญ, อายุ 43 ปี, 16 พฤศจิกายน 2549

ทัศนียภาพปัจจุบัน

รูปตัดด้านหน้า เรือนแถวไม้ 2 ชั้น 7 ห้อง บ้านเลขที่ 208-220 ถนนสุนทรโวหาร

รูปตัดด้านข้าง เรือนแถวไม้ 2 ชั้น

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.6 แสดงตัวอย่างแผนผังเรือนแถวไม้สองชั้นถนนสุนทรโวหาร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

ทัศนียภาพปัจจุบัน	อาคารแถวไม้ถนนสุนทรโวหาร เทศบาลตำบลเมืองเก่า ที่มีอายุเกือบร้อยปี ซึ่งแสดงถึงชุมชนเก่าแก่ในเมืองเก่า
ปัญหา การติดป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ และขัดแย้งกับรูปแบบอาคารเดิม ก่อให้เกิดความไม่สวยงาม การตากผ้าบริเวณระเบียงชั้นสองของอาคารทำให้เกิดทัศนอุจาด ความขัดแย้งของวัสดุอาคาร	ที่มา : การสำรวจ
ภาพที่ 5.6 แสดงทัศนียภาพปัจจุบันและปัญหาบริเวณอาคารไม้ ถนนสุนทรโวหาร	
วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง	

5.1.3 ตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์

ในบริเวณตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์ เป็นบริเวณปากน้ำก่อนที่จะไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทย ในบริเวณบ้านปากน้ำประแสร์ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางธรรมชาติ ได้แก่ ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ หาดแหลมแม่พิมพ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ วัดสมมติเทพฐาปนาราม (วัดแหลมสน) อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป แหล่งท่องเที่ยวทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ได้แก่ หมู่บ้านประมงแหลมสน และประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

-ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์

เนื่องจากบริเวณตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์ ในเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์เป็นบริเวณปากแม่น้ำประแสร์ที่บรรจบกับทะเลอ่าวไทย ทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำจืดปะทะน้ำทะเลและเกิดการตกตะกอนของตะกอนแม่น้ำเกิดเป็นหาดเลนและป่าชายเลนบริเวณกว้าง ซึ่งป่าชายเลนเหล่านี้มีความสำคัญต่อความยั่งยืนของปริมาณสัตว์น้ำที่เป็นอาหารของมนุษย์ เนื่องด้วยป่าชายเลนเป็นแหล่งขยายพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ก่อนจะเจริญวัยเป็นอาหารของมนุษย์ต่อไป การให้ความรู้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจต่อความสำคัญของป่าชายเลนจึงจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งวิธีหนึ่งคือการให้ความรู้ควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งป่าชายเลนประแสร์มีความสมบูรณ์ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติที่สำคัญได้ต่อไป

สภาพปัจจุบันป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ได้ร่วมกับประชาชนท้องถิ่น สร้างทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติ(Walk Way) ขึ้นในบริเวณป่าชายเลนซึ่งติดกับที่ตั้งของอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร สำหรับให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์ในการพักผ่อนและศึกษาสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลนแห่งนี้ด้วย⁵

ปัญหาป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ ทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติ(Walk Way) ได้สร้างขึ้นอย่างง่ายจากชิ้นส่วนของไม้ที่ใช้ประกอบหลังสินค้า ทำให้ค่อนข้างไม่มั่นคงแข็งแรงเท่าที่ควร และบางช่วงของทางเดินไม่มีช่องว่างของไม้มีความกว้างซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อเท้าของเด็กและคนชราได้และไม่มีกรตติป้ายให้ข้อมูล หรือความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจหรือระบบนิเวศป่าชายเลนแก่นักท่องเที่ยวเลย ทำให้การจัดทำทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาติไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่าที่ควร

⁵ สัมภาษณ์ ไซยรัตน์ เชื้อตระกูล, อายุ 55 ปี, 17 พฤศจิกายน 2549

ป่าชายเลนบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ได้รับการคุ้มครองโดยกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ป่าชายเลนลุ่มน้ำประแสร์ โดยเทศบาลตำบลเมืองแกลง และเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

ทางเดินไม้ศึกษาธรรมชาติ (Walk Way) ซึ่งเป็นความร่วมมือของประชาชนท้องถิ่นและเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ได้ร่วมกันสร้างขึ้นบริเวณเขตรอบหลวงประแสร์ ซึ่งมีระยะทางรวม 1 กิโลเมตร ใช้เพื่อเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนในบริเวณปากน้ำประแสร์

บริเวณเกาะต่างๆ บริเวณปากน้ำประแสร์ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนกต่างๆ และเป็นแหล่งขยายพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำตามธรรมชาติ ก่อนกลับสู่ทะเล

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.8 แสดงทัศนียภาพบริเวณป่าชายเลนปากน้ำประแสร์

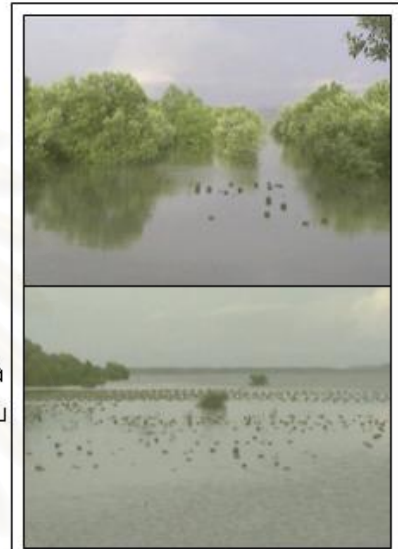
วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

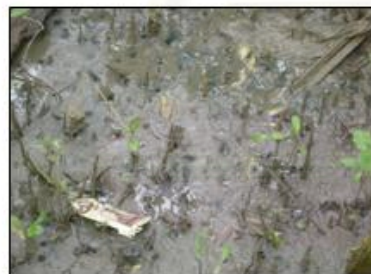

การปลูกสร้างบ้านเรือนรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลน และปริมาณป่าชายเลนที่ปลูกทำลายมากขึ้น

ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของการพัฒนา โดยการตัดทำลายป่าโกงกาง เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นทัศนียภาพแบบกว้าง(Panorama) เพื่อรองรับการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะกลับมาสมบูรณ์แบบในอดีต

ขยะจากบ้านเรือนที่ปลูกสร้างล้ำเข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน และจากการขาดมาตรการควบคุม หรือป้ายรณรงค์รักษาความสะอาด ทำให้นักท่องเที่ยวอาจทิ้งขยะไว้ก่อปัญหาให้กับระบบนิเวศได้ เนื่องจากต้นกล้าไม้ไม่สามารถเจริญเติบโตได้

สะพานไม้เดินศึกษาธรรมชาติ ปลูกสร้างอย่างง่ายและแผ่นไม้ทางเดินมีช่องว่างบางช่องกว้างมากกว่า 3 นิ้ว ทำให้อาจเกิดอันตรายต่อเท้าเด็กและผู้สูงอายุได้

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.9 แสดงปัญหาป่าชายเลนปากน้ำประแสร์

ข้อจำกัดในการพัฒนาป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ พื้นที่ป่าชายเลนที่สามารถทำทางเดินเท้าเพื่อศึกษาธรรมชาตินั้นมีอย่างจำกัดและมีแนวโน้มที่ป่าชายเลนจะถูกตัดทำลายอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชนท้องถิ่น เนื่องจากความต้องการพื้นที่สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือนและจอดเรือหาปลาของตนเอง รวมทั้งเทศบาลขาดนโยบายในการจัดการให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งขาดงบประมาณในการดำเนินการดูแลรักษาและจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ควรจะมี เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ หรือเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชน ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรักษาระบบนิเวศไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

แนวโน้มในอนาคตป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ติดกับอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ จึงมีแนวโน้มจะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมเยือนและศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านปากน้ำประแสร์ที่น่าสนใจ

-หาดแม่พิมพ์

เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมทั้งในหมู่คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวทั่วไป ชายหาดมีทิวทัศน์สวยงาม บรรยากาศบริเวณชายหาดร่มรื่นด้วยร่มเงาของต้นสนทะเล ต้นมะพร้าว และต้นहुกวาง มีร้านอาหารทะเลราคาถูกปลูกเป็นเพิงค้าขายอยู่สองฟากของถนนซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดินสาย 3145 และมีรถโดยสารประจำทางสายระยอง-บ้านเพ-แหลมแม่พิมพ์ ให้บริการในเส้นทางนี้

สภาพปัจจุบันหาดแม่พิมพ์ นับว่าเป็นชายทะเลอีกจุดหนึ่งของจังหวัดระยองที่นักท่องเที่ยวนิยม มีชายหาดยาวประมาณ 4 กิโลเมตร ต่อเนื่องจากหาดวังแก้วไปจนถึงที่แหลมแม่พิมพ์ เป็นแหลมหินใหญ่ที่มีศาลเจ้าแม่พิมพ์ตั้งอยู่ ชายหาดแม่พิมพ์เป็นหาดทรายที่ไม่ลาดชันจึงเหมาะสำหรับลงเล่นน้ำ บริเวณชายหาดมีบริการเครื่องเล่นทางน้ำบริการอยู่มาก และมีเพิงร้านค้าและที่พักบริการอยู่มาก ซึ่งอาจไม่เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบความสงบของธรรมชาติ มีจำนวนนักท่องเที่ยว 392,305⁶ คนในปี 2549 จากการเก็บสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติประจำปี 2550 เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2545 ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยว 287,773⁷ คน ภายใน 5 ปีเพิ่มขึ้น 104,532 คน

ปัญหาหาดแม่พิมพ์ มีปริมาณร้านค้าและเตียงผ้าใบบริการเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยและเกิดการแข่งขันกันแย่งลูกค้าของร้านค้ารบกวนนักท่องเที่ยวได้ ประกอบกับจำนวนเครื่องเล่นทางน้ำที่เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว เช่น เจ็ทสกี และเรือเร็วลากกล้วย (Banana boat) ก่อให้เกิดเสียงดังและรบกวนนักท่องเที่ยว

⁶ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2549 (กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 253.

⁷ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2545 (กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546), หน้า 102.

ข้อจำกัดในการพัฒนาหาดแม่พิมพ์ พื้นที่ร้านค้าบางส่วนเป็นพื้นที่เอกชนไม่สามารถดำเนินการจัดระเบียบได้ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ นิยมที่จะท่องเที่ยวแบบมวลชน(Mass Tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวแบบสงบเงียบ

แนวโน้มในอนาคตหาดแม่พิมพ์ ยังคงได้รับความนิยมในการเยี่ยมชมจากนักท่องเที่ยวคงเดิมแต่ถ้าไม่มีการจัดระเบียบร้านค้าให้เป็นระเบียบอาจทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลงได้

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.10 แสดงปัญหาที่พบบริเวณหาดแหลมแม่พิมพ์

-พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดเขากระโดน

แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑสถานในพื้นที่ศึกษามีเพียง 1 แห่ง ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานบ้านที่จัดในวัดเขากระโดน ตำบลชากโดน แสดงโบราณวัตถุและของใช้พื้นบ้านในชีวิตประจำวันของประชาชน โดยของใช้ส่วนใหญ่ได้รับการบริจาคจากประชาชน

สภาพปัจจุบันพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดนเป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก ที่มีส่วนจัดแสดงของใช้ในครัวเรือนของชาวบ้านในอดีตเท่าที่จะหาได้ โดยรวบรวมและรักษาโดยพระครูวัดเขากะโดน (ภาพที่ 5.18)

ปัญหาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้จักและขาดงบประมาณ ปรับปรุง พัฒนา ทั้งๆที่เป็นพิพิธภัณฑ์เพียงแห่งเดียวในลุ่มน้ำประแสร์ การจัดแสดงเครื่องใช้และโบราณวัตถุไม่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตาตื่นใจแก่นักท่องเที่ยวเท่าใดนัก และไม่มีป้ายบรรยายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเครื่องใช้ หรือที่มาของโบราณวัตถุต่างๆ ที่จัดแสดง

ข้อจำกัดในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน เป็นทรัพย์สินของทางวัด และชาวบ้าน ซึ่งเครื่องใช้บางส่วนเสียหายจำเป็นต้องซ่อมแซม ประกอบกับขาดแคลนงบประมาณปรับปรุงส่วนจัดแสดงในบรรยากาศที่เหมาะสมกับสิ่งของที่จัดแสดง และขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

แนวโน้มในอนาคตพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน ถ้าได้รับการพัฒนาปรับปรุงจากหน่วยงานราชการ เช่น กรมศิลปากรและหน่วยงานท้องถิ่น จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่สำคัญในลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.11 แสดงพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน

-งานทอดผ้าป่ากลางน้ำ

ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ ของชาวบ้านปากน้ำประแสร์ได้สืบทอดกันมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี โดยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันเพ็ญเดือน 12 (วันลอยกระทง) ส่วนใหญ่นิยมจัดงาน 2-7 วัน พิธีทอดผ้าป่ากลางน้ำ จะทำในช่วงกลางวัน มีแข่งขันกีฬา การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การแข่งเรือพาย มวยตับจาก แถกกระดี่ ฯลฯ ช่วงเย็น จะมีการชักฟุ่มผ้าป่า ส่วนกลางคืนจะมีการแสดงบนเวที ภาพยนตร์ ดนตรี และมหรสพสมโภชตลอดงานเฉลิมฉลอง

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.12 ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ

สภาพปัจจุบันงานทอดผ้าป่ากลางน้ำ มีการจัดงานเป็นประจำทุกปี ในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 หรือในช่วงเทศกาลลอยกระทงของทุกปี ในบริเวณอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก มีประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำตอนเช้า และมีการละเล่นตอนบ่าย และมีมหรสพตอนกลางคืน มีการประสานงานกับ อปพร.(อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน) ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางและดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวตลอดงาน

ปัญหางานทอดผ้าป่ากลางน้ำ ขาดการประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ประกอบกับบริเวณที่จัดงานเป็นพื้นที่โล่งบริเวณอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทห้องสุขาและป้ายบอกทางมีน้อยและขนาดเล็กทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวก ประกอบกับมีการแสดงบนเวทีและการออกงานร้านค้า มากกว่าการให้ความสำคัญต่อประเพณีโบราณทำให้ประเพณีนี้อาจถูกบิดเบือนจากประเพณีที่ดั้งเดิม เป็นเพียงงานแสดงสินค้าและงานแสดงมหรสพต่างๆ แทน และขาดการปลูกฝังและกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลุ่มน้ำประแสร์ ที่ไม่ปรากฏในที่อื่น ทำให้ในอนาคตอาจไม่มีผู้สืบทอดประเพณีนี้ไว้ก็เป็นได้

ข้อจำกัดในการพัฒนางานทอดผ้าป่ากลางน้ำ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นปีละครั้ง ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เพียงช่วงเวลาที่มียะเพณีและในปัจจุบันชาวปากน้ำประแสร์ใช้ถนนในการสัญจรมากกว่าการสัญจรทางน้ำทำให้ประเพณีในอดีตอาจลบลบเลือนไปได้

แนวโน้มในอนาคตงานทอดผ้าป่ากลางน้ำ ยังคงมีการสืบทอดการจัดประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์อยู่ต่อไป แต่อาจมีการจัดการแสดงมหรสพมากขึ้นเนื่องจากการให้ความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

-หมู่บ้านประมงแหลมสนและหมู่บ้านประมงบ้านปากน้ำ

หมู่บ้านประมงแหลมสน

หมู่บ้านประมงแหลมสนมีความเป็นชุมชนมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต ดังที่กล่าวถึงในพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเสด็จประพาสหัวเมืองตะวันออก พ.ศ. 2427 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และค้าขายเกี่ยวเนื่องกับสินค้าประมงทั้งอาหารทะเลสดและตากแห้ง แบบขายปลีกและขายส่ง ลักษณะของการทำประมงมีทั้งประมงน้ำลึก

และประมงพื้นบ้าน รวมทั้งกิจการต่อเรือและสะพานปลาที่มีการขึ้นทำเพื่อนำมาจำหน่ายในช่วงเวลา 5-6 น.ของทุกวันโดยจะมีพ่อค้ารายย่อยมารอรับไปจำหน่ายต่อ และนำไปแปรรูปต่อ ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนท้องถิ่นเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ

สภาพปัจจุบันหมู่บ้านประมงแหลมสน ตั้งอยู่ตรงข้ามกับหมู่บ้านประมงบ้านปากน้ำหรือตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำประแสร์ (มองขึ้นไปทางเหนือจากปากน้ำ) เนื่องจากพื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์มีสภาพติดชายฝั่งทะเล มีร่องน้ำลึกเข้าไปในแม่น้ำประแสร์ เรือประมงขนาดใหญ่สามารถเข้าจอดเทียบท่าสะพานปลาได้ ทำให้เกิดเป็นชุมชนชาวประมงที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมตากปลาแห้ง และตากปลา เมื่อถึงเวลาพระอาทิตย์ตกดินจะพบเรือประมงติดดวงไฟแล่นออกจากปากแม่น้ำ(เรือไต่หมึก)เพื่อจับปลาหมึก และสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นภาพวิถีชีวิตที่สวยงามประทับใจเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวและพักผ่อน (ภาพที่ 5.20)

ปัญหาปัจจุบันหมู่บ้านประมงแหลมสน การเดินทางมีถนนลาดยางเข้าถึงหมู่บ้านประมงแหลมสนและวัดสมมติเทพฐาปนาราม(วัดแหลมสน) แต่สภาพถนนไม่ได้มาตรฐานบางช่วงเป็นหลุมบ่อ และไม่มีไฟส่องสว่างยามกลางคืน ทำให้ไม่ปลอดภัยในการเดินทางเท่าที่ควร ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวนั้นมีการก่อสร้างศาลาอเนกประสงค์และห้องสุขาที่สวยงามแต่ขาดการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์

ข้อจำกัดในการพัฒนาหมู่บ้านประมงแหลมสน เป็นชุมชนที่มีมานานตั้งแต่ในอดีต ทำให้การพัฒนาและปรับปรุงทำได้ยากเพราะเป็นพื้นที่ของเอกชน

แนวโน้มในอนาคตหมู่บ้านประมงแหลมสน ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น เนื่องจากสามารถสร้างรายได้เสริมได้ จากการขายสินค้าพื้นบ้านแก่นักท่องเที่ยว

หมู่บ้านประมงบ้านปากน้ำ

หมู่บ้านประมงบ้านปากน้ำมีความเป็นชุมชนมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต ตั้งอยู่ตรงข้ามกับหมู่บ้านประมงแหลมสนหรือตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำประแสร์ (มองขึ้นไปทางเหนือจากปากน้ำ) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และค้าขายเกี่ยวเนื่องกับสินค้าประมงทั้งอาหารทะเลสดและตากแห้ง แบบขายปลีกและขายส่ง โดยเฉพาะปลาหมึกตากแห้งนำส่งขายที่ตลาดค้าส่งย่านเยาวราช ลักษณะของการทำประมงมีทั้งประมงน้ำลึกและประมงพื้นบ้าน รวมทั้งกิจการต่อเรือและสะพานปลา ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนท้องถิ่นเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ

สภาพปัจจุบันหมู่บ้านประมงปากน้ำ เนื่องจากพื้นที่ตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์มีสภาพติดชายฝั่งทะเล มีร่องน้ำลึกเข้าไปในแม่น้ำประแสร์ เรือประมงขนาดใหญ่สามารถเข้าจอดเทียบท่าสะพานปลาได้ ทำให้เกิดเป็นชุมชนชาวประมงที่มีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมตากปลาแห้ง และตากปลา เมื่อถึงเวลาพระอาทิตย์ตกดินจะพบเรือประมงติดดวงไฟแล่นออกจากปากแม่น้ำ(เรือไต่หมึก)เพื่อจับปลาหมึก และสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นภาพวิถีชีวิตที่สวยงามประทับใจเหมาะสำหรับการ

สภาพบ้านเรือนจะปลูกสร้างด้วยไม้ที่มีรูปแบบเรียบง่ายและ หันหน้าเข้าหาแม่น้ำประแสร์	สภาพชุมชนริมน้ำบริเวณบ้านปากน้ำ เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ ซึ่งในอดีตที่ยังไม่มีการตัดถนนสุขุมวิทผ่าน เป็นศูนย์กลางการค้าทาง ทะเลที่สำคัญของหัวเมืองทางภาคตะวันออก
การประกอบอาชีพของชาวชุมชนบ้านปากน้ำ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน	บ้านเรือนที่ปลูกสร้างริมน้ำ สามารถอยู่ร่วมกับป่าโกงกางและป่า ชายเลนในบริเวณปากน้ำได้อย่างพึ่งพาอาศัยกัน
	ที่มา : การสำรวจ
ภาพที่ 5.13 แสดงทัศนียภาพบริเวณหมู่บ้านปากน้ำ	
วิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง	

ท่องเที่ยวและพักผ่อน ในปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนักและไม่มีกรเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวไว้แต่จากการพูดคุยกับชาวบ้านพบว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยเข้ามาเที่ยวในตอนเช้าส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าที่เข้ามาซื้ออาหารทะเล นักท่องเที่ยวจะเพียงแวะเข้ามาดูเรือรบหลวงประแสร์และแวะมาชมบรรยากาศปากแม่น้ำประแสร์เท่านั้น ซึ่งปัจจุบันเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากขึ้น

ปัญหาหมู่บ้านประมงปากน้ำ ปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยทำงานในอุตสาหกรรมประมงและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ทำให้สภาพสังคมเริ่มมีความแออัดและมักเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยและปัญหาการทะเลาะวิวาทกันระหว่างแรงงานด้วยกันเอง

ข้อจำกัดในการพัฒนาหมู่บ้านประมงปากน้ำ เป็นชุมชนที่มีมานานตั้งแต่ในอดีต ทำให้การพัฒนาและปรับปรุงทำได้ยากเพราะเป็นพื้นที่ของเอกชน

แนวโน้มในอนาคตหมู่บ้านประมงปากน้ำ ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น เนื่องจากสามารถสร้างรายได้เสริมได้จากการขายสินค้าประเภทอาหารทะเลทั้งสดและตากแห้ง เช่น ปลาหมึก ปลาเค็ม กะปิ จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และแนวโน้มเป็นศูนย์กลางด้านอาหารทะเลส่งออกทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศ

-สวนเกษตรที่เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (ท่องเที่ยวเชิงเกษตร)

จากคำขวัญประจำจังหวัดระยองว่า “ผลไม้รสล้ำ อุตสาหกรรมก้าวหน้า น้ำปลารสเด็ด เกาะเสม็ดสวยหรู สุนทรภู่กวีเอก” นั้นแสดงให้เห็นว่าจังหวัดระยองมีทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้สามารถปลูกผลไม้ได้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคมจะเป็นช่วงเทศกาลผลไม้ที่มีผลไม้ออกสู่ตลาดหลากหลายชนิด ชาวสวนจึงพร้อมใจกันเปิดสวนเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสวิถีชีวิตชาวสวน สาธิตขั้นตอนการปลูก และสามารถรับประทานผลไม้อุดมจากต้นได้โดยมีรายได้เสริมจากค่าเข้าชม ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เหมาะสมประมาณ 30-50 บาทต่อคน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีสวนผลไม้ที่เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาวิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้ทั้งหมด 8 แห่ง จากการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 4 จังหวัดระยอง โดยมีสวนผลไม้ที่กระจายในอำเภอวังจันทร์ อำเภอกันตัง และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ดังนี้

อำเภอวังจันทร์ ได้แก่

-สวนเกษตรบ้านสมุนไพรไทย มีกิจกรรม ชมสวน ชิมผลไม้จากต้น บุฟเฟต์ผลไม้ผลไม้ชวนชิมได้แก่ เงาะ มังคุด สมุนไพร และผักปลอดสารพิษ ติดต่อได้ที่ หมู่ 1 ต.ป่ายุบใน อ.วังจันทร์ จ.ระยอง (เข้าทางน้ำตกธรรมชาติ) โทร. 0-1983-8189, 0-1991-9717, 0-1377-1668

-สวนเกษตรกำนันพงษ์ มีกิจกรรม ชมสวน ชิมผลไม้จากต้น ผลไม้ชวนชิมได้แก่ เงาะ มังคุด ทุเรียน สละ และลองกอง ติดต่อได้ที่ หมู่ 4 บ้านคลองบางบ่อ ต.พลองตาเอี่ยม อ.วังจันทร์ จ.ระยอง โทร. 0-9542-2872, 0-7095-1095

-ชุมชนเกษตรบ้านขุนอินทร์ มีกิจกรรม ชมสวน ชิมผลไม้จากต้น บุปเฟต์ผลไม้ ผลไม้
ชวนชิม ได้แก่ เงาะ มังคุด และผักปลอดสารพิษ ติดต่อได้ที่ ต.ป่ายูบใน อ.วังจันทร์ จ.ระยอง
อำเภอแกลง ได้แก่

-สวนเจริญพีระวัฒน์ มีกิจกรรม บริการวิชาการสวนผลไม้เพื่อการส่งออก บุปเฟต์
ผลไม้ ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทูเรียน ชมพู่ มะละกอ ส้มโอ และลำไย ติดต่อได้ที่ หมู่ 4 ต.กระแ
บน อ.แกลง จ.ระยอง โทร. 0-9202-8090, 0-1828-5740, 0-1781-5170, 0-3867-1547

-สวน ปี.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท มีกิจกรรม ชมสวน และโรงไวน์ ชิมผลไม้จาก
ต้น ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทูเรียน มังคุด ลองกอง ขนุนและสละ ติดต่อได้ที่ 109/7 หมู่ 7 ต.กอง
ดิน อ.แกลง จ.ระยอง โทร. 0-1377-5469, 0-1644-2038, 0-9111-0298, 0-3866-9801-2

-สวน 2 ครู มีกิจกรรม บริการชมสวนผลไม้ทั้งรายบุคคลและเป็นหมู่คณะ ผลไม้ชวน
ชิมได้แก่ เงาะ ทูเรียน มังคุด ลองกอง ขนุนและมะพร้าวอ่อน ติดต่อได้ที่ ถนนสายอำเภอแกลง-บ้าน
เพ โทร. 0-3865-7144, 0-3865-7772, 0-1650-3767

-สวนเกษตรบ้านชากมะกรูด มีกิจกรรม ชมสวน ชิมผลไม้จากต้น บุปเฟต์ผลไม้ ผลไม้
ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทูเรียน มังคุด ลองกอง ขนุนและมะพร้าวอ่อน ติดต่อได้ที่ หมู่ 3 ต.กรำ อ.แกลง
จ.ระยอง โทร. 0-1369-6300, 0-3865-7709

กิ่งอำเภอเขาชะเมา ได้แก่

-ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส มีกิจกรรม ชมสวน ชิมผลไม้จากต้น ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ
ทูเรียน มังคุด ลองกอง กระท้อน ขนุนและน้อยหน่า ติดต่อได้ที่ หมู่ 2 ต.น้ำเป็น กิ่งอำเภอเขาชะเมา
จ.ระยอง โทร. 0-3889-4066, 06889-4415, 0-1940-7923

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.14 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

5.1.4 ตารางการท่องเที่ยว

ช่วงระยะเวลาที่สามารถท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มน้ำประแสร์ทั้ง 26 แหล่งท่องเที่ยวนั้น แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มี 15 แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้เฉพาะฤดูกาลนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทสวนเกษตรที่เปิดให้เยี่ยมชมได้เฉพาะฤดูที่ผลไม้ออกสู่ตลาดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน รวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน (ตารางที่ 5.3) และเป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์มากที่สุดด้วยเช่นกัน

ตารางที่ 5.3 ตารางการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำประแสร์

แหล่งท่องเที่ยว	เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิ่งอำเภอเขาชะเมา													
1.อ่างเก็บน้ำประแสร์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2.น้ำตกคลองปลาข้าง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
3.น้ำตกเขาชะเมา	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
4.อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
5.ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส			/	/	/	/							
6.สวน ปิ.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รี สอร์ท			/	/	/	/							
อำเภอวังจันทร์													
7.สวนเกษตรบ้านสมุนไพรไทย			/	/	/	/							
8.ชุมชนเกษตรบ้านขุนอินทร์			/	/	/	/							
9.สวนเกษตรกำนันพงษ์			/	/	/	/							
อำเภอแกลง													
10.สวนเจริญพีระวัฒน์			/	/	/	/							
11.วัดสารนารถธรรมาราม	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
12.อาคารไม้ ถ.สุนทรโวหาร	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
13.ประเพณีทำบุญกลางบ้าน			/										
14.ประเพณีสงกรานต์/วันไหล				/									
15.ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
16.วัดตะเคียนงาม	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
17.ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประ แสร์												/	
18.อนุสรณ์สถานเรือรบประแสร์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19.หมู่บ้านประมงแหลมสน/ปากน้ำ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
20.วัดแหลมสน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
21.ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
22.สวน 2 ครู			/	/	/	/							
23.สวนเกษตรบ้านชาวมะกรูด			/	/	/	/							
24.อนุสาวรีย์สุนทรภู่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
25.หาดแม่พิมพ์	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
26.พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

ที่มา : การสำรวจ

5.2 สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้วนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ผู้ศึกษาได้ศึกษาสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และระบบนิเวศชายฝั่งทะเลในพื้นที่ศึกษาที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะหากได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวสูงมากจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับผลกระทบจากการถูกรบกวนทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อมจนยากที่จะฟื้นฟูให้กลับมาสวยงามดังเดิมได้ โดยเฉพาะพื้นที่ศึกษาที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรชายฝั่งทะเล

5.2.1 ทรัพยากรป่าไม้

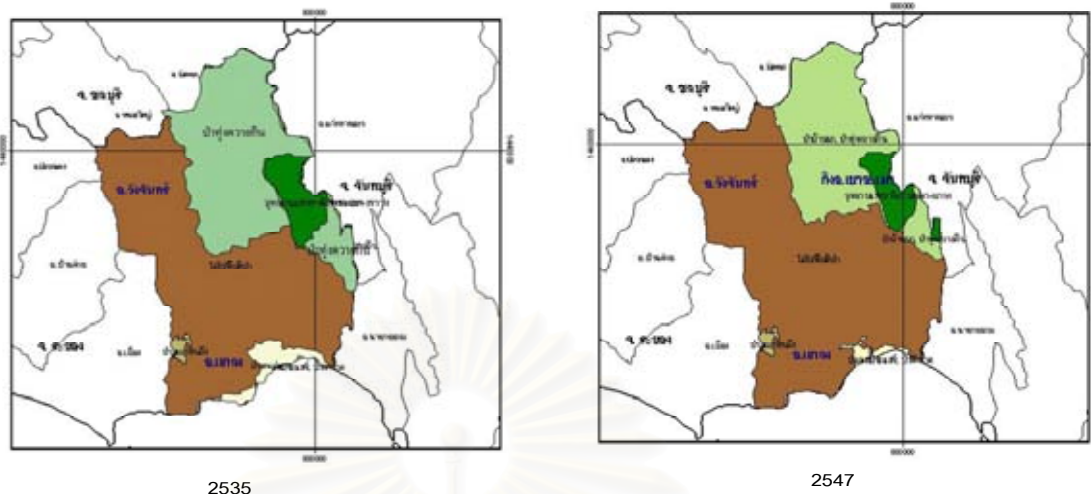
จากข้อมูลของกรมป่าไม้ในปี 2535⁸ พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าไม้ประเภทป่าเบญจพรรณ ป่าชายเลน รวมพื้นที่ประมาณ 425,350 ไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 35.40 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ซึ่งจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมและชุมชนรวมทั้งการเพาะเลี้ยงกุ้ง กุ้งดำและการส่งออกอาหารทะเลแช่แข็ง ส่งผลให้เกิดปัญหาลดลงของพื้นที่ป่าไม้จากการรุกป่าขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้น ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ในปัจจุบันมีพื้นที่ป่าประมาณ 380,590 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.49 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ลดลงร้อยละ 6 มีอุทยานแห่งชาติ 1 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ในกิ่งอำเภอเขาชะเมา มีความสำคัญในเรื่องการท่องเที่ยว โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตกเขาชะเมา และน้ำตกคลองปลาเก้ง ซึ่งรวมทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญสำหรับการเกษตรทั้งสวนผลไม้ และสวนยางพารา ที่เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.15 ทรัพยากรป่าไม้บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา

⁸ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. (กรุงเทพฯ, 2537), หน้า 11.

แผนที่ 5.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงป่าไม้ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ใน พ.ศ.2535 และ 2547

5.2.1 ทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วยสาขาของลำน้ำที่สำคัญ 3 สาย คือ คลองประแสร์ คลองโพธิ์ และคลองระโงก บริเวณต้นน้ำตอนบนของพื้นที่ลุ่มน้ำมีอ่างเก็บน้ำประแสร์ที่มีความจุเก็บกักน้ำ 202.30 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ชลประทาน 155,248 ไร่ ที่ทำหน้าที่ผันน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมสวนผลไม้และสวนยางพารา ในการศึกษาสถานการณ์ทรัพยากรน้ำต้องคำนึงถึงปริมาณการใช้น้ำในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของการใช้น้ำในพื้นที่ศึกษาได้ 4 ประเภท

1) การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนและการท่องเที่ยว จากข้อมูลกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่าปริมาณการใช้น้ำในลุ่มน้ำประแสร์จากอ่างเก็บน้ำประแสร์ปริมาณ 28,500 ลูกบาศก์เมตร/วัน⁹ ส่งไปยังคลองต่างๆ ที่มีในพื้นที่เพื่อการผลิตน้ำประปาสำหรับการอุปโภคและบริโภคและส่วนหนึ่งเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในบริเวณหาดแม่พิมพ์ที่มีห้องอาบน้ำจัดไว้รองรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.16 ทรัพยากรน้ำบริเวณคลองโพธิ์เป็นวัตถุดิบการผลิตน้ำประปាកน้ำประแสร์

⁹ ข้อมูลทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก, (Online)แหล่งที่มา <http://www.dwr.go.th> (วันที่ 19 เมษายน 2551).

2) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมโดยผ่านระบบชลประทานโดยจะมีพื้นที่ได้รับประโยชน์ 155,248 ไร่ ระบบชลประทาน มีพื้นที่ชลประทานรวม 137,000 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ชลประทานฝั่งขวาของแม่น้ำประแสร์เท่ากับ 83,000 ไร่ โดยมีระบบท่อส่งน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.00 - 1.80 เมตร ความยาวทั้งสิ้น 24 กิโลเมตร และพื้นที่ชลประทานฝั่งซ้าย 54,000 ไร่ ออกแบบให้ส่งน้ำโดยระบบโน้มถ่วง เป็นคลองลาดคอนกรีตทั้งหมดมีความยาวของคลองรวม 20 กิโลเมตร ส่งไปยังพื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉพาะบริเวณสวนผลไม้อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมา

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.17 ระบบชลประทานบริเวณอ่างเก็บน้ำประแสร์

3) การใช้น้ำของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีในพื้นที่ศึกษาคิดเป็น 20,500 ลูกบาศก์เมตร/เดือน ที่ประกอบไปด้วยจำนวนโรงงานทั้งหมด 334 แห่ง แบ่งเป็น อำเภอวังจันทร์ 21 แห่ง กิ่งอำเภอเขาชะเมา 11 แห่ง และอำเภอแกลง 302 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปยางพารา เป็นไม้อัดปาร์ติเกิ้ลบอร์ดและโรงงานทำเครื่องเรือน วงกบ ประตูและหน้าต่าง รวม 80 แห่ง โรงสีข้าว 60 แห่ง โรงงานทำมันเส้น 23 แห่ง และผลิตเทียนไขและถุงพลาสติก 10 แห่ง อื่นๆ เป็นโรงงานกลึงโลหะและซ่อมเครื่องยนต์¹⁰ ซึ่งโรงงานที่กล่าวมาแล้วนั้นไม่ได้ใช้ทรัพยากรน้ำเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิต จึงไม่เกิดปัญหาการแย่งน้ำจากภาคการเกษตร

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.18 โรงงานอุตสาหกรรมบริเวณถนนบ้านบึงแกลง อำเภอวังจันทร์

4) การควบคุมน้ำท่วม โดยสามารถลดปริมาณน้ำท่วมสูงสุดได้ร้อยละ 70 คิดเป็นมูลค่าที่ลดความเสียหายต่อพื้นที่ประมาณ 12 ล้านบาท/ปี¹¹บรรเทาอุทกภัยในเขตอำเภอ

¹⁰ ข้อมูลจำนวนโรงงานกรมโรงงานอุตสาหกรรม, (Online)แหล่งที่มา <http://www.industry.go.th> (วันที่ 19 เมษายน 2551).

¹¹ ข้อมูลทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก, (Online)แหล่งที่มา <http://www.dwr.go.th> (วันที่ 19 เมษายน 2551).

เมืองแก่งที่เป็นแหล่งชุมชนและเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งเพื่อป้องกันการรุกตัวของน้ำเค็มในลำน้ำประแสร์อีกด้วย

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.19 การป้องกันการรุกตัวของน้ำเค็มในแม่น้ำประแสร์บริเวณเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

5.2.1 ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล

นิเวศป่าชายเลน (Mangrove Forest) อยู่ในเขตบรจระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็ม บริเวณน้ำขึ้นน้ำลง ตะกอนสะสมรวมกันกลายเป็นหาดเลน พบในบริเวณปากแม่น้ำประแสร์ ในเขต 6 ตำบลที่มีพื้นที่ติดทะเลอ่าวไทย ได้แก่ ตำบลพังราด ตำบลคลองปูน ตำบลปากน้ำประแสร์ ตำบลเนินซ้อ ตำบลบ้านกร่ำ และตำบลชากพง ซึ่งต้นไม้ชายเลนส่วนใหญ่ ได้แก่ ต้นแสม เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำขนาดเล็กและเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำนานาชนิดทั้งปลาเศรษฐกิจต่างๆ ปูแสม ปูก้ามดาบ กุ้งกุลาดำและหอยแครง ตั้งแต่ปี 2535 เริ่มมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งโดยการถางป่าแล้วจึงขุดบ่อขึ้นตากแดดใส่สารเคมีในการปรับสภาพดินเพื่อเพาะเลี้ยงกุ้ง เป็นการทำลายแหล่งแร่ธาตุอาหารระบบนิเวศวิทยาป่าชายเลนทำความเสียหายแก่พื้นที่ป่าชายเลนมาก เพราะนอกจากจะตัดไม้ลงแล้วยังต้องขุดรากถอนโคนออกให้หมดเพื่อทำบ่อเลี้ยงกุ้ง เป็นการทำลายพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มีอยู่ในบริเวณนั้นยากที่จะฟื้นคืนสภาพป่าเลนบริเวณเหล่านี้ได้อีก การทำลายป่าชายเลนจึงเป็นการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ป่าไม้ไปเป็นพื้นที่เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างถาวร ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดน้อยลงมากจากที่เคยออกเรือไปแต่ละครั้งจะได้ปลา ปู ปลาหมึกกลับมาครั้งละไม่ต่ำกว่า 100 กิโลแต่เดี๋ยวนี้ได้มาสัก 30 กิโลก็ดีแล้ว ตอนนี้อย่างไรก็เกิดเครือข่ายอนุรักษ์แม่น้ำประแสร์ขึ้นโดยการรวมตัวของชาวบ้านใน 6 ตำบลใกล้ปากแม่น้ำประแสร์รวมตัวกันขึ้นเพื่อดูแลรักษาป่าชายเลนเพราะตระหนักแล้วว่าป่าชายเลนจะช่วยเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำและเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมง ปัจจุบันมีชาวบ้านเป็นสมาชิกกว่า 1,000 คน โดยชาวบ้าน ที่เป็นสมาชิกส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกร ประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม ร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลรักษาธรรมชาติเป็นหลัก เช่นการปลูกป่าปลูกทั้งต้นไม้บนบกและในทะเล คอยป้องกันและเฝ้าระวังเรื่องน้ำเสียไม่ให้มีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง กิจกรรมที่สำคัญของเครือข่ายลุ่มน้ำประแสร์ คือการเฝ้าระวังเรื่องน้ำเสียไม่ให้มีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำและทะเล รวมทั้งยังช่วยกันทำน้ำจุลินทรีย์เพื่อไปเทลงในแม่น้ำป้องกันน้ำเสีย โดยตลอดเวลาที่ได้ดำเนินการมานั้นได้ผลสำเร็จไปในทางที่ดี ผลที่ได้ปรากฏว่าปัจจุบันชาวบ้านทำมาหากินได้ดีขึ้น

มีสัตว์น้ำเพิ่มเป็นจำนวนมาก หลายครอบครัวทำกระชังปลาในแม่น้ำ และคอยใช้น้ำจืดในทรีรักษาคุณภาพน้ำ ทำให้มีรายได้จากการทำอาชีพประมงเพิ่มขึ้น จากเคยได้เงินวัน 200 บาท ตอนนี้นำเพิ่มขึ้นถึง 1,000บาท/วัน¹²ทำให้ชาวประมงเห็นความสำคัญของการดูแลป่าชายเลนมากขึ้น

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.20 นิเวศป่าชายเลนบริเวณเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

5.3 สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จากการสังเกตของผู้ศึกษา การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว การสัมภาษณ์พูดคุยกับนักท่องเที่ยวและการพูดคุยกับประชาชน พระสงฆ์ในแหล่งท่องเที่ยวและให้คำแนะนำตามศักยภาพของพื้นที่ศึกษา โดยพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ซึ่งเป็นผลให้เกิดคุณค่าสูงในด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดสถานภาพของสถานที่เป็น 3 ระดับ คือ

1) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสูง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ ความแปลกหรือมหัศจรรย์ที่เกิดจากธรรมชาติ ความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นมาก มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ประกอบกับมีขีดความสามารถในการรองรับสูงโดยวัดจากการยังไม่ถูกรบกวนและยังไม่เสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ได้รับคะแนนเป็นตัวเลขเท่ากับ 3 (ตารางที่ 5.4)

2) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีสถานภาพปานกลาง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามรองลงมา ความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่โดดเด่นเท่าไรนัก มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ อ่อนหรือมีข้อด้อยลงมา ประกอบกับมีขีดความสามารถในการรองรับที่น้อยลงโดยวัดจากการถูกรบกวนแต่ยังไม่เสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวในระดับนี้กำหนดค่าคะแนนเท่ากับ 2 (ตารางที่ 5.4)

3) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีสถานภาพต่ำ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมขาดความสวยงาม เช่น มีความสวยงามตามธรรมชาติแต่ขาดการ

¹² สัมภาษณ์ สอั้ง ประสงค์ศิลป์,อายุ 68 ปี,16 พฤศจิกายน 2549

ดูแลรักษา ความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่โดดเด่นเลย มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศอยู่ในระดับต่ำหรือมีข้อเสียหรือข้อด้อยที่ต้องใช้กำลังและเวลาในการปรับปรุงให้สวยงาม ประกอบกับไม่มีขีดความสามารถในการรองรับโดยวัดจากการถูกรบกวนและเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว กำหนดค่าคะแนนเท่ากับ 1 (ตารางที่ 5.4)

นอกจากพิจารณาจากสถานภาพแล้ว ยังพิจารณาควบคู่กับคุณภาพโดยรวมของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ในด้านการบริหารจัดการสถานที่ (ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลรักษาความปลอดภัย) สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก สถานที่พักผ่อน บริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อ ประชาสัมพันธ์ต่างๆ) ว่ามีความเหมาะสมเพียงใด ได้กำหนดระดับของคุณภาพเป็น 3 ระดับ คือ

1) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการเป็นอย่างดี สภาพบริเวณสะอาด เรียบร้อย มีความเป็นระเบียบ การจัดภูมิทัศน์เหมาะสม การดูแลรักษาความปลอดภัยดี มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในปริมาณที่เหมาะสมกับสภาพของสถานที่ และเพียงพอในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวปกติ กำหนดค่าคะแนนคุณภาพเท่ากับ 3 (ตารางที่ 5.5)

2) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพปานกลาง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการในระดับรองลงมา มีข้อจำกัดหรืออ่อนด้อยในบางด้าน อันอาจมีสาเหตุบางประการที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น สภาพสถานที่สะอาด แต่มีร้านค้าสิ่งก่อสร้างในบริเวณที่ดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้คุณค่าของสถานที่ลดลง เป็นต้น กล่าวคือ คุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง กำหนดให้คะแนนเท่ากับ 2 (ตารางที่ 5.5)

3) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่ำ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการสถานที่น้อยมาก หรือไม่มีการบริหารจัดการใดๆเลย เป็นผลให้สภาพโดยรวมของสถานที่ไม่น่าชื่นชม เช่น ไม่เป็นระเบียบ หรือสกปรกรกรุงรัง และขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น หรือควรมีในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาต่อนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสาธารณะที่ไม่มีชื่อเสียงมากนัก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรรับผิดชอบโดยตรง หรือสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่เป็นระดับท้องถิ่น และมีที่ตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน หรือเส้นทางคมนาคมหลักมาก กำหนดค่าคะแนนเป็น 1 (ตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.4 แสดงระดับสถานภาพ คุณภาพและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่ง ท่องเที่ยว	สถานภาพ		คุณภาพ		ศักยภาพโดยรวม	
		ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน
กิ่งอำเภอเขาชะเมา							
1.อ่างเก็บน้ำประแสร์	ธรรมชาติ	●	3	○	1	○	4
2.น้ำตกคลองปลาแก้ง	ธรรมชาติ	◎	2	◎	2	◎	4
3.น้ำตกเขาชะเมา	ธรรมชาติ	●	3	●	3	●	6
4.อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	ธรรมชาติ	●	3	●	3	●	6
5.ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส	เชิงเกษตร	○	1	◎	2	◎	3
6.สวน ปิ.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รี สอร์ท	เชิงเกษตร	◎	2	◎	2	◎	4
อำเภอวังจันทร์							
7.สวนเกษตรบ้านสมุนไพร่ไทย	เชิงเกษตร	◎	2	◎	2	◎	4
8.ชุมชนเกษตรบ้านขุนอินทร์	เชิงเกษตร	○	1	◎	2	◎	3
9.สวนเกษตรก้านนงษ์	เชิงเกษตร	○	1	◎	2	◎	3
อำเภอแกลง							
10.สวนเจริญพีระวัฒน์	เชิงเกษตร	◎	2	●	3	◎	5
11.วัดสารนารถธรรมาราม	ประวัติศาสตร์	●	3	◎	2	◎	5
12.อาคารไม้ ถ.สุนทรโวหาร	ประวัติศาสตร์	●	3	○	1	○	4
13.ประเพณีทำบุญกลางบ้าน	ศิลป/วัฒนธรรม	●	3	◎	2	○	5
14.ประเพณีสงกรานต์/วันไหล	ศิลป/วัฒนธรรม	●	3	◎	2	◎	5
15.ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	ประวัติศาสตร์	◎	2	◎	2	◎	4
16.วัดตะเคียนงาม	ประวัติศาสตร์	○	1	◎	2	○	3
17.ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประ แสร์	ศิลป/วัฒนธรรม	●	3	●	3	◎	6
18.อนุสรณ์สถานเรือรบประแสร์	ประวัติศาสตร์	●	3	◎	2	◎	5
19.หมู่บ้านประมงแหลมสน/ปากน้ำ	ศิลป/วิถีชีวิต	●	3	○	1	○	4
20.วัดแหลมสน	ประวัติศาสตร์	●	3	◎	2	◎	5
21.ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์	ธรรมชาติ	●	3	◎	1	○	4
22.สวน 2 ครู	เชิงเกษตร	○	1	◎	2	◎	3
23.สวนเกษตรบ้านขากมะกรูด	เชิงเกษตร	○	1	◎	2	◎	3
24.อนุสาวรีย์สุนทรภู่	ประวัติศาสตร์	●	3	●	3	●	6
25.หาดแม่พิมพ์	ธรรมชาติ	●	3	◎	2	◎	5
26.พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดเขากระโดน	ประวัติศาสตร์	○	1	◎	2	◎	3

หมายเหตุ : ศักยภาพโดยรวม ● สูง ระดับคะแนน 6 ◎ ปานกลาง ระดับคะแนน 4-5 ○ ต่ำ ระดับคะแนน 2-3

ที่มา : การสำรวจ

จากการสำรวจศักยภาพโดยรวมของสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ทั้ง 26 แห่ง พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.3 สถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.7 และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ มีจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27 โดยแบ่งตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้

ตารางที่ 5.5 แสดงจำนวนสถานที่ท่องเที่ยวจำแนกตามศักยภาพและประเภทของสถานที่ท่องเที่ยว

ระดับศักยภาพ ของสถานที่	จำนวนสถานที่ท่องเที่ยว(แห่ง) แยกตามประเภท			รวม	ร้อยละ
	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	ศิลปวัฒนธรรม/วิถีชีวิต		
สูง	2	1	1	4	15.3
ปานกลาง	2	3	10	15	57.7
ต่ำ	0	1	6	7	23.1
รวม(แห่ง)	4	5	17	26	100.00

ที่มา : การคำนวณ

สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ทั้งหมด 26 แห่ง ส่วนใหญ่มีระดับศักยภาพของสถานที่ในระดับปานกลางมากที่สุด รวมทั้งสิ้น 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.7 ของสถานที่ท่องเที่ยวที่สำรวจทั้งหมด และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงทั้งในด้านสถานภาพและคุณภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ รวมทั้งสิ้น 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15.3 โดยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และน้ำตกเขาชะเมา ประเพณีได้แก่ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ และอนุสาวรีย์สุนทรภู่มีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ประกอบกับมีขีดความสามารถในการรองรับสูงโดยยังไม่เสื่อมโทรมจากการท่องเที่ยว (ตารางที่ 5.5)

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลางส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตมากที่สุดเช่น ศาลสมเด็จพระหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ประเพณีสงกรานต์หรือประเพณีวันไหล อนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ วัดสารนารถธรรมาราม อ่างเก็บน้ำประแสร์ น้ำตกคลองปลาก้าง สถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รองลงมา ความมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนา หรือวัฒนธรรมประเพณีที่ไม่โดดเด่นเท่าไรนักเนื่องจากประเพณีวันไหลเป็นประเพณีประจำถิ่น ส่วนด้านอ่างเก็บน้ำประแสร์และอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ อ่อนหรือมีข้อด้อยลงมาเนื่องจากยังต้องมีการปรับปรุง ประกอบกับมีขีดความสามารถในการรองรับที่น้อยลง(ตารางที่ 5.5)

ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำทั้งในด้านสถานภาพและคุณภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.1 ส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวประเภทสวนผลไม้ เนื่องจากจะมีความสวยงามหรือเข้าเยี่ยมชมได้เฉพาะฤดูที่ผลไม้ออกตลาดเท่านั้น ส่วนวัดตะเคียนงามมีศักยภาพต่ำเนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวมีสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมขาดความสวยงาม และไม่มีการจัดการที่ดีทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว (ตารางที่ 5.5)

5.3.1 การจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการศึกษาสถานการณ์ด้านการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จากการสังเกตของผู้ศึกษา การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในแหล่ง

ท่องเที่ยว การสัมภาษณ์พูดคุยกับนักท่องเที่ยวและการพูดคุยกับประชาชน พระสงฆ์ในแหล่งท่องเที่ยวและให้คำคำแนะนำตามศักยภาพของพื้นที่ศึกษา โดยพิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยอยู่ในกรอบขององค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาก-น้อย เพียงใด การพิจารณาในด้านนี้ จะเป็นการบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ ศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังนี้

1) การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยพิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมายธรรมชาติ สื่อความหมายวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมวัฒนธรรม มีอย่างไร (ตารางที่ 5.7)

ระดับสูง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จัดให้มีคัคเทศก์(ผู้สื่อความหมายธรรมชาติ) ป้ายสื่อความหมาย และกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ กิจกรรมวัฒนธรรมในลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ระดับปานกลาง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมรองลงมา มีเพียงป้ายสื่อความหมาย หรืออาจจะมีหรือไม่มีกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

ระดับต่ำ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจในการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีการจัดการในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ขัดแย้งต่อสภาพโดยรวมของสถานที่ท่องเที่ยวจนกลายเป็นปัญหาด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2) การป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากการมีมาตรการรักษาคุ่มครองสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยมีการควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ มาก-น้อย เพียงใด รวมทั้งมีการนำรายได้บำรุงแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น มาก-น้อย เพียงใด (ตารางที่ 5.7)

ระดับสูง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการตั้งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคุมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และมีบทลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืน รวมทั้งมีการจัดเก็บรายได้ในการเข้าเยี่ยมชมเยือน

ระดับปานกลาง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีการจัดเก็บรายได้ในการเข้าเยี่ยมชมเยือน แต่มีมาตรการควบคุมดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่น

ระดับต่ำ หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีการจัดเก็บรายได้ในการเข้าเยี่ยมชมเยือนและไม่มีมาตรการควบคุมดูแลรักษาและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่นใดๆ เลย

3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีมาตรการควบคุม จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ มาก-น้อย เพียงใด (ตารางที่ 5.7)

ระดับสูง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่จัดให้มีทั้งมาตรการรักษาความปลอดภัยในระดับดี และมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยเพียงพอกับพื้นที่ท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความสามารถในการรองรับ

ระดับปานกลาง หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเพียงพอใดอย่างหนึ่ง หรือจัดให้มีทั้งสองอย่าง แต่ในระดับที่รองลงมาจากระดับความปลอดภัยมาก (เช่น มีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อย เป็นต้น)

ระดับต่ำ หมายถึง การจัดการด้านความปลอดภัยน้อย หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่มีทั้งมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยแต่อย่างใด

4) การมีส่วนร่วมในการจัดการ พิจารณาจากรูปแบบองค์กรและเครือข่ายในการจัดการ เน้นความเป็นองค์กรประชาชนและการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมหรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ หรือเพียงได้รับประโยชน์จากการค้าและบริการเท่านั้น (ตารางที่ 5.7)

ระดับสูง หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในเครือข่ายประชาชน จัดการหรือให้ความเห็นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้รับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ระดับปานกลาง หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เป็นบางครั้ง ในระดับที่รองลงมาจากระดับมาก

ระดับต่ำ หมายถึง ชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ หรือไม่มีส่วนร่วมในการให้ความเห็น และไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากการท่องเที่ยวที่นั่นเลย และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือผลประโยชน์เป็นของภาคเอกชนไม่ใช่ชุมชน

ตารางที่ 5.6 แสดงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์

แหล่งท่องเที่ยว	หน่วยงานรับผิดชอบ	1.การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรม	2.การป้องกันรักษาสีงแวดล้อมและปกป้องวัฒนธรรม	3.ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	4.การมีส่วนร่วมในการจัดการ
กิ่งอำเภอเขาชะเมา					
1.อ่างเก็บน้ำประแสร์	กรมชลประทาน	◎	◎	◎	◎
2.น้ำตกคลองปลาแก้ง	กรมอุทยานแห่งชาติ	●	●	◎	◎
3.น้ำตกเขาชะเมา	กรมอุทยานแห่งชาติ	●	●	●	◎
4.อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง	กรมอุทยานแห่งชาติ	●	●	●	◎
5.ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
6.สวน ปิ.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
อำเภอวังจันทร์					

แหล่งท่องเที่ยว	หน่วยงานรับผิดชอบ	1.การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรม	2.การป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและปกป้องวัฒนธรรม	3.ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	4.การมีส่วนร่วมในการจัดการ
7.สวนเกษตรบ้านสมุนไพร่ไทย	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
8.ชุมชนเกษตรบ้านขุนอินทร์	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
9.สวนเกษตรก้านันทพงษ์	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
<u>อำเภอแกลง</u>					
10.สวนเจริญพิระวัฒน์	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
11.วัดสารนารถธรรมาราม	กรมการศาสนา	◎	◎	○	◎
12.อาคารไม้ ถ.สุนทรโวหาร	เอกชน	○	◎	◎	○
13.ประเพณีทำบุญกลางบ้าน	ทต.เมืองแกลง/ปชช.	●	◎	●	●
14.ประเพณีสงกรานต์/วันไหล	ทต.เมืองแกลง/ปชช.	●	◎	●	●
15.ศาลสมเด็จพระหลวงชุมพรา	กองทัพเรือ	◎	◎	●	○
16.วัดตะเคียนงาม	กรมการศาสนา	◎	◎	○	◎
17.ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์	ทต.ปากน้ำประแสร์/ประชาชน	●	●	●	●
18.อนุสรณ์สถานเรือรบประแสร์	ทต.ปากน้ำประแสร์	◎	○	○	◎
19.หมู่บ้านประมงแหลมสน/ปากน้ำ	ทต.ปากน้ำประแสร์/เอกชน	○	○	◎	◎
20.วัดแหลมสน	กรมการศาสนา	●	◎	◎	◎
21.ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์	ทต.ปากน้ำประแสร์	◎	◎	○	●
22.สวน 2 ครู	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
23.สวนเกษตรบ้านชาวมะกูด	บริษัทเอกชน	●	●	●	○
24.อนุสาวรีย์สุนทรภู่	ทต.สุนทรภู่	◎	◎	●	●
25.หาดแม่พิมพ์	ทต.สุนทรภู่	○	○	○	●
26.พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน	กรมการศาสนา	●	●	○	○

หมายเหตุ : ● สูง ◎ ปานกลาง ○ ต่ำ

ที่มา : การสำรวจ

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับสูง มีจำนวน 16 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 61.5 (เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน 8 แห่ง ของรัฐ 8 แห่ง) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับปานกลาง มีจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 26.9 และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับต่ำ มีจำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.5 (ตารางที่ 5.8)

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม และปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว ในระดับสูง มีจำนวน 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 50 (เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน 8 แห่ง ของรัฐ 5 แห่ง) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม และปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับปานกลาง มีจำนวน 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.4 และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีป้องกันรักษา

สิ่งแวดล้อม และปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับต่ำ มีจำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.5 (ตารางที่ 5.8)

สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในระดับสูง มีจำนวน 15 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.6 (เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชน 8 แห่ง ของรัฐ 7 แห่ง) สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในระดับปานกลาง มีจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.2 และสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในระดับต่ำ มีจำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23 (ตารางที่ 5.8)

สถานที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว ในระดับสูง มีจำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23 (เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของรัฐทั้ง 5 แห่ง) สถานที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวในระดับปานกลาง มีจำนวน 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 34.6 และสถานที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว ในระดับต่ำ มีจำนวน 11 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 42.3 (ตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.7 แสดงระดับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์

องค์ประกอบ ระดับ	1.การให้การศึกษาด้าน สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรม		2.การป้องกันรักษา สิ่งแวดล้อมและปกป้อง วัฒนธรรม		3.ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน		4.การมีส่วนร่วมในการจัด การ	
	แห่ง	%	แห่ง	%	แห่ง	%	แห่ง	%
สูง	16	61.5	13	50.0	15	57.6	6	23.0
ปานกลาง	7	26.9	10	38.4	5	19.2	9	34.6
ต่ำ	3	11.5	3	11.5	6	23.0	11	42.3
รวม	26	100	26	100	26	100	26	100

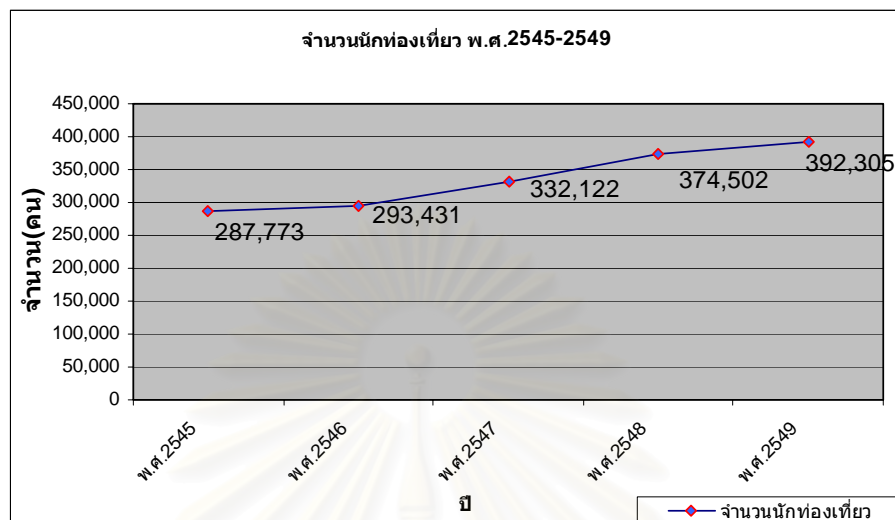
ที่มา : การคำนวณ

สถานการณ์ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์นั้น จากการ ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการนั้น พบว่าองค์ประกอบด้านการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับสูง มากที่สุด รองลงมาคือด้านมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นลำดับที่ 2 ด้านการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและปกป้องวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นลำดับที่ 3 และด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการของชุมชนท้องถิ่นในลำดับสุดท้าย แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์ ยังต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้รับประโยชน์จากการค้าและบริการให้มากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน

5.3.2 ผู้เยี่ยมเยือน

จำนวนผู้เยี่ยมเยือนในกลุ่มน้ำประแสร์นั้น เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ ครอบคลุม 2 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดระยอง ทำให้ไม่มีการเก็บข้อมูลของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนเป็นรายอำเภอ ดังนั้นจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในพื้นที่ศึกษาจึงใช้ตัวเลขอ้างอิงจากสถิติของการท่องเที่ยวภายใน

ประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่ พ.ศ.2545¹³ ถึง พ.ศ.2549¹⁴ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยใช้ตัวเลขสถิติเฉพาะจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในสถานที่ท่องเที่ยวหาดแม่พิมพ์ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา (แผนภูมิที่ 5.1)

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยว

พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ในอัตรา 0.36 ต่อปี โดยภาพรวมการเดินทางท่องเที่ยวทั้งจังหวัดระยองยังคงมีอัตราการเติบโตจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 8.05¹⁵ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวค่อนข้างสูง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งชายหาดที่สวยงามอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และมีความสะดวกสบายในการเดินทาง ประกอบกับมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง หาดแม่พิมพ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเยือนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดตั้งอยู่ใกล้เคียง เช่น เกาะเสม็ด เกาะมัน หาดแม่รำพึง ทำให้ในพื้นที่ศึกษามีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือนมากขึ้นตามไปด้วย

5.3.3 การคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในอนาคต

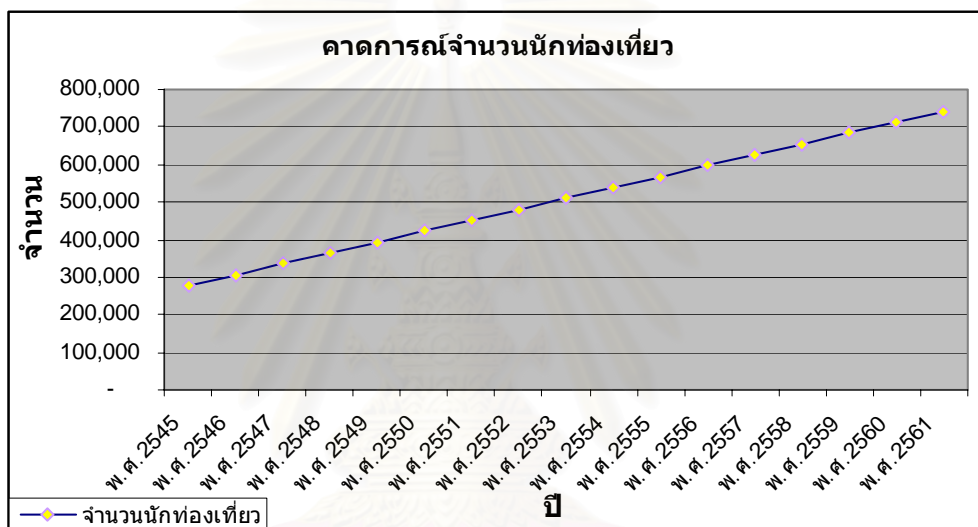
สถานการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนจากการเก็บสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าตลาดการท่องเที่ยวในจังหวัดระยองและในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีอัตราเพิ่มสม่ำเสมอ เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีการเดินทางสัญจรสะดวกสบาย ดังนั้นแบบจำลองที่ใช้ในการคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในอนาคตจึงใช้แบบจำลองเชิงเส้นตรง (Linear Model) ใช้

¹³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2545(กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546), หน้า 102.

¹⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2549(กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 253.

¹⁵ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2549(กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 245.

สมการถดถอยเชิงเส้นตรงอย่างง่าย (Simple Linear Regression) ซึ่งมีรูปแบบทั่วไปคือ $Y_c = a + bX$ โดยใช้จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนตั้งแต่ พ.ศ.2545 ถึง พ.ศ.2549 ผลการคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ในปี พ.ศ.2561 หรืออีก 10 ปีข้างหน้า พบว่ามีจำนวน 742,216 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2549 ซึ่งมีจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนจำนวน 394,054 คน เพิ่มขึ้นจำนวน 348,162 คน หรือมีจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในปัจจุบัน (แผนภูมิที่ 5.1) จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายหรือใช้ทรัพยากรไปอย่างสิ้นเปลือง ตลอดจนเพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันและพัฒนาศักยภาพให้เพียงพอที่จะรองรับการท่องเที่ยวจากจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนที่มีโอกาสจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ให้สอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : จากการคำนวณโดยใช้แบบจำลองเชิงเส้นตรง (Linear Model)

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงการคาดการณ์จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนในอนาคตของกลุ่มน้ำประแสร์

5.3.4 สถานการณ์ด้านที่พัก

จากการสำรวจด้านสถานการณ์ด้านที่พัก พบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวแบ่งได้ เป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนบนได้แก่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง มีบ้านพักทั้งหมด 7 หลัง พักได้ 4 คน/หลัง จำนวน 5 หลัง ราคา 900 บาท/คืน พักได้ 7 คน/หลัง จำนวน 2 หลัง ราคา 1,500 บาท/คืน และมีเต็นท์ให้เช่าพร้อมเครื่องนอน ขนาด 3 คน ราคา 250 บาท/คืน ขนาด 6 คน ราคา 500 บาท/คืน ถ้านำเต็นท์มาเอง เสียค่าธรรมเนียมการเต็นท์ 30 บาท/คน/คืน

ตอนกลางได้แก่บริเวณตัวเมืองเทศบาลตำบลเมืองแกลงมีที่พักประเภทโรงแรมอยู่ 3 แห่งได้แก่ โรงแรมแกลงพาเลซ โรงแรมวิระเจริญ โรงแรมกรีนเฮาส์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณถนนสุนทรโวหาร ส่วนโรงแรมที่ตั้งอยู่บนถนนสุนทรภู ได้แก่ เกาะแก้วการ์เด้นท์ ราคาเริ่มต้นตั้งแต่คืนละ 500-1,000 บาท

ตอนล่างได้แก่บริเวณชายหาดแหลมแม่พิมพ์ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เรียงรายไปตามแนวชายหาดระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีราคาที่พักตั้งแต่ราคา คั้นละ 300 – 1,500 บาท และบางส่วนดัดแปลงบ้านพักเป็นห้องเช่าชั่วคราวให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนในช่วงเทศกาลที่นักท่องเที่ยวมีเป็นจำนวนมากด้วย

ส่วนร้านอาหารที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ศึกษาพบว่า มีร้านอาหารเกียวกุลานายเคี่ยมบนถนนเทศบาล 2 ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 5.7 แสดงที่พักและร้านอาหารในพื้นที่ศึกษา

5.4 พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา

เพื่อให้การจัดทำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ตรงตามวัตถุประสงค์ ในด้านการศึกษองค์ประกอบหรือปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงสภาพปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อระบบนิเวศของลุ่มน้ำประแสร์ และเพื่อทราบถึงทัศนคติและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ศึกษา ในการจัดทำแนวทางพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา จึงใช้วิธีการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนผู้อาศัยและประกอบกิจกรรมประเภทต่างๆ ในลุ่มน้ำประแสร์ดังต่อไปนี้

5.4.1 ผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

เป็นการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว “ผู้มาเยี่ยมชมเยือน” (Visitors) โดยใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง 130 คน กระจายไปในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 26 แห่งตามวิธีการศึกษาที่กล่าวไว้ในระเบียบวิธีการศึกษาในบทที่ 3 ผลสำรวจความคิดเห็นได้ดังนี้ (ตารางแสดงในภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปนักท่องเที่ยว

ข้อ 1) สถานที่พักอาศัยในปัจจุบันของนักท่องเที่ยวจากการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานที่พักอาศัยในปัจจุบันอยู่ในกรุงเทพมหานคร 42 ราย จังหวัดระยอง 26 ราย จังหวัดจันทบุรี 21 ราย จังหวัดสมุทรปราการ 10 ราย จังหวัดชลบุรี 10 ราย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 6 ราย จังหวัดสระแก้ว 4 ราย จังหวัดนนทบุรี 4 ราย จังหวัดนครปฐม 4 ราย จังหวัดสมุทรสาคร 2 ราย และจังหวัดฉะเชิงเทรา 1 ราย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาพื้นที่ศึกษามีที่พักอาศัยไม่ห่างไกลจากพื้นที่ศึกษามากนักและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร

ข้อ 2) จากการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จะมีนักท่องเที่ยวเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.62 ต่อ 45.38

ข้อ 3) อายุของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.38 รองลงมาได้แก่นักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.31 รองลงมาได้แก่นักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 15-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.77 รองลงมาได้แก่นักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.46 รองลงมาได้แก่นักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.23 และนักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี และ 65 ปีขึ้นไป น้อยที่สุดที่ร้อยละ 2.31 และ 1.54 ตามลำดับของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด สาเหตุที่นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 15-54 ปี เดินทางมาท่องเที่ยวกันมากเนื่องจากนักท่องเที่ยวในวัยนี้มีความพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย รวมทั้งยังเป็นกลุ่มคนวัยทำงานที่มีความมั่นคงและรายได้ที่แน่นอน สามารถใช้จ่ายสอยและสนองต่อความต้องการท่องเที่ยวของตนเองได้มากกว่าช่วงวัยอายุฟุ้งเฟ้อ คือกลุ่มวัยอายุต่ำกว่า 15 ปี และกลุ่มคนวัยชราอายุ 65 ปีขึ้นไปที่สภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยให้เดินทางท่องเที่ยวได้มากนัก

ข้อ 4) ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 28.46 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวยุโรปลงมาคือระดับอาชีวศึกษาหรือระดับ ปวช. ปวส. ปวท. และอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 26.15 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวยุโรปลงมาคือระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.54 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวยุโรปลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 12.31 ส่วนระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวยุโรปลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนน้อยที่สุด มีเพียงร้อยละ 11.54 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปานกลาง เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุสูง ซึ่งในอดีตโอกาสการเรียนต่อในระดับสูงถึงขั้นอุดมศึกษามีอย่างจำกัดจากสาเหตุปัจจัยหลายประการทำให้ในภาพรวมแล้วนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีระดับการศึกษาปานกลางค่อนข้างไปทางสูงตั้งแต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายถึงในระดับอุดมศึกษา

ข้อ5) การประกอบอาชีพของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นพนักงาน/ลูกจ้างบริษัท มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 36.92 นักท่องเที่ยวประกอบอาชีพรองลงมาคืออาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 22.31 นักท่องเที่ยวประกอบอาชีพรองลงมาคืออาชีพกิจการส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20.00 นักท่องเที่ยวประกอบอาชีพรองลงมาคืออาชีพราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 6.92 รองลงมาคือนักท่องเที่ยวเป็นแม่บ้านไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน และนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6.15 เท่ากัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่เกษียณอายุ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.54 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในกลุ่มน้ำประแสร์จัดว่าเป็นกลุ่มคนชั้นกลางที่มีรายได้แน่นอน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทที่มักใช้เวลาว่างในวันหยุดเดินทางท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภาระหน้าที่การงานประจำที่ทำอยู่ โดยกลุ่มคนชั้นกลางนี้จะสนใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากจังหวัดที่ทำงานของตนเองมากนัก เนื่องจากมีระยะเวลาหยุดสั้นและถ้าเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดที่มีระยะทางไกลค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวก็จะเพิ่มสูงขึ้น แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำประแสร์จึงมีกลุ่มชนชั้นกลางเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากที่สุดเนื่องจากระยะทางที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนักและมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสมบูรณ์

ข้อ6) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 33.08 รายได้ของนักท่องเที่ยวรองลงมาคือ 15,001-20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 28.46 รายได้ของนักท่องเที่ยวรองลงมาคือ 20,001-25,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 12.31 รายได้นักท่องเที่ยวรองลงมาคือรายได้ 5,001-10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 10.77 รายได้ของนักท่องเที่ยวรองลงมาคือรายได้มากกว่า 25,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 8.46 และรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.92 ตามลำดับ ระดับรายได้ของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จัดว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างดี เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนชั้นกลางที่มีรายได้ประจำจากการทำงาน และบางส่วนเป็นเจ้าของกิจการและบางส่วนเป็นเกษตรกรที่มีรายได้จากสินค้าเกษตร และการค้าขายที่มีรายได้ค่อนข้างสูง สรุปในภาพรวมแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วงรายได้ระหว่าง 10,000-20,000 บาทต่อเดือน มากที่สุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นวัยผู้ใหญ่ที่มีรายได้พอประมาณที่จะสามารถเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้อย่างไม่ลำบากมากนัก และมีรายได้พอที่จะสามารถใช้จ่ายให้สอยให้เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษาได้ ดังนั้นการกำหนดนโยบายหรือโครงการที่จะเกิดขึ้นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนสามารถให้กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดึงความสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ออกมาเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายให้สอยให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษาต่อไปโดยศึกษาได้จากรูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะกล่าวถึงต่อไป

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว

ข้อ7) สถานที่ท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมเยือนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเยือนสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ หาดแม่พิมพ์ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 13.03 รองลงมาได้แก่ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ คิดเป็นร้อยละ 11.61 และรองลงมาได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวงและน้ำตกเขาชะเมา คิดเป็นร้อยละ 10.59 และจากการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเยือนสถานที่ท่องเที่ยวน้อยที่สุดอันดับสุดท้าย ได้แก่ สวนเกษตรบ้านขุนอินทร์ สวนเกษตรกำนันพงษ์ สวน 2 ครู และสวนเกษตรบ้านขามะกรูด คิดเป็นร้อยละ 1.02 สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเยี่ยมชมเยือนมากที่สุดจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัดที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ได้แก่ หาดแม่พิมพ์ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้มีการจัดการและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไปในการมาเยี่ยมชมเยือน

ข้อ8) จำนวนของนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นั้น พบว่า ส่วนใหญ่ได้เคยมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์แล้ว คิดเป็นร้อยละ 67.69 ต่อ ร้อยละ 32.31 ของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมาท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์เลย โดยในจำนวนนักท่องเที่ยวที่ได้เคยมาท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์นั้น พบว่า นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วจำนวน 3 ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.50 ของจำนวนผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วทั้งหมด รองลงมาคือเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 31.82 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้ว 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 19.32 และเคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วมากกว่า 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 11.36 ตามลำดับ ของจำนวนผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วทั้งหมด

ข้อ9) ช่วงระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์มากที่สุดได้แก่ ช่วงเทศกาลหรือช่วงที่มีวันหยุดต่อเนื่องนักชัตตกุญ์ คิดเป็นร้อยละ 23.08 รองลงมานิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือนเมษายน-มิถุนายน คิดเป็นร้อยละ 22.31 รองลงมานิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม คิดเป็นร้อยละ 17.69 และนิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเดือน กรกฎาคม-กันยายน และช่วงเดือน มกราคม-มีนาคม คิดเป็นร้อยละ 16.92 และ 9.23 ตามลำดับ และเดินทางท่องเที่ยวตามความสะดวก คิดเป็นร้อยละ 10.77 การที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายนมากที่สุด เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงฤดูร้อน ที่นักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเพื่อคลายร้อน ทั้งหาดแม่พิมพ์และน้ำตกเขาชะเมา ประกอบกับมีประเพณีสงกรานต์และอยู่ในช่วงเวลาปิดภาคเรียนของบุตรหลาน เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากในช่วงเวลาดังกล่าวและสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเป็นช่วงฤดูที่ผลผลิตผลไม้ในพื้นที่ เช่น พุเรียน เงาะ มังคุด เป็นต้น ออกสู่ตลาด ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อหาผลไม้เป็นของฝากญาติมิตรได้ด้วย ส่วนช่วงเดือน

ตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ก็เป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีการจัดงานประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประเสริฐในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 หรือวันลอยกระทงในเดือนพฤศจิกายน และเป็นช่วงเวลาที่เริ่มเข้าสู่ฤดูหนาว ซึ่งจะมีบรรยากาศที่ดูใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวมากเช่นกัน

ข้อ10) ลักษณะของการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมมาพร้อมกับสมาชิกในครอบครัว มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.54 รองลงมาคือเดินทางมาท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือเดินทางเป็นหมู่คณะ 5-10 คน คิดเป็นร้อยละ 34.62 และบางส่วนได้เดินทางมาท่องเที่ยวโดยใช้บริการบริษัทนำเที่ยวแต่เป็นส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 6 และเดินทางท่องเที่ยวเพียงลำพังน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.85

ข้อ11) รูปแบบที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยววันนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.00 โดยประเภทของรถยนต์ส่วนตัวจากการสังเกตพบว่าส่วนใหญ่เป็นประเภทรถกระบะปิคอัพ รองลงมาคือรถเช่าประเภทรถตู้โดยสาร คิดเป็นร้อยละ 25.38 รองลงมาคือรถนำเที่ยวคิดเป็นร้อยละ 8.46 และใช้บริการรถโดยสารสาธารณะน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.15 ลักษณะของยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยววันนั้นใช้รถยนต์ส่วนตัวมากที่สุดเพื่อความสะดวกสบาย เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวพร้อมกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนฝูง การใช้บริการรถโดยสารสาธารณะอาจไม่สะดวกสบายและไม่ตอบสนองต่อความต้องการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่า 1 แห่ง รถโดยสารสาธารณะจึงได้รับความนิยมน้อยกว่ายานพาหนะประเภทอื่น จากลักษณะการนิยมเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวนั้น ทำให้การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวจำเป็นต้องคำนึงถึงสถานที่จอดรถยนต์เอาไว้ด้วย แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจำเป็นต้องคำนึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรระวังไม่ให้หลีกเลี่ยงการใช้รถยนต์ท่องเที่ยวโดยไม่จำเป็น หรือเลือกใช้ยานพาหนะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น รถจักรยาน รถม้าหรือรถรางนำเที่ยวที่ใช้พลังงานไฟฟ้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารถยนต์

ข้อ12) ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ในการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาไป-กลับใน 1 วันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.38 และบางส่วนพักค้างคืน แต่เป็นส่วนน้อยเพียงร้อยละ 34.62 เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำประเสริฐอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร หรือใกล้กับที่พักอาศัยและที่ทำงานของนักท่องเที่ยวในระยะเดินทางไปกลับในวันเดียวได้ ประกอบกับที่พักแรมในพื้นที่มีอยู่ไม่เพียงพอและไม่มีสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจพักค้างคืน หรือที่พักแรมขาดเอกลักษณ์ของตนเอง หรือขาดการประสานเครือข่ายเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเสร็จแล้วก็ไม่ทราบว่าจะไปพักแรมได้ที่ไหน จึงเดินทางกลับหรือไปท่องเที่ยวต่อยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีที่พักแรมไว้รองรับ ที่พักแรมควรมีการส่งเสริมให้เกิดการสร้างภาพลักษณ์ (Brand Awareness) ของที่พักแรม เช่น เป็นที่พักแรมที่มีบริการ สปา (Spa) หรือการบำบัดสุขภาพระหว่างที่นักท่องเที่ยวพักแรม

โดยใช้วัตถุบิพีชสมุไพรที่มีในท้องถิ่น หรือใช้ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นไว้บริการ ก็จะเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวขยายเวลาในการท่องเที่ยวมากขึ้น จะเกิดการใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในพื้นที่

จากการวิเคราะห์รูปแบบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่าส่วนใหญ่นิยมมาท่องเที่ยวหาดแม่พิมพ์ในช่วงวันหยุดหรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ โดยเฉพาะในช่วงฤดูผลไม้ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน โดยท่องเที่ยวแบบเป็นครอบครัวใช้รถยนต์ส่วนตัวและไม่ค้างคืน การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงฤดูท่องเที่ยวดังกล่าว โดยเฉพาะการส่งเสริมหรือการวางแผนให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาพักค้างคืนเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะการส่งเสริมที่พักแบบโฮมสเตย์ที่หลากหลายทั้งพักกับชาวสวนผลไม้ พักกับชาวสวนยางพารา พักกับชาวเล หรือพักในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา และมีกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ศึกษาเช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ป่าในอุทยานแห่งชาติหรือการร่วมกรีดยางกับชาวสวนยางพารา เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ13) ในด้านของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 96.92 ต่อ ร้อยละ 3.08 ของนักท่องเที่ยวที่ไม่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นักท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ส่วนใหญ่มีภูมิหลังความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ดังนั้นการทำความเข้าใจหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาจึงเป็นขั้นตอนที่ง่ายมากขึ้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาก่อนเป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และนักท่องเที่ยวที่มีอายุมาก ซึ่งจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มคนวัยนี้เพิ่มมากขึ้น

ข้อ14) ส่วนช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.84 รองลงมารับรู้มาจากวารสารหรือนิตยสารการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 19.05 ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยที่สุดมาจากการโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว และการรับรู้จากเพื่อนและญาติ คิดเป็นร้อยละ 5.56 การให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงวิทยุและโทรทัศน์ จะเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้มากกว่าสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทอื่น ทั้งจากวารสารหรือนิตยสารการท่องเที่ยว หรือจากโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว และจากญาติมิตรเพื่อนฝูง เนื่องจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มีการนำเสนอที่น่าสนใจทั้งภาพและเสียง โดยบางครั้งมีการนำเสนอประชาสัมพันธ์โดยนักแสดงหรือนักร้องที่มีชื่อเสียง ทำให้เป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวและเกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวตามแบบอย่างที่ได้มีการนำเสนอออกมา

จะทำให้แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีระดับมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทนี้ต้องใช้งบประมาณมากกว่าสื่อประเภทอื่น ดังนั้นจึงต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทอื่นๆ ด้วย

ข้อ15) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.62 เคยไปเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และร้อยละ 5.38 ยังไม่เคยไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ16) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจที่อยากจะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 97.69 และร้อยละ 2.31 ไม่สนใจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

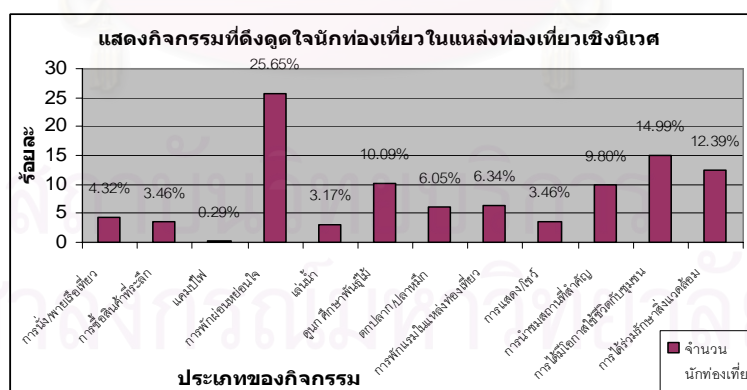
ข้อ17) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบแวะเยี่ยมชมเป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.62 และร้อยละ 35.38 ให้ความสนใจที่จะพักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแบบแวะเยี่ยมชมเป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุดแต่เป็นรูปแบบที่ฉาบฉวย ไม่สามารถซึมซับความรู้หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากนัก แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีที่พักท้องถิ่นที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น

ข้อ18) สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวสนใจมากที่สุด ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.96 ให้ความสนใจในการชื่นชมทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมานักท่องเที่ยวสนใจในการศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 24.50 รองลงมานักท่องเที่ยวสนใจในการศึกษาสภาพทางวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 12.85 สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศรองลงมาคือการศึกษาสภาพทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 9.62 การศึกษาสภาพนิเวศทางธรรมชาติและการศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 8.03 และ 6.02 ตามลำดับ(ตารางที่ 5.8) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่าสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การชื่นชมทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อนและผ่อนคลายจากภาระหน้าที่การงาน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่หลากหลายและสวยงาม ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และหาดแม่พิมพ์ นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจที่นักท่องเที่ยวสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลำดับรองลงมา คือการได้ศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้น เช่น วิถีชีวิตชาวประมงในหมู่บ้านประมงแหลมสนหรือบ้านปากน้ำ รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้ที่น่าสนใจ การที่ได้มีโอกาสศึกษาวิถีชีวิตของคนอื่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความแปลกใหม่และมีมุมมองใหม่ๆ ให้กับชีวิตของตนเอง เพราะได้เห็นความหลากหลายของการใช้ชีวิตของคนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากการใช้ชีวิตปกติของตนเอง แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องให้ความสำคัญ และคำนึงถึงเอกลักษณ์วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น และทัศนียภาพมากกว่าการให้ความสำคัญในการพัฒนาหรือการแก้ไขปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้มีรูปแบบการใช้ชีวิตเหมือนประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองจนขาดเอกลักษณ์ของชุมชนไป

ตารางที่ 5.8 แสดงสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มน้ำประแสร์

สิ่งที่น่าสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
ชื่นชมทัศนียภาพ	97	38.96
ศึกษาสภาพนิเวศ	20	8.03
ศึกษาประวัติศาสตร์	15	6.02
ศึกษาสภาพสังคม	24	9.64
ศึกษาสภาพวัฒนธรรม	32	12.85
ศึกษาวิถีชีวิตท้องถิ่น	61	24.50
รวม	249	100

ข้อ 19) กิจกรรมที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 25.65 รองลงมาคือการได้มีโอกาสใช้ชีวิตกับชุมชน คิดเป็นร้อยละ 14.99 รองลงมา นักท่องเที่ยวสนใจกิจกรรมการได้ร่วมรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 12.39 โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจน้อยที่สุดคือ กิจกรรมแคมป์ไฟ คิดเป็นร้อยละ 0.29 การพักผ่อนหย่อนใจเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุดนั้น สภาพของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดูแลรักษาให้คงความสวยงาม เพราะสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการท่องเที่ยวมากที่สุดคือความพึงพอใจและประทับใจจนอยากที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนอีก ซึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นั้นสภาพของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติก็ยังคงความสวยงามและสมบูรณ์อยู่

แผนภูมิที่ 5.3 แสดงกิจกรรมที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ 20) สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่นักท่องเที่ยวคิดว่าควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุดได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องสภาพของถนนและที่จอดรถคิดเป็นร้อยละ 14.97 รองลงมาคือบริการห้องสุขา ร้อยละ 13.77 รองลงมาคือบริการในด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 12.91 และบริการด้านการโทรศัพท์น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.24 เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยว

ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของถนน และที่จอดรถจึงเป็นสิ่งสำคัญลำดับต้นที่ควรจัดไว้รองรับในแหล่งท่องเที่ยว และรองลงมาคือบริการห้องสุขาซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เมื่อเดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว สิ่งแรกที่จะกระทำก็คือการเข้าห้องสุขาหลังจากที่ต้องใช้เวลาเดินทางมาเป็นระยะเวลานาน การบริการห้องสุขานั้นจะต้องคำนึงถึงความสะดวกและมีน้ำประปาบริการเพียงพอซึ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นั้นมีน้ำประปาบริการทั่วถึงในทุกพื้นที่จึงไม่เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำประปา แต่ขาดแคลนห้องสุขาที่ได้มาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่ ส่วนในด้านของการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เป็นอีกความสำคัญของบริการที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะคงไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดมีความต้องการจะไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเองอย่างแน่นอน ส่วนในด้านการบริการโทรศัพท์นั้นเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกลำดับสุดท้ายที่นักท่องเที่ยวคิดว่าควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือส่วนตัวไว้ใช้อยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้บริการโทรศัพท์ของแหล่งท่องเที่ยวอีก

จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมีความรู้และเคยมีส่วนร่วมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่แล้วโดยได้รับความรู้จากสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด โดยสิ่งที่ดึงดูดให้เดินทางไปท่องเที่ยวคือการไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจโดยคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของถนนหนทางและการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นสำคัญ และโดยเฉพาะการได้พักในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นถ้าหากมีการอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอไม่ว่าจะเป็นเรื่องของที่พักความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น ดังนั้นในการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดที่พักและการรักษาความปลอดภัย รวมไปถึงความสะดวกของสถานที่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของห้องสุขา ที่พัก ไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาและเกิดความประทับใจอยากกลับมาเยี่ยมเยือนอีก หรือบอกต่อเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องใช้สื่อประชาสัมพันธ์ราคาแพงอย่างวิทยุหรือโทรทัศน์เลย

ส่วนที่ 4 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ 21) สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นั้น นักท่องเที่ยวที่คิดว่าอยู่ในระดับดี ได้แก่ สภาพแวดล้อมทั่วไปและที่ชมวิว สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวคิดว่าอยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ ถนนและที่จอดรถ โทรศัพท์ ร้านขายของที่ระลึก การรักษาความปลอดภัย บริการร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ความสะดวกของสถานที่ และที่สำหรับพักผ่อน เช่น มุมพักผ่อน ชุมนั่ง ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวคิดว่าอยู่ในระดับค่อนข้างแย่ ได้แก่ ที่พักแรม การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย บริการนำเที่ยว และห้องสุขา จากการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ นักท่องเที่ยวคิดว่า

สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่ต้องได้รับการพัฒนาหรือได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น คือสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่อยู่ในระดับค่อนข้างแย่ ได้แก่ ที่พักแรม การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย บริการนำเที่ยว และห้องสุขา ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการข้างต้นในปัจจุบันมีสภาพที่ไม่เพียงพอหรือไม่ได้มาตรฐาน เช่น ที่พักแรมในพื้นที่ที่มีไม่เพียงพอและกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลเมืองแกและแนวถนนสุขุมวิท และป้ายสื่อความหมายหรือป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวไม่ชัดเจนและสร้างความสับสนให้นักท่องเที่ยว ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง และบริการนำเที่ยวที่ไม่มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบหรือเป็นเครือข่าย คงมีเพียงบริการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสวนเกษตรของเอกชนและเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง เท่านั้น ส่วนห้องสุขาไม่สามารถจัดไว้บริการในแหล่งท่องเที่ยวหรือมีการจัดบริการไว้แต่มีสภาพทรุดโทรมไม่สามารถใช้งานได้ เช่น ห้องสุขาของเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ที่ได้สร้างห้องสุขาไว้ในบริเวณหาดแหลมสน แต่ไม่สามารถใช้บริการได้เนื่อง จากสกปรกขาดผู้ดูแลรักษา

ข้อ22) นักท่องเที่ยวร้อยละ 97.97 มีความพอใจในการกลับมาเยี่ยมชมเยือนแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาอีกครั้งถ้ามีโอกาส เพราะชื่นชอบทัศนียภาพและสวยงามโดยเฉพาะบริเวณอนุสรณ์สถานเรือรบหลวงประแสร์ ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์และศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และนักท่องเที่ยวร้อยละ 3.3 คิดว่าจะไม่กลับมาเยี่ยมชมซ้ำเนื่องจาก ภูมิล้าเนาอยู่ไกลและไม่มีเวลา

จากการวิเคราะห์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่าสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี แต่สิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดคือ ห้องสุขา ซึ่งยังมีบริการไม่เพียงพอและสกปรกขาดการดูแลรักษา ซึ่งควรจะมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้และถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะนักท่องเที่ยวยังคงอยากที่จะกลับมาเยี่ยมชมซ้ำอีกในโอกาสต่อไปด้วย

ส่วนที่ 5 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ23 - 36) เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้น สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ นักท่องเที่ยวคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมตามกลุ่มสนใจ โดยรายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากการจัดกิจกรรมพิเศษควรนำมาใช้เพื่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมากกว่าควรจัดให้มีกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ ควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นแนะนำถึงวิธีการและข้อมูลเกี่ยวกับนกในพื้นที่ และควรมีแหล่งให้เข้าอุปกรณในพื้นที่สำหรับกิจกรรมดูนกด้วย รวมทั้งนักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมากต่อการจัดให้มีกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวโดยควรมีแหล่งให้เข้าอุปกรณในพื้นที่ด้วยเช่นกัน และเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากคือ เส้นทางจากบริเวณบ้านเขาดิน - อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง เป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร และเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากอีก 2 เส้นทางคือ เส้นทางบริเวณหาดแม่พิมพ์ - อนุสาวรีย์สุนทรภู่ เป็นระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร

และในเส้นทางในเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่มีสภาพเป็นชุมชน มีอาคารไม้เก่าถึงวัดสารนารถธรรมาราม เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

ข้อ37) กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมมากที่สุด คือ กิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 27.69 รองลงมาคือกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 21.54 กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจเข้าร่วมน้อยที่สุดคือ กิจกรรมแนวผจญภัย คิดเป็นร้อยละ 6.15 นักท่องเที่ยว ร้อยละ 20.00 ไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมใดเลย กิจกรรมดูนกตามธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจอยากเข้าร่วมมากที่สุด เนื่องจากในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีสภาพธรรมชาติที่หลากหลาย โดยเฉพาะมีอุทยานแห่งชาติอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งรวมสัตว์ป่านานาชนิด รวมทั้งมีนกธรรมชาติหลายสายพันธุ์ พบไม่น้อยกว่า 68 ชนิด จาก 58 สกุล ใน 32 วงศ์ นกที่พบส่วนใหญ่เป็นนกประจำถิ่น ได้แก่ ไก่ฟ้าพญาลอ นกเงือกกรามช้าง นกมุ่นรกภูเขา และนกนางเขนดง เป็นต้น ส่วนนกอพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่พบอยู่น้อยชนิด ได้แก่ นกกระเต็นน้อยสวน นกขมิ้นท้ายทอยดำ เป็นต้น พบนกที่ได้รับการคุ้มครองรวม 59 ชนิด เช่น นกยางกรอกพันธุ์จีน นกบั้งรอกใหญ่ และนกขมิ้นน้อยสวน เป็นต้น อาศัยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง นอกจากนั้นในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ มีสภาพเป็นเกาะและป่าโกงกาง มักมีนกอพยพและนกในท้องถิ่นมาอาศัยอยู่ จนได้ชื่อว่าเกาะนก และเป็นสถานที่ดูนกตามธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเช่นกัน

ตารางที่ 5.9 แสดงกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรม

	จำนวน	ร้อยละ
ดูนก	36	27.69
ปั่นจักรยาน	28	21.54
พายเรือคายัค	10	7.69
ผจญภัย	8	6.15
เดิน-วิ่งมาราธอน	22	16.92
ไม่สนใจกิจกรรมใด	26	20.00
รวม	130	100

จากการวิเคราะห์การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ พบว่านักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมากกว่าควรจัดให้มีกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ ดังนั้นควรส่งเสริมให้ลุ่มน้ำประแสร์เป็นแหล่งดูนกตามธรรมชาติทั้งนกบกได้แก่ บริเวณอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา และนกน้ำได้แก่ บริเวณป่าชายเลนปากน้ำประแสร์ โดยเฉพาะในบริเวณเกาะนกที่เป็นที่พักอาศัยของนกน้ำชนิดต่างๆ สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวอีกด้วย

สรุปผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย มีช่วงอายุระหว่าง 35-44 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายถึงอุดมศึกษา ประกอบอาชีพ

พนักงานและลูกจ้างบริษัทมากที่สุดโดยมีรายได้ทั้งหมดต่อเดือนประมาณ 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเยี่ยมชมมากที่สุดจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัดที่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ได้แก่ หาดแม่พิมพ์ ออนุสาวรีย์สุนทรภู่ และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา โดยมาท่องเที่ยวมากกว่า 1 ครั้งมากที่สุด นิยมเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลและวันหยุดนักขัตฤกษ์กับครอบครัว โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเดินทางในระยะเวลาไปและกลับในวันเดียวตั้งนั้นการจัดการอำนวยความสะดวกในเรื่องของที่พักรวม ที่จอดรถในช่วงของเทศกาลวันหยุดโดยเฉพาะในหาดแหลมแม่พิมพ์ที่ปริมาณนักท่องเที่ยวจะมากในช่วงเทศกาลวันหยุดนักขัตฤกษ์ และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักและเคยเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรับรู้ข้อมูลจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุด ดังนั้นการทำการประชาสัมพันธ์ควรจะเน้นการใช้สื่อโทรทัศน์เพราะเข้าถึงนักท่องเที่ยวมากกว่าสื่อแขนงอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามสื่อโทรทัศน์มีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นภาครัฐควรเข้าสนับสนุนในเรื่องงบประมาณโดยอาจผ่านทางเทศบาลหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบแวะเยี่ยมชม มากกว่ารูปแบบพักในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงควรจัดการท่องเที่ยวทางเลือกเพิ่มเติมในพื้นที่ศึกษาเพื่อเพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นทั้งกิจกรรมการล่องแพในแม่น้ำประแสร์ หรือกิจกรรมการปั่นจักรยาน ส่วนสิ่งที่น่าสนใจและดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว คือการชื่นชมทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา และหาดแม่พิมพ์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรอำนวยความสะดวกในเรื่องของสภาพถนนและที่จอดรถ โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่ต้องได้รับการพัฒนาหรือได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น คือสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่อยู่ในระดับค่อนข้างแยะ ได้แก่ ที่พักแรม การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย บริการนำเที่ยว และห้องสุขา อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวยังสนใจกลับมาเยี่ยมชมอีกถ้ามีโอกาส ส่วนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้น สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ กิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ และกิจกรรมปั่นจักรยาน เส้นทางที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากคือ โดยกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจอยากเข้าร่วมมากที่สุดซึ่งปัจจุบันเทศบาลตำบลเมืองแกลงและเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ได้มีกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมการดูนกและหิงห้อยยามค่ำคืนด้วยเช่นกัน

ในการศึกษาองค์ประกอบหรือปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์นอกจากการสำรวจทัศนคติและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการจัดทำแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาแล้วนั้น จะเป็นการศึกษาควบคู่กับการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษาด้วยเพื่อให้ได้รับข้อมูลอย่างรอบด้าน ซึ่งผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.4.2 ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนผู้อยู่อาศัยที่มีบ้านเรือน หรือมีที่พักอาศัย ประจำหรือชั่วคราวอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ โดยเป็นการใช้แบบสอบถามสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษากระจายไปทั้ง อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง และกิ่งอำเภอ เขาชะเมา โดยใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง 100 คน ตามวิธีการศึกษาที่กล่าวไว้ในระเบียบวิธีการศึกษาในบทที่ 3 ผลสำรวจความคิดเห็นได้ดังนี้ (ตารางแสดงในภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อ 1) เพศของประชาชนในท้องถิ่น จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างมีประชากรเพศชาย มากกว่าเพศหญิง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 69.00 ต่อ 31.00

ข้อ 2) อายุของประชาชนในท้องถิ่นจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 35-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาช่วงอายุ 15-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.00 รองลงมาช่วงอายุ 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.00 รองลงมาช่วงอายุ 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.00 รองลงมาช่วงอายุ 55-64 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.00 และช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี และ 65 ปีขึ้นไป น้อยที่สุดที่ร้อยละ 2.00 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ข้อ 3) ระดับการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่นจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 26.00 ระดับการศึกษาของประชาชนรองลงมาคือระดับ อาชีวศึกษาหรือระดับ ปวช. ปวส. ปวท. และอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 25.00 ระดับการศึกษาของ ประชาชนรองลงมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20.00 ระดับการศึกษาของประชาชน รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 15.00 ส่วนระดับการศึกษาของประชาชน ระดับอุดมศึกษามีจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 14.00 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ระดับการศึกษา ของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษานานกลาง เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นประชาชนที่มี อายุสูง ซึ่งในอดีตโอกาสการเรียนรู้ในระดับสูงถึงขั้นอุดมศึกษามีอย่างจำกัดจากสาเหตุปัจจัย หลายประการ และครอบครัวประกอบอาชีพชาวสวนชาวไร่ จึงมักให้ลูกหลานช่วยงานมากกว่าจะส่ง เรียนหนังสือ

ข้อ 4) การประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มากที่สุดคิด เป็นร้อยละ 39.00 การประกอบอาชีพรองลงมาคือพนักงาน/ลูกจ้างบริษัท คิดเป็นร้อยละ 20.00 รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 14.00 รองลงมาคือกิจการส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 11.00 รองลงมาเป็นแม่บ้านไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.00 ส่วนประชาชนใน ท้องถิ่นประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจและเกษียณอายุมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.00 และ 2.00 ตามลำดับ

ข้อ 5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 36.00 รายได้ของประชาชนรองลงมาคือ 15,001-

20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 21.00 รายได้ของประชาชนรองลงมาคือ 5,001-10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 20.00 รายได้ประชาชนรองลงมาคือรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 10.00 รายได้ของประชาชนรองลงมาคือรายได้ 20,001-25,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 8.00 และรายได้มากกว่า 25,000 บาทต่อเดือนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.00

ข้อ6) ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 97.00 ต่อ ร้อยละ 3.00 ของประชาชนที่ไม่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ส่วนใหญ่มีภูมิหลังความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

ข้อ7) ส่วนช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.00 รองลงมารับรู้มาจากวารสารหรือนิตยสารการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 8.00 ช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยที่สุดมาจากการโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว และการรับรู้จากเพื่อนและญาติ คิดเป็นร้อยละ 2.00

ข้อ8) ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ร้อยละ 97.00 สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ต่อ ไม่สนใจเข้าร่วม ร้อยละ 3.00

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้ใหญ่และมีรายได้ปานกลางระหว่าง 10,001-15,000 บาทต่อเดือน รายได้ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ และสวนยางพารา และมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อวิทยุโทรทัศน์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยว โดยให้ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยถ้ามีโอกาส ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนที่จะดึงมวลชนหรือประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาได้ง่ายมากยิ่งขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอยู่แล้ว แต่กิจกรรมนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้เข้าร่วมด้วยไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางตรงจากการมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือประโยชน์ทางอ้อมจากการได้รับการพัฒนาสาธารณูปโภคทางกายภาพในพื้นที่ศึกษาต่อไป

ส่วนที่ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ข้อ9) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด คือ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง คิดเป็นร้อยละ 78.00

ข้อ10) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์มากที่สุด ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง คิดเป็นร้อยละ 31.76 รองลงมาคือ น้ำตกเขาชะเมา คิดเป็นร้อยละ 15.02

และประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ คิดเป็นร้อยละ 12.45 ที่ประชาชนในท้องถิ่นเห็นว่าควรได้รับการส่งเสริมอนุรักษ์ให้ยั่งยืนต่อไปมากที่สุด

ข้อ 11) ด้านการส่งเสริมให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวไปในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีนักท่องเที่ยวน้อยเพื่อเป็นการลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยวที่มีประชากรหนาแน่น เช่น หาดแม่พิมพ์และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีความหลากหลายมากขึ้นเป็นการกระจายรายได้ให้ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 98 เห็นด้วยกับการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยการกระจายนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง

ข้อ 12) ประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยกับการกำหนดให้พื้นที่ทั้งในเขตอนุรักษ์และในเขตชุมชนเป็นบริเวณบริการนักท่องเที่ยวให้เป็นสัดส่วน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว เป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นร่วมมีบทบาทในการบริหารจัดการ ร้อยละ 72

ข้อ 13) ประชาชนร้อยละ 68.00 เห็นด้วยกับการกำหนดมาตรการในการใช้พื้นที่และกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและดูแลกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่ พบว่าประชาชนในพื้นที่มีความคิดเห็นว่าอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาหมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด และควรมีการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่นด้วย เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะแออัดอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเช่น หาดแม่พิมพ์ และควรมีมาตรการในการใช้พื้นที่โดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและได้รับผลประโยชน์ร่วมด้วยซึ่งจะทำให้สามารถดึงประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มากยิ่งขึ้น ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็จะตกอยู่กับประชาชนในพื้นที่

ส่วนที่ 3 นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

ข้อ 14) ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 98.00 เห็นด้วยกับการที่ประชาชนในท้องถิ่นควรมีความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น เพื่อสามารถพูดคุยและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถือว่าการให้การศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น

ข้อ 15) ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับการดำเนินการจัดตั้งอนุกรรมการเพื่อรับหน้าที่ดูแลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 95.00

ข้อ 16) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ และร่วมดูแลรักษาสื่อ นั้น ร้อยละ 90.00

ข้อ 17) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดให้มีการอบรมเพื่อเป็นภาคีทุกที่ท้องถิ่นจากสถาบันการศึกษาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร้อยละ 98.00

ข้อ18) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าควรสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้อย่างแท้จริง ร้อยละ 97.00

ข้อ19) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสมาชิกในครอบครัวให้ความสนใจในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากยิ่งขึ้น ร้อยละ 75.00

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อยุทธศาสตร์ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่พบว่าประชาชนในพื้นที่ควรมีความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น เพื่อสามารถพูดคุยและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถือว่าเป็นการให้การศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นและควรสนับสนุนให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจะได้มีการจัดอบรมหรือให้คำแนะนำและการจัดอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่เยาวชนหรือกับประชาชนที่สนใจเข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของตน

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

ข้อ20) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของตน ร้อยละ 55.00 ต่อ 45.00 ของประชาชนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อ21) ลักษณะของการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นแบบการผลิตและขายสินค้าประมง ร้อยละ 44.44 และการบริการอาหารรองลงมาที่ร้อยละ 28.89 ของจำนวนประชาชนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

ข้อ22) ลักษณะของการดำเนินการส่วนใหญ่ เป็นลักษณะของเจ้าของกิจการหรือดำเนินการเอง ร้อยละ 55.56 และร้อยละ 44.44 เป็นลูกจ้างในการดำเนินงาน

ข้อ23) เหตุผลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเนื่องจากประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว ร้อยละ 43.64 และขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบการ ร้อยละ 18.18 ส่วนเหตุผลเนื่องจากขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นน้อยที่สุด ร้อยละ 5.45

ข้อ24) ประชาชนสนใจที่จะมีส่วนร่วมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นหรือไม่ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 81.82 สนใจร่วมดำเนินงาน ต่อ ร้อยละ 18.18 ที่ไม่สนใจมีส่วนร่วมดำเนินงาน

ข้อ25) กิจกรรมที่ประชาชนสนใจเข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การผลิตและขายสินค้าที่ระลึกมากที่สุด ร้อยละ 30.91 รองลงมาคือ การบริการอาหาร และผลิตและขายสินค้าประมง ร้อยละ 20.00 และด้านบริการที่พักและบริการนำเที่ยว น้อยที่สุด ร้อยละ 5.45

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนิน

งานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของตนเพราะประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว ส่วนประชาชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจะอยู่ในรูปแบบของการผลิตและขายสินค้าประมงและผลผลิตจากสวนผลไม้ แต่ก็สนใจที่จะเข้าร่วมดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการผลิตและขายสินค้าที่ระลึกที่มีในพื้นที่ทั้งจากทะเลและจากสวนตามความถนัดของตนเอง ซึ่งหน่วยงานในท้องถิ่นจำเป็นต้องส่งเสริมเทคโนโลยีการแปรรูปวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นให้สามารถขายเป็นสินค้าที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว

ข้อ26) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

ข้อ27) สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นคือ สื่อโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 77.00 รองลงมาคือ สื่อแผ่นพับ ร้อยละ 10.00 และสื่อด้านวิทยุและนิตยสารท่องเที่ยวน้อยที่สุด ร้อยละ 4.00

ข้อ28) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์จะช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น ร้อยละ 78.00

ข้อ29) ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่คิดว่าควรมีบทบาทในการให้บริการนำเที่ยวโดยได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 87.00

ข้อ30) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการจัดระบบการเดินทางทั้งรถโดยสารสาธารณะและรถส่วนตัว และเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวก ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม ร้อยละ 95.00

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่ พบว่าประชาชนในพื้นที่อยากให้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุด โดยเชื่อมั่นว่าการประชาสัมพันธ์จะช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นและจะช่วยเพิ่มรายได้จากการขายสินค้าที่ระลึกเพิ่มมากขึ้น โดยควรมีการเพิ่มการเชื่อมโยงระบบการเดินทางให้ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมและสอดคล้องเหมาะสมกับกิจกรรม

ส่วนที่ 6 ด้านการส่งเสริมการลงทุน

ข้อ31) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการรวมกลุ่มกันของประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการและลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมรายได้ ร้อยละ 96.00

ข้อ32) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าประชาชนในท้องถิ่นควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดต่อกับประสานงานกับภาครัฐเพื่อขอความช่วยเหลือด้านการระดมทุนในการลงทุนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 81.00

ข้อ33) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ร้อยละ 96.00

ข้อ34) ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าควรจัดอบรมแนะนำการลงทุนและทักษะการบริหารทุนเพื่อป้องกันการขาดทุนจากผู้เชี่ยวชาญของรัฐให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ร้อยละ 98.00

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่พบว่าการลงทุนควรเป็นรูปแบบของสหกรณ์โดยมีประชาชนในพื้นที่ร่วมบริหารโดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยสนับสนุนความรู้ และลงทุนในการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งการผลิตอาหารทะเลตากแห้ง การทำทุเรียนทอดกรอบ การทำปลาหมึกตากแห้ง และการทำน้ำปลา เป็นต้น

ส่วนที่7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

เกี่ยวกับการพัฒนาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้น โครงสร้างพื้นฐานและบริการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าจะอยู่ในระดับพอใช้ได้แก่ ถนน ระบบไฟฟ้า ระบบประปา บริการที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร การรักษาความปลอดภัย การรักษาความสะอาด การรักษาสภาพแวดล้อมและบริการข้อมูลข่าวสารท้องถิ่น ส่วนโครงสร้างพื้นฐานและบริการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าจะอยู่ในระดับค่อนข้างแย่ ได้แก่ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านสินค้าที่ระลึก และที่สำหรับพักผ่อนและออกกำลังกายท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่พบว่าโครงสร้างพื้นฐานที่อยู่ระดับค่อนข้างแย่ ได้แก่ โทรศัพท์สาธารณะแต่ในปัจจุบันประชาชนทั่วไปมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้อยู่แล้ว ความต้องการโทรศัพท์สาธารณะจึงไม่ค่อยจำเป็นเท่าใดนัก แต่ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยวนั้นค่อนข้างเป็นปัญหาเนื่องจากไม่มีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว หรือมีแต่ไม่ถูกสุขลักษณะและสะอาดซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเทศบาลที่ต้องเข้าไปดำเนินการก่อสร้างและปรับปรุงให้พร้อมใช้อยู่เสมอ ส่วนร้านสินค้าที่ระลึกนั้นยังเป็นของเอกชนอยู่ ซึ่งมีการแข่งขันแย่งลูกค้ากัน และยังมีจำนวนน้อยส่วนใหญ่กระจายอยู่ไม่ได้มีการรวบรวมให้เป็นแหล่งเดียวกันเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว และที่สำหรับพักผ่อนและออกกำลังกายท้องถิ่นนั้นในเทศบาลมีการพัฒนามากขึ้นในส่วนของเทศบาล

ตำบลเมืองแก่งที่มีการจัดลานกีฬาบริเวณหน้าสถานีตำรวจเมืองแก่งให้ประชาชนได้มาออกกำลังกายในตอนเย็นส่วนเทศบาลอื่นยังไม่มีการพัฒนาในส่วนของลานกีฬาให้ประชาชน

ส่วนที่ 8 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น

ข้อ35) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านกายภาพจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 29.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ36) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 23.60 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ37) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสังคมจะทำให้จริยธรรมและความมีน้ำใจของชุมชนลดน้อยลง คิดเป็นร้อยละ 22.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ38) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านนิเวศวิทยา คิดเป็นร้อยละ 20.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ39) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลกระทบในด้านเศรษฐกิจมากที่สุดเพราะทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำมากขึ้นและส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 32.00 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่ พบว่าประชาชนในพื้นที่เชื่อว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพิ่มมากขึ้นทั้งการปรับปรุงเส้นทางและการเพิ่มไฟส่องสว่างยามกลางคืน ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจดีขึ้น แต่ความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสังคมจะทำให้จริยธรรมและความมีน้ำใจของชุมชนลดน้อยลง ซึ่งในส่วนนี้ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ค่อยสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่เท่าใดนัก เพราะเชื่อว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกันทำให้คนในพื้นที่ขาดความมีน้ำใจต่อกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปสร้างความเข้าใจและดำเนินมาตรการเชิงคุณธรรมและเป็นธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวมากขึ้น ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนมากกว่า โดยภาพรวมเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาประชาชนในพื้นที่ลงความเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจมากที่สุดซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีมากยิ่งขึ้นทั้งจากการผลิตสินค้าที่ระลึกประเภทอาหารทะเลแห้งสดและตากแห้ง กะปิ น้ำปลา และผลไม้ขายให้

นักท่องเที่ยวและการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพักแบบโฮมสเตย์ แต่จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปจัดสรรให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยและอย่างเป็นธรรม

สรุปผลสำรวจความคิดเห็นประชาชนในท้องถิ่น

จากการสำรวจพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มากที่สุดสอดคล้องกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่ทราบสื่อจากโทรทัศน์มากที่สุด และสนใจจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นประเภทการขายสินค้าที่ระลึกทั้งผลไม้แปรรูป เช่น ทุเรียนทอด และปลาหมึกตากแห้ง ส่วนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับการอนุรักษ์มากที่สุด คือ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง แต่ควรพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยการกระจายนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึงไปในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีนักท่องเที่ยวน้อยเพื่อเป็นการลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยวที่มีประชากรหนาแน่น เช่น หาดแม่พิมพ์และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีความหลากหลายมากขึ้น และเป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นร่วมมีบทบาทในการบริหารจัดการและร่วมกำหนดมาตรการในการใช้พื้นที่และกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ทั้งนี้ทั้งนั้นนโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกนั้นควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่นเพื่อสามารถพูดคุยและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถือว่าการให้การศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น และควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเป็นภาคีเครือข่ายจากสถาบันการศึกษาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าสมาชิกในครอบครัวให้ความสนใจในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากยิ่งขึ้นเพราะปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวสนใจที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของตนหรือร่วมดำเนินกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะของการมีส่วนร่วมการผลิตและขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่การผลิตและขายสินค้าที่ระลึกมากที่สุด ส่วนเหตุผลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเนื่องจากประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว และขาดแหล่งเงินทุนในการประกอบการ

ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่คิดว่าควรมีบทบาทในการให้บริการนำเที่ยวโดยจัดระบบการเดินทางทั้งรถโดยสารสาธารณะและรถส่วนตัว และเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวก ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม และรวมกลุ่มกันในรูปของสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการและลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมรายได้ และควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดต่อประสานงานกับภาครัฐเพื่อความช่วยเหลือด้านการระดมทุนในการลงทุนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งลงทุนผลิตสินค้าและอุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งควรจัดอบรมแนะนำการลงทุนและทักษะการบริหารทุนเพื่อป้องกันการลงทุนจากผู้เชี่ยวชาญของรัฐให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

ส่วนโครงสร้างพื้นฐานและบริการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับค่อนข้างแย่ ได้แก่ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะขาดการบำรุงรักษาหรือดูแลให้พร้อมใช้งาน ในด้านผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านกายภาพจะทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพิ่มมากขึ้น และผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้น แต่ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสังคมจะทำให้จริยธรรมและความมีน้ำใจของชุมชนลดน้อยลง ส่วนผลกระทบด้านนิเวศวิทยาส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านนิเวศวิทยาเพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อระบบนิเวศอยู่แล้ว ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลกระทบในด้านเศรษฐกิจมากที่สุดเพราะทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำมากขึ้นและส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

5.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ สามารถทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ ส่วนขั้นตอนที่ชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มน้ำประแสร์มีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอน¹⁶ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล จากคำบอกเล่าของนายสอิ่ง ประสงค์ศิลป์¹⁷ ผู้ประสานงานเครือข่ายกลุ่มน้ำประแสร์ เล่าว่า ชาวบ้านเริ่มร่วมกันค้นหาปัญหาของชุมชนจากการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มน้ำประแสร์เริ่มเปลี่ยนตั้งแต่ประมาณปี 2535 ที่มีการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำนาุ้ง แล้วมีการปล่อยของเสียจากนาุ้งลงสู่แม่น้ำ ทำให้น้ำเริ่มเน่าเสีย ต่อมาโรงงานท้องถิ่นเข้ามาตั้งในพื้นที่ ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำอีก กลุ่มน้ำประแสร์ที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิดก็เปลี่ยนแปลงไป น้ำที่เคยใสสะอาดกลับเปลี่ยนสีเป็นขุ่นข้น บางช่วงบางตอนของลำน้ำปราศจากสิ่งมีชีวิต ส่งผลกระทบอย่างเป็นระบบต่อวงจรชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในกลุ่มน้ำ ประชาชนในท้องถิ่นจะปล่อยให้สภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในสภาพเช่นนั้นไม่ได้ จึงร่วมกันปลูกป่าชายเลน ประเภทแสมและโกงกาง จนเกิดมีการรวมตัวกันของชาวชุมชนมีสมาชิกจาก 5 ตำบลใน อ.แกลง คือ ต.ปากน้ำประแสร์ ต.ทางเกวียน ต.เนินซ้อ ต.ทุ่งควายกิน และ ต.คลองปูล ในปี 2547 ในนาม "เครือข่ายกลุ่มน้ำประแสร์" และก่อนที่จะเกิดการรวมตัวของ "กลุ่มอนุรักษ์กลุ่มน้ำประแสร์" ชาวบ้านก็มีการรวมกลุ่มกันหลากหลาย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง กลุ่มเพาะเลี้ยงหอยนางรม กลุ่มอนุรักษ์ปูแสม กลุ่มประมงพื้นบ้าน ธนาคารบ้านปลา เป็นต้น ซึ่งทุกกลุ่มล้วนเป็นการทำมาหากินที่พึ่งพิงอาศัยระหว่างชาวบ้านกับธรรมชาติอย่างลงตัว

¹⁶ สีสัก ฤทธิเนติกุล และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่, 2547), หน้า 21.

¹⁷ สัมภาษณ์ สอิ่ง ประสงค์ศิลป์, อายุ 68 ปี, 16 พฤศจิกายน 2549

และเอื้อต่อกัน แต่มาระยะหลังมีกลุ่มนายทุนจากต่างถิ่นเข้ามาบุกรุกป่าชายเลน เพื่อทำนาุ้งและโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ป่าชายเลนและลุ่มน้ำประแสร์ลดความสมบูรณ์ลงไป จึงรวมตัวกันขึ้นทำกิจกรรมของกลุ่มที่เน้นหนัก 3 เรื่อง คือ การต่อต้านการบุกรุกกลุ่มผลประโยชน์ การร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการรณรงค์ให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

ที่มา : การสำรวจ

ภาพที่ 5.21 การร่วมกันทำความสะอาดบริเวณหาดประแสร์และปลูกป่าชายเลน

นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำตามธรรมชาติผ่านโครงการนักสืบสายน้ำ ที่ริเริ่มโดยนายกเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่รับสมัครเยาวชนร่วมเป็นนักสืบสายน้ำที่มีหน้าที่คอยดูแลแม่น้ำประแสร์ โดยจะมีการจัดกิจกรรมการตรวจสภาพน้ำเป็นระยะๆ 3 เดือนครั้ง มีการแบ่งกลุ่มเยาวชนไปตามแหล่งน้ำต่างๆ ตั้งแต่บริเวณใกล้ต้นน้ำบริเวณเขาชะเมา บริเวณชุมชนของเยาวชนเอง จนถึงบริเวณปากแม่น้ำ โดยแต่ละกลุ่มจะมีเจ้าหน้าที่จากสาธารณสุขเทศบาลให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่เยาวชน

5.6 แผนงานโครงการที่หน่วยราชการท้องถิ่นดำเนินการ

5.6.1 ชมรมนักสืบสายน้ำ ริเริ่มโดยเทศบาลตำบลเมืองแกลงโดยให้ความสำคัญกับการปลูกจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมและคุณภาพน้ำแก่นักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่นผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมตรวจสอบคุณภาพน้ำ โดยการรับสมัครเยาวชนเข้าร่วมกลุ่ม นักสืบสายน้ำ แบ่งกลุ่มในการออกสำรวจสภาพและระบบนิเวศในแหล่งน้ำบริเวณต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเทศบาลคอยให้ความรู้และให้คำปรึกษาโดยมีอุปกรณ์ตั้งแต่ กระจกสำหรับช้อนดูสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กในแหล่งน้ำเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวัดคุณภาพน้ำ กับการทดสอบสภาพความเป็นกรดและต่างจากกระดาษทดสอบเพื่อตรวจคุณภาพน้ำในบริเวณนั้นมีคุณภาพอยู่ในระดับใด โดยจะทำการตรวจและสืบสายน้ำทุก 3 เดือน เพื่อเปรียบเทียบและหาความเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่เยาวชนได้ร่วมสำรวจ ปัจจุบันโครงการนักสืบสายน้ำเป็นกิจกรรมเฉพาะของเทศบาลตำบลเมืองแกลง ถ้ามีการขยายไปสู่เทศบาลอื่นๆ ในการร่วมเฝ้าระวังตรวจสอบคุณภาพน้ำจะส่งผลให้มีการรักษาสภาพแวดล้อมและคุณภาพน้ำเพื่อให้ท้องถิ่นมีน้ำใช้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ที่มา : <http://www.muangklang.com>

ภาพที่ 5.22 กิจกรรมนักสืบสายน้ำตรวจสอบคุณภาพน้ำบริเวณใต้สะพานบ้านคลองดิน

5.6.2 กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสร์ เป็นการรวมกลุ่มกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่มีแม่น้ำประแสร์ไหลผ่าน 5 ตำบลใน อ.แกลง คือ ต.ปากน้ำประแสร์ ต.ทางเกวียน ต.เนินซ้อ ต.ทุ่งควายกิน และ ต.คลองปุ่น ในตอนแรกของการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี 2547 มีกำลังสำคัญคือ คุณสอิ่ง ประสงค์ศิลป์ และคณะกรรมการจากตัวแทนของแต่ละตำบล การรวมกลุ่มกันหลากหลาย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง กลุ่มเพาะเลี้ยงหอยนางรม กลุ่มอนุรักษ์ปูแสม กลุ่มประมงพื้นบ้าน ธนาคารบ้านปลา-ปู เป็นต้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมร่วมกับเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ในกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำและป่าชายเลน โดยกิจกรรมที่สำคัญคือการเฝ้าระวังไม่ให้โรงงานที่อยู่ในบริเวณใกล้แหล่งน้ำปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ โดยถ้ามีการลักลอบปล่อยน้ำเสียทางกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสร์จะทำหนังสือให้เทศบาลออกหนังสือตักเตือนไปยังโรงงานที่ฝ่าฝืน ถ้ายังมีการฝ่าฝืนอีกทางกลุ่มจะทำการติดป้ายประท้วงจนกระทั่งเจ้าของโรงงานยอมปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันของประชาชนในท้องถิ่นในการป้องกันและรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของท้องถิ่น โดยเฉพาะถ้ามีเครือข่ายอนุรักษ์เพิ่มเติมและขยายวงกว้างไปยังพื้นที่ต้นน้ำได้แก่อำเภอวังจันทร์และกิ่งอำเภอเขาชะเมา จะทำให้เครือข่ายการอนุรักษ์แม่น้ำประแสร์เข้มแข็งและครอบคลุม การดำเนินงานจะเกิดประสิทธิภาพและสามารถต่อตรงกับกลุ่มผลประโยชน์หรือนายทุนที่เข้ามาทำกิจการในพื้นที่ได้

5.7 การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.7.1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน-ภายนอก SWOT Analysis

ในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ จะวิเคราะห์จากข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ แผนงาน โครงการพัฒนาต่างๆ ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม สามารถนำมาประมวลเพื่อประเมินศักยภาพของพื้นที่ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน-ภายนอก (SWOT Analysis) ซึ่งจะเป็นการพิจารณา จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และภาวะคุกคาม (Threat) มาศึกษาเพราะจะทำให้เห็นภาพรวมได้ละเอียด ดังนี้

1) จุดแข็ง (Strength-S)

1.1) มีที่ตั้งที่เหมาะสม พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครได้สะดวกโดยผ่านจังหวัดชลบุรี โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (สายบ้านบึง-

แกลง) อีกทั้งยังเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างนิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกมาบตาพุดจังหวัดระยอง กับแนวชายแดนประเทศกัมพูชาในจังหวัดจันทบุรี สระแก้ว และตราดได้สะดวกโดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) อีกด้วย ในอนาคตจึงอาจเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มภาคตะวันออกและอินโดจีน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อพื้นที่ศึกษาดังนั้น พื้นที่ศึกษาจึงมีความได้เปรียบในด้านของทำเลที่ตั้งที่อยู่กึ่งกลางระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดในภาคตะวันออก และสามารถเดินทางติดต่อเชื่อมโยงระหว่างภาคและประเทศกัมพูชาได้โดยสะดวก

1.2) มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่หลากหลายมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ป่าชายเลนประแสร์ หาดแหลมแม่พิมพ์

1.3) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับชาติและระดับประเทศ ได้แก่ แหลมแม่พิมพ์ ที่เป็นรู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป

1.4) เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำและป่าไม้ที่สำคัญได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ซึ่งก่อให้เกิดแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการท่องเที่ยวอยู่บริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำประแสร์

1.5) มีประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ที่สืบทอดมากกว่า 100 ปี ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา

1.6) มีชุมชนชาวสวนผลไม้ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวสวน และพร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อทัศนศึกษาและเรียนรู้การดำเนินชีวิตของชาวสวนผลไม้ และสวนยางพารา

1.7) มีชุมชนชาวประมงและวิถีชีวิตชาวประมงที่แตกต่างกับชาวสวน รวมทั้งการทัศนศึกษาและเรียนรู้กรรมวิธีการแปรรูปผลผลิตทางทะเลกับชาวประมงบ้านแหลมสน ตำบลปากน้ำประแสร์

1.8) มีชายหาดติดอ่าวไทยและแนวต้นสนชายหาด ที่เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและกิจกรรมทางทะเลที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ เช่น วอลเลย์บอลชายหาด และเรือใบทะเล

1.9) มีแหล่งอนุสรณ์สถานที่สำคัญ ทางด้านประวัติศาสตร์และความเคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ได้แก่ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์ และศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชวัดอูมศักดิ์

1.10) การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบ“กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสร์” โดยประชาชนมีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ในกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำและป่าชายเลน

2) จุดอ่อน (Weakness-W)

2.1) ขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ที่พัก ที่จอดรถ สุขา สถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร บริการแก่นักท่องเที่ยว

2.2) ขาดแคลนสินค้าท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ เพราะสินค้าที่ระลึกที่จำหน่ายอยู่ในพื้นที่ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ ขาดการออกแบบและพัฒนาการบรรจุหีบห่อให้ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

2.3) ขาดแคลนท่าเรือสำหรับนักท่องเที่ยวในการล่องเรือชมบริเวณป่าชายเลนประแสร์และบ้านริมน้ำประแสร์ ปัจจุบันนักท่องเที่ยวใช้ท่าเรือบริเวณเทศบาลเมืองแกลงที่ไม่มีเรือประจำไว้บริการมีเพียงป้ายเบอร์โทรศัพท์เจ้าของเรือป้ายเล็กๆ ติดไว้ให้นักท่องเที่ยวโทรศัพท์ติดต่อกับเจ้าของเรือเท่านั้น

2.4) ขาดศูนย์กลางอำนวยความสะดวกและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

3) โอกาส (Opportunity-O)

3.1) แผนนโยบายในการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบกับรัฐมนตรีนโยบายแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว แผนและงบประมาณในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2) องค์กรปกครองท้องถิ่นมีนโยบายและแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา

3.3) พื้นที่ที่มีความมั่นคงทางการเมืองและมีความปลอดภัยสูงทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกปลอดภัย และอาจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวให้นานขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อพื้นที่ในด้านเศรษฐกิจ เพราะนักท่องเที่ยวพักนานวันขึ้น โอกาสที่จะใช้จ่ายในพื้นที่ก็มากขึ้น รายได้ก็จะกระจายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าพาหนะในการเดินทาง รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งความปลอดภัยก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ และนโยบายที่ภาครัฐให้ความสำคัญ

3.4) เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงการพัฒนาการท่องเที่ยวกับประเทศกัมพูชาและแถบอินโดจีนซึ่งมีโอกาสพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ

4) ภาวะคุกคาม (Threat-T)

4.1) ในช่วงนอกเทศกาลการท่องเที่ยว ปริมาณนักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยมีผลทำให้แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว

4.2) ขาดการพัฒนาเส้นทางและการให้บริการทางด้านรถไฟ และเครื่องบิน

4.3) การท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงได้แก่ เกาะเสม็ด มีชื่อเสียงระดับประเทศและระดับนานาชาติ ส่งผลให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้รับความสนใจน้อยกว่า

4.4) ราคาน้ำมันและค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวน้อยลง

5.8 สรุป

จากผลการศึกษาจะพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมวิถีชีวิตตั้งอยู่มากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับศักยภาพของสถานที่ในระดับปานกลาง และจากการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าองค์ประกอบด้านการให้การศึกษา สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการของชุมชนท้องถิ่นในลำดับสุดท้าย แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์ ยังต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และได้รับประโยชน์จากการค้าและบริการให้มากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน ซึ่งถึงแม้จะมีเครือข่ายลุ่มน้ำประแสร์ที่รวมตัวจากคนในท้องถิ่นเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการร่วมมือส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ให้แม่น้ำประแสร์และสภาพแวดล้อมของชาวประแสร์ยังคงความสวยงามและมีเอกลักษณ์ดังที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปให้การสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ศึกษา ดังที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในรายละเอียดของสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา ประกอบกับการศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกตและแบบสอบถามแล้วนั้นล้วนเป็นส่วนประกอบเพื่อนำผลที่ได้ไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพและปัญหาด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาเพื่อนำไปสู่การวางแผนทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาต่อไป

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและแนวทางการพัฒนา

การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ผลจากการวิเคราะห์จะนำไปสู่การพิจารณาจัดทำแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยองในขั้นตอนต่อไป

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม ควบคู่กับการสังเกตและการสอบถามความคิดเห็นทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น นำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษานี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของลุ่มน้ำประแสร์ในปัจจุบันเพื่อเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี จากจำนวนนักท่องเที่ยว 287,773 คน ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 392,305 คน ในปี 2549¹ และจากการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าองค์ประกอบด้านการให้การศึกษาล่องเรือหรือทัศนศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุดจากการจัดให้มีจุดให้มีคัคเทศก์ ป้ายสื่อความหมาย และกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติโดยการร่วมกันปลูกป่าชายเลน กิจกรรมวัฒนธรรมในลักษณะที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นจากประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ที่ส่งเสริมประเพณีและในขณะเดียวกันก็ให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำอีกด้วย ส่วนองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในลำดับสุดท้าย เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพของตนเองอยู่แล้วทั้งการขายผลไม้และการขายอาหารทะเลจึงไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำประแสร์ยังต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและได้รับประโยชน์จากการค้าและบริการให้มากยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบันซึ่งถึงแม้จะมีเครือข่ายลุ่มน้ำประแสร์ที่รวมตัวจากคนในท้องถิ่นทั้ง 5 ตำบลเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ให้แม่น้ำประแสร์และสภาพแวดล้อมยังคงความสวยงามและมีเอกลักษณ์ดังที่เคยเป็นมาแล้วในอดีต แต่ก็ยังคงจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปให้การสนับสนุนและส่งเสริม และขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทั้ง 3 อำเภอที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2549(กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550), หน้า 245.

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า พื้นที่ศึกษามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 1) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีที่ตั้งที่เหมาะสม เดินทางได้สะดวก 2) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่หลากหลายมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ป่าชายเลนประแสร์ หาดแหลมแม่พิมพ์ที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไปประกอบกับมีพื้นที่ป่าต้นน้ำและป่าไม้ที่สำคัญได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ซึ่งก่อให้เกิดแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับการอุปโภค บริโภค การเกษตร และการท่องเที่ยวอยู่บริเวณตอนบนของลุ่มน้ำประแสร์ 3) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์ที่สืบทอดมากกว่า 100 ปี ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ศึกษา 4) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีวิถีชีวิตชุมชนชาวสวนผลไม้ที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวสวนและพร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อทัศนศึกษาและเรียนรู้การดำเนินชีวิตของชาวสวนผลไม้และสวนยางพารา 5) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีชุมชนชาวประมงและวิถีชีวิตชาวประมง ที่สามารถส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวทางวิถีชีวิตได้ รวมทั้งการทัศนศึกษาและเรียนรู้กรรมวิธีการแปรรูปผลผลิตทางทะเลกับชาวประมงบ้านแหลมสน ตำบลปากน้ำประแสร์ 6) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีชายหาดติดอ่าวไทยและแนวต้นสนชายหาด ที่เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและกิจกรรมทางทะเลที่ไม่ใช้เครื่องยนต์ 7) พื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งอนุสรณ์สถานที่สำคัญ ทางด้านประวัติศาสตร์และความเคารพสักการะของประชาชนทั่วไป ได้แก่ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์ และศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ส่วนปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่พบในพื้นที่ศึกษาพบว่า 1) ปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 6 จากการเพิ่มพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งทำให้ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ศึกษามีพื้นที่ป่าประมาณ 380,590 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.49 ของพื้นที่ลุ่มน้ำเท่านั้น 2) ปัญหาการทำลายระบบนิเวศป่าชายเลนจากการสร้างอาคารบ้านเรือนรุกล้ำพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการสอบถามและสัมภาษณ์ประชาชนในท้องถิ่นพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว

ทางด้านผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาจากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามประชาชนในท้องถิ่นพบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะส่งผลกระทบต่อด้านกายภาพทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพิ่มมากขึ้นทั้งการปรับปรุงเส้นทางโดยเฉพาะเส้นทางไปอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาและอ่างเก็บน้ำประแสร์ที่มีการลาดยางแอสฟัลต์แทนถนนลูกรังเพื่อให้การเดินทางสะดวกมากยิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจจากรายได้ครัวเรือนมีจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ 50,000-99,999 บาทต่อปีเพิ่มมากขึ้น แต่

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสังคมจะทำให้จริยธรรมและความมีน้ำใจของชุมชนลดน้อยลง ซึ่งในส่วนนี้ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ค่อยสนับสนุนเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่เท่าใดนัก เพราะจากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามพบว่าประชาชนร้อยละ 22.09 % พบว่าการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกันทำให้คนในพื้นที่ขาดความมีน้ำใจต่อกัน ดังจะเห็นได้จากการเปิดสวนผลไม้ให้นักท่องเที่ยวมีการตัดราคากันจากคนละ 50 บาทต่อคน เป็น 45 บาทต่อคน ซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปสร้างความเข้าใจและเป็นธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยภาพรวมเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาประชาชนในพื้นที่ลงเห็นว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจมากที่สุดซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีมากยิ่งขึ้นทั้งจากการผลิตสินค้าที่ระลึกประเภทอาหารทะเลทั้งสดและตากแห้ง กะปิ น้ำปลา ทูเรียนทอดกรอบและผลไม้ขายให้นักท่องเที่ยวและการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพักแบบโฮมสเตย์ แต่จำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าไปจัดสรรให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยและอย่างเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการรวมตัวกันของประชาชนจาก 5 ตำบลใน อ.แก่ง คือ ต.ปากน้ำประแสร์ ต.ทางเกวียน ต.เนินซ้อ ต.ทุ่งควายกิน และ ต.คลองปูนในปี 2547 ในนาม "เครือข่ายลุ่มน้ำประแสร์" และก่อนที่จะเกิดการรวมตัวของ "กลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสร์" ประชาชนก็มีการรวมกลุ่มกันหลากหลาย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน กลุ่มผู้เลี้ยงปลา กลุ่มผู้เลี้ยงกุ้ง กลุ่มเพาะเลี้ยงหอยนางรม กลุ่มอนุรักษ์ปูแสม กลุ่มประมงพื้นบ้าน ธนาคารบ้านปลา-ปู เป็นต้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ในกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำและป่าชายเลน ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของตนเพราะประกอบอาชีพอื่นอยู่แล้ว ส่วนประชาชนที่ได้เข้ามีส่วนร่วมจะอยู่ในรูปแบบของการผลิตและขายสินค้าประมง และผลผลิตจากสวนผลไม้ตามความถนัดของตนเองโดยเฉพาะทุเรียนทอดกรอบที่เป็นสินค้ามีชื่อเสียงของพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานในท้องถิ่นจำเป็นต้องส่งเสริมเทคโนโลยีการแปรรูปวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นให้สามารถขายเป็นสินค้าที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ประชาชนในพื้นที่ศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อกำหนดเป็นกรอบการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเฉพาะด้านเพื่อให้เห็นกรอบการวางแผนพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้แนวทาง

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ โดยความร่วมมือของหลายภาคส่วนดังต่อไปนี้

6.1.1 แนวทางพัฒนาด้านกายภาพ

6.1.1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกระแสการตื่นกลัวกับภาวะโลกร้อน (global warming) จะก่อให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างรुकูล้ำทำลายทรัพยากรป่าชายเลน จึงเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ดังนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะในบริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ซึ่งนิเวศวิทยาของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาเป็นระบบนิเวศแบบป่าดงดิบชื้น (Moist Evergreen Forest) ต้นไม้ส่วนใหญ่ไม่ผลัดใบจะมีใบเขียวตลอดทั้งปี เป็นลักษณะสังคมป่าถาวร (Climax Community) พรรณไม้เด่น เช่น ยาง ตะเคียน หวาย เถาวัลย์ ที่เป็นสังคมป่าต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงคลองต่างๆ ในบริเวณกลุ่มน้ำให้มีน้ำตลอดทั้งปี ดังนั้นหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพรรณพืชจะต้องมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการบุกรุก ทำลายด้วยมาตรการลงโทษทางกฎหมาย รวมทั้งการรณรงค์อนุรักษ์พื้นที่ป่าโดยอาศัยความร่วมมือจากทั้งประชาชนและนักท่องเที่ยว เพื่อปกป้องทรัพยากรป่าไม้จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวจากโครงการอนุรักษ์ป่าไม้ดังนี้

1) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งเป็นป่าที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตประมงของประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ใกล้ทะเล โดยโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลนสามารถรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่าชายเลนประเภทต้นแสม ต้นโกงกางที่เป็นพืชที่เหมาะสมกับภูมิประเทศป่าชายเลน รวมทั้งเป็นที่พักอาศัยของสัตว์ท้องถิ่นเช่นนกกระยาง เป็นต้น โดยการกิจกรรมการปักชำต้นกล้าแสมในดินเลนเพื่อให้กล้าแสมเจริญเติบโตทดแทนต้นที่ถูกทำลายจะอยู่ในรูปแบบของการนำเศษขยะประเภทกล่องโฟมหรือถุงพลาสติกที่นักท่องเที่ยวนำมาด้วยสามารถนำมาแลกต้นกล้าแสมหรือต้นโกงกางได้ 1 ต้น เพื่อนำไปปลูกป่าชายเลนต่อไป

2) โครงการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ป่าไม้ โดยการรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนทั่วไปให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ และร่วมมือกันปลูกต้นไม้ในท้องถิ่นของตน 1 ตำบล 10,000 ต้น รวมทั้งการสอดแทรกความรู้และความสำคัญของป่าไม้ไว้ในบทเรียนของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ป่าไม้ตั้งแต่วัยเยาว์

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หน่วยงานของรัฐจะต้องมีบทบาทสำคัญและเป็นแกนนำในการรณรงค์เพื่อต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า รวมถึงการเพิ่มพื้นที่ป่าโดยอาศัยความร่วมมือจากทั้งประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในการจัดกิจกรรมปลูกป่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมปลูกป่า นักท่องเที่ยว 1 คน ปลูกต้นไม้ 1 ต้น ทั้งนี้เพื่อปกป้องทรัพยากรป่าไม้จากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ทั้งในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำประแสร์ที่เปรียบเสมือนหัวใจที่สูบน้ำไปหล่อเลี้ยงภาคเกษตรกรรมทั้งสวนยางพารา สวนผลไม้ จนไปถึงปลายน้ำที่ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงกุ้ง ซึ่งปัจจุบันการศึกษาสถานการณ์ของทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พบว่าประชาชนมีปริมาณน้ำใช้พอเพียงทำให้ไม่ได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเท่าใดนัก ทำให้ปริมาณน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและนักท่องเที่ยว โดยจัดในรูปแบบโครงการดังนี้

1) โครงการปลูกฝังจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์แหล่งน้ำในท้องถิ่นของตนก่อนที่จะส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์แหล่งน้ำ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวร่วมมือร่วมใจกันปกป้องทรัพยากรน้ำร่วมกันโดยการจัดกิจกรรมรณรงค์ เช่นการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำกับประชาชนและนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการเก็บขยะบริเวณแหล่งน้ำ เป็นต้น โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งน้ำผ่านการเรียนการสอนในโรงเรียน² โดยขยายการจัดตั้งชมรมนักสืบสายน้ำในโรงเรียนของเทศบาลที่ตั้งอยู่ในตำบลต่างๆ เป็นการสร้างเครือข่ายเยาวชนในการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งชมรมนักสืบสายน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ได้ออกเก็บตัวอย่างน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ของลุ่มน้ำประแสร์เพื่อตรวจหาสัตว์น้ำขนาดเล็กเปรียบเทียบกับมาตรฐานของแหล่งน้ำว่าระดับคุณภาพน้ำเป็นเช่นไร จากอุปกรณ์ที่สาธารณสุขเทศบาลจัดเตรียมไว้ให้ โดยมีการออกสำรวจวัดระดับคุณภาพน้ำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2) โครงการรณรงค์ให้ครัวเรือนหมักน้ำจุลินทรีย์ชีวภาพบำบัดลงในบ่อน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่ท่อน้ำสาธารณะ ซึ่งมีวิธีการหมักดังนี้ นำเศษอินทรีย์วัตถุที่เป็นของสดเช่น ผักหรือผลไม้ 3 ส่วน น้ำตาล(กากน้ำตาล น้ำตาล น้ำอ้อย) 1 ส่วน น้ำธรรมชาติ(น้ำฝน น้ำสะอาด) 10 ส่วน หมักในถังที่ปิดสนิท ตั้งไว้ในที่ร่มแต่อากาศถ่ายเทได้สะดวกเป็นระยะเวลา 3 เดือน จะได้น้ำหมักชีวภาพสีน้ำตาล กลิ่นเปรี้ยว ไม่เหม็นเน่า³ นำไปเทในแหล่งน้ำใกล้ชุมชน ทำให้แหล่งน้ำ

² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบอร์กลีย์, แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 117.

³ สัมภาษณ์ สอั้ง ประสงค์ศิลป์,อายุ 68 ปี ,16 พฤศจิกายน 2549

สะอาดมากขึ้นปริมาณสัตว์น้ำที่เคยลดลงก็เพิ่มปริมาณมากขึ้น รวมทั้งการรณรงค์ให้นำน้ำหมักชีวภาพไปใช้ในนาทุ่งทดแทนสารเคมี ทำให้คุณภาพกุ้งที่ได้ปลอดสารพิษและมีปริมาณส่งขายได้มากขึ้น ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการร่วมอนุรักษ์แม่น้ำเพราะจะทำให้มีรายได้จากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้มากขึ้น เศรษฐกิจของชุมชนก็ดีขึ้นตามไปด้วย

การอนุรักษ์ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล

ชายฝั่งทะเลของกลุ่มน้ำประแสร์ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งเป็นทั้งแหล่งอนุบาลและที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเลหลายชนิด เช่น ปลาตีน ปู ก้ามดาบ หอยและปลาชนิดต่างๆ และสังคมพืช ได้แก่ โกงกาง แสมดำ ลำพู รวมทั้งยังเป็นแนวกันชนของคลื่นลมทะเลในฤดูมรสุม จากการสำรวจพบว่ากลุ่มน้ำประแสร์กำลังเผชิญกับปัญหาการรุกรานพื้นที่ป่าชายเลนของบ้านชาวประมงและฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำทะเล และมลพิษทางน้ำที่เกิดจากร้านค้าชายหาดบริเวณแหลมแม่พิมพ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ดังนั้นข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลในกลุ่มน้ำประแสร์นั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดเป็นมาตรการควบคุมซึ่งจะเห็นผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและเข้มงวดควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อไป ดังนี้

1) การออกกฎหมายควบคุมการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมโดยไม่อนุญาตให้มีการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งต่อไปอีก เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำในบริเวณปากแม่น้ำประแสร์มีพื้นที่เพาะเลี้ยงทั้งหมด 13% จากพื้นที่เพื่อการเกษตรทั้งหมด⁴รวมทั้งการลงโทษที่รุนแรงแก่เจ้าของกิจการที่ปล่อยน้ำเสียจากการเพาะเลี้ยงกุ้งลงแหล่งน้ำสาธารณะโดยไม่ได้ทำการบำบัดก่อน บทลงโทษนี้ครอบคลุมถึงการปลูกสร้างบ้านเรือนรุกรานพื้นที่ป่าชายเลนหรือแหล่งน้ำสาธารณะด้วย

2) การออกเทศบัญญัติห้ามร้านค้า โรงแรมและบ้านเรือนริมหาดแม่พิมพ์ ปล่อยน้ำเสียที่ไม่ผ่านการบำบัดลงสู่ทะเลโดยตรง รวมทั้งการรณรงค์และให้ความรู้แก่ร้านอาหารให้ติดตั้งปอดักไขมันก่อนปล่อยน้ำทิ้งลงท่อน้ำทิ้งสาธารณะเพื่อเป็นการลดมลพิษทางน้ำ ประเด็นที่สำคัญคือหาดแม่พิมพ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในกลุ่มน้ำประแสร์ดังนั้นถ้าสภาพแวดล้อมของหาดแม่พิมพ์เกิดมลพิษแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสภาพเศรษฐกิจของประชาชนในท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3) มาตรการจำกัดประเภทของการทำประมงไม่ให้เกิดการทำประมงขนาดใหญ่ที่ใช้วนตาถี่เกินไปเข้ามาทำประมงในบริเวณใกล้แนวชายฝั่งทะเลที่เป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำขนาดเล็ก โดยการทำประมงในบริเวณนี้จะเป็นเพียงประมงพื้นบ้านที่ใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านในการทำประมงได้เท่านั้น รวมทั้งมาตรการกำหนดระยะเวลาในการทำประมงไม่ให้เกิดการทำประมงในช่วง

⁴ สรุปผลการดำเนินงาน และบรรยายสรุปอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ประจำปี พ.ศ. 2547.

ฤดูปลาวางไข่ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้จำนวนของสัตว์น้ำมีปริมาณมากขึ้น และชาวประมงไม่ต้องใช้เรือออกไปจับสัตว์น้ำไกลมากขึ้น สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายจากค่าน้ำมันที่แพงได้ เศรษฐกิจของชาวประมงและชุมชนจะดีขึ้นตามไปด้วย และมาตรการนี้จะต้องมีบทลงโทษที่เข้มงวดแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนด้วย

6.1.1.2 แนวทางพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพ

การพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพนั้นจะต้องตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นที่จะลดผลกระทบที่เกิดกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยแยกองค์ประกอบทางกายภาพออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) แนวทางการกำหนดผังการใช้ที่ดินและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2) แนวทางการควบคุมการปล่อยน้ำเสีย 3) แนวทางการจัดเตรียมสาธารณูปโภค สาธารณูปการ 4) แนวทางการควบคุมอาคาร รูปแบบและลักษณะของสถาปัตยกรรม 5) แนวทางการจัดสร้างศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) แนวทางการจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน 7) แนวทางการจัดสร้างอาคารจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึก 8) แนวทางด้านการพัฒนาขยายโครงข่ายการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยว รวมทั้ง 9) แนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์

1) การกำหนดผังการใช้ที่ดิน และควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลสภาพปัจจุบันของกลุ่มน้ำประแสร์ ทางด้านกายภาพและการวิเคราะห์แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมา ปรากฏว่ากลุ่มน้ำประแสร์เป็นพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพที่จะพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาทั้งด้านเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดใช้แล้วหมดไป หรือต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟู อีกทั้งปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม ตลอดจนการเสียพื้นที่ที่มีคุณค่าซึ่งยากที่จะหาทดแทนได้ เช่น พื้นที่ป่าไม้ และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม ดังนั้นผู้ศึกษาจึงกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ โดยแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น 4 เขต ได้แก่ (แผนที่ 6.1)

1.1) เขตสงวน ได้แก่ เขตอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาที่ต้องสงวนหรือรักษาเอาไว้เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศ เป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม ถ้ามีการบุกรุกทำลายหรือนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์หรือเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ไปจากเดิม จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ อันจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม จึงควรรักษาไว้ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และไม่ควรมานำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นโดยเด็ดขาด

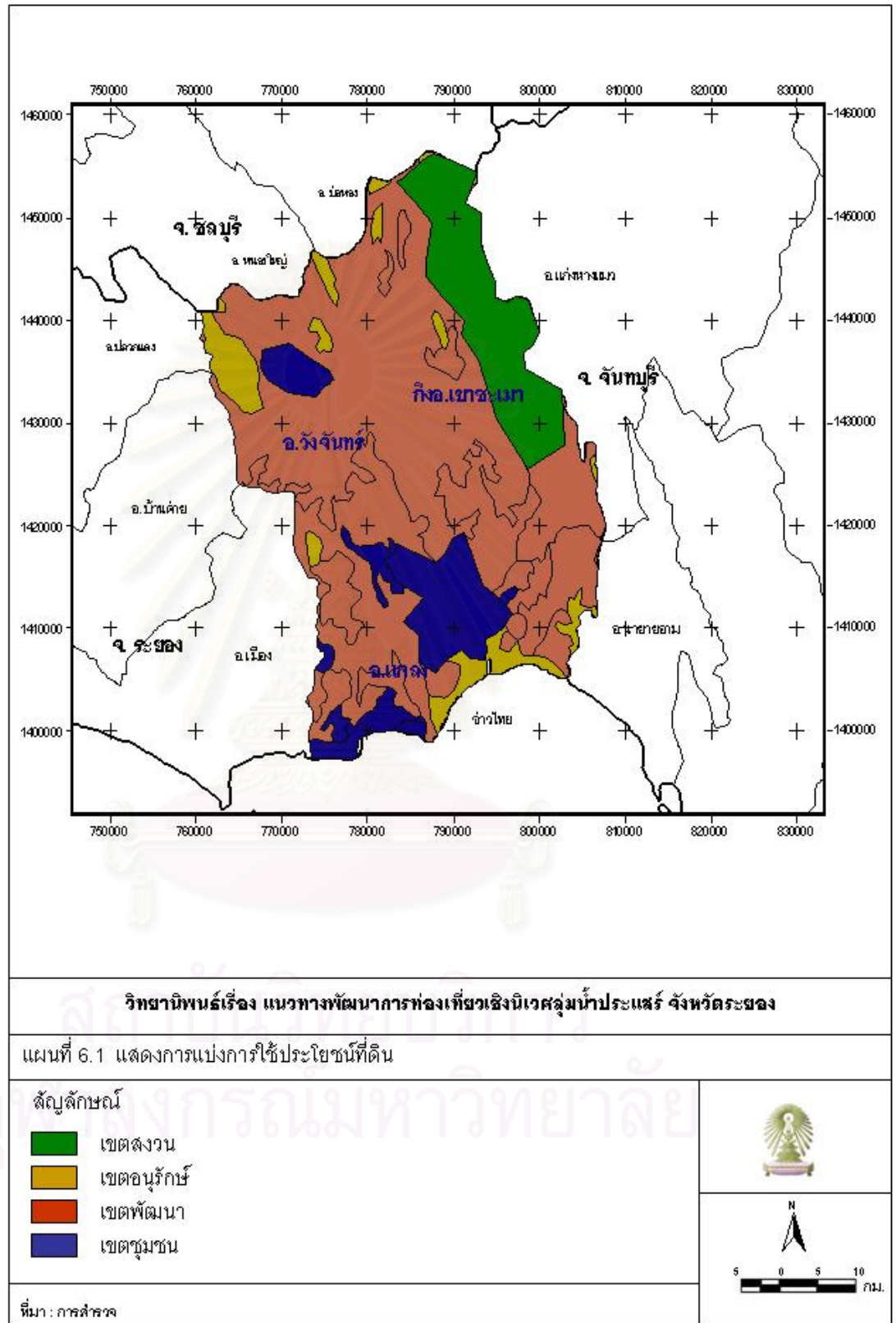
1.2) เขตอนุรักษ์ ได้แก่เขตป่าชายเลนบริเวณปากน้ำประแสร์ที่จำเป็นต้องรักษาสภาพธรรมชาติให้คงอยู่หรือฟื้นฟูให้กลับคืนสู่ธรรมชาติเดิม เพื่อรักษาความสมดุล

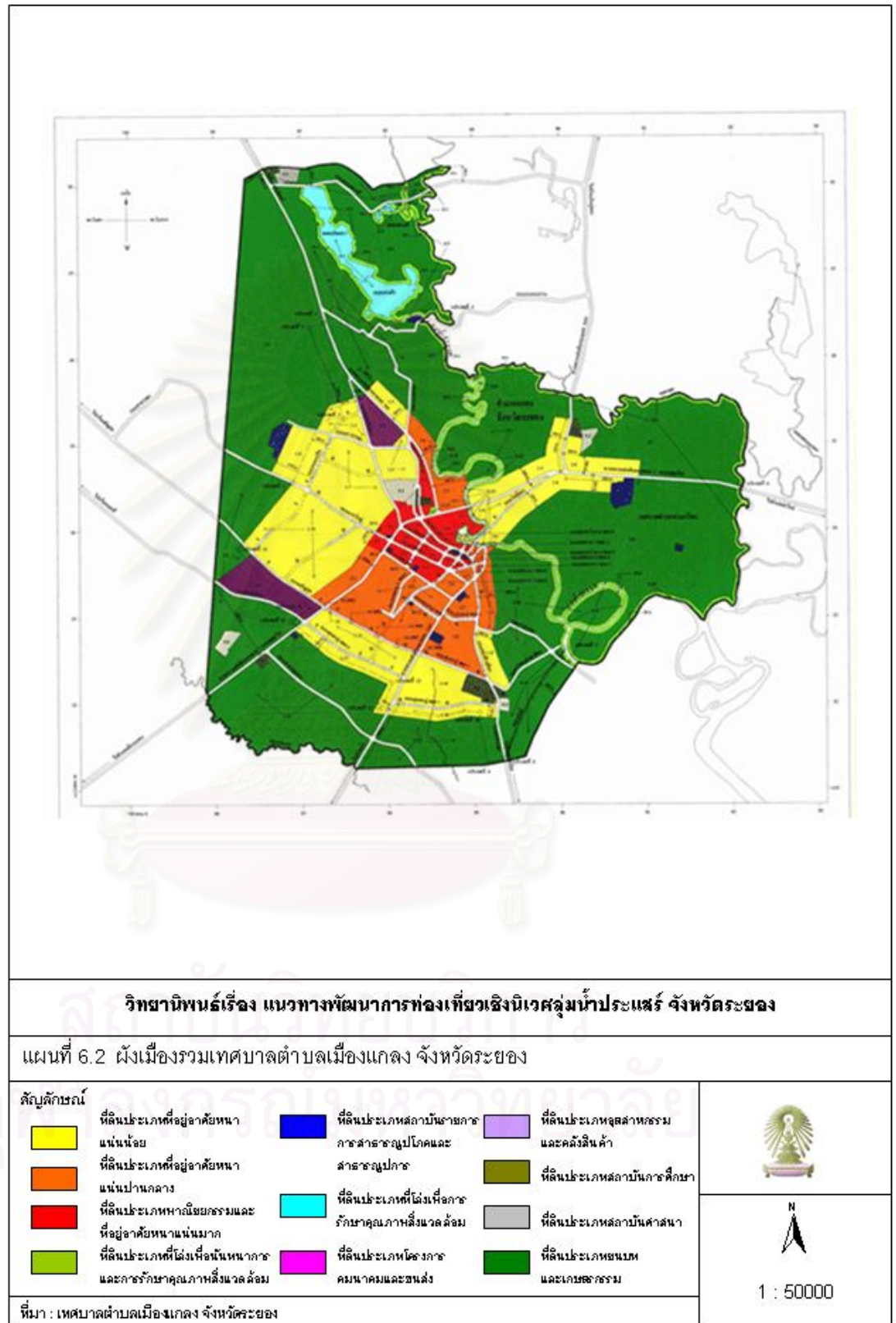

ของระบบนิเวศ ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ ควรมีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้มากที่สุด

1.3) เขตพัฒนา ได้แก่เขตพื้นที่เกษตรกรรมของพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตตอนบนและตอนกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ที่เหมาะสมในการนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่พัฒนาแหล่งน้ำและการประมง และอื่นๆ ในเขตนี้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่มากที่สุด ซึ่งพื้นที่เขตพัฒนานี้จะต้องพิจารณาจากศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเขตอื่นๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำด้วย เช่น นำเขตพื้นที่พัฒนาไปพัฒนาเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษหรือมลภาวะต่อพื้นที่เขตอื่นๆ

1.4) เขตชุมชน ได้แก่เทศบาลตำบลเมืองแกลง เขตเทศบาลตำบลวังจันทร์และบริเวณแหลมแม่พิมพ์ที่เป็นชุมชนและมีการใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและอื่นๆที่เป็นประโยชน์และจำเป็นต่อชุมชน โดยให้กำหนดเป็นพื้นที่ที่จะต้องดำเนินการวางผังในรูปแบบต่างๆ เช่น ผังเมืองรวมเทศบาลตำบลเมืองแกลง เพื่อการพัฒนาเมืองในอนาคต เพื่อให้เขตชุมชนไม่กระทบต่อพื้นที่เขตสงวนและเขตอนุรักษ์ที่อ่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อม (แผนที่ 6.2)

2) การควบคุมการปล่อยน้ำเสีย

กิจกรรมที่เกิดจากประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ก่อให้เกิดของเสียทั้งน้ำและขยะ ดังนั้นการควบคุมการปล่อยน้ำเสียทั้งที่เกิดจากการทำสวนยางและสวนผลไม้ ซึ่งต้องอาศัยสารเคมีประเภทปุ๋ยและยาฆ่าแมลงจำนวนมาก ทำให้สารเคมีตกค้างอยู่ในดินและถูกชะล้างลงสู่เส้นทางน้ำ การทำบ่อเลี้ยงกุ้งและบ่อเลี้ยงปลาต้องอาศัยน้ำจากแม่น้ำประแสร์เพื่อเปลี่ยนถ่ายน้ำในบ่อกุ้งและบ่อปลา และปล่อยน้ำเสียที่มีสารเคมีจากอาหารปลาสำเร็จรูปตกค้างอยู่จำนวนมากลงสู่เส้นทางน้ำ ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งเทศบาลตำบลเมืองแกลง เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์ รวมทั้งร้านค้าและสถานประกอบการริมชายหาดแหลมแม่พิมพ์ก่อให้เกิดการปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลลงสู่แหล่งน้ำ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ลุ่มน้ำโดยตรงและก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทำให้คุณภาพของน้ำลดต่ำลงจนอาจไม่เหมาะต่อการอุปโภคและบริโภค และเมื่อน้ำเสียเหล่านี้ไหลลงสู่ทะเลก็จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเลและความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำที่เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของลุ่มน้ำอีกด้วย ดังนั้นแนวทางการควบคุมการปล่อยน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์จะต้องร่วมมือร่วมใจกันทั้งภาครัฐราชการ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคชุมชน โดยการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดในทุกระดับ

3) การจัดเตรียมสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวพบว่าโครงสร้างพื้นฐานที่อยู่ต้องปรับปรุง ได้แก่ ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยวนั้นค่อนข้างเป็นปัญหาเนื่องจากไม่มีให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว หรือมีแต่ไม่ถูกสุขลักษณะและสะอาดซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเทศบาลที่ต้องเข้าไปดำเนินการก่อสร้างและปรับปรุงให้พร้อมใช้อยู่เสมอ โดยจะมีการเก็บค่าบำรุงรักษาจากนักท่องเที่ยวด้วยในอัตราที่เหมาะสมที่สามารถบริหารจัดการให้อยู่ในสภาพที่สะอาดพร้อมใช้งานได้ สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวคิดว่าอยู่ในระดับพอใช้ ได้แก่ ถนนและที่จอดรถ โทรศัพทท์ ร้านขายของที่ระลึก การรักษาความปลอดภัย บริการร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ความสะอาดของสถานที่ และที่สำหรับพักผ่อน เช่น มุมพักผ่อน ชุมนั่ง

4) การควบคุมอาคาร รูปแบบ และลักษณะของสถาปัตยกรรม

รูปแบบสถาปัตยกรรมและลักษณะอาคารบ้านเรือนที่มีเอกลักษณ์กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอีกอย่างหนึ่งของลุ่มน้ำประแสร์ เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต ตั้งแต่ก่อนสมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ชาวชองที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากกัมพูชาเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำประแสร์ แต่ปัจจุบันได้กลมกลืนไปกับชาวไทยจนยากที่จะแยกหรือค้นหาชาวชองได้แล้วในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ คงเหลือแต่เพียงหลักฐานที่พบได้ในนิราศของสุนทรภู่ นอกนั้นจะเป็นชุมชนชาวสวนที่

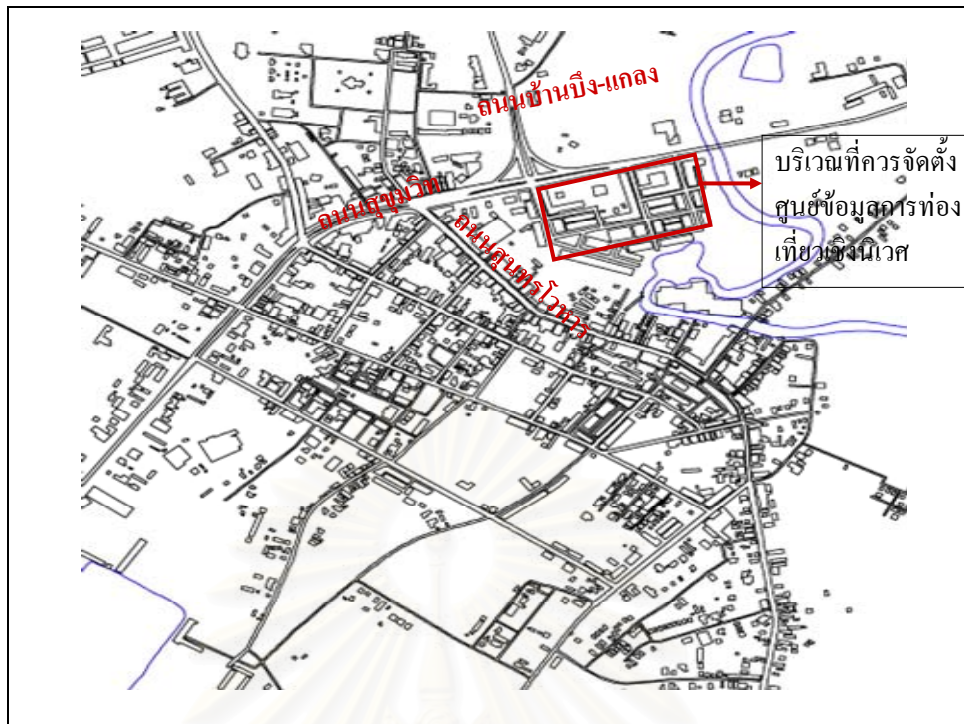
เป็นเอกลักษณ์ของภาคตะวันออก ซึ่งมีอาคารบ้านเรือนที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ของชาวสวนที่ปัจจุบันก็เริ่มหายากซึ่งควรได้รับการดูแลรักษาและอนุรักษ์ รวมทั้งอาคารร้านค้าเก่าที่เคยเป็นศูนย์กลางค้าขายในอดีตในบริเวณเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่ยังหาชมได้ในปัจจุบัน แต่ก็มีอายุมากกว่า 50 ปี ทำให้เริ่มชำรุด ทุุดโทรม หากไม่ได้รับการอนุรักษ์ บำรุง รักษา คงจะทรุดโทรมจนไม่สามารถใช้ประโยชน์หรือเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มน้ำประแสร์ให้ลูกหลานได้ในอนาคต

แนวทางควบคุมลักษณะและรูปแบบอาคารต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะปัจจุบันรูปแบบอาคารแบบเก่าไม่ได้รับความนิยมในการก่อสร้าง เนื่องจากไม่สามารถหาไม้มาปลูกสร้างหรือนำมาซ่อมแซมอาคารได้เหมือนกับวัสดุก่อสร้างแบบใหม่ ที่ได้รับความนิยมมากกว่า ดังนั้นอาคารไม้เก่าจึงถูกปล่อยให้อยู่ในสภาพทรุดโทรม แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเทศบาลตำบลเมืองแกลงได้มีนโยบายอนุรักษ์อาคารไม้เก่าบริเวณถนนสุนทรโวหารให้อยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงกับในอดีต โดยการขอความร่วมมือกับเจ้าของบ้านไม้ ลักษณะเดียวกับของเดิม หรือใกล้เคียงกับของเดิมที่มีการเล่นเส้นลายไม้สลักเป็นช่อง⁵ โดยใช้วัสดุไม่ให้สอดคล้องกับวัสดุเดิม รวมทั้งภาครัฐใช้การจูงใจจากการร่วมออกค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมให้กับอาคารบ้านเรือนที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการจูงใจให้ประชาชนปรับปรุงที่พักอาศัยให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบพักร่วมกับคนในท้องถิ่นด้วย (Home Stay) หรือ (Long Stay) เพื่อเพิ่มพูนรายได้รวมทั้งยังช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณกลุ่มน้ำประแสร์ให้เป็นที่รู้จักและยังคงเอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้

5) ทางการจัดสร้างศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ที่สำคัญคือ การขาดแคลนศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขาดศูนย์กลางของการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งตำแหน่งที่ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้สะดวก โดยผู้ศึกษาแนะนำว่าควรเป็นบริเวณที่ทางหลวงแผ่นดินสายบ้านบึง-แกลง (สาย 344) มาบรรจบกับสายสุขุมวิท บริเวณเทศบาลตำบลเมืองแกลง หรือที่รู้จักกันว่าเป็นย่านตลาดภิบาลพัฒนา ซึ่งเป็นบริเวณศูนย์กลางของเทศบาลตำบลเมืองแกลงและเป็นท่ารถโดยสารอีกด้วย ข้อมูลการท่องเที่ยวที่ศูนย์ควรมี คือ รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และโครงข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำประแสร์ รวมทั้งบริการแนะนำที่พักแบบ Home Stay

⁵ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กลยุทธ์ฟื้นฟูชุมชนเมืองริมน้ำ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 192.

แผนที่ 6.3 แสดงตำแหน่งที่เสนอจัดตั้งศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์

6) การจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

ในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งพิพิธภัณฑ์เพียงแห่งเดียวคือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากะโดน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่จัดในวัดเขากะโดน ตำบลชากโดน แสดงโบราณวัตถุและของใช้พื้นบ้านในชีวิตประจำวันของประชาชน โดยของใช้ส่วนใหญ่ได้รับการบริจาคจากประชาชน เป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก ที่มีส่วนจัดแสดงของใช้ในครัวเรือนของชาวบ้านในอดีตเท่าที่จะหาได้ โดยรวบรวมและรักษาโดยพระครูวัดเขากะโดน ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้จักและขาดงบประมาณ ปรับปรุง พัฒนา ทั้งที่เป็นพิพิธภัณฑ์เพียงแห่งเดียวในลุ่มน้ำประแสร์ การจัดแสดงเครื่องใช้และโบราณวัตถุไม่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตาตื่นใจแก่นักท่องเที่ยวเท่าใดนัก และไม่มีป้ายบรรยายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเครื่องใช้ หรือที่มาของโบราณวัตถุต่างๆ ที่จัดแสดง ถ้าได้รับการพัฒนา ปรับปรุง จากหน่วยงานราชการ เช่น กรมศิลปากร และหน่วยงานท้องถิ่น จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นที่สำคัญในลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

7) แนวทางการจัดสร้างอาคารจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและสินค้าของที่ระลึก

อาคารจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองควรมีรูปแบบอาคารที่กลมกลืนกับพื้นที่ โดยอาจใช้รูปแบบอาคารไม้ถนนสุนทรโวหารเป็นรูปแบบอาคารจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง โดยตัวอาคารตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว และควรกระจายไปยังแหล่งท่องเที่ยวให้ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ไม่ควรรวมอยู่ในที่ใดที่หนึ่งเพราะจะทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ

8) การพัฒนาขยายโครงข่ายการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว

ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวที่เป็นเครือข่ายในพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งโดยเน้นการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเชื่อมโยงกัน โดยการจัดระบบการเดินทางเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยว ให้มีความสะดวกตามสมควร ให้เหมาะสมกับพื้นที่ กิจกรรม เน้นความปลอดภัยเป็นหลัก เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษานั้น สิ่งที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมาก ได้แก่ นักท่องเที่ยวคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมตามกลุ่มสนใจ โดยรายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากการจัดกิจกรรมพิเศษควรนำมาใช้เพื่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมากกว่าควรจัดให้มีกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ ควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นแนะนำถึงวิธีการและข้อมูลเกี่ยวกับนกในพื้นที่ และควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์ในพื้นที่สำหรับกิจกรรมดูนกด้วย รวมทั้งนักท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมากต่อการจัดให้มีกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยวโดยควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์ในพื้นที่ด้วยเช่นกัน และเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากคือ เส้นทางจากบริเวณบ้านเขาดิน - อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง เป็นระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร เนื่องจากมีทัศนียภาพที่สวยงาม และเส้นทางที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยมากอีก 2 เส้นทางคือ เส้นทางบริเวณหาดแม่พิมพ์ - อนุสาวรีย์สุนทรภู่ เป็นระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร และในเส้นทางในเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่มีสภาพเป็นชุมชน มีอาคารไม้เก่าถึงวัดสารนารถธรรมาราม เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

กำหนดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์แบบนั่งเรือชมธรรมชาติ

การท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์ เส้นทาง เมืองแกลง-เมืองประแสร์

จำนวนผู้โดยสาร

6 คน/ลำ

สถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทาง ศาลาดันโพธิ์ บริเวณถนนสุนทรโวหาร ชมทัศนียภาพป่าจากป่าโกงกาง ลำพู เรือนริมน้ำ ชมนกกระยางและนกนานาชนิดที่อาศัยตามริมน้ำ นมัสการศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ชมเรือรบหลวงประแสร์ ชมวัดสมมติเทพฐาปนารามพระอารามในรัชกาลที่ 5 ชมเขตอนุรักษ์ป่าโกงกาง และเกาะนก ชมหิ่งห้อยยามค่ำคืน กลับถึงศาลาดันโพธิ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนั่งเรือชมธรรมชาติและป่าชายเลนปากน้ำประแสร์นั้นผู้ศึกษาเสนอว่าควรจะมีการกำหนดเวลาและทำให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีตารางการเดินทางที่แน่นอน เนื่องจากการบริการเรือท่องเที่ยวจะสะดวกเฉพาะในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์เท่านั้น ช่วงเวลาอื่นๆ จะมีเพียงป้ายเบอร์โทรศัพท์ของผู้ให้บริการป้ายเล็กๆ ให้นักท่องเที่ยวติดต่อขอเช่าเรือเพื่อล่องแม่น้ำประแสร์เท่านั้น ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมบริเวณแม่น้ำประแสร์ และควรมีมัคคุเทศก์น้อยหรือเด็กนักเรียนในพื้นที่เป็นผู้ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามควรให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของการท่องเที่ยวเป็นสำคัญโดยการเตรียมเสื้อชูชีพที่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานสำหรับนักท่องเที่ยวสวมใส่ก่อนล่องเรือเที่ยวชมแม่น้ำประแสร์

กำหนดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์แบบปั่นจักรยานชมธรรมชาติ

การท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์ เส้นทาง บ้านเขาดิน-เขาชะเมา

สถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทาง จุดนัดพบบริเวณตลาดบ้านเขาดิน ชมทัศนียภาพสวนยางพาราข้างทางจนถึงอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ชมน้ำตกเขาชะเมา กลับจุดนัดพบบริเวณตลาดบ้านเขาดิน

ข้อเสนอแนะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบปั่นจักรยานชมธรรมชาตินั้นควรจะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นเจ้าของกิจการปล่อยเช่าจักรยานโดยจุดที่ให้เช่าอยู่บริเวณตลาดบ้านเขาดินที่เป็นทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา โดยระยะทางในการปั่นจักรยานเป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร โดยควรมีจุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวระหว่างทางโดยสามารถจัดเป็นบริเวณขายสินค้าที่ระลึก เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วยและควรมีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายประเภทปลอกหุ้มแขนและปลอกหุ้มขา รวมทั้งหมวกกันน็อกบริการด้วย

กำหนดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์แบบปั่นจักรยานชมธรรมชาติ

การท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์ เส้นทาง หาดแม่พิมพ์-อนุสาวรีย์สุนทรภู่

สถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทาง จุดยืมคืนจักรยานบริเวณหาดแม่พิมพ์ ชมทัศนียภาพชุมชนชาวสวนที่สวน 2 ครัว ชมอนุสาวรีย์สุนทรภู่ กลับจุดยืมคืนจักรยานหาดแม่พิมพ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบปั่นจักรยานชมธรรมชาติช่วงหาดแม่พิมพ์-อนุสาวรีย์สุนทรภู่ นั้น เป็นกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่หาดแม่พิมพ์ให้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการเล่นน้ำทะเล นักท่องเที่ยวสามารถเช่าจักรยานปั่นเป็นครอบครัวไปตามถนนเลียบริมหาดแม่พิมพ์ลักษณะใกล้เคียงกับการปั่นจักรยานบริเวณหาดบางแสนแต่จุดเสริมอยู่ที่ในระหว่างเส้นทางหาดแม่พิมพ์และอนุสาวรีย์สุนทรภู่สามารถแวะเยี่ยมชมชีวิตชาวสวนบริเวณสวน 2 ครัวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเส้นทางผ่านไปอนุสาวรีย์สุนทรภู่ได้สามารถเพิ่มกิจกรรมและเป็นจุดแวะพักระหว่างทางได้

การจัดทำปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น เพื่อเป็นตารางการเดินทางสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นสามารถเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมกับเวลาและไม่พลาดกิจกรรมที่น่าสนใจ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ให้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ตารางที่ 6.1 แสดงปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในรอบปีที่น่าสนใจ

ประเพณีท้องถิ่น	ช่วงเวลาที่มึประเพณีที่น่าสนใจ											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ทำขวัญข้าว		■	■									
สงกรานต์/วันไหล				■								
เทศกาลผลไม้				■	■	■	■	■				

งานวันสุนทรภู่												
ทำบุญเข้าพรรษา												
ทำบุญออกพรรษา												
ตักบาตรกลางน้ำ												
ลอยกระทง												
ปีใหม่												

ที่มา : การสำรวจ

9) การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์

แนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงวิทยุและโทรทัศน์จะเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงนักท่องเที่ยวได้มากกว่าสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทอื่น ทั้งจากวารสารหรือนิตยสารการท่องเที่ยว หรือจากโฆษณาของบริษัทนำเที่ยวและจากญาติมิตรเพื่อนฝูง เนื่องจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์มีการนำเสนอที่น่าสนใจทั้งภาพและเสียง โดยบางครั้งมีการนำเสนอประชาสัมพันธ์โดยนักแสดงหรือนักร้องที่มีชื่อเสียง ทำให้เป็นที่น่าสนใจต่อนักท่องเที่ยวและเกิดความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวตามแบบอย่างที่ได้มีการนำเสนอออกมา จะทำให้แนวทางส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีระดับมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทนี้ต้องใช้งบประมาณมากกว่าสื่อประเภทอื่นแต่สามารถเชิญชวนรายการท่องเที่ยวที่ออกอากาศอยู่แล้วเข้ามาถ่ายทำสารคดีการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทอื่นๆ ด้วย ทั้งจากการจัดทำแผ่นพับ โปสเตอร์ การทำของที่ระลึก ทำเว็บไซต์ เป็นต้น

การพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพเป็นระบบนิเวศทางชุมชนและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นและคุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะถ้าการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพทางกายภาพของท้องถิ่นแล้ว การพัฒนาอาจเป็นตัวเร่งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างน่าเสียดาย

6.1.2 แนวทางพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีรายได้เพิ่มพูนมากขึ้น รวมทั้งสามารถเข้าถึงผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ โดยโครงการเพิ่มพูนรายได้เน้นโครงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกและจุดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกให้มีเอกลักษณ์และมีชื่อเสียงประเภทน้ำปลา กะปิ ผลไม้สดและแห้ง อาหารทะเลสดและแห้ง โดยต้องเน้นคุณภาพและความสะอาดของสินค้าเป็นหลัก ทั้งนี้รายได้หลักของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์แตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศที่อยู่อาศัย ตั้งแต่ตอนบนและตอนกลางของกลุ่มน้ำมีภูมิ

ประเทศแบบที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรน้ำจากอ่างเก็บน้ำประแสร์และน้ำจากอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา ระบบชลประทานในพื้นที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ทั้งสวนทุเรียน สวนมังคุด สวนเงาะ สวนแก้วมังกร มังสาปะหลัง และสวนยางพารา รายได้จึงขึ้นอยู่กับสภาพราคาของผลไม้ตามฤดูกาลและราคายางพาราในแต่ละปี ซึ่งราคายางจากข้อมูลอ้างอิงสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางตลาดกลางค้ายางพารา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา⁶ พบว่า ราคายางมีแนวโน้มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2545 ที่ระดับราคาเฉลี่ยที่ 30 บาท/กิโลกรัม แต่ในปัจจุบันราคายางดิบสูงถึง 85 บาท/กิโลกรัม (แผนภูมิที่ 5.1) สูงขึ้นมากกว่า 2 เท่า ทำให้พื้นที่ทำสวนยางพารา คิดเป็น 37 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 250 ล้านบาท/ปี รายได้ครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์มีรายได้เฉลี่ยในช่วง 50,000-99,999 บาทต่อปี⁷ ส่วนรายได้ของประชาชนที่อาศัยอยู่ตอนล่างของกลุ่มน้ำประแสร์ที่ประกอบอาชีพประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คิดเป็น 13 % ของพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีมูลค่าการผลิตประมาณ 150 ล้านบาท/

รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวขึ้นมากจากการให้บริการ 10 % ของรายได้ทั้งหมดโดยมีรายได้เฉลี่ย 500,000-1,000,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวมาจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการเดินทางท่องเที่ยว ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าใช้จ่ายบันเทิง และอื่นๆ โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายประเภทซื้อสินค้าที่ระลึกและของฝากเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะผลไม้ตามฤดูกาล เงาะ มังคุด ทุเรียน แก้วมังกร และอาหารทะเลทั้งสดและตากแห้ง รวมถึงสินค้าการเกษตรแปรรูปได้แก่ ทุเรียนทอดกรอบซึ่งทำรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้นอกจากภาคบริการท่องเที่ยวมีรายได้แล้วยังส่งผลต่อภาคเกษตรในพื้นที่ให้มีรายได้รวม 70% ของรายได้ทั้งหมดของพื้นที่ศึกษา

ส่วนโครงการกระจายรายได้เน้นโครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงสวนผลไม้ของชาวสวน และแหล่งท่องเที่ยวหลัก โครงการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบ Home Stay และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบทางเลือก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ให้เป็นทางเลือกใหม่สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำประแสร์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งแบบทั่วไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเสริมให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะในลุ่มน้ำประแสร์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายสวยงามไม่ว่าจะเป็น อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา แหลมแม่พิมพ์ อนุสรณ์เรือรบหลวงประแสร์ สวนผลไม้ และชุมชนริมแม่น้ำประแสร์ ซึ่งยังไม่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบทางเลือกจากภาครัฐเท่าที่ควร เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญ

⁶ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง, (Online)แหล่งที่มา www.thailandrubber.thaigov.net (วันที่ 19 เมษายน 2551).

⁷ สรุปผลการดำเนินงาน และบรรยายสรุปอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ และกิ่งอำเภอเขาชะเมา ประจำปี พ.ศ. 2547.

ภัยที่แม่น้ำประแสร์โดยการล่องแพ หรือพายเรือคายัค กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่ กลุ่มเลี้ยงกุ้งกุลาดำ กลุ่มเพาะเลี้ยงปลากะพง กลุ่มสวนผลไม้และสวนยางพารา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อาคารไม้เก่าเทศบาลเมืองแกลง พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเขากระโดน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา การปั่นจักรยาน เป็นต้น ซึ่งหากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบทางเลือกเหล่านี้ ก็จะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่บริเวณลุ่มน้ำประแสร์ อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนมากขึ้น โดยส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบทางเลือก หน่วยงานราชการนำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยผ่านสำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดระยองจะต้องเร่งส่งเสริมประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวแบบทางเลือกที่ได้รับการพัฒนาแล้วให้กับนักท่องเที่ยวหรือบริษัทนำเที่ยวต่างๆ ผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์หรือเว็บไซต์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข่าวสารและมีทางเลือกในการท่องเที่ยวมากขึ้น และเพิ่มระยะเวลาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ให้ยาวนานขึ้น จากโครงการพักอาศัยกับชาวสวนและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวสวนแบบ Long Stay หรือแบบ Home Stay โดยเฉพาะกับสวนเกษตรที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมสวนและซื้อหาผลไม้สดๆ ได้จากต้น เช่น สวนเจริญพีระวัฒน์ สวน 2 ครู เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทนี้ทางภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นจะต้องส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและการดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

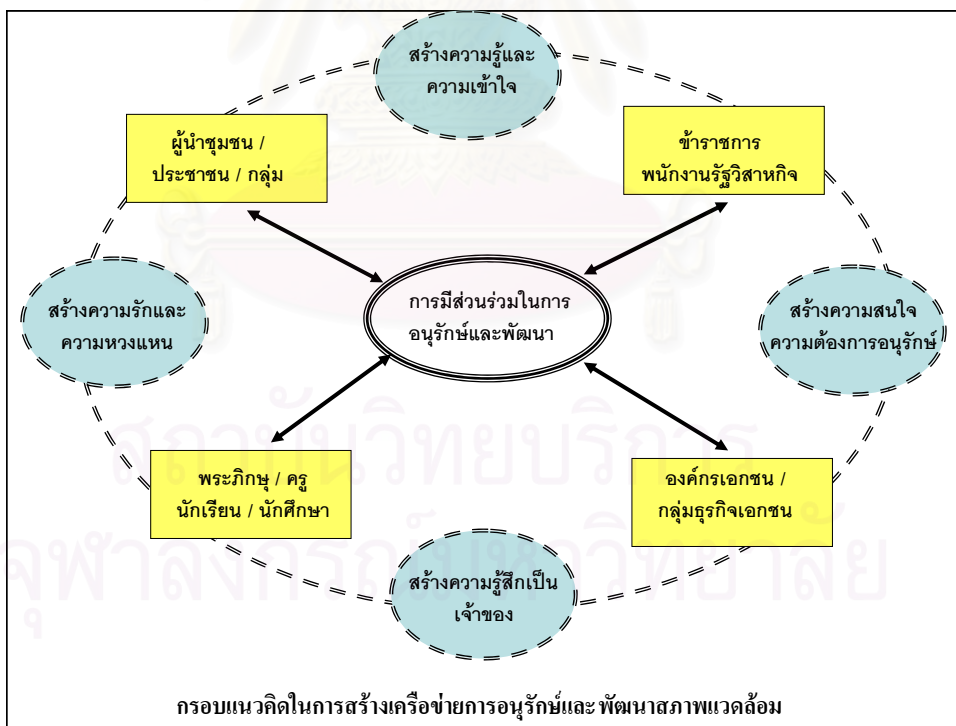
6.1.3 แนวทางพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม

1) การอนุรักษ์ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น

เสนอให้มีโครงการอนุรักษ์ วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยดำเนินโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมของที่ขาดหายไปให้ฟื้นคืนกลับมาอีกครั้ง โดยการค้นหาและเก็บรวบรวมข้อมูลของชาวช่องที่มีอยู่ในพื้นที่จัดสวนแสดงไว้เป็นรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมของ (Cultural Village) และมีลานวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการใช้ชีวิตร่วมกับชาวช่องที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวประแสร์ วัฒนธรรมชาวช่องนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่ไม่เหมือนที่ใด แต่เนื่องจากในปัจจุบันชาวช่องได้ลี้ลับไปกับคนไทยจนยากจะแยกแยะความแตกต่าง ยังคงมีเพียงหลักฐานที่ปรากฏว่าเคยมีชาวช่องในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์จากนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่เท่านั้น ดังนั้นการฟื้นฟูวัฒนธรรมของจะเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หาได้ยาก โดยการฟื้นฟูจะอยู่ในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมของที่หน่วยงานราชการจะต้องจัดสร้างขึ้นจากการตั้งเอกลักษณ์บ้านเรือนของมาจัดเป็นรูปแบบของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง และมีกิจกรรมวัฒนธรรมการใช้ชีวิตประจำวันของชาวช่องเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวช่องไม่ให้เลือนหายไป รวมทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับชาติพันธุ์ของชาวไทยในอดีตอีกด้วย

2) แนวทางพัฒนาและขยายเครือข่ายการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมแม่น้ำ คู คลอง และชุมชนริมแม่น้ำประแสร์ให้กว้างขวางขึ้นนอกเหนือจากกลุ่มรักษ์ประแสร์หรือกลุ่มนักสืบ

สายน้ำ ให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันเป็นเครือข่ายและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาและตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันโดยอยู่ในรูปของการจัดโครงการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติโดยหน่วยงานภาครัฐทั้งจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานท้องถิ่นในการจัดอบรมและให้ความรู้โดยใช้บุคคลากรในท้องถิ่นร่วมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและความ เป็นอยู่ของชาวลุ่มน้ำประแสร์ในอดีต ควบคู่กับการปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีการ สร้างความรู้พื้นฐานแก่นักเรียน เกี่ยวกับคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติของท้องถิ่น โดยชุมชนลุ่มน้ำประแสร์ จะต้องร่วมมือร่วมใจกัน เป็นวงจการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ทั้งจากตัวแทนภาครัฐได้แก่ ข้าราชการและองค์กรของรัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ได้แก่ องค์กรเอกชน/กลุ่มธุรกิจเอกชน และตัวแทนจากภาคประชาชนได้แก่ ผู้นำ ชุมชน รวมทั้งบุคคลากรที่ประชาชนให้การยอมรับได้แก่ พระ ภิกษุ ครู/อาจารย์ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการ สร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพ แวดล้อมในระดับท้องถิ่น และเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจกระตุ้นให้เกิดความสนใจ จนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสภาพแวดล้อมของ ตนจะทำให้เกิดความรักและหวงแหนสภาพแวดล้อมพร้อม ที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของตนเอง

ดัดแปลงจาก วรรณศิลป์ พีระพันธุ์ กลยุทธ์ฟื้นฟูชุมชนเมืองริมน้ำ, 2546.⁸

แผนภาพที่ 6.1 แสดงกรอบแนวคิดในการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อม

⁸ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กลยุทธ์ฟื้นฟูชุมชนเมืองริมน้ำ(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 196.

แนวทางพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมมุ่งเน้นอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่ได้เลือนหายไปให้กลับฟื้นคืนเพื่อเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กับพื้นที่ศึกษาให้ยังคงอยู่ให้กับ ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ทางมนุษยวิทยา รวมทั้งแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสนับสนุนให้ ชุมชนบริหารจัดการความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่งผลให้คนในชุมชนขาด ความร่วมมือร่วมใจกัน ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเพราะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ในรูปของกรอบแนวคิดในการสร้าง เครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยทุกภาคส่วนในชุมชนลุ่มน้ำประแสร์ จะต้อง ร่วมมือร่วมใจกันเป็นวงจรการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ทั้ง จากตัวแทนภาครัฐได้แก่ ข้าราชการและองค์กรของรัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ได้แก่ องค์กรเอกชน/กลุ่ม ธุรกิจเอกชน และตัวแทนจากภาคประชาชนได้แก่ ผู้นำชุมชน รวมทั้งบุคลากรที่ประชาชนให้การ ยอมรับได้แก่ พระ ภิกษุ ครู/อาจารย์ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมในระดับท้องถิ่น และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระตุ้นให้เกิดความ สนใจ จนก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสภาพแวดล้อมของตนจะทำให้เกิดความรักและหวงแหน สภาพแวดล้อมพร้อมที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการพัฒนาระบบการ ให้บริการทางสังคม ซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์

6.2 วิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ได้ คำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มของการพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบกับสภาพปัจจุบัน ของพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม การกำหนดวิสัยทัศน์จะเป็นเครื่องมือให้ มองเห็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และสะดวกต่อการนำแผนไปปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน เพื่อให้การพัฒนามีแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ได้ดังต่อไปนี้

“ลุ่มน้ำประแสร์จะเป็นต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งภาคตะวันออก โดย อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อาศัยความ ร่วมมือจากภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการกระจายผลประโยชน์จาก ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม”

6.3 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

6.3.1 บทบาทภาครัฐ

ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้กรอบของกฎหมาย เช่น กำหนดให้มีการเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ลักลอบตัดไม้ และจับสัตว์น้ำอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษทั้งทางน้ำและทางอากาศอย่างเข้มงวด มีมาตรการดูแลด้านสิ่งแวดล้อม มีการยกระดับคุณภาพสาธารณสุข กำหนดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ด้านการศึกษาภาครัฐ ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ เพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ อีกทั้งควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยเพื่อกำหนดแผนการใช้ที่ดินผังแม่บทอย่างเหมาะสม จัดการฝึกอบรมภาคีให้กับประชาชนในท้องถิ่นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนอกจากนั้นภาครัฐยังควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มเอกชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนมากขึ้น

6.3.2 บทบาทภาคธุรกิจเอกชน

การดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มธุรกิจเอกชน จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับเป็นหลัก ทั้งนี้ควรยึดตามหลักกฎหมายและให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจริยธรรมในการดำเนินกิจการโดยไม่เอาัดเอาเปรียบทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน เน้นการตอบแทนสังคมโดยการให้ความร่วมมือกับชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งควรส่งเสริมการสร้างอาชีพแก่คนในชุมชน การสนับสนุนด้านการเงินเพื่อการลงทุนด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และสามารถช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

6.3.3 บทบาทภาคประชาชน

ประชาชนสามารถสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยการสร้างจิตสำนึกของคนภายในชุมชนให้เข้มแข็งและเกิดความสามัคคีร่วมกัน ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องช่วยกันป้องกันวัฒนธรรมภายนอกไม่ให้มีอิทธิพลมากนัก อีกทั้งยังต้องมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่นการเข้าร่วมงานสาธารณประโยชน์ต่างๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การช่วยต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการเอื้อเฟื้อด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

6.4 เป้าหมาย กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6.4.1 เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยองคือ

- 1) การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่กับชาวประแสร์สืบต่อไป

2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรชายฝั่งทะเล ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

3) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ให้มีสภาพที่สมบูรณ์และคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์เอาไว้ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) กระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ เสริมสร้างให้ประชาชนในพื้นที่มีการสร้างงานและมีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมชาติ

6.4.2 กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

จากเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่มีเป้าหมายเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยว ควบคู่กับการเสริมสร้างความรู้ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง ได้ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การฟื้นฟูและเฝ้าระวังทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

1.1) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ

หลักการ/เหตุผล เนื่องจากป่าต้นน้ำเป็นป่าที่สำคัญต่อปริมาณน้ำใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์โดยเฉพาะป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และป่าสงวนทุ่งควายกิน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการอนุรักษ์เพื่อให้ป่าต้นน้ำยังคงความอุดมสมบูรณ์เพื่อความยั่งยืนของปริมาณน้ำในพื้นที่ศึกษา

แนวทางการพัฒนา

1. การเสริมสร้างศักยภาพเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการดูแลรักษาป่าอุทยานแห่งชาติ
2. การปลูกจิตสำนึกต่อท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
3. การรณรงค์ปลูกป่าในอุทยานแห่งชาติเขาชะเมาแก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบาลตำบลตำบลกิ่งอำเภอเขาชะเมา

1.2) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน

หลักการ/เหตุผล เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำทะเลที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญหล่อเลี้ยงประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นกันชนคลื่นลมชายฝั่งยาม

เกิดพายุ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนและป่าโกงกาง

- แนวทางการพัฒนา
1. การเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่าชายเลน
  2. การปลูกจิตสำนึกต่อท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
  3. การรณรงค์ปลูกป่าชายเลนและป่าโกงกางแก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบาลตำบลเมืองแกลง
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

1.3 โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายหาด

หลักการ/เหตุผล เนื่องจากป่าชายหาดเป็นป่าที่เป็นกันชนคลื่นลมชายฝั่งยามเกิดพายุ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายหาด

- แนวทางการพัฒนา
1. การกำหนดแนวอนุรักษ์ป่าชายหาดไม่ให้ถูกรบกวนจากการขยายพื้นที่พัฒนา
  2. การปลูกจิตสำนึกต่อท้องถิ่นในการดูแลรักษาและเฝ้าระวังการบุกรุกป่าจากนายทุนและการพัฒนา
  3. การรณรงค์ปลูกป่าชายหาดแก่เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น

หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เทศบาลตำบลเมืองแกลง
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์

1.4) โครงการเฝ้าระวังและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

หลักการ/เหตุผล เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

- แนวทางการพัฒนา
1. ตรวจสอบคุณภาพน้ำผิวดิน และน้ำทะเลชายฝั่ง
  2. กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

หน่วยงานรับผิดชอบ กรมควบคุมมลพิษ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.5) โครงการฝึกอบรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักการ/เหตุผล เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่ออบรมประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการและได้รับผลประโยชน์

- แนวทางการพัฒนา
1. จัดอบรมด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่ประชาชนในท้องถิ่น

2. ศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ชุมชนเกาะยาวน้อย เกาะลันตาใหญ่

หน่วยงานรับผิดชอบ สำนักงานเทศบาล อบต. และองค์กรส่วนท้องถิ่น

1.6) โครงการปรับปรุงหาดแหลมแม่พิมพ์

หลักการ/เหตุผล เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปได้โดยสะดวก แต่ขาดการจัดการด้านการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา

1. กำหนดบริเวณพื้นที่ใช้สอยให้ชัดเจน
2. ปรับปรุงภูมิทัศน์
3. ปรับปรุงถนนเลียบชายหาดและความสะอาดและสุขอนามัยของร้านอาหารบริเวณชายหาด
4. ก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (ห้องสุขา ลานจอดรถ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก) โดยให้สวยงามเพียงพอและเหมาะสม

หน่วยงานรับผิดชอบ เทศบาลตำบลบ้านกร่ำ
เทศบาลตำบลชากพง

1.7) โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบทางเลือก

หลักการ/เหตุผล การท่องเที่ยวแบบทางเลือก เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ ดังนั้นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวแบบทางเลือกจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้าเป็นเจ้าของและให้บริการการท่องเที่ยวแบบทางเลือกได้ เช่น การให้เช่าจักรยานปั่น การให้เช่าเรือคายัค การให้เช่าเรือดูหิ่งห้อย เป็นต้น

แนวทางการพัฒนา ให้ทุนแก่ประชาชนในท้องถิ่นในการจัดตั้งสหกรณ์ให้บริการเช่าและนำเที่ยวการท่องเที่ยวแบบทางเลือก

หน่วยงานรับผิดชอบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.5 สรุป

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐราชการ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคชุมชน จะต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยดำเนินการตามพันธกิจทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) พันธกิจด้านกายภาพ ได้แก่ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อตอบสนองของความต้องการของทุกภาคส่วน 2) พันธกิจด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การส่งเสริมการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง

ทางเลือก การพัฒนาเศรษฐกิจระดับครัวเรือน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 3) พันธกิจด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่ การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มทางสังคม การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น และการพัฒนาระบบการให้บริการทางสังคม อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการต่างๆ ตามพันธกิจ นอกจากจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนแล้ว จำเป็นต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พันธกิจเหล่านี้นำพาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอนาคตและรายได้จากการท่องเที่ยวกลับคืนมาพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์ต่อไป

6.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

ผลการศึกษาค้างนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ ซึ่งจากการศึกษาค้างต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดในการวางแผนการพัฒนายุทธศาสตร์และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนของตนเองและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ในรูปแบบการท่องเที่ยวฐานชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสังคม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยที่ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของและมีสิทธิในการจัดการดูแลซึ่งจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำประแสร์พัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การปกครอง,กรม.สำนักทะเบียนราษฎร. จำนวนประชากร จังหวัดระยอง, 2548.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : 2542.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2545. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2546. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2547. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2548. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคตะวันออก ปี 2549. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, 2546.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กลยุทธ์ฟื้นฟูชุมชนเมืองริมน้ำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมแม่น้ำและลำน้ำสาขาในพื้นที่ภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คู่มือการจำแนกเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเบอร์กลีย์, แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเกาะลันตาใหญ่ จังหวัดกระบี่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง. โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่ : 2544.

ไชยรัตน์ เอื้อตระกูล. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2549.

- ดวงใจ หล่อธนวนณิชย์, โครงการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดโอ๊กินาวา(Online)แหล่งที่มา <http://www.vijai.org> (5 มกราคม 2549).
- ดำรงราชานุภาพ,สถาบัน. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพรส, 2543.
- นำชัย ทนุผล และคณะ. การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้,2543.
- บรรจบ วงษ์พิพัฒน์พงษ์. ภูมิศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย. ตำรา-เอกสารวิชาการฉบับที่ 40 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู,2534.
- ปัญญา คอนซัลแตนท์. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันออก. กรุงเทพฯ,2545.
- ประวีณ จุลภักดี, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลุ่มน้ำคลองยัน(Online)แหล่งที่มา <http://www.vijai.org> (5 มกราคม 2549).
- พัฒนาที่ดิน,กรม. แผนการใช้ที่ดินลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำประแสร์. กรุงเทพฯ : 2537.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530.กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช,2531.
- ทองศักดิ์ คุ่มไชนะและคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ.กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 1 บพิธการพิมพ์, 2534.
- ทวี ทิมขำ. การพัฒนาชุมชน.กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ 1 สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2538.
- เทศบาลตำบลเมืองแกลง. เมืองแกลงของเรา เมืองเก่าบรรพชน. ระยอง : 2546.
- วศิน อิงคพัฒนากุล.การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม. นครปฐม :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์,2548.
- อร สีแพร. ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาการวางแผนภาค
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543.
- อุดม เขยก็วงศ์และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว,2548.
- ลีศักดิ์ ฤทธิ์เนติกุล และคณะ. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านห้วยน้ำริน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่,2547.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์และคณะ. โครงการการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก. ชลบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา,2547.
- สมชาย จริยเจริญ. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองแกลง. สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549.
- สอึ้ง ประสงค์ศิลป์. ผู้ประสานงานเครือข่ายลุ่มน้ำประแสร์. สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2549.
- สาทิศ สุขผ่องศรี. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิ่วัง ตำบลกำโลน อำเภอ

ลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543.

สำนักพิมพ์สารคดี. “นายรอบรู้”นักเดินทาง : ระยอง. โรงพิมพ์กรุงเทพมหานคร.2545.

สำนักงานจังหวัดระยอง.สรุปผลการดำเนินงาน การพัฒนาจังหวัดปี พ.ศ. 2547 และแนวทางการ
พัฒนาในปี พ.ศ. 2548 จังหวัดระยอง.ระยอง,2547.

สุชาติ เถาทอง. ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอ
เดียนสโตร์,2544.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
เฟื่องฟ้า พรินติ้ง จำกัด, 2544.

เสริมพันธ์ สาริมาน.ผู้อำนวยการอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา. สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2549.

<http://www.dopa.co.th>

<http://www.dwr.go.th>

<http://www.industry.go.th>

<http://www.muangklang.com>

<http://www.Pra-sae.com>

<http://www.rayong.go.th>

<http://www.tat.or.th>

<http://www.thailandrubber.thaigov.net>

<http://www.welcomethai.com>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Chettamart, Surachet.2003. Concepts and Models for Ecotourism Development in Thailand.2003.

Davidson, Rob. Tourism.2nd Ed. Singapore : Longman Group Limited, 1995.

Gee.Chuck Y., Choy, Dexter J.L. and Markens James C. The Travel Industry. Connecticut : The AVI Publish Company, Inc., 1984.

Longman Group Ltd.Longman Dictionary of Contemporary English. Great Britain : Clays,1995.

Manuel Baud - Bovy, Fred Lawsan. Tourism and recreation development : a handbook of physical planning. London : CBI Publishing, 1977.

Pond, Kathleen Lingle. The Professional Guide : Dynamics of Tour Guiding. New York : Van Nostrand Reinhold, 1993.

R.W. Mcintosh.Tourism : principles, practices, philosophies. Columbus : Grid, 1977.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(นักท่องเที่ยวน)

เลขที่แบบสำรวจ

แบบสอบถาม แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

น.ส.อังคณา แก้วคำหา การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อำเภอที่สำรวจ.....สถานที่สำรวจ.....วันที่สำรวจ...../...../.....

กรุณาใส่เครื่องหมาย / หน้าข้อที่ต้องการ และเติมคำตอบลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลนักท่องเที่ยว

1. สถานที่พักอาศัยในปัจจุบัน จังหวัด.....
2. เพศ ..... 2.1 หญิง ..... 2.2 ชาย
3. อายุ ..... 3.1 ต่ำกว่า 15 ปี ..... 3.2 15 - 24 ปี
..... 3.3 25 - 34 ปี ..... 3.4 35 - 44 ปี
..... 3.5 45 - 54 ปี ..... 3.6 55 - 64 ปี
..... 3.7 65 ปี ขึ้นไป
4. ระดับการศึกษา ..... 4.1 ประถมศึกษา ..... 4.2 มัธยมศึกษาตอนต้น
..... 4.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย
..... 4.4 อาชีวศึกษา (ปวช. , ปวส. , ปวท. อนุปริญญา)
..... 4.5 อุดมศึกษา (ปริญญาตรีขึ้นไป)
5. อาชีพ ..... 5.1 นักเรียน / นักศึกษา ..... 5.2 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
..... 5.3 กิจการส่วนตัว ..... 5.4 พนักงาน / ลูกจ้างบริษัท
..... 5.5 เกษตรกร ..... 5.6 แม่บ้าน / ทำงานโดยไม่ได้รับจ้าง
..... 5.7 เกษียณ ..... 5.8 อื่น ๆ (ระบุ) .....
6. รายได้ทั้งหมดต่อเดือน
..... 6.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท ..... 6.2 5,001 - 10,000 บาท
..... 6.3 10,001 - 15,000 บาท ..... 6.4 15,001 - 20,000 บาท
..... 6.5 20,001 - 25,000 บาท ..... 6.6 มากกว่า 25,000 บาท

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยว

7. สถานที่ท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
..... 7.1 อ่างเก็บน้ำประแสร์ ..... 7.2 น้ำตกคลองปลาแก้ง
..... 7.3 น้ำตกเขาชะเมา ..... 7.4 อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง
..... 7.5 ชุมชนเกษตรบ้านน้ำใส ..... 7.6 สวน B J การ์เด็น วิลล์
..... 7.7 สวนเกษตรบ้านสมุนไพรไทย ..... 7.8 สวนเกษตรบ้านขุนอินทร์

..... 7.9 สวนเกษตรกำนันพงษ์	..... 7.10 สวนเจริญพีระวัฒน์
..... 7.11 วัดสารนารถธรรมาราม	..... 7.12 อาคารไม้ ถ.สุนทรโวหาร
..... 7.13 ประเพณีทำบุญกลางบ้าน	..... 7.14 ประเพณีสงกรานต์
..... 7.15 ศาลสมเด็จพระหลวงชุมพรฯ	..... 7.16 วัดตะเคียนงาม
..... 7.17 ประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำประแสร์	..... 7.18 อนุสรณ์สถานเรือรบประแสร์
..... 7.19 หมู่บ้านประมงแหลมสน	..... 7.20 วัดแหลมสน
..... 7.21 ป่าชายเลนปากน้ำประแสร์	..... 7.22 สวน 2 ครู
..... 7.23 สวนเกษตรบ้านชากมะกรูด	..... 7.24 อนุสาวรีย์สุนทรภู่
..... 7.25 หาดแม่พิมพ์	..... 7.26 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเขากระโดน
..... 7.27 อื่น ๆ (ระบุ)	

8. ท่านเคยเดินทางมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้หรือไม่

..... 8.1 ไม่เคย	..... 8.2 เคย จำนวน.....ครั้ง (ระบุ)

9. ช่วงเดือนไหนที่ท่านชอบเดินทางท่องเที่ยวสถานที่แห่งนี้

..... 9.1 ม.ค. - มี.ค.	..... 9.2 เม.ย. - มิ.ย.
..... 9.3 ก.ค. - ก.ย.	..... 9.4 ต.ค. - ธ.ค.
..... 9.5 เทศกาล / วันหยุดนักขัตฤกษ์	..... 9.6 ตามสะดวก

10. โดยปกติแล้วท่านเดินทางท่องเที่ยวมาที่สถานที่แห่งนี้ในลักษณะใด

..... 10.1 คนเดียว	..... 10.2 กลุ่มเพื่อน.....คน
..... 10.3 ครอบครัว.....คน	..... 10.4 กลุ่มทัวร์ / นำเที่ยว
..... 10.5 อื่น ๆ (ระบุ)	

11. ท่านเดินทางมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้ ด้วยยานพาหนะใด

..... 11.1 รถโดยสารสาธารณะ	.....11.2 รถนำเที่ยวของกลุ่ม/บริษัทนำเที่ยว
..... 11.3 รถยนต์ส่วนตัว	.....11.4 รถเช่า

12. ระยะเวลาการท่องเที่ยวของท่านครั้งนี้รวม.....วัน

..... 12.1 ไป - กลับ ในวันเดียว	..... 12.2 พักค้างคืน.....คืน

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรุณาอ่านข้อความดังต่อไปนี้

“การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และให้ความสำคัญในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม ทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”

13. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่
- ..... 13.1 รู้จัก ..... 13.2 ไม่รู้จัก (ถ้าไม่รู้จัก ไม่ต้องตอบข้อ 14)
14. ถ้าท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่านรู้จักได้อย่างไร
- ..... 14.1 จากเพื่อน / ญาติ ..... 14.2 การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว
- ..... 14.3 จากวิทยุ / โทรทัศน์ ..... 14.4 จากวารสาร / นิตยสารท่องเที่ยว
- ..... 14.5 อื่น ๆ (ระบุ) .....
15. ท่านเคยเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่
- ..... 15.1 เคย ..... 15.2 ไม่เคย
16. ท่านสนใจที่จะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่
- ..... 16.1 สนใจ ..... 16.2 ไม่สนใจ
17. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบใดที่ท่านสนใจ
- ..... 17.1 แบบแวะเยี่ยมชม ..... 17.2 แบบพักในแหล่งท่องเที่ยว
- ..... 17.3 อื่น ๆ (ระบุ) .....
18. ท่านคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคืออะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ..... 18.1 ชื่นชมทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว
- ..... 18.2 ศึกษาศาสนาวัฒนธรรมชาติ
- ..... 18.3 ศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น
- ..... 18.4 ศึกษาศาสนาทางสังคม
- ..... 18.5 ศึกษาศาสนาทางวัฒนธรรม
- ..... 18.6 ศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น
- ..... 18.6 อื่น ๆ (ระบุ).....
19. กิจกรรมใดที่สามารถดึงดูดใจให้ท่านตัดสินใจเดินทางไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ..... 19.1 การนั่ง/พายเรือเที่ยว ..... 19.2 การซื้อสินค้าที่ระลึกจากผลผลิตของแหล่งนั้น
- ..... 19.3 แคมป์ไฟ ..... 19.4 การพักผ่อน หย่อนใจ
- ..... 19.5 เล่นน้ำ ..... 19.6 ดูนก ศึกษาพันธุ์ไม้ ศึกษามรดกชาติ
- ..... 19.7 ตกปลา/ปลาหมึก ..... 19.8 การพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ..... 19.9 การแสดง/โชว์ ..... 19.10 การนำชมสถานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- ..... 19.11 การได้มีโอกาสใช้ชีวิตและเรียนรู้วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น
- ..... 19.12 การได้ร่วมรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ..... 19.13 อื่น ๆ (ระบุ).....

20. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการใด ที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... 20.1 ถนน / ที่จอดรถ	.....20.2 ที่พักผ่อน
..... 20.3 การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย	.....20.4 โทรศัพท์
..... 20.5 บริการนำเที่ยว/รถ/เรือโดยสารนำเที่ยว	.....20.6 ห้องสุขา
..... 20.7 ร้านขายของที่ระลึก	.....20.8 ที่ชมวิว
..... 20.9 การรักษาความปลอดภัย	.....20.10 บริการอาหาร/เครื่องดื่ม
..... 20.11 ความสะอาดของสถานที่	.....20.12 สภาพแวดล้อมทั่วไป
..... 20.13 ที่สำหรับพักผ่อน เช่น มุมพักผ่อน ชุมนั่งพักผ่อน เก้าอี้ เป็นต้น	
..... 20.14 อื่น ๆ (ระบุ)	

ส่วนที่ 4 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

21.ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีสภาพเช่นไร

	ดีมาก=5	ดี=4	พอใช้=3	ค่อนข้างแย่=2	แย่=1
1. ถนน / ที่จอดรถ					
2. ที่พักผ่อน					
3. การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย					
4. โทรศัพท์					
5. บริการนำเที่ยว/รถ/เรือโดยสารนำเที่ยว					
6. ห้องสุขา					
7. ร้านขายของที่ระลึก					
8. ที่ชมวิว					
9. การรักษาความปลอดภัย					
10. บริการอาหาร / เครื่องดื่ม					
11. ความสะอาดของสถานที่					
12. สภาพแวดล้อมทั่วไป					
13.ที่สำหรับพักผ่อน เช่น มุมพักผ่อน ชุมนั่งพักผ่อน					
14. อื่น ๆ (ระบุ)					

22. ท่านคิดจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีกหรือไม่

- ..... 22.1 มา เพราะ.....
- ..... 22.2 ไม่มา เพราะ.....

ส่วนที่ 5 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เห็นด้วยมากที่สุด = 5, เห็นด้วยมาก = 4, ปานกลาง = 3, ไม่เห็นด้วย = 2, ไม่เห็นด้วยมากที่สุด = 1

ข้อที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5	4	3	2	1
23.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมตามกลุ่มสนใจเช่น กลุ่มดูนก เป็นต้น					
24.	ท่านคิดว่าคนในท้องถิ่นควรเป็นเจ้าของกิจกรรมและบริหารจัดการกันเองโดยมีผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษา					
25.	ท่านคิดว่ารายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากกิจกรรมพิเศษควรนำมาใช้เพื่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น					
26.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นแนะนำถึงวิธีการและข้อมูลเกี่ยวกับนกในพื้นที่					
27.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมการดูนกในพื้นที่					
28.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยว					
29.	กิจกรรมปั่นจักรยานควรมีช่องทางเฉพาะสำหรับจักรยานเพื่อความปลอดภัย					
30.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมปั่นจักรยาน					
31.	ท่านคิดว่าเส้นทางใดเหมาะสมกับกิจกรรมปั่นจักรยาน					
	1.บ้านเขาดิน(ถ.สุขุมวิท) - อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ระยะทาง 10 กม.					
	2.บ้านคลองปูน(ถ.สุขุมวิท) - อนุสรณ์เรือรบประแสร์ ระยะทาง 10 กม.					
	3.อนุสาวรีย์สุนทรภู่(ทางหลวง 3161) - วัดแหลมสน ระยะทาง 10 กม.					
	4.หาดแม่พิมพ์ - อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ระยะทาง 8 กม.					
	5.เทศบาลตำบลเมืองแกลง(อาคารไม้) - วัดสารนารถธรรมาราม ระยะทาง 5 กม.					
	6.อื่นๆ.....					
32.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพายเรือคายัค โดยมีการแนะนำถึงวิธีการพายและคนนำทาง					
33.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมพายเรือคายัค					
34.	แม่น้ำประแสร์มีความเหมาะสมสำหรับกิจกรรมพายเรือคายัค					
35.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวแนวผจญภัย (Adventure) เช่น การเดินป่า การปีนเขา โดยมีเจ้าหน้าที่แนะนำและนำทาง					
36.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรม เดิน-วิ่ง มาราธอน ขึ้นเขาชะเมา เป็นกิจกรรมประจำปี					

37. ท่านคิดจะเข้าร่วมกิจกรรมตามกลุ่มสนใจประเภทใดมากที่สุด

.....37.1 ดูนก

.....37.2 ปั่นจักรยาน

.....37.3 พายเรือคายัค

.....37.4 ผจญภัย

.....37.5 เดิน-วิ่งมาราธอน

.....37.6 ไม่สนใจกิจกรรมใดเลย

- ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม -

ผลสำรวจแบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนที่ 1 ข้อมูลนักท่องเที่ยว

ข้อ 1. สถานที่พักอาศัยในปัจจุบัน จังหวัด...จากการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานที่พักอาศัยปัจจุบันอยู่ในกรุงเทพมหานคร 42 ราย ระยอง 26 ราย จันทบุรี 21 ราย สมุทรปราการ 10 ราย ชลบุรี 10 ราย พระนครศรีอยุธยา 6 ราย สระแก้ว 4 ราย นนทบุรี 4 ราย นครปฐม 4 ราย สมุทรสาคร 2 ราย และฉะเชิงเทรา 1 ราย

ข้อ 2. เพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	71	54.62
2. หญิง	59	45.38
รวม	130	100

3. อายุ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	3	2.31
15-24 ปี	27	20.77
25-34 ปี	29	22.31
35-44 ปี	33	25.38
45-54 ปี	24	18.46
55-64 ปี	12	9.23
65 ปี ขึ้นไป	2	1.54
รวม	130	100

4. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	16	12.31
มัธยมศึกษาตอนต้น	15	11.54
มัธยมศึกษาตอนปลาย	37	28.46
อาชีวศึกษา	34	26.15
อุดมศึกษา	28	21.54
รวม	130	100

5. อาชีพ

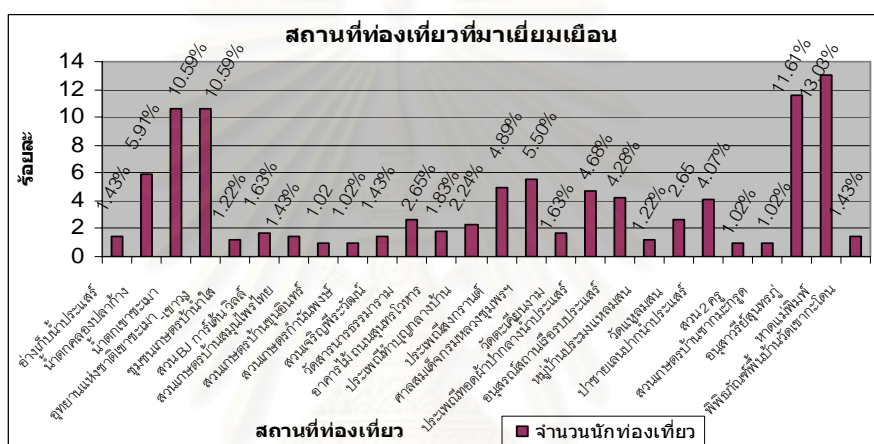
อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	8	6.15
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	6.92
กิจการส่วนตัว	26	20.00
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท	48	36.92
เกษตรกร	29	22.31
แม่บ้าน	8	6.15
เกษียณ	2	1.54
รวม	130	100

6. รายได้ทั้งหมดต่อเดือน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	9	6.92
5,001-10,000	14	10.77
10,001-15,000	43	33.08
15,001-20,000	37	28.46
20,001-25,000	16	12.31
มากกว่า 25,000	11	8.46
รวม	130	100

ส่วนที่ 2 รูปแบบและพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว

7. สถานที่ท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

8. ท่านเคยเดินทางมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้หรือไม่

	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	42	32.31
เคย	88	67.69
- เคย 2 ครั้ง	28	31.82
- เคย 3 ครั้ง	33	37.50
- เคย 4 ครั้ง	17	19.32
- เคย มากกว่า 4 ครั้ง	10	11.36
รวม	130	100

9. ช่วงเดือนไหนที่ท่านชอบเดินทางท่องเที่ยวสถานที่แห่งนี้

ช่วงเวลา	จำนวน	ร้อยละ
ม.ค.-มี.ค.	12	9.23
เม.ย.-มิ.ย.	29	22.31
ก.ค.-ก.ย.	22	16.92
ต.ค.-ธ.ค.	23	17.69
เทศกาล/วันหยุด	30	23.08
ตามสะดวก	14	10.77
รวม	130	100

10. โดยปกติแล้วท่านเดินทางท่องเที่ยวมาที่สถานที่แห่งนี้ในลักษณะใด

ลักษณะเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
คนเดียว	5	3.85
กลุ่มเพื่อน	45	34.62
ครอบครัว	67	51.54
กลุ่มทัวร์/นำเที่ยว	13	6.00
รวม	130	100

11. ท่านเดินทางมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้ ด้วยยานพาหนะใด

รูปแบบการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
รถโดยสารสาธารณะ	8	6.15
รถนำเที่ยว	11	8.46
รถยนต์ส่วนตัว	78	60.00
รถเช่า	33	25.38
รวม	130	100

12. ระยะเวลาการท่องเที่ยวของท่านครั้งนี้รวม.....วัน

ระยะเวลา	จำนวน	ร้อยละ
ไป-กลับ ในวันเดียว	85	65.38
พักค้างคืน	45	34.62
รวม	130	100

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

13. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

	จำนวน	ร้อยละ
รู้จัก	126	96.92
ไม่รู้จัก	4	3.08
รวม	130	100

14. ถ้าท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่านรู้จักได้อย่างไร

	จำนวน	ร้อยละ
จากเพื่อนญาติ	7	5.56
การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว	7	5.56
จากวิทยุ/โทรทัศน์	88	69.84
จากวารสาร/นิตยสารท่องเที่ยว	24	19.05
รวม	126	100

15. ท่านเคยเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

	จำนวน	ร้อยละ
เคย	123	94.62
ไม่เคย	7	5.38
รวม	130	100

16. ท่านสนใจที่จะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

	จำนวน	ร้อยละ
สนใจ	127	97.69
ไม่สนใจ	3	2.31
รวม	130	100

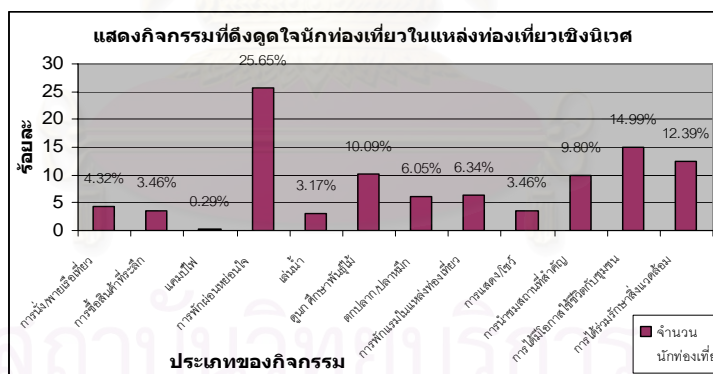
17. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบใดที่ท่านสนใจ

	จำนวน	ร้อยละ
แบบแวะเยี่ยมชม	84	64.62
แบบพักในแหล่งท่องเที่ยว	46	35.38
รวม	130	100

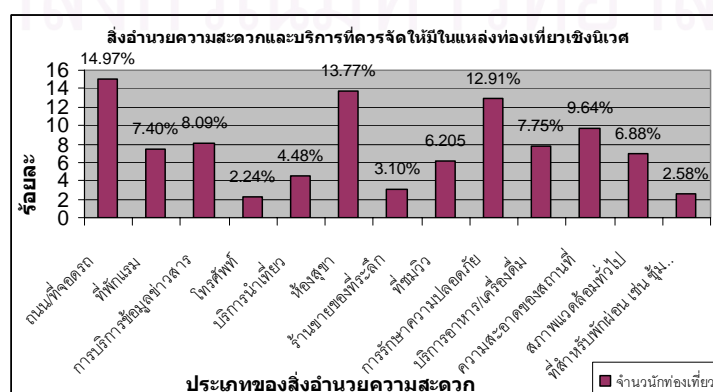
18. ท่านคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคืออะไร

สิ่งที่น่าสนใจ	จำนวน	ร้อยละ
ชื่นชมทัศนียภาพ	97	38.96
ศึกษาสภาพนิเวศ	20	8.03
ศึกษาประวัติศาสตร์	15	6.02
ศึกษาสภาพสังคม	24	9.64
ศึกษาสภาพวัฒนธรรม	32	12.85
ศึกษาวิถีชีวิตท้องถิ่น	61	24.50
รวม	249	100

19. กิจกรรมใดที่สามารถดึงดูดใจให้ท่านตัดสินใจเดินทางไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

20. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการใด ที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

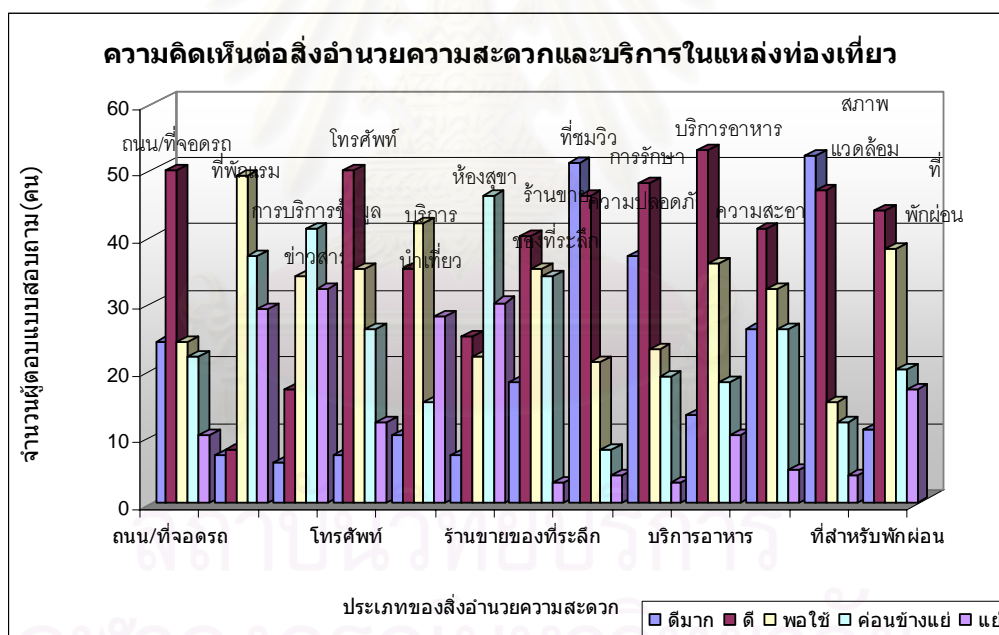

ส่วนที่ 4 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

21. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้มีสภาพเช่นไร

	สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ	X	S.D.	ระดับ
1	ถนนที่จอดรถ	3.43	1.19	พอใช้
2	ที่พักแรม	2.44	1.07	ค่อนข้างแย่
3	การบริการข้อมูลข่าวสาร/ป้ายสื่อความหมาย	2.42	1.13	ค่อนข้างแย่
4	โทรศัพท์	3.11	1.08	พอใช้
5	บริการนำเที่ยว/รถ/เรือโดยสารนำเที่ยว	2.88	1.25	ค่อนข้างแย่
6	ห้องสุขา	2.48	1.20	ค่อนข้างแย่
7	ร้านขายของที่ระลึก	3.28	1.07	พอใช้
8	ที่ชมวิว	4.02	1.04	ดี
9	การรักษาความปลอดภัย	3.75	1.09	พอใช้
10	บริการอาหาร/เครื่องดื่ม	3.32	1.08	พอใช้
11	ความสะอาดของสถานที่	3.44	1.13	พอใช้
12	สภาพแวดล้อมทั่วไป	4.01	1.08	ดี
13	ที่สำหรับพักผ่อน เช่น มุมพักผ่อน ชุมนั่ง	3.09	1.16	พอใช้

22. ท่านคิดจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อีกหรือไม่

	จำนวน	ร้อยละ
มา	121	93.08
ไม่มา	9	6.92
รวม	130	100

ส่วนที่ 5 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เห็นด้วยมากที่สุด = 5, เห็นด้วยมาก = 4, ปานกลาง = 3, ไม่เห็นด้วย = 2, ไม่เห็นด้วยมากที่สุด = 1

ข้อ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	X	S.D.	ระดับ
23.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพิ่มเติมตามกลุ่มสนใจเช่น กลุ่มคนรักนก เป็นต้น	4.12	0.92	มาก
24.	ท่านคิดว่าคนในท้องถิ่นควรเป็นเจ้าของกิจกรรมและบริหารจัดการกันเองโดยมีผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษา	3.67	0.80	ปานกลาง
25.	ท่านคิดว่ารายได้ส่วนหนึ่งที่เกิดจากกิจกรรมพิเศษควรนำมาใช้เพื่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	4.29	0.72	มาก
26.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมดูนกตามธรรมชาติ โดยมีมีคฤหะที่ท้องถิ่นแนะนำถึงวิธีการและข้อมูลเกี่ยวกับนกในพื้นที่	4.02	0.74	มาก
27.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมดูนกในพื้นที่	4.18	0.72	มาก
28.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมปั่นจักรยานท่องเที่ยว	4.52	0.75	มาก
29.	กิจกรรมปั่นจักรยานควรมีช่องทางเฉพาะสำหรับจักรยานเพื่อความปลอดภัย	3.94	0.87	ปานกลาง
30.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมปั่นจักรยาน	4.26	0.89	มาก
31.	ท่านคิดว่าเส้นทางใดเหมาะสมกับกิจกรรมปั่นจักรยาน			
	1.บ้านเขาคิน(ถ.สุขุมวิท) - อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ระยะทาง 10 กม.	4.09	0.95	มาก
	2.บ้านคลองปูน(ถ.สุขุมวิท) - อนุสรณ์เรือรบประแสร์ ระยะทาง 10 กม.	3.93	0.96	ปานกลาง
	3.อนุสาวรีย์สุนทรภู่(ทางหลวง 3161) - วัดแหลมสน ระยะทาง 10 กม.	3.22	1.13	ปานกลาง
	4.หาดแม่พิมพ์ - อนุสาวรีย์สุนทรภู่ ระยะทาง 8 กม.	4.06	1.06	มาก
	5.เทศบาลตำบลเมืองแกลง(อาคารไม้) - วัดสารนารถธรรมาราม ระยะทาง 5 กม.	4.12	1.00	มาก
	6.อื่นๆ.....			
32.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมพายเรือคายัค โดยมีการแนะนำถึงวิธีการพายและคนนำทาง	3.91	0.94	ปานกลาง
33.	ควรมีแหล่งให้เช่าอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมพายเรือคายัค	3.94	0.96	ปานกลาง
34.	แม่น้ำประแสร์มีความเหมาะสมสำหรับกิจกรรมพายเรือคายัค	3.66	1.12	ปานกลาง
35.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวแนวผจญภัย (Adventure) เช่น การเดินป่า การปีนเขา โดยมีเจ้าหน้าที่แนะนำและนำทาง	3.28	1.19	ปานกลาง
36.	ท่านคิดว่าควรจัดให้มีกิจกรรม เดิน-วิ่ง มาราธอน ขึ้นเขาชะเมา เป็นกิจกรรมประจำปี	3.78	1.02	ปานกลาง

37. ท่านคิดจะเข้าร่วมกิจกรรมตามกลุ่มสนใจประเภทใดมากที่สุด

	จำนวน	ร้อยละ
ดูนก	36	27.69
ปั่นจักรยาน	28	21.54
พายเรือคายัค	10	7.69
ผจญภัย	8	6.15
เดิน-วิ่งมาราธอน	22	16.92
ไม่สนใจกิจกรรมใด	26	20.00
รวม	130	100

- ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม -

แบบสอบถาม แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลุ่มน้ำประแสร์ จังหวัดระยอง

น.ส.อังคณา แก้วคำหา การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อำเภอที่สำรวจ.....สถานที่สำรวจ.....วันที่สำรวจ...../...../.....

กรุณาใส่เครื่องหมาย / หน้าข้อที่ต้องการ และเติมคำตอบลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ	..... 1.1 หญิง	..... 1.2 ชาย	
2. อายุ	..... 2.1 ต่ำกว่า 15 ปี	..... 2.2 15 - 24 ปี	
	..... 2.3 25 - 34 ปี	..... 2.4 35 - 44 ปี	
	..... 2.5 45 - 54 ปี	..... 2.6 55 - 64 ปี	
	..... 2.7 65 ปี ขึ้นไป		
3. ระดับการศึกษา	..... 3.1 ประถมศึกษา	..... 3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น	
	..... 3.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย		
	..... 3.4 อาชีวศึกษา (ปวช. , ปวส. , ปวท. อนุปริญญา)		
	..... 3.5 อุดมศึกษา (ปริญญาตรีขึ้นไป)		
4. อาชีพ	..... 4.1 นักเรียน / นักศึกษา	..... 4.2 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	
	..... 4.3 กิจการส่วนตัว	..... 4.4 พนักงาน / ลูกจ้างบริษัท	
	..... 4.5 เกษตรกร	..... 4.6 แม่บ้าน / ทำงานโดยไม่ได้รับจ้าง	
	..... 4.7 เกษียณ	..... 4.8 อื่น ๆ (ระบุ)	
5. รายได้ทั้งหมดต่อเดือน	..... 5.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	..... 5.2 5,001 - 10,000 บาท	
	..... 5.3 10,001 - 15,000 บาท	..... 5.4 15,001 - 20,000 บาท	
	..... 5.5 20,001 - 25,000 บาท	..... 5.6 มากกว่า 25,000 บาท	

กรุณาอ่านข้อความดังต่อไปนี้

“การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และให้ความสำคัญในการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้ และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”

6. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่

..... 6.1 รู้จัก	..... 6.2 ไม่รู้จัก (ถ้าไม่รู้จัก ไม่ต้องตอบข้อ 7)

7. ถ้าท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่านรู้จักได้อย่างไร

..... 7.1 จากเพื่อน / ญาติ	..... 7.2 การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว
..... 7.3 จากวิทยุ / โทรทัศน์	..... 7.4 จากวารสาร / นิตยสารท่องเที่ยว
..... 7.5 จากองค์กรปกครองท้องถิ่น	..... 7.6 อื่น ๆ (ระบุ) .....

..... 10.27 อื่น ๆ (ระบุ) .....

11. ควรส่งเสริมให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวไปในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีนักท่องเที่ยวน้อย
 ..... 11.1 เห็นด้วย ..... 11.2 ไม่เห็นด้วย ..... 11.3 ไม่แน่ใจ
12. การกำหนดให้พื้นที่ทั้งในเขตอนุรักษ์และในเขตชุมชนเป็นบริเวณบริการนักท่องเที่ยวให้เป็นสัดส่วนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นร่วมมีบทบาทในการบริหารจัดการ
 ..... 12.1 เห็นด้วย ..... 12.2 ไม่เห็นด้วย ..... 12.3 ไม่แน่ใจ
13. ควรมีการกำหนดมาตรการในการใช้พื้นที่และกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและดูแลในสิ่งเหล่านี้
 ..... 13.1 เห็นด้วย ..... 13.2 ไม่เห็นด้วย ..... 13.3 ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 3 นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

14. การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น เพื่อสามารถพูดคุยและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถือว่าเป็นการให้การศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น
 ..... 14.1 เห็นด้วย ..... 14.2 ไม่เห็นด้วย ..... 14.3 ไม่แน่ใจ
15. ประชาชนในท้องถิ่นควรดำเนินการจัดตั้งอนุกรมการเพื่อรับหน้าที่ดูแลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
 ..... 15.1 เห็นด้วย ..... 15.2 ไม่เห็นด้วย ..... 15.3 ไม่แน่ใจ
16. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆและร่วมดูแลรักษาสื่อเหล่านั้น
 ..... 16.1 เห็นด้วย ..... 16.2 ไม่เห็นด้วย ..... 16.3 ไม่แน่ใจ
17. ท่านคิดว่าสถาบันการศึกษาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเป็นภาคีดูแลนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนในท้องถิ่น
 ..... 17.1 เห็นด้วย ..... 17.2 ไม่เห็นด้วย ..... 17.3 ไม่แน่ใจ
18. ท่านคิดว่าควรสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและเผยแพร่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้อย่างแท้จริง
 ..... 18.1 เห็นด้วย ..... 18.2 ไม่เห็นด้วย ..... 18.3 ไม่แน่ใจ
19. ท่านคิดว่าสมาชิกในครอบครัวของท่านให้ความสนใจในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น
 ..... 19.1 เห็นด้วย ..... 19.2 ไม่เห็นด้วย ..... 19.3 ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

20. ปัจจุบันท่านได้มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของท่าน
 ..... 20.1 มีส่วนร่วม(ตอบข้อ 21-22) ..... 20.2 ไม่ได้มีส่วนร่วม(ข้ามไปตอบข้อ 23-26)
21. ลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมของท่านเป็นแบบใด
 ..... 21.1 บริการที่พัก ..... 21.2 บริการอาหาร
 ..... 21.3 ผลิตและขายสินค้าที่ระลึก ..... 21.4 ผลิตและขายสินค้าประมง

- ..... 21.5 บริการนำเที่ยว ..... 21.6 จำหน่ายและให้เช่าอุปกรณ์ท่องเที่ยว
- ..... 21.7 ดูแลจัดการ/บริการเกี่ยวกับยานพาหนะ ..... 21.8 อื่นๆ.....
22. ลักษณะของการดำเนินการ
- ..... 22.1 เป็นเจ้าของ ..... 22.2 ลูกจ้าง
23. เหตุผลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเนื่องจาก
- ..... 23.1 ไม่มีเวลา ..... 23.2 ไม่มีแหล่งเงินทุน
- ..... 23.3 ประกอบอาชีพอื่นแล้ว ..... 23.4 เป็นอาชีพที่ไม่น่าสนใจ
- ..... 23.5 ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น
- ..... 23.6 ขาดทักษะในการประกอบการ
24. ท่านมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมหรือดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของท่าน
- ..... 24.1 สนใจ ..... 24.2 ไม่สนใจ
25. ท่านมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องใดบ้าง
- ..... 25.1 บริการที่พัก ..... 25.2 บริการอาหารและที่พัก
- ..... 25.3 ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ..... 25.4 ผลิตภัณฑ์ประมง
- ..... 25.5 บริการนำเที่ยว ..... 25.6 จำหน่ายและให้เช่าอุปกรณ์ท่องเที่ยว
- ..... 25.7 ดูแลจัดการ/บริการเกี่ยวกับยานพาหนะ ..... 25.8 อื่นๆ.....

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว

26. ท่านคิดว่าควรส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง
- ..... 26.1 เห็นด้วย ..... 26.2 ไม่เห็นด้วย ..... 26.3 ไม่แน่ใจ
27. ท่านคิดว่าสื่อประชาสัมพันธ์ใดเหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- ..... 27.1 วิทยุ ..... 27.2 โทรทัศน์
- ..... 27.3 วารสาร ..... 27.4 นิตยสารท่องเที่ยว
- ..... 27.5 แผ่นพับ ..... 27.6 อื่น ๆ (ระบุ) .....
28. ท่านคิดว่าการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์จะช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น
- ..... 28.1 เห็นด้วย ..... 28.2 ไม่เห็นด้วย ..... 28.3 ไม่แน่ใจ
29. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีบทบาทในการให้บริการนำเที่ยวโดยมีการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ..... 29.1 เห็นด้วย ..... 29.2 ไม่เห็นด้วย ..... 29.3 ไม่แน่ใจ
30. ท่านคิดว่าควรมีการจัดระบบการเดินทางทั้งรถโดยสารสาธารณะและรถส่วนตัว และเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวก ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม
- ..... 30.1 เห็นด้วย ..... 30.2 ไม่เห็นด้วย ..... 30.3 ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 6 ด้านการส่งเสริมการลงทุน

31. ท่านคิดว่าควรมีการรวมกลุ่มกันของประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการและลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมรายได้

..... 31.1 เห็นด้วย   ..... 31.2 ไม่เห็นด้วย   ..... 31.3 ไม่แน่ใจ

32. ประชาชนในท้องถิ่นควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดต่อประสานงานกับภาครัฐเพื่อขอความช่วยเหลือด้านการระดมทุนในการลงทุนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

..... 32.1 เห็นด้วย   ..... 32.2 ไม่เห็นด้วย   ..... 32.3 ไม่แน่ใจ

33. ท่านคิดว่าควรมีการส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น

..... 33.1 เห็นด้วย   ..... 33.2 ไม่เห็นด้วย   ..... 33.3 ไม่แน่ใจ

34. ท่านคิดว่าควรจัดอบรมแนะนำการลงทุนและทักษะการบริหารทุนเพื่อป้องกันการขาดทุนจากผู้เชี่ยวชาญของรัฐให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

..... 34.1 เห็นด้วย   ..... 34.2 ไม่เห็นด้วย   ..... 34.3 ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

	ดีมาก=5	ดี=4	พอใช้=3	ค่อนข้างแย่=2	แย่=1
1. ถนนในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
2. ระบบไฟฟ้าในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
3. ระบบประปาในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
4. โทรศัพท์สาธารณะในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
5. บริการที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ					
6. ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ					
7. ร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ					
8. ร้านสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ					
9. การรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
10. การรักษาความสะอาดของท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
11. การรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นมีสภาพ					
12. การบริการข้อมูลข่าวสารท้องถิ่นของท่านมีสภาพ					
13. ที่สำหรับพักผ่อนและออกกำลังกายท้องถิ่นมีสภาพ					
14. อื่น ๆ (ระบุ)					

ส่วนที่ 8 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น

35. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านกายภาพอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

..... 35.1 คุณภาพอากาศแย่ลง

..... 35.2 ชยะเพิ่มขึ้น

..... 35.3 เกิดมลภาวะทางเสียง

..... 35.4 ฝุ่นละอองเพิ่มขึ้น

- ..... 35.5 แหล่งน้ำธรรมชาติเน่าเสีย ..... 35.6 ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น
- ..... 35.7 เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในท้องถิ่น เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น
- ..... 35.8 ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เลย
36. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านเศรษฐกิจอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ..... 36.1 ทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพ ..... 36.2 ทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น
- ..... 36.3 ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น ..... 36.4 ทำให้ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น
- ..... 36.5 เกิดการกระจายรายได้ ..... 36.6 งบประมาณพัฒนาพื้นที่เพิ่มขึ้น
- ..... 36.7 มีผลผลิตสินค้าในชุมชนเพิ่มขึ้น ..... 36.8 ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เลย
37. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านสังคมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ..... 37.1 จริยธรรมและความมีน้ำใจของคนในท้องถิ่นลดน้อยลง
- ..... 37.2 เกิดการย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองเพิ่มมากขึ้น
- ..... 37.3 ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ..... 37.4 ทำให้เกิดปัญหายาเสพติด
- ..... 37.5 ทำให้เกิดปัญหาโสเภณี ..... 37.6 ช่วยลดปัญหาการว่างงาน
- ..... 37.7 ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ..... 37.8 เกิดปัญหาชุมชนแออัด
- ..... 37.9 ประชาชนในพื้นที่มีพฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีรายได้มากขึ้น
- ..... 37.10 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น
- ..... 37.11 ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เลย
38. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านนิเวศวิทยาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ..... 38.1 พันธุ์ไม้ในท้องถิ่นสูญพันธุ์เพิ่มขึ้น ..... 38.2 สัตว์ป่าถูกล่าเพิ่มมากขึ้น
- ..... 38.3 ป่าไม้ถูกทำลายเพิ่มขึ้น ..... 38.4 พฤติกรรมของสัตว์เปลี่ยนแปลงไป
- ..... 38.5 ก่อให้เกิดไฟป่าเพิ่มมากขึ้น ..... 38.6 ชายหาดและป่าชายเลนถูกทำลาย
- ..... 38.7 ส่งผลกระทบต่อธรณีวิทยา เช่น เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพดิน ร่องน้ำและเส้นทางน้ำ
- ..... 38.8 ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เลย
39. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านใดมากที่สุด
- ..... 39.1 ด้านกายภาพ ..... 39.2 ด้านเศรษฐกิจ
- ..... 39.3 ด้านสังคม ..... 39.4 ด้านนิเวศวิทยา

- ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม -

ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	69	69.00
2. หญิง	31	31.00
รวม	100	100

2. อายุ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	2	2.00
15-24 ปี	23	23.00
25-34 ปี	13	13.00
35-44 ปี	34	34.00
45-54 ปี	17	17.00
55-64 ปี	9	9.00
65 ปี ขึ้นไป	2	2.00
รวม	100	100

3. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	20	20.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	15	15.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	26	26.00
อาชีวศึกษา	25	25.00
อุดมศึกษา	14	14.00
รวม	100	100

4. อาชีพ

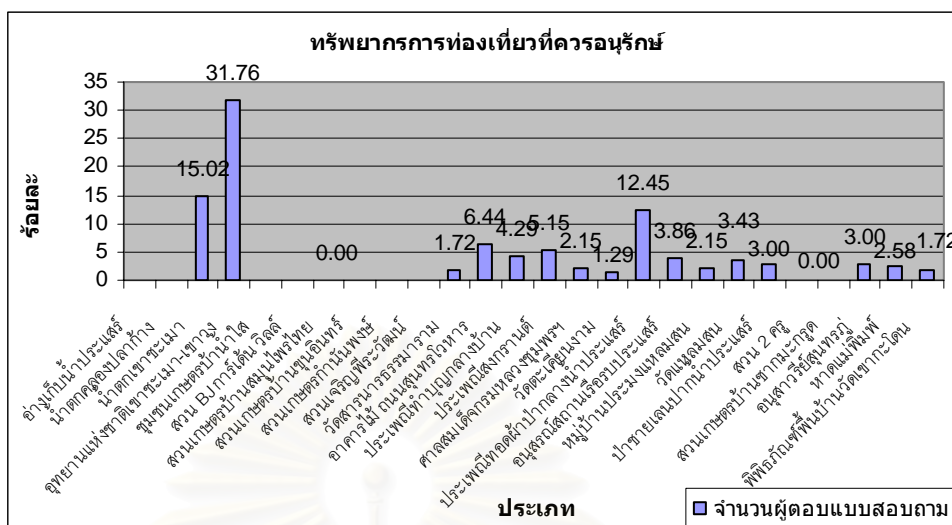
อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	14	14.00
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	6	6.00
กิจการส่วนตัว	11	11.00
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัท	20	20.00
เกษตรกร	39	39.00
แม่บ้าน	8	8.00
เกษียณ	2	2.00
รวม	100	100

5. รายได้ทั้งหมดต่อเดือน

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	10	10.00
5,001-10,000	20	20.00

10. ท่านคิดว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวใดที่เหมาะสมกับการอนุรักษ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

11. ควรส่งเสริมให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวไปในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นที่มีนักท่องเที่ยวน้อย

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	98	98.00
ไม่เห็นด้วย	2	2.00
ไม่แน่ใจ	0	0.00
รวม	100	100

12. การกำหนดให้พื้นที่ทั้งในเขตอนุรักษ์และในเขตชุมชนเป็นบริเวณบริการนักท่องเที่ยวให้เป็นสัดส่วนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เป็นหน้าที่ของประชาชนในท้องถิ่นร่วมมีบทบาทในการบริหารจัดการ

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	72	72.00
ไม่เห็นด้วย	20	20.00
ไม่แน่ใจ	8	8.00
รวม	100	100

13. ควรมีการกำหนดมาตรการในการใช้พื้นที่และกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและดูแลในสิ่งเหล่านี้

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	68	68.00
ไม่เห็นด้วย	17	17.00
ไม่แน่ใจ	15	15.00
รวม	100	100

ส่วนที่ 3 นโยบายด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

14. การที่ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ในท้องถิ่น เพื่อสามารถพูดคุยและเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถือว่าการให้การศึกษาเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกที่ตีร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	98	98.00
ไม่เห็นด้วย	0	0.00
ไม่แน่ใจ	2	2.00
รวม	100	100

15. ประชาชนในท้องถิ่นควรดำเนินการจัดตั้งอนุกรรมการเพื่อรับหน้าที่ดูแลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	95	95.00
ไม่เห็นด้วย	2	2.00
ไม่แน่ใจ	3	3.00
รวม	100	100

16. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆและร่วมดูแลรักษาสิ่งนั้น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	90	90.00
ไม่เห็นด้วย	3	3.00
ไม่แน่ใจ	7	7.00
รวม	100	100

17. ท่านคิดว่าสถาบันการศึกษาและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเป็นภาคีเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนในท้องถิ่น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	98	98.00
ไม่เห็นด้วย	1	1.00
ไม่แน่ใจ	1	1.00
รวม	100	100

18. ท่านคิดว่าควรสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและเผยแพร่เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้อย่างแท้จริง

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	97	97.00
ไม่เห็นด้วย	0	0.00
ไม่แน่ใจ	3	3.00
รวม	100	100

19. ท่านคิดว่าสมาชิกในครอบครัวของท่านให้ความสนใจในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	75	75.00
ไม่เห็นด้วย	9	9.00
ไม่แน่ใจ	16	16.00
รวม	100	100

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง

20. ปัจจุบันท่านได้มีส่วนร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของท่าน

	จำนวน	ร้อยละ
มีส่วนร่วม	45	45.00
ไม่ได้มีส่วนร่วม	55	55.00
รวม	100	100

21. ลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมของท่านเป็นแบบใด

	จำนวน	ร้อยละ
บริการที่พัก	3	6.67
บริการอาหาร	13	28.89
ผลิตและขายสินค้าที่ระลึก	9	20.00
ผลิตและขายสินค้าประมง	20	44.44
บริการนำเที่ยว	0	0.00
จำหน่ายและให้เช่าอุปกรณ์การท่องเที่ยว	0	0.00
ดูแลจัดการ/บริการเกี่ยวกับยานพาหนะ	0	0.00
รวม	45	100.00

22. ลักษณะของการดำเนินการ

	จำนวน	ร้อยละ
เป็นเจ้าของกิจการ	25	55.56
เป็นลูกจ้าง	20	44.44
รวม	45	100

23. เหตุผลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมเนื่องจาก

	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีเวลา	5	9.09
ไม่มีแหล่งเงินทุน	10	18.18
ประกอบอาชีพอื่นแล้ว	24	43.64
เป็นอาชีพที่ไม่น่าสนใจ	6	10.91
ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น	3	5.45
ขาดทักษะในการประกอบการ	7	12.73
รวม	55	100

24. ท่านมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมหรือดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่นของท่าน

	จำนวน	ร้อยละ
สนใจ	45	81.82
ไม่สนใจ	10	18.18
รวม	55	100

25. ท่านมีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเรื่องใดบ้าง

	จำนวน	ร้อยละ
บริการที่พัก	3	5.45
บริการอาหาร	11	20.00

ผลิตและขายสินค้าที่ระลึก	17	30.91
ผลิตและขายสินค้าประมง	11	20.00
บริการนำเที่ยว	3	5.45
จำหน่ายและให้เช่าอุปกรณ์ท่องเที่ยว	5	9.09
ดูแลจัดการ/บริการเกี่ยวกับยานพาหนะ	5	9.09
รวม	55	100

ส่วนที่ 5 การส่งเสริมการตลาด และการนำเที่ยว

26. ท่านคิดว่าควรส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	100	100.00
ไม่เห็นด้วย	0	0.00
ไม่แน่ใจ	0	0.00
รวม	100	100

27. ท่านคิดว่าสื่อประชาสัมพันธ์ใดเหมาะสมกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

	จำนวน	ร้อยละ
วิทยุ	4	4.00
โทรทัศน์	77	77.00
วารสาร	5	5.00
นิตยสารท่องเที่ยว	4	4.00
แผ่นพับ	10	10.00
รวม	100	100

28. ท่านคิดว่าการส่งเสริมการตลาดประชาสัมพันธ์จะช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	78	78.00
ไม่เห็นด้วย	6	6.00
ไม่แน่ใจ	16	16.00
รวม	100	100

29. ประชาชนในท้องถิ่นควรมีบทบาทในการให้บริการนำเที่ยวโดยมีการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	87	87.00
ไม่เห็นด้วย	5	5.00
ไม่แน่ใจ	8	8.00
รวม	100	100

30. ท่านคิดว่าควรมีการจัดระบบการเดินทางทั้งรถโดยสารสาธารณะและรถส่วนตัว และเชื่อมโยงโครงข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวก ให้เหมาะสมกับพื้นที่และกิจกรรม

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	95	95.00
ไม่เห็นด้วย	2	2.00
ไม่แน่ใจ	3	3.00
รวม	100	100

ส่วนที่ 6 ด้านการส่งเสริมการลงทุน

31. ท่านคิดว่าควรมีการรวมกลุ่มกันของประชาชนในท้องถิ่นในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อบริหารจัดการและลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเสริมรายได้

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	96	96.00
ไม่เห็นด้วย	2	2.00
ไม่แน่ใจ	2	2.00
รวม	100	100

32. ประชาชนในท้องถิ่นควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดต่อประสานงานกับภาครัฐเพื่อขอความช่วยเหลือด้านการระดมทุนในการลงทุนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	81	81.00
ไม่เห็นด้วย	6	6.00
ไม่แน่ใจ	13	13.00
รวม	100	100

33. ท่านคิดว่าควรมีการส่งเสริมการลงทุนผลิตสินค้า อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบของสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	96	96.00
ไม่เห็นด้วย	1	1.00
ไม่แน่ใจ	3	3.00
รวม	100	100

34. ท่านคิดว่าควรจัดอบรมแนะนำการลงทุนและทักษะการบริหารทุนเพื่อป้องกันการขาดทุนจากผู้เชี่ยวชาญของรัฐให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	98	98.00
ไม่เห็นด้วย	1	1.00
ไม่แน่ใจ	1	1.00
รวม	100	100

ส่วนที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

โครงสร้างพื้นฐานและบริการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ถนนในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.54	1.27	พอใช้
2. ระบบไฟฟ้าในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.49	1.23	พอใช้
3. ระบบประปาในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.28	1.33	พอใช้
4. โทรศัพท์สาธารณะในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	2.87	1.06	ค่อนข้างแย่
5. บริการที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ	3.37	1.28	พอใช้
6. ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ	2.47	1.20	ค่อนข้างแย่
7. ร้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ	3.09	1.18	พอใช้
8. ร้านสินค้าที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวมีสภาพ	3.00	1.20	ค่อนข้างแย่
9. การรักษาความปลอดภัยในท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.15	1.18	พอใช้
10. การรักษาความสะอาดของท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.20	1.33	พอใช้
11. การรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นมีสภาพ	3.11	1.35	พอใช้
12. การบริการข้อมูลข่าวสารท้องถิ่นของท่านมีสภาพ	3.07	1.25	พอใช้
13. ที่สำหรับพักผ่อนและออกกำลังกายท้องถิ่นมีสภาพ	2.86	1.22	ค่อนข้างแย่

ส่วนที่ 8 ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อท้องถิ่น

35. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านกายภาพอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

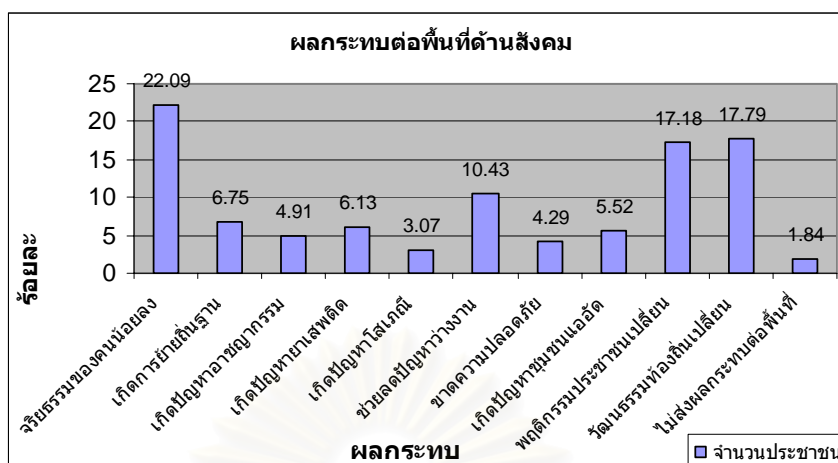
	จำนวน	ร้อยละ
คุณภาพอากาศแย่ลง	7	4.61
ขยะเพิ่มมากขึ้น	25	16.45
เกิดมลภาวะทางเสียง	8	5.26
ฝุ่นละอองเพิ่มขึ้น	6	3.95
แหล่งน้ำเน่าเสีย	15	9.87
ใช้ทรัพยากรมากขึ้น	30	19.74
พัฒนาสาธารณูปโภค-การ	45	29.61
ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่	16	10.53
รวม	152	100.00

36. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านเศรษฐกิจอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

	จำนวน	ร้อยละ
เกิดการจ้างงานและสร้างอาชีพ	42	23.60
ราคาที่ดินสูงขึ้น	13	7.30
ค่าครองชีพสูงขึ้น	26	14.61
ประชาชนมีฐานะดีขึ้น	18	10.11
เกิดการกระจายรายได้	35	19.66
งบประมาณพัฒนาพื้นที่เพิ่มขึ้น	23	12.92
ผลผลิตสินค้าในชุมชนเพิ่มขึ้น	17	9.55
ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่	4	2.25
รวม	178	100.00

37. ท่านคิดว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านสังคมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

38. ท่านคิดว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านนิเวศวิทยาอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

	จำนวน	ร้อยละ
พันธุ์ไม้สูญพันธุ์มากขึ้น	9	8.74
สัตว์ป่าถูกล่าเพิ่มขึ้น	17	16.50
ป่าไม้ถูกทำลายเพิ่มขึ้น	15	14.56
พฤติกรรมของสัตว์เปลี่ยนแปลงไป	12	11.65
ก่อให้เกิดไฟป่าเพิ่มมากขึ้น	9	8.74
ชายหาดและป่าชายเลนถูกทำลาย	14	13.59
ส่งผลกระทบต่อธรณีวิทยา	6	5.83
ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่	21	20.39
รวม	103	100.00

39. ท่านคิดว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อพื้นที่ด้านใดมากที่สุด

	จำนวน	ร้อยละ
กายภาพ	30	30.00
เศรษฐกิจ	32	32.00
สังคม	24	24.00
นิเวศวิทยา	14	14.00
รวม	100	100.00

- ขอขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม -

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอังคณา แก้วคำหา เกิดเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2517 สำเร็จการศึกษาปริญญาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เกียรตินิยม อันดับ 2) เมื่อปีการศึกษา 2540 ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาวิชาการวางแผนภาค คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย